

ISSN 0034-690 X

2 0 2 6

2

letnik 77

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana

Letnik 77, št. 2, 63–146, april–junij

Izdajatelj: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija

Glavna urednika:

Damjan Petrič, mag., generalni direktor policije, Generalna policijska uprava, Slovenija
dr. Gorazd Meško, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija

Zaslužna urednika:

dr. Janez Pečar, Inštitut za kriminologijo pri Pravni Fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Darko Maver, Univerza v Mariboru, Slovenija

Odgovorni urednik:

mag. Evgen Česnik, Uprava kriminalistične policije, Generalna policijska uprava, Slovenija

Člani uredniškega odbora:

dr. Marcelo Aebi, Univerza v Lozani, Švica
dr. Matjaž Ambrož, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Igor Areh, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Jasmina Arnež, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Aleš Bučar Ručman, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Katja Eman, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Vanja Ida Erčulj, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Charles B. Fields, Univerza vzhodnega Kentuckyja, ZDA
dr. Katja Filipčič, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija
dr. Danijela Frangež, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Helmut Hirtenlehner, Univerza Johannes Kepler Linz, Avstrija
dr. Matjaž Jager, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Zoran Kanduč, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
Mirjam Kline, Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije, Slovenija
dr. Branko Lobnikar, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
dr. Mojca M. Plesničar, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Michael D. Reisig, Državna univerza Arizone, ZDA
dr. Gregor Urbas, Avstralska nacionalna univerza, Avstralija
dr. Aleš Završnik, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija

Povzetki in revija so vključeni v baze:

CSA Worldwide Political Science Abstracts, Bethesda, Maryland, ZDA
CSA Sociological Abstracts, San Diego, Kalifornija, ZDA
Criminal Justice Abstracts, Thousand Oaks, Kalifornija, ZDA
EBSCO Research Database, Ipswich, Massachusetts, ZDA
NCJRS Abstracts Database, Rockville, Maryland, ZDA
Scopus, Elsevier, Filadelfija, Pensilvanija, ZDA
SSCI Social Science Citation Index, Clarivate Analytics, Boston, Massachusetts, ZDA

Tehnično uredništvo revije:

Vodja tehničnega uredništva:

dr. Rok Hacin, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija

Član:

dr. Aleksander Koporec Oberčkal, Policijska akademija, Generalna policijska uprava, Slovenija

Tehnično oblikovanje: Ana Vidmar, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije

Lektoriranje: Tina Kralj in Špela Križ

Tisk: Tisk Žnidarič, d. o. o.

Naklada: 380 izvodov

Naslov:

Revija za kriminalistiko in kriminologijo
Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija
Štefanova ulica 2, 1501 Ljubljana
E-pošta: rkk@policija.si

Revija izhaja štirikrat letno. Revija je izdana tudi v **odprtem dostopu** na spletni strani policije (<https://www.policija.si/medijsko-sredisce/publikacije/revija-za-kriminalistiko-in-kriminologijo>).

Revija je recenzirana in upošteva etične standarde COPE za dobro prakso uredniške politike revije (http://publicationethics.org/files/u2/Best_Practice.pdf). Trenutna **faktorja vpliva** sta **0,142** v SCOPUS in **0,4** v Web of Science. Petletni **faktor vpliva** v Web of Science znaša **0,4**.

ISSN 0034-690X (print)

ISSN 3023-9923 (online)

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETO 77

LJUBLJANA 2026

ŠT. 2

UDK 343.98+343.9

ISSN 0034-690X

Uvodnik	65	Editorial	65
Članki		Articles	
Nastja Holc, Mojca M. Plesničar: Kakovost tretmaja obsojencev v slovenskem zaporskem sistemu: vpliv kriznega obdobja in sistemskih obremenitev z vrhuncem v letih 2023 in 2024	67	Nastja Holc, Mojca M. Plesničar: Quality of Treatment of Prisoners in the Slovenian Prison System: Impact of the Crisis Period and Systemic Burdens in 2023 and 2024	67
Gorazd Meško: Deset let intenzivnega raziskovanja varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji – nekaj ugotovitev	86	Gorazd Meško: Ten Years of Intensive Research on Safety and Security in Local Communities in Slovenia – Selected Findings	86
Aleš Završnik: Nazadovanje demokracije in uporaba prava kot orožja: strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja	99	Aleš Završnik: Democratic Backsliding and the Weaponisation of Law: Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs)	99
Zapisi		Notes	
Rok Hacin: Kate Gooch: Prison Violence: The Search for Recognition and Respect	113	Rok Hacin: Kate Gooch: Prison Violence: The Search for Recognition and Respect	113
Tina Anžič: Delo Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani v letu 2025	115	Tina Anžič: Work of the Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana in 2025	115
Rok Hacin, Danijela Frangež: Delo Katedre za kriminalistiko in Katedre za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2025	135	Rok Hacin, Danijela Frangež: Work of the Chair of Criminal Investigation and Chair of Criminology at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor in 2025	135

Uvodnik

Spoštovani bralci, pred vami je druga številka Revije za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2026. Pričujoča številka je vsebinsko zelo bogata in razgibana, saj obsega tri znanstvene članke in tri zapise. Nastja Holc in Mojca M. Plesničar razpravljata o kakovosti tretmaja obsojencev v slovenskem zaporskem sistemu. Gorazd Meško predstavi desetletje raziskovanja o varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji. Aleš Završnik pa razpravlja o strateških tožbah za onemogočanje javnega nazadovanja. Znanstvenim člankom sledijo predstavitev knjige o nasilju v zaporskem okolju ter poročili o delu Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in kateder za kriminalistiko in kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Vsem piscem prispevkov in recenzentom se zahvaljujemo za odlično delo in prispevek h kakovosti revije. Bralcem Revije za kriminalistiko in kriminologijo želimo obilo zadovoljstva pri branju, avtorje pa vabimo, da s svojimi prispevki obogatijo prihodnje številke naše revije.

*Glavna urednika
Damjan Petrič in Gorazd Meško*

Kakovost tretmaja obsojencev v slovenskem zaporskem sistemu: vpliv kriznega obdobja in sistemskih obremenitev z vrhuncem v letih 2023 in 2024¹

Nastja Holc,² Mojca M. Plesničar³

V prispevku je predstavljena analiza, kako se v razmerah izrazitih sistemskih obremenitev spreminja izvajanje tretmaja obsojencev v slovenskem zaporskem sistemu. Izhodišče je razumevanje tretmaja obsojencev kot odnosne, celostne in interdisciplinarne prakse, ki je zaposleni in obsojenci ne dojemajo le kot program, temveč kot proces, odvisen od kontinuitete, individualizacije in dostopnosti strokovne podpore. Raziskava je pilotska kvalitativna; podatki so bili zbrani med novembrom 2024 in julijem 2025 z usmerjenimi fokusnimi skupinami v petih zavodih za prestajanje kazni zapora (Dob, Ljubljana, Maribor, Koper, Celje). Vključila je 33 slovensko govorečih obsojencev (z daljšim prestajanjem kazni oz. povratnike) ter 22 zaposlenih različnih profilov; analiza je temeljila na tematski analizi. Rezultati kažejo, da se ob povečanju pritiskov tretma obsojencev krči v jedru (stabilen odnos, kontinuiteta, individualizacija) in hkrati formalizira. Krčenje poganjajo štirje mehanizmi: spremembe strukture populacije in porast števila tujcev (komunikacija, vključevanje), prezasedenost in prostorska stiska (pogoji za delo), kadrovsko-administrativna preobremenitev (manj neposrednega dela, slabša dinamična varnost) ter postpenalna vrzel (prekinjena kontinuiteta po odpustu). Kot varovalni dejavnik se kažejo solidarnost, vzajemno razumevanje in legitimnost v odnosih med zaposlenimi in obsojenci, ki prispevajo k stabilnosti, a ostajajo krhka opora. V prispevku je zato poudarjena potreba po sistemskih ukrepih za zmanjšanje razkoraka med normativnimi cilji tretmaja obsojencev in njegovo izvedljivostjo v praksi.

Ključne besede: tretma obsojencev, prezasedenost, pripor, tuji državljani, dinamična varnost.

UDK: 343.84

1 Uvod

V zadnjih letih slovenski kazenski in zaporski sistem deluje v razmerah povečane obremenjenosti, ki razkrivajo njegove strukturne šibkosti in meje zmogljivosti. Kazalniki kažejo, da so se pritiski po letu 2021 stopnjevali, vrh pa sovpada z letoma 2023 in 2024, ko je bila v letu 2024 evidentirana najvišja zasedenost v času samostojne Slovenije. Čeprav trendi niso povsem linearni (v letu 2025 je sledil padec števila zaprtih oseb,

nekatera pretekla leta pa so po ravni zasedenosti primerljiva z letom 2023), je za razumevanje razmer ključno analizirati ne le raven zasedenosti, temveč predvsem mehanizme, ki obremenitve stopnjujejo in se prelivajo v vsakdanje delovanje zavodov ter kakovost tretmajskih praks.

Porast kazenskih postopkov zaradi kaznivih dejanj po 308. členu Kazenskega zakonika (»Kazenski zakonik (KZ-1)«, 2012) je v letih 2023 in 2024 pomembno prispeval k povečanju števila priprtih oseb in spremembi strukture zaporske populacije (zlasti k večjemu deležu tujih državljanov), vendar trenutnih razmer ni mogoče razumeti kot posledice enega samega dejavnika. Zaporski podсистem je hkrati zaznamovan z dolgotrajnimi kadrovskimi težavami, večjo zahtevnostjo dela zaradi sprememb v strukturi zaprtih oseb ter z naraščajočimi administrativnimi obremenitvami. V prispevku zato 308. člen KZ-1 obravnavamo kot izrazit sprožilec in pospeševalec obremenitev, njegovo izvajanje pa je pokazalo na ranljivost sistema v okviru širše kombinacije strukturnih in povezanih dejavnikov.

Literatura o organizacijski odpornosti in kriznem upravljanju takšna obdobja opisuje kot kopičenje sočasnih prit-

¹ Prispevek je nastal v okviru pisanja doktorske disertacije z naslovom »Kakovost tretmaja obsojencev v Sloveniji« ter v okviru projekta »Merjenje družbenega vzdušja v zaporu« (V5-2341), ki sta ga sofinancirala Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije in Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

² Nastja Holc, doktorska študentka, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: nh4897@student.uni-lj.si

³ Dr. Mojca M. Plesničar, višja znanstvena sodelavka, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, izredna profesorica za kriminologijo, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija. ORCID: 0000-0002-4686-0060. E-pošta: mojca.plesnicar@pf.uni-lj.si

skov, v katerih se ranljivosti sistema razkrivajo skozi preobremenjene procese, zmanjšano prilagoditveno sposobnost in povečane obremenitve zaposlenih (Lawrence idr., 2024; Linkov idr., 2022; Rajala in Jalonen, 2023). V kazenskopравnih sistemih se meje zmogljivosti pogosto najprej pokažejo v organizaciji dela, razporeditvi odgovornosti in obremenitvi ljudi, še posebej v institucijah, kjer je delovanje tesno prepleteno z varnostnimi zahtevami in delom z ljudmi.

Zapor je v tej dinamiki posebej občutljiv podsistem, saj deluje na presečišču pravnomočnih odločitev, varnostnih protokolov, logistike in človeškega dela, ob omejenih možnostih hitrega prilagajanja. Pritiski se zato najprej odražajo na funkcijah, ki za kakovostno izvajanje potrebujejo čas, stabilnost in kontinuiran odnos – na tretmaju zaprtih oseb oziroma obsojencev. Domača literatura že dalj časa opozarja, da se prostor za strokovno, individualizirano in rehabilitacijsko usmerjeno delo v slovenskih zaporih krči vsaj od poznih 80-ih let prejšnjega stoletja dalje (Brinc, 2000, 2017; Petrovec, 2003, 2019). Zato nas ne zanima zgolj prezasedenost kot »nova« težava, temveč predvsem, kako se kombinacija pospešenih obremenitev v letih 2023 in 2024 ter dolgoročnih strukturnih trendov odraža v kakovosti tretmajskih praks.

Namen prispevka je raziskati, kako so se krizne in sistemske obremenitve v obdobju 2018–2024, z vrhom v letih 2023 in 2024, odrazile v tretmajskih praksah slovenskih zaporov. Analiza temelji na kvalitativni raziskavi, izvedeni v petih zavodih za prestajanje kazni zapora, ki vključuje izkušnje zaposlenih in obsojencev. Prispevek osvetljuje, kako ključni akterji opredeljujejo tretma obsojencev in njegove temeljne sestavine ter katere sistemske spremembe prepoznavajo kot odločilne za kakovost tretmajске obravnave. S tem želimo pokazati, da je za razumevanje kakovosti izvrševanja kazni v razmerah preobremenitev nujno analizirati spremembe v vsakdanjih praksah, odnosih in strokovnem delu, ki neposredno oblikujejo rehabilitacijski potencial kazni in izkušnjo zaprtih oseb.

2 Obravnava obsojencev med rehabilitacijo, nadzorom in sistemskimi omejitvami

2.1 Opredelitev obravnave obsojencev in temeljne napetosti

Obravnava obsojencev (v nadaljevanju: tretma) je vsaj na deklarativni ravni med temeljnimi sestavinami sodobne evropske penologije in hkrati ena najbolj občutljivih točk kaznovalnega sistema. Nanaša se na načrtovan in strukturiran sklop intervencij, usmerjenih v zmanjševanje tveganja ponovitve kaznivih dejanj, razvoj prosocialnih kompetenc ter

spodbujanje reintegracije posameznika v skupnost (Andrews in Bonta, 2010). V praksi tretma ni enoten program, temveč preplet pedagoškega, socialnega, psihološkega, zdravstvenega, izobraževalnega, delovnega in drugih oblik strokovnega dela, ki naj bi se skladno z načelom individualizacije prilagajale potrebam, zmožnostim in tveganjem posameznika. Izhodišče teh metod je razumevanje kazni ne le kot odvzema prostosti, temveč tudi kot institucionalne priložnosti za spremembo (McGuire, 2003).

Razprava o učinkovitosti tretmaja je bila v drugi polovici 20. stoletja zaznamovana s skeptičnimi interpretacijami rehabilitacije (Martinson, 1974), poznejše raziskave in metodološko strožje evalvacije pa so utrdile paradigmo »*what works*«. Posebej vpliven je model tveganja, potreb in odzivnosti (RNR), ki poudarja prilagajanje intervencij stopnji tveganja in kriminogenim potrebam ter zahteva strokovno, dosledno in stabilno izvajanje (Andrews in Bonta, 2010). V ospredje zato stopa vprašanje kakovosti izvajanja: tudi dobro zasnovan program izgublja učinek, če je izveden fragmentarno ali brez kontinuitete.

Sodobne usmeritve poudarjajo, da tretma ni reducirana na tehnično izvajanje programov, temveč je tesno povezan z izkušnjo prestajanja kazni in odnosnim kontekstom. Maruna (2001) v okviru koncepta vzdržnosti od ponavljanja kaznivih dejanj (angl. *desistence*) poudarja, da prenehanje kriminalitete pomeni proces preoblikovanja identitete in življenjske zgodbe, ki zahteva možnost refleksije, dialoga in oblikovanja koherentne prihodnje pripovedi. Podobno McNeill (2006) poudarja, da resocializacija vključuje gradnjo pripadnosti, smisla in zaupanja. Tretma tako deluje kot odnosna in razvojno usmerjena praksa, ki posameznika obravnava v njegovem življenjskem kontekstu, ne le kot nosilca tveganj.

Takšno razumevanje je povezljivo s tradicijami, ki poudarjajo celostno delo z ljudmi in opolnomočenje. Življenjsko usmerjena socialna pedagogika poudarja delo v vsakem posameznem življenjskem okolju ter prepoznavanje virov in zmožnosti (Grunwald in Tiersch, 2008; Razpotnik, 2014; Zorc Maver, 1997), sorodno pa nedeficitni model opolnomočenja poudarja močne plati posameznika in soustvarjanje rešitev (Saleebey, 1996). Tretma se zato ne uresničuje le v formalnih programih, temveč tudi v vsakdanjih profesionalnih odnosih, kjer se gradita zaupanje in motivacija za spremembo.

Hkrati pa tretma v zaporskem okolju spremlja temeljna napetost: rehabilitacijske prakse se izvajajo znotraj institucije, katere primarna naloga je odvzem prostosti, vzdrževanje reda in varnosti ter organizacijska stabilnost. Kakovost tretmaja je zato vedno odvisna od realnih institucionalnih razmer (kadrovskih, prostorskih, varnostnih in upravnih),

ki določajo, koliko odnosa, kontinuitete in individualizacije je sploh mogoče udejanjiti. Evropska zaporska pravila (Rec(2006)2) poudarjajo načrtovanje obravnave in pripravo na odpust ob spoštovanju dostojanstva (Svet Evrope, 2006), vendar se prav v praksi pogosto pokaže razkorak med normativnim idealom in izvedljivostjo, kjer se kakovost tretmaja začne krhati. Ta razkorak dodatno osvetlijo kritični pogledi na zaporsko delovanje.

2.2 Zapor kot institucija: kritični pogledi in okvir izvajanja tretmaja

Rehabilitacijski modeli tretma opisujejo kot razvojno in individualizirano prakso, utemeljeno na odnosu, sodelovanju in načrtovanih intervencijah. Kritični pogledi pa opozarjajo, da se tretma nikoli ne izvaja v nevtralnem prostoru, temveč znotraj režimov moči, discipline in upravljanja populacije. Zapor deluje prek rutin, hierarhij, formalnih pravil in varnostnih prioritet, ki odločilno oblikujejo pogoje življenja in dela zaposlenih. Tretma zato ni samoumevno osrednja dejavnost, temveč se izvaja v obsegu, ki ga dopuščajo varnostna logika institucije in razpoložljive organizacijske kapacitete.

Foucault (1977) sodobni zapor opiše kot izraz disciplinarne moči, udejanjene skozi razporejanje časa, standardizacijo vedenja in stalni nadzor. Ta racionalnost ni spremljevalna lastnost, temveč temeljno organizacijsko načelo kaznovanih institucij. Ker disciplina teži k predvidljivosti in obvladljivosti populacije, je odnosno in individualizirano delo, ki ga zahteva tretma, omejeno na prostor, ki ga dopuščajo institucionalna pravila. Tretma mora zato znotraj sistema, primarno zasnovanega za nadzor, nenehno utemeljevati svojo legitimnost.

Podoben koncept totalne institucije poudarja, da so bivanje, delo, počitek in nadzor združeni pod enotno avtoriteto, posameznik pa ima malo možnosti za avtonomijo in ohranjanje ločenih identitet (Goffman, 1961). Rehabilitacija predpostavlja prostor za dialog, odgovornost in izbiro, totalna institucija pa te možnosti organizacijsko omejuje. Omejitve tretmaja zato ne izhajajo nujno iz ravnanj posameznikov, temveč iz institucionalnega ustroja.

Garland (2001) opozarja na širši premik kaznovanih sistemov, kjer rehabilitacijo pogosto preglasijo logike upravljanja tveganja, varnostne prioritete in organizacijski nadzor. Rehabilitacija lahko ostaja deklarirana vrednota, vendar jo v praksi preoblikujejo kategorizacije, standardizirane ocene tveganja in administrativni postopki. Posledično se prostor za odnosne in razvojne razsežnosti tretmaja oži, medtem ko se uveljavljajo prakse, ki podpirajo upravljanje populacije. Tretma se lahko prevede v administrativno delo (ocenjevanja,

zapisniki, poročila, formalizirani načrti), pri čemer se njegova transformativna dimenzija izgublja.

Empirične raziskave zaporskega življenja to napetost potrjujejo: kakovost odnosov, pravičnost in izkušnja dostojanstva pomembno vplivajo na pogoje za spremembo (Liebling in Arnold, 2004), medtem ko rutine in birokratski postopki pogosto zmanjšujejo prostor za obravnavo, ki temelji naupanju in kontinuiteti (Crewe idr., 2011). V takšnih okoliščinah se tretma lahko skrči na formalno izvajanje, pri katerem se izpolnjujejo zahteve, brez zagotovila, da deluje kot odnosna in razvojna praksa.

Kritični pogledi tako razkrivajo strukturno protislovje, ključno tudi za slovensko okolje: tretma kot strokovna intervencija potrebuje čas, kontinuiteto in odnos, zapor kot institucija pa je zlasti organiziran okoli nadzora in varnosti. Ta logika rehabilitacije ne izključuje, jo pa omejuje in preoblikuje. Sistemskih obremenitev (prezasedenost, kadrovske težave, administrativne zahteve, fluktuacija in spremembe strukture populacije) zato ni mogoče razumeti kot ustvarjanje povsem novih napetosti, temveč kot zaostritev obstoječih, ki dodatno zmanjšujejo prostor za kakovosten tretma. To omogoča natančnejše razumevanje, kako se tretma v sodobni slovenski praksi organizira in zakaj se v razmerah pritiska praviloma ne ustavi, temveč najprej preoblikuje v smer formalizacije in zmanjšane odnosne kontinuitete. V naslednjem podpoglavju zato orišemo organizacijo in ključne vsebinske komponente tretmaja v slovenskem sistemu.

2.3 Organizacija in vsebina tretmaja v slovenskem zaporskem sistemu

Tretma v slovenskih zavodih za prestopanje kazni zapora je organiziran kot multidisciplinarna dejavnost, ki se izvaja v okviru sektorja za tretma – oddelek za vzgojo (strokovne obravnave, zdravstvo, izobraževanje) v stalnem sodelovanju z oddelkom za varnost (pravosodni policisti), pomemben del pa je tudi delo. Organizacijske sheme se med zavodi razlikujejo glede na velikost, prostorske kapacitete in število zaposlenih, vendar ostaja skupna značilnost sodobne slovenske prakse, da je obravnava zasnovana kot preplet varnostnih, organizacijskih in strokovnih funkcij ter se koordinira v okviru strokovnih skupin (Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij [URSIKS], 2025). Osrednji organizacijski instrument tretmaja je osebni načrt prestopanja kazni, ki ga strokovna skupina oblikuje na podlagi ocene tveganj, potreb in zmožnosti posameznika (»Pravilnik o izvrševanju kazni zapora«, 2016; »Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1)«, 2006). Osebni načrt je okvir za vključevanje v delo, izobraževanje in programe ter podlaga za spremljanje napredka in pripravo na odpust. Čeprav je zasnovan v skladu z načelom

individualizacije, v praksi pogosto deluje tudi kot administrativno-organizacijski instrument, ki zahteva dokumentiranje in poročanje. Kakovost tretmaja je zato odvisna od tega, ali se osebni načrt prevede v dejansko izvedljive oblike dela: kontinuirane razgovore, stabilne programe, smiselno vključevanje v delo in dostop do specializiranih obravnav.

Jedro tretmajske obravnave so osnovne strokovne oblike dela, ki so odnosno usmerjene in časovno intenzivne. Pedagoško delo vključuje podporo pri prilagajanju na zavodsko življenje, pri obravnavi stisk, razvoju socialnih veščin in pripravi na odpust (Grunwald in Thiersch, 2008; Razpotnik, 2014). Pedagogi pogosto delujejo kot tako imenovani nosilci primerov: pripravljajo osebni načrt, spremljajo njegovo izvajanje in koordinirajo delo strokovne skupine (URSIKS, 2025; »ZIKS-1«, 2006). Njihovo delo ima dvojno naravo – temelji na odnosu in motivacijskem delu, hkrati pa vključuje obsežen dokumentacijski del, ki lahko v razmerah sistemskih obremenitev zmanjšuje čas za neposredno obravnavo. Socialno delo ima izrazito reintegracijsko funkcijo (urejanje socialnih stisk, ohranjanje družinskih vezi, povezovanje z institucijami v skupnosti), psihološka dejavnost pa zajema diagnostiko, spremljanje in podporno obravnavo, vključno z delom z osebami v hudih stiskah ali s samomorilno ogroženostjo (URSIKS, 2025). Gre za področja, ki zahtevajo stabilnost, čas in usposobljen kader, zato so posebej občutljiva na sistemske pritiske.

Poleg osnovnih oblik obravnave sistem vključuje specialne programe za skupine z izrazitejšimi tveganji ali potrebami (zasvojenosti, nasilna kazniva dejanja, kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, samomorilna ogroženost) (URSIKS, 2025). Ti programi pogosto temeljijo na strukturiranih vedenjskih in kognitivnih intervencijah, kot so prepoznavanje sprožilcev, učenje strategij samonadzora in delo na odgovornosti (Andrews in Bonta, 2010; McGuire, 2003). Njihova kakovost je odvisna od ustrezno usposobljenega kadra, stabilnih skupin in kontinuitete izvedbe, zato se v razmerah obremenitev pogosto redčijo ali formalizirajo.

Tretma v širšem smislu vključuje tudi zdravstveno oskrbo, delo, izobraževanje ter prostočasne dejavnosti. Zdravstvena oskrba, zagotovljena v sodelovanju z javno mrežo, je temelj humane obravnave in sledi načelu enakovrednosti (Svet Evrope, 2006; URSIKS, 2025). Delo in izobraževanje prispevata k strukturiranju časa, razvoju kompetenc in pripravi na življenje po odpustu, skladno z načelom normalizacije. Kulturne, športne in druge dejavnosti dopolnjujejo formalno obravnavo ter prispevajo k stabilnejšemu vzdušju v instituciji; pastoralna oskrba omogoča uresničevanje pravice do veroizpovedi in lahko deluje kot vir psihosocialne podpore.

Varnost vključuje fizični, postopkovni in dinamični vidik, pri čemer le-ta temelji na poznavanju populacije in kakovosti

odnosov med osebjem in zaprtimi osebami (United Nations, 2015). Dinamična varnost je most med varnostno in rehabilitacijsko logiko: varno okolje omogoča stabilno obravnavo, kakovostna obravnavo pa dolgoročno prispeva k varnosti. Izvedljivost tretmaja je zato odvisna od institucionalnih razmer (kadrovske in prostorske kapacitete, struktura populacije, fluktuacija, administrativne zahteve). V razmerah prezasedenosti in kadrovskih vrzeli se tretma lahko formalno ohranja, vendar se zožijo pogoji za njegove najbolj odnosno in časovno intenzivne elemente. Kot poudarja Brinc (2017: 43): »Še nobena raziskava ni pokazala, da bi rehabilitacijski tretma obsojencem škodoval, če jim že ni koristil.« Iz literature izhaja tudi preprosta, a ključna premisa: vsaka oblika obravnave vpliva na zaprto osebo, prav tako pa nanjo vpliva tudi neobravnavanje (Brinc, 2017). Prav to razmerje med normativnim okvirom, organizacijo dela in dejansko izvedljivostjo je zato ključno izhodišče za empirično analizo v nadaljevanju, ki pokaže mehanizme krčenja tretmaja v obdobju sistemskih obremenitev.

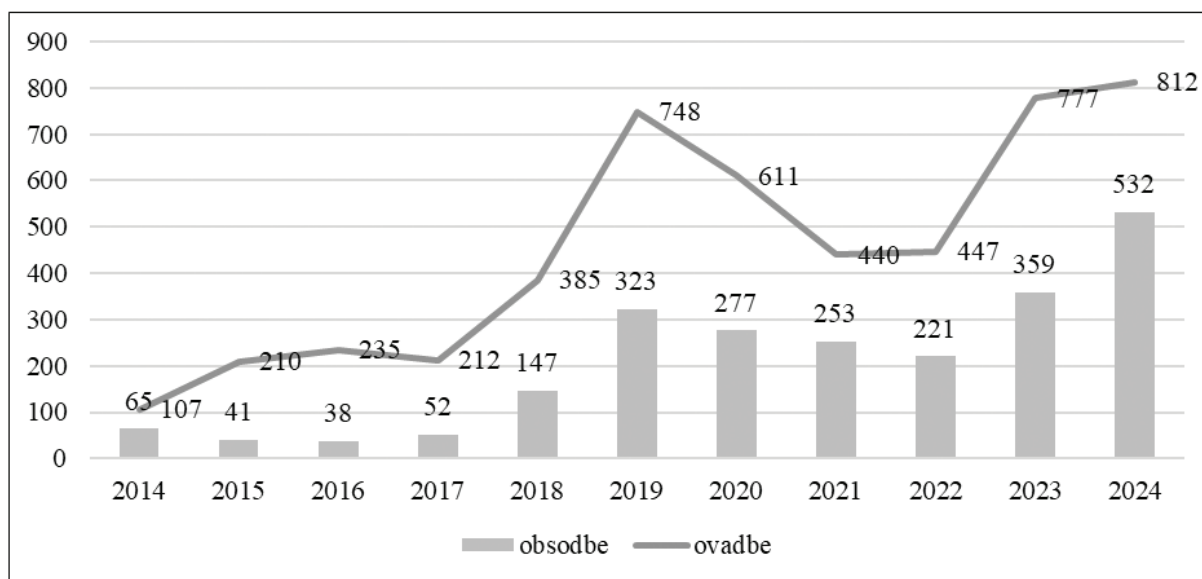
3 Kumulativne sistemske obremenitve slovenskih zaporov (2018–2024)

3.1 Okvir analize: konvergenca pritiskov in omejitve zmogljivosti

V obdobju 2018–2024 se je slovenski kazenskopравни in zaporski sistem spoprijel s prepletom sočasnih pritiskov, ki so medsebojno učinkovali in spreminjali vsakdanje razmere delovanja zavodov: spremembe v obsegu in strukturi kazenskih zadev, porast pripora, povečanje deleža tujih državljanov, izrazita prezasedenost, kadrovska podhranjenost ter več oseb s težavami z zasvojenostjo in nasilnimi vedenjskimi vzorci.

Časovni pregled pokaže, da visoke številke zaprtih oseb niso nov pojav (primerljive ravni so bile dosežene že okoli leta 2014), vendar je po letu 2021 opazen trend naraščanja, ki ga deloma prekine pandemično obdobje, vrh obremenitev pa se izoblikuje v letih 2023 in 2024, z upadom v letu 2025. Obdobje 2018–2024 zato obravnavamo kot fazo najizrazitejše konvergence pritiskov ter analiziramo, kako se takšna konfiguracija odrazi v delovanju zavodov, zlasti v prostoru za strokovno, individualizirano in odnosno obravnavo.

Zaporski sistem je na takšne spremembe posebej občutljiv, saj deluje na presečišču sodnih odločitev, logistike, varnostnih protokolov in človeškega dela, ob omejenih možnostih hitrega prilagajanja (zlasti kadrovskega in prostorskega). Ko se obremenitve povečujejo, se najprej zoži prostor za funkcije, ki zahtevajo stabilnost, čas in kontinuiteto, medtem ko prednost dobijo nujne operativne naloge, povezane z varnostjo, sprejemi, premestitvami in organizacijo režima.

Graf 1: Ovadbe in obsodbe po 308. členu Kazenskega zakonika 2014–2024 (vir: Statistični urad Republike Slovenije [SURS], 2025)

3.2 Porast zadev po 308. členu Kazenskega zakonika kot pomemben (ne pa edini) vir pritiska

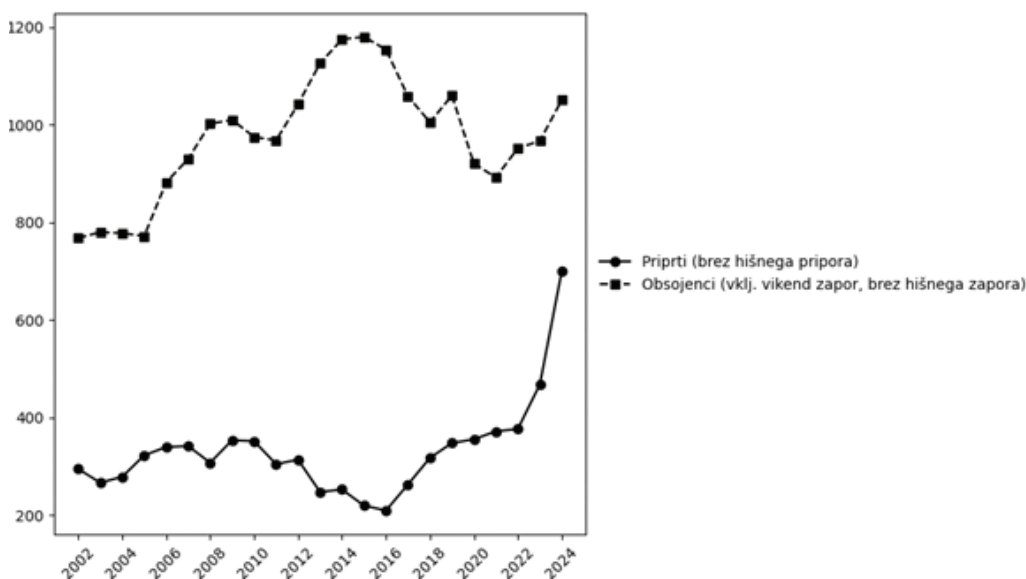
Med pomembnejšimi dejavniki, ki so v obravnavanem obdobju prispevali k povečanju obremenitev kazenskoppravnega in zaporskega sistema, je porast kaznivih dejanj prepovedanega prehoda državne meje (308. člen »KZ-1«, 2012). Ta porast je mogoče razumeti kot rezultat prepleta širših regionalnih procesov in notranjih sistemskih odzivov, njihova natančnejša obravnava pa terja ločeno razpravo.

Porast zadev po 308. členu Kazenskega zakonika (»KZ-1«, 2012) je razviden tudi iz prikaza trendov (graf 1): ovadbe in obsodbe so bile do približno leta 2017 razmeroma malo številčne, nato pa se po letu 2018 izrazito povečajo, v pandemičnem obdobju upadejo oziroma se upočasnijo, nato pa v letih 2023 in 2024 njihovo število ponovno močno naraste. Porast zadev po 308. členu Kazenskega zakonika se v praksi prevaja v povečanje pretoka oseb skozi sistem ter v večji pritisk na procesne odločitve in kapacitete zavodov. Ker ti učinki delujejo sočasno z drugimi omejitvami (kadrovske in prostorske), je 308. člen Kazenskega zakonika v prispevku smiselno razumeti kot pomemben pospeševalnik pritiska v obdobju 2018–2024, ne pa kot edini ali zadostni vzrok.

3.3 Pripor kot pospeševalnik obremenitev in logistične rotacije

Med ključnimi mehanizmi, prek katerih se je povečanje zadev (zlasti po 308. členu »KZ-1«, 2012) prevedlo v neposredni pritisk na zaporski sistem, je bila širša in intenzivnejša raba pripora. Ta je povečala tudi obseg tako imenovane logistične rotacije, s katero označujemo premeščanje zaprtih oseb med zavodi oziroma oddelki glede na razpoložljive kapacitete in uravnavanje prezasedenosti. Pripor ni zgolj procesni institut, temveč tudi organizacijski dogodek, ki sproži niz takojšnjih logističnih, kadrovskih in varnostnih zahtev: sprejeme, razporejanje po oddelkih, privedbe in spremstva, obiske zagovornikov, tolmačenje, zdravstvene preglede ter stalno upravljanje visoko rotirajoče populacije. Zaradi narave pripora, torej kratkih, pogosto nepredvidljivih časovnih okvirov, pogostih premestitev in procesnih rokov, se obremenitev ne kaže le v številu oseb, temveč tudi v intenzivnosti dela, ki ga takšna populacija zahteva od zaposlenih in zavodske infrastrukture.

Trend v obdobju 2002–2024 (graf 2) prikazuje sočasno gibanje povprečnega števila priprtih oseb in obsojencev. Število obsojencev je v daljšem časovnem loku izrazilo ni halo: po rasti v drugi polovici prvega desetletja novega tisočletja doseže vrh okoli let 2013–2015, nato postopno upada in se po letu 2021 ponovno začne povečevati. Število priprtih oseb je večji del obdobja razmeroma stabilno, izrazitejši premik nastopi po letu 2018, ko začne naraščati, po letu 2022 pa

Graf 2: Povprečno število priprtih oseb in obsojencev v obdobju 2002–2024 (vir: URSIKS, 2025)

se še pospeši; v letih 2023–2024 doseže najvišje povprečne vrednosti v celotnem prikazanem obdobju. Takšna dinamika pomeni dvojni pritisk na zavode: povečanje in intenziviranje pripora (sprejemi, privedbe, visoka fluktuacija) ter hkratno rast populacije obsojencev, kar krepi obremenitev nastanitvenih kapacitet, organizacije režima in razpoložljivosti kadra za strokovno delo.

Z vidika tretmaja je ta dinamika posebej pomembna. Pripor je primarno usmerjen v zagotavljanje procesne prisotnosti in varnosti, zato so možnosti za razvojno in programsko obravnavo omejene. Ob povečani fluktuaciji se delo zaposlenih pogosteje usmerja v sprejeme, osnovno orientacijo ter reševanje administrativnih in zdravstvenih vprašanj, namesto v kontinuirano individualizirano obravnavo. Pripor tako deluje kot pospeševalnik obremenitev: povečuje število oseb in hkrati spreminja naravo zavodskega dela, saj krepi nujna, časovno občutljiva opravila ter zmanjšuje predvidljivost dela. To je posebej izrazito v razmerah prezasedenosti in kadrovske podhranjenosti, kjer se najprej zoži prav prostor za delo, ki zahteva čas, stabilnost in odnos – torej prostor za tretma.

Pri interpretaciji trendov je treba ohraniti časovno občutljivost: graf 2 utemeljuje sklep o izrazitem povečanju števila pripornikov v letih 2023–2024, vendar se dinamika po letu 2024 lahko spremeni. Ugotovitve za obdobje 2018–2024 je zato smiselno brati kot analizo vrha obremenitev; kasnejša nihanja (vključno z upadom v letu 2025) teh učinkov ne izniči, temveč nakazujejo cikličnost pritiskov, odvisno od kombinacije dejavnikov in institucionalnih odzivov.

3.4 Prezasedenost, kadrovske zmogljivosti in organizacijski učinki

Pritisk na zaporski sistem se ni odražal zgolj v večjem številu oseb, temveč predvsem v organizacijskih učinkih, ki nastanejo, ko se sistem približa svojim kapacitetam ali jih preseže. Prezasedenost zavodov pomembno spremeni vsakdanjo dinamiko dela: poveča potrebo po stalnem razporejanju, premestitvah, prilagajanju režima, reševanju konfliktov in zagotavljanju osnovnih življenjskih razmer. V takih razmerah se operativne naloge hitro kopičijo in postajajo časovno nujne, zato se organizacijska osredotočenost premakne k zagotavljanju minimalnega funkcioniranja. To je posebej izrazito v obdobjih, ko skupna zasedenost presega 100 %, pri čemer se razmere dodatno zaostrijo ob dolgotrajnejših presežkih in v zavodih, kjer so vrhovi zasedenosti bistveno višji.

V letu 2024 so podatki kazali na izrazito prezasedenost: skupna zasedenost je presegala 130 %, posamezni zavodi, zlasti Ljubljana (brez dislociranih oddelkov), pa so v posameznih obdobjih dosegali bistveno višjo stopnjo prezasedenosti, tudi nad 200 %. Pri tem je pomembno poudariti, da je bila prezasedenost izrazitejša v matičnih zavodih, medtem ko so dislocirani oddelki in še posebej odprti dislocirani oddelki v več primerih odražali izjemo od splošnega trenda prezasedenosti matičnih institucij. Takšne razmere niso le prostorska težava, temveč neposredno vplivajo na kakovost delovanja: omejujejo možnost zagotavljanja zasebnosti, otežujejo izvajanje skupinskih programov (zaradi pomanjkanja prostorov), povečuje-

jo trenja med zaprtimi osebami in povečujejo obremenitev zaposlenih, ki morajo v manj ugodnih razmerah vzdrževati režim, varnost in osnovno stabilnost. Za razumevanje organizacijskega učinka prezasedenosti je ključno tudi razmerje med obsegom populacije in razpoložljivimi kadrovskimi viri, posebej v oddelkih za varnost in vzgojo (tabela 1).

Prezasedenost praviloma deluje skupaj s kadrovskimi omejitvami. Podatki o razmerju med povprečnim številom zaprtih oseb in številom zaposlenih (tabela 1) kažejo, da se je po letu 2022 kadrovski pritisk izrazil povečal: povprečno število zaprtih oseb je naraslo s 1.402 (2022) na 1.510 (2023) in 1.820 (2024), medtem ko se je število zaposlenih zmanjšalo z 926 (2022) na 900 (2023) in 876 (2024). Razmerje zaprtih oseb na zaposlenega se je povečalo z 1,51 (2022) na 1,68 (2023) in 2,08 (2024); še izraziteje na oddelku za varnost (z 2,52 na 2,87 in 3,68), medtem ko se je na oddelku za vzgojo, kjer so zajeti strokovni delavci in zdravstveno osebje, zvišalo z ravni približno 13–15 na 17,84 zaprte osebe na zaposlenega. Ti podatki potrjujejo, da kadrovske zmogljivosti (zlasti v strokovnih službah) niso sledile rasti populacije ob že prisotnih trendih staranja, fluktuacije in težav pri zaposlovanju novih kadrov.

Takšno razmerje se neposredno prevaja v prerazporeditev prednostnih nalog v vsakdanjem delovanju zavodov. Ob povečani operativni obremenitvi dobijo prednost naloge, povezane z varnostjo, logistiko in nemotenim delovanjem (Plesničar idr., 2025), medtem ko se prostor za tretmajsko delo krči. Tretma je pogosto prva funkcija, ki popusti, ko sistem preseže svoje zmogljivosti – ne zato, ker bi bil razumljen kot manj pomemben, temveč ker je najbolj odvisen od časa, stabilnosti in kadrovske razpoložljivosti.

Pomemben organizacijski učinek povzročajo tudi naraščajoče administrativne zahteve. Dokumentiranje, evidentiranje in poročanje so postali stalni del upravljanja zaporov; čeprav so z vidika odgovornosti razumljivi, v razmerah pre-

zasedenosti neposredno zmanjšujejo čas za odnosno, individualizirano delo. Tretma se tako deloma preseli v načrte in evidence, medtem ko se možnost kontinuiranega dela z obsojencem zmanjšuje. To ni nujno posledica manjše strokovne zavzetosti, temveč sistemske prerazporeditve časa in energije, ko je treba najprej zagotoviti osnovno operativno delovanje.

Kumulativni učinek prezasedenosti, kadrovskih omejitev in administrativnega bremena se kaže v dveh premikih: prvič, večji del energije sistema se usmeri v zagotavljanje režima in logistike (sprejemi, premestitve, varnostni postopki), kar zmanjšuje prostor za razvojne aktivnosti; drugič, poslabšajo se razmere za dinamično varnost. V prezasedenih razmerah so odnosi težje vzdržni, komunikacija bolj fragmentirana, zaposleni pa imajo manj časa za preventivno delo in poznavanje populacije. Ker dinamična varnost temelji na odnosu in stalnem stiku, sistemske obremenitve neposredno zmanjšujejo prav tiste elemente, ki bi prispevali k stabilizaciji.

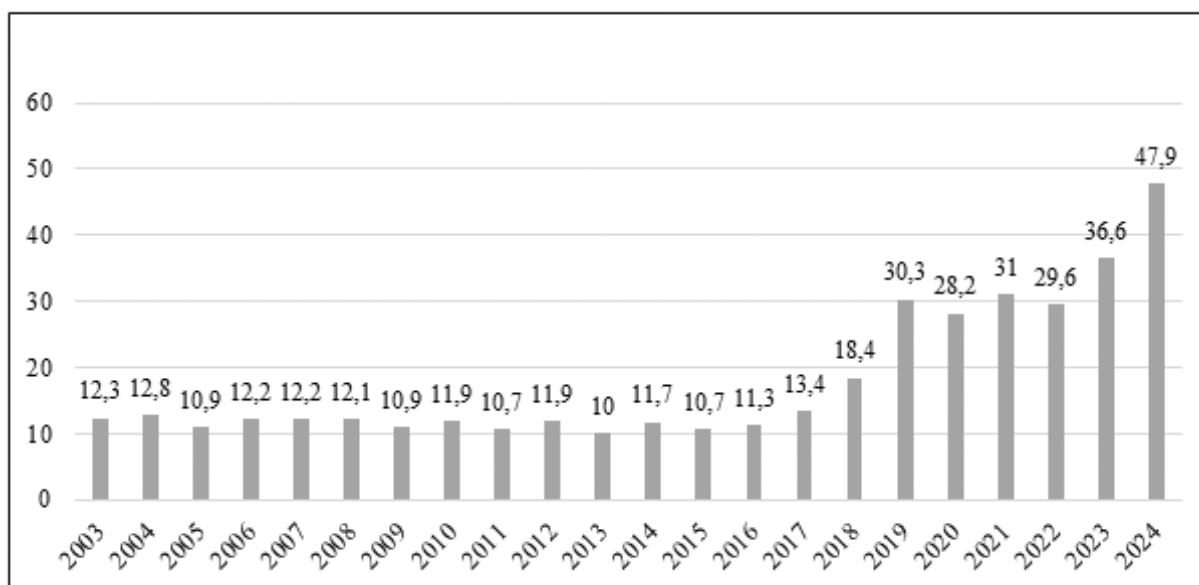
Prezasedenost in kadrovsko-administrativni pritiski tako delujejo kot ključni posredni mehanizem vpliva na tretma: ne gre le za večje število zaprtih oseb, temveč za spremembo načina delovanja zavoda. Tretma kot dejavnost, ki zahteva čas, zasebnost, stabilnost in odnos, je v takih razmerah med prvimi, ki se začne krčiti ali fragmentirati.

3.5 Struktura populacije: tuji državljani, kratke kazni

Poleg kvantitativnega pritiska so se v obdobju 2018–2024 pomembno spremenile tudi značilnosti zaporke populacije, kar je imelo neposredne posledice za izvajanje obravnave. Zaporški sistem namreč ni obremenjen zgolj takrat, ko se poveča število zaprtih oseb, temveč tudi takrat, ko se spremeni njihova struktura: jezikovne in kulturne razlike, procesni status (pripor), dolžina kazni, zdravstvene in psihosocialne potrebe ter varnostna tveganja določajo, koliko obravnave je potrebno in kakšna je sploh izvedljiva. V praksi kombinacija teh dejavnikov pogosto deluje kumulativno: poveča organiza-

Tabela 1: Povprečno število zaprtih oseb in število zaposlenih (po profilih) v letih 2018–2024 (vir: URSIKS, 2019–2025)

	Povprečno število vseh zaprtih oseb	Število vseh zaposlenih na dan 31. 12.	Osebe pravosodne policije (oddelek za varnost)	Delavci oddelka za vzgojo
2018	1353	860	531	93
2019	1435	892	555	95
2020	1298	905	562	92
2021	1284	921	566	100
2022	1402	926	556	103
2023	1510	900	526	100
2024	1820	876	494	102

Graf 3: Delež tujcev med zaprtimi osebami (vir: URSIKS, 2025)

cijsko zahtevnost dela, hkrati pa zmanjša dejanske možnosti za rehabilitacijsko usmerjeno, kontinuirano in individualizirano strokovno delo.

Zlasti se je povečal delež tujih državljanov med zaprtimi osebami. Prisotnost tujcev sicer ni nova, vendar se je po letu 2018 pomembno spremenila struktura te populacije. Prej je večji del tujih zaprtih oseb prihajal iz držav nekdanje Jugoslavije, kar je pogosto pomenilo manj izrazite jezikovne ovire in kulturno bližji okvir sporazumevanja. V obdobju 2018–2024 pa udeleženci opisujejo izrazitejšo heterogenost: v letu 2024 so tuji državljani prihajali iz 72 različnih držav (URSIKS, 2025) ter z raznolikimi jeziki, kulturnimi normami in pričakovanji. Izziv tako ni le večji delež tujcev, temveč večja komunikacijska nepredvidljivost, otežena vzpostavitev odnosnega dela ter zahtevnejše upravljanje vsakdanjih interakcij in institucionalnega vzdušja. To se kaže v omejeni dostopnosti tolmačenja in slabši vključenosti v jezikovno intenzivne oblike obravnave (individualni razgovori, skupinski in specialni programi). Delež tujcev se pogosto prekriva z deležem kratkotrajnih oziroma visoko rotirajočih statusov (pripor, kratke kazni), kar dodatno zmanjšuje tretmajsko dostopnost populacije.

Pomemben vidik sprememb je procesni status in z njim povezana fluktuacija. Pripor je primarno procesni institut z varnostnim ciljem, zato je režim strožji, časovni horizont negotov, možnosti za stabilno programsko delo pa omejene. Če velik del populacije sestavljajo priporniki ali visoko rotirajoče skupine, se tretmajski doseg sistema realno zmanjša: populacija je številčna, vendar strokovno težje dostopna.

Tretji vidik je dolžina kazni. Povečanje deleža kratkih kazni otežuje vključevanje v programe, ki zahtevajo čas, stabilno skupino in postopno delo (npr. programi za nasilje ali zasvojenosti). V kombinaciji z jezikovnimi ovirami in velikim deležem pripora nastaja tretmajsko nedosegljiva skupina: posamezniki so dovolj dolgo prisotni, da povečujejo organizacijski in varnostni pritisk, hkrati pa prekratko ali v neustreznem režimu, da bi se lahko vključili v stabilne razvojne programe. Osební načrti v takih razmerah pogosto ostajajo predvsem formalni okvir, brez dejanske možnosti razvojnega učinka.

K tem spremembam je treba prišteti še večji delež oseb s težavami zaradi zasvojenosti, pogostejše nasilne vedenje ter kompleksnejše psihosocialne stiske, kar povečuje potrebo po specializiranih obravnavah. V razmerah prezasedenosti in kadrovske obremenitve to pomeni dvojni pritisk: potrebe naraščajo, zmožnost sistema za stabilno in kakovostno obravnavo pa se zmanjšuje. Posledično se delo pogostejše omeji na kriticne intervencije in upravljanje tveganj, medtem ko razvojno usmerjeno, kontinuirano delo postaja težje izvedljivo.

Spremembe v strukturi zaporske populacije so zato ključne za razumevanje upada kakovosti tretmaja. Ne gre zgolj za več zaprtih oseb, temveč za spremembo razmerja med potrebami populacije in zmožnostmi sistema. Ko se hkrati povečajo jezikovne ovire, fluktuacija, delež pripora, kratke kazni in kompleksnost potreb, rehabilitacijska usmeritev ostaja normativno prisotna, vendar postaja vse težje uresničljiva v praksi.

3.6 Obstoječe strukturne omejitve tretmaja in njihova poglobitev po 2018

Spremembe v obsegu in strukturi zaporske populacije so v obdobju 2018–2024 delovale skupaj s strukturnimi značilnostmi sistema, ki so bile prisotne že prej: omejene prostorske kapacitete, kronične kadrovske vrzeli, rast administrativnih obveznosti ter visoka operativna obremenitev oddelkov za varnost. Ključno je, da ti pritiski niso delovali ločeno, temveč kumulativno: medsebojno so se krepili in ustvarjali razmere, v katerih se je prostor za izvajanje tretmaja sistematično ožil. Ob tem je treba upoštevati, da stabilnost zaporskega okolja ni odvisna le od formalnih pravil, temveč tudi od legitimnosti, odnosov in komunikacijskih praks med osebjem in zaprtimi osebami (Hacin in Meško, 2020a; Osterc idr., 2025).

Najprej se kumulativni učinek pokaže v razmerju med številom zaprtih oseb in razpoložljivimi viri. Prezasedenost ni zgolj prostorska kategorija, temveč organizacijska realnost, ki spreminja delovanje zavoda: poveča gostoto v bivalnih prostorih, zmanjša razpoložljivost prostorov za individualno delo in skupinske programe, podaljša in zaplete logistiko dnevnih rutin (premiki, razporejanje, obiski, spremstva) ter poveča verjetnost konfliktov. Hkrati večja zasedenost pomeni tudi več administrativnih postopkov, dokumentiranja in formalnih odločitev, ki jih morajo strokovni delavci in vodstva izvesti v enakih časovnih okvirih. V takih razmerah se tretmajski čas ne zmanjšuje zato, ker bi tretma izgubil legitimnost, temveč zato, ker je najranljivejši sestavni del – najbolj odvisen od miru, časa, zasebnosti, stabilnosti skupin in kontinuirane prisotnosti strokovnega kadra. Ker so odnosi in proceduralna pravičnost v literaturi prepoznani kot ključni gradniki legitimnosti in stabilnosti zaporskega reda, njihovo krčenje ni le stranski učinek, temveč funkcionalno pomembna sprememba (Hacin in Meško, 2020b; Osterc idr., 2025).

Drugi učinek se nanaša na kadrovske zmogljivosti in konkurenco nalog. Če je kadrovska podhranjenost dolgotrajna, dodatna rast populacije ali kompleksnost primerov ne pomeni le več dela, temveč tudi prerazporeditev prednostnih nalog v smer nujnega: reševanje urgentnih situacij, zagotavljanje minimalnega funkcioniranja režima, izpolnjevanje zakonskih in upravnih rokov, obvladovanje varnostnih tveganj ter organizacija spremstev, sprejemov in razporejanja. To so naloge, ki ne dopuščajo odloga. Tretma pa je v praksi pogosto del, ki se lahko začasno okrni, preloži, izvede minimalno ali nadomesti z administrativnim zapisom. Posledično se težišče premika od tretmaja kot odnosne in razvojne prakse k tretmaju kot formalno-dokumentacijski funkciji: namesto kontinuiranih razgovorov in programskega dela raste delež aktivnosti, usmerjenih v evidence, poročila, zapisnike in administrativno spremljanje. Ugotovitve o potrebah po dodatnih znanjih (zlasti na področju komunikacije, mirnega reševanja konfliktov

in obvladovanja stresa) ter o tem, da obstoječi sistemi usposabljanja pogosto ne zadostujejo zahtevnosti zaporskega dela, dodatno kažejo, da se kakovost odnosnega dela najhitreje lomi tam, kjer so kadrovske in organizacijske rezerve najmanjše (Meško idr., 2022).

Tretji učinek se kaže v razmerju med varnostjo in tretmajem. Dinamična varnost predpostavlja odnose, poznavanje populacije, komunikacijo in preventivno delovanje, vendar se ob preobremenitvi varnostna logika praviloma premakne k postopkovnim in fizičnim ukrepom: več nadzora, več rutinskih kontrol, več omejevanja gibanja, manj fleksibilnosti in manj prostora za neformalno interakcijo. S tem se zmanjšujejo priložnosti za odnosno delo, ki je hkrati temelj tretmaja in temelj dinamične varnosti. Nastane paradoks: prakse, ki kratkoročno stabilizirajo sistem, dolgoročno zmanjšujejo mehanizme (odnosi, zaupanje, predvidljivost), ki zmanjšujejo konflikte in podpirajo rehabilitacijske učinke. Raziskave o legitimnosti in samolegitimnosti zaporskih delavcev kažejo, da so odnosi z zaprtimi osebami in zaznana legitimnost pomembno povezani z načinom obravnave ter z uporabo različnih metod v praksi, kar dodatno potrjuje pomen odnosnega dela tudi z vidika institucionalne stabilnosti (Hacin in Meško, 2025; Osterc idr., 2025).

Četrti učinek je povezan s fluktuacijo in fragmentacijo obravnave. Če se povečuje delež oseb na kratkih kaznih, pripravnih oseb ali oseb s statusom, ki otežuje vključevanje (npr. jezikovne ovire), se tretmajski sistem spopriema z razpadom kontinuiranosti: skupine se ne stabilizirajo, motivacijski procesi se prekinjajo, strokovni delavci porabijo nesorazmerno veliko časa za uvodne postopke, orientacijo in administrativno uvajanje, manj pa ostane za poglobljeno delo. V takih razmerah se tudi učinek tretmaja teže pokaže, saj obravnava ne doseže faze, v kateri bi bila sprememba dejansko vzdržna in preverljiva. Sistem se tako vse bolj usmerja v obvladovanje prehajanja ljudi skozi institucijo, manj pa v razvojne cilje, ki jim normativno sledi.

Vse navedeno kaže, da so se ključni pritiski v obravnavnem obdobju odražali predvsem kot zoženje prostora za tretma: ne nujno kot formalna opustitev rehabilitacijske usmeritve, temveč kot postopna preusmeritev prakse v režimsko-operativno delovanje, kjer je treba z omejenimi viri zagotoviti minimalno stabilnost sistema. Tretma zato ni izginil, temveč se je preoblikoval: iz strokovno-odnosne prakse v večji meri v administrativno funkcijo in v selektivno, fragmentirano obravnavo tistih, pri katerih je to v danih razmerah še mogoče. To je pomembno izhodišče za razumevanje empiričnih ugotovitev prispevka, ki v nadaljevanju pokažejo, kako se ti sistemski pritiski odražajo v vsakdanjih izkušnjah zaposlenih in zaprtih oseb.

4 Metodologija

Raziskava je bila izvedena s kvalitativno metodo, usmerjeno v poglobljeno razumevanje učinkov sistemskih obremenitev na kakovost tretmaja obsojencev v slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora (Flick, 2014). Podatki so bili zbrani z usmerjenimi skupinskimi intervjuji (fokusnimi skupinami) po polstrukturiranem protokolu, ki je zagotavljal primerljivost med skupinami ob hkratni odprtosti za teme, ki so jih udeleženci prepoznali kot pomembne (Krueger in Casey, 2015). Zbiranje podatkov je potekalo med novembrom 2024 in julijem 2025; študija je bila zasnovana kot pilotska, z namenom opredeliti ključne teme kakovosti tretmaja v razmerah izrazitih sistemskih obremenitev.

Vzorčenje je bilo namensko. Obsojenci so bili vključeni, če so imeli daljše obdobje prestajanja kazni in/ali status povratnika, pripravljeni sodelovati ter so imeli zadostno znanje slovenščine (vključeni so bili slovensko govoreči obsojenci). Zavodi so na podlagi meril obvestili možne udeležence in omogočili njihovo prostovoljno vključitev. V raziskavi je sodelovalo 33 obsojencev (Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Dob 20, Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Ljubljana 5, Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Maribor 5, Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora (ZPMZKZ) Celje 3); v Zavodu za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Koper fokusnih skupin z obsojenci ni bilo mogoče izvesti zaradi visoke fluktuacije in pretežno tuje populacije. V vzorec zaposlenih je bilo vključenih 22 udeležencev (Dob 7, Ljubljana 3, Maribor 4, Celje 4, Koper 4), in sicer 13 strokovnih delavcev z oddelka za vzgojo, 5 pravosodnih policistov in 4 delovni inštruktorji. Zaradi anonimnosti so bili zavodi označeni kot zavod A–E, udeleženci pa kot »zaposleni« oziroma »obsojenec«; pri zaposlenih je bila po potrebi navedena funkcija.

Fokusne skupine (3–5 udeležencev) so bile zvočno snemane s pisnim soglasjem udeležencev, posnetki prepisani in nato analizirani s tematsko analizo po Braun in Clarke (2006). Analiza je vključevala seznanjanje z gradivom, odprto kodiranje, oblikovanje tematskih grozdov ter pregled, razmejitev in poimenovanje tem v povezavi z raziskovalnimi vprašanji. Kodiranje je potekalo iterativno z vračanjem k prepisom in sprotnim dopolnjevanjem kodne sheme, pri čemer je bila vodena dokumentacija analitičnih odločitev (nastajanje kod, utemeljitve sprememb, razmejitev tem). Končne teme so bile preverjene glede na izvirne citate ter notranjo koherentnost in razločljivost med temami.

Kredibilnost ugotovitev je bila okrepljena s triangulacijo virov (pogled obsojencev in pogled zaposlenih) ter natančno dokumentacijo analitičnega postopka. Etika raziskovanja v zaporskih ustanovah je bila zagotovljena s soglasjem

Komisije za etiko Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, informiranim soglasjem udeležencev in dosledno anonimnostjo; izvedba intervjujev je potekala tako, da je minimalizirala občutek nadzora in udeležencem omogočila čim večjo svobodo izražanja.

Tabela 2: Zasedenost zavodov za prestajanje kazni zapora (brez dislociranih oddelkov) v letu 2024 (vir: URSIKS, 2025)

Zavod	Uradna kapaciteta	Povprečno število zaprtih oseb	Stopnja zasedenosti
ZPKZ Dob	468	635,9	135,9 %
ZPKZ Ljubljana	135	262,1	194,1 %
ZPKZ Maribor	140	223	159,3 %
ZPKZ Koper	106	157,6	148,7 %
ZPMZKZ Celje	97	163,9	169 %

Raziskava v istem obdobju zajame pogled obsojencev in pogled zaposlenih v več zavodih, kar omogoča vpogled v prelivanje sistemskih pritiskov v vsakdanje tretmajske prakse. Za oris strukturnega konteksta, v katerem je potekala raziskava, so bili upoštevani podatki (tabela 2) o kapaciteti in povprečni zasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora v letu 2024 (URSIKS, 2025). V pregled so bili vključeni izključno matični zavodi, v katerih je bila izvedena raziskava (Dob, Ljubljana, Maribor, Koper in Celje), medtem ko so bili dislocirani oddelki izločeni, saj raziskava ni potekala v teh enotah, temveč v matičnih ustanovah. Podatki kažejo izrazito prezasedenost vseh obravnavanih zavodov: povprečna zasedenost je v ZPKZ Ljubljana dosegla 194,1 %, v ZPMZKZ Celje 169 %, v ZPKZ Maribor 159,3 %, v ZPKZ Koper 148,7 % in v ZPKZ Dob 135,9 %. Takšna raven prezasedenosti je pomemben strukturni okvir za razumevanje zaznanih obremenitev in njihovega vpliva na vsakdanje tretmajske prakse, ki jih obravnava ta raziskava.

5 Ugotovitve raziskave in diskusija

V tem poglavju predstavljamo rezultate tematske analize fokusnih skupin z zaposlenimi in obsojenci. Ker se ugotovitve povezujejo v več medsebojno prepletenih tem, za lažje branje najprej podajamo sintezni pregled (tabela 3). V nadaljevanju (5.1–5.3) posamezne teme razčlenjujemo po logiki: empirično razumevanje pojma tretmaja, mehanizmi krčenja tretmaja v razmerah sistemskih obremenitev ter varovalni dejavniki, ki sistem začasno stabilizirajo.

5.1 Kaj je tretma? Empirično razumevanje pojma med zaposlenimi in obsojenci

Prvi sklop analize razkriva temeljno razumevanje tretmaja, kot ga doživljajo ključni akterji zaporskega sistema. Rezultati kažejo, da tako zaposleni kot obsojenci tretmaja ne razumejo kot zgolj tehnično izvajanje vnaprej predpisanih programov, temveč ga umeščajo v širši okvir celostne obravnave in socialnopedagoškega (svetovalnega) odnosa. Takšen pogled se navezuje na koncept orientacije v življenjski svet (Grunwald in Thiersch, 2008), kjer tretma ni zunanji poseg v posameznika, temveč proces, ki temelji na spoštovanju njegove subjektivitete in vsakdanjih izkušenj znotraj institucije. V tem smislu se pojem tretmaja v praksi vzpostavlja hkrati kot strokovno vodeni proces, kot organizacijski okvir zavodskega življenja in kot osebna izkušnja obravnavanih oseb.

Zaposleni tretma obsojencev opisujejo kot celosten, več-dimenzionalen in strokovno vodeni proces, ki presega formalne programe ter vključuje različne vidike življenja zaprte osebe v zavodu (vzgoja, delo, varnost, zdravstvo, psihosocialna pomoč in sodelovanje z zunanjimi institucijami). Takšno razumevanje je skladno s pristopom »celotne ustanove« (angl. *whole prison approach*) (Liebling in Arnold, 2004), kjer tretma ni le v pristojnosti strokovnih služb, temveč vključuje tudi pravosodne policiste, delovne inštruktorje in druge profile zaposlenih. Zaposleni posebej poudarjajo relacijsko dimenzijo: pristen človeški odnos je predpogoj za kakršno koli strokovno delo, kar Razpotnik (2014) prepoznava kot jedro socialnopedagoškega delovanja.

»Tretma se začne pri odnosu. Če ni odnosa, tudi programi ne pomagajo.« (zaposleni, Zavod C)

Takšno razumevanje se kaže tudi v širšem, institucionalnem dojemanju tretmaja, kjer vsakodnevna interakcija (tudi s strani pravosodnih policistov) postane gradnik institucionalnega vzdušja in obravnavnega procesa:

»Za mene je tretma vse – od varnosti do dela, do tega, kako se pogovarjaš z nekom. Čeprav si paznik, si del tretmaja.« (zaposleni, Zavod B)

Del zaposlenih poudari tudi usmerjenost tretmaja v prihodnost: obsojenca je treba spremljati in usmerjati skozi kazni, da lahko na prostosti deluje bolj funkcionalno in stabilno. To logiko povzame zaposleni:

»Tretma pomeni, da zaprto osebo spremljamo, jo usmerjamo, da skozi kazni napreduje. Ni to le obravnava, ampak celoten proces.« (zaposleni, Zavod E)

V tem okviru se tretma pogosto opisuje kot priložnost za spremembo, ki pa je odvisna tako od motivacije obsojenca kot od strokovnih razmer za delo:

»Tretma je orodje za spremembo. Če ga izkoristiš, imaš priložnost, da greš ven drug človek.« (zaposleni, Zavod C)

Tudi obsojenci tretma doživljajo večpomensko. V njihovih opisih se razprostira med formalno obravnavo, osebnim odnosom in včasih instrumentom pogojevanja. Del obsojencev tretma razume pragmatično – kot skupek okoliščin, ki jim olajšajo prestajanje kazni, predvsem skozi dostop do aktivnosti (delo, programi, strukturiranje časa):

»Tretma pomeni, da greš lahko delat, da si vključen, da nisi cele dneve v sobi. In to mi pomaga, da ne znorim.« (obsojenec, Zavod A)

Hkrati pa v izjavah obsojencev izrazito izstopa odnosna dimenzija: tretma kot pomoč in podpora je zanje realen predvsem takrat, ko se udejanja v stiku s strokovnimi delavci, kjer so slišani in obravnavani kot osebe:

»Zame tretma pomeni to, da ti nekdo v zavodu pomaga. Moraš imeti človeka, ki zna poslušat.« (obsojenec, Zavod E)

Obsojenci pogosto zelo jasno zaznajo tudi nevarnost formalizma. Tretma se lahko skrči na administrativno dejanje, formalizem ali občasne, vsebinsko prazne stike:

»Tretma naj bi pomenil pomoč. Da se pogovarjaš, da ti svetujejo, da te pripravijo na zunaj. Ampak včasih je to samo en list papirja.« (obsojenec, Zavod A)

V nekaterih izjavah se pojavi tudi instrumentalna logika: sodelovanje v tretmaju kot sredstvo za ugodnosti ali odpust, ne nujno kot notranje motivirani proces spremembe:

»Če se vključuješ v tretma, greš prej na odpust. To vsi vejo. Ampak to še ne pomeni, da si ti boljši človek.« (obsojenec, Zavod D)

Najostrežše izjave razkrivajo še vidik (de)humanizacije in neenake obravnave, kjer je kakovost tretmaja odvisna od posameznega izvajalca:

»En pedagog te pogleda kot človeka, drugi kot številko. Odvisno, na koga naleti.« (obsojenec, Zavod A)

Primerjava pogledov oziroma mnenj pokaže, da zaposleni tretma definirajo skozi strokovne cilje rehabilitacije, zmanjševanja recidiva in priprave na življenje po odpustu, obsojenci pa ga vrednotijo predvsem skozi izkušnjo vsakdana, dostopnost podpore, pravičnost in smisel. Ključna skupna točka je prepričanje, da programi sami po sebi ne zadostujejo brez odnosne osnove; hkrati pa prav ta odnosni vidik prvi izgublja prostor, ko se tretma prevede v administrativni okvir.

V razmerah izrazitih sistemskih obremenitev se ideal tretmaja pogosto sreča z resničnostjo, kjer se obravnava birokratizira in izgublja transformativno jedro, kar se zrcali v motivu »papirnatega tretmaja«:

Tabela 3: Povzetek glavnih kvalitativnih ugotovitev po temah (tematska sinteza)⁵

Sklop	Tema	Jedrna ugotovitev	Zaposleni (kazalnik)	Obsojenci (kazalnik)	Analična poanta
5.1	Celostna obravnava	Tretma je širši od programov; je organizacija zavodskega življenja.	Tretma vključuje varnost, delo, vzgojo, zdravstvo	Tretma kot pomoč in pogoji prestajanja	Rehabilitacija je razpršena po instituciji, ne le v strokovnih službah.
5.1	Odnos kot jedro	Brez odnosa tretma ne deluje.	Odnos kot predpogoji; programi sami ne zadostujejo	Podpora je realna, ko so slišani kot osebe	Ob obremenitvah odnos prvi izgublja prostor; a je ključen za spremembo.
5.1	Usmerjenost v odpust	Tretma kot spremljanje in priprava na življenje po odpustu.	Rehabilitacija; stabilizacija; zmanjševanje recidiva	Smiselno, če je dostopno in kontinuirano	Motivacija in učinki so odvisni od kontinuitete in realnih možnosti po odpustu.
5.1	Pragmatična funkcija	Aktivnosti strukturirajo čas in zmanjšujejo stisko.	Aktivnosti kot del režima in obravnave	Delo/programi kot zaščita pred izolacijo	Manj aktivnosti pomeni več frustracij in tveganj za vzdušje/varnost.
5.1–5.2	Formalizacija	Tretma se birokratizira in prazni v vsebini.	Pisanje namesto dela; »formalnost«	Podpisovanje; »papir«; redki razgovori	Tretma ostaja formalno, a se skrči v minimalno, neodnosno prakso.
5.2	Nedosegljiva populacija	Heterogenost, rotacija in jezik zmanjšajo obravnavno dosegljivost.	Improvizacije (prevajalniki); manj individualizacije	Tujci bolj sami; vpliv na vzdušje	Nastaja neenak dostop do obravnave in dodatno breme za osebe.
5.2	Prostorska stiska	Prostor za programe/ razgovore se prepiše v nastanitev.	Programi brez prostorov; manj diskretnosti	Razgovori na hodniku; ni zasebnosti	Brez prostora ni varne komunikacije; individualizacija postane luksuz.
5.2	Preobremenitev	Kadrovsko in administrativno breme izrine delo z ljudmi.	»Gasilsko«: računalnik je pomembnejši od človeka	Dolgi zamiki; občutek nevidnosti	Slabi dinamična varnost, ker temelji na prisotnosti in odnosih.
5.2	Postopenalna vrzel	Brez podpore po odpustu se učinki hitro razblinijo.	Nemoč; sistem se zunaj »ne nadaljuje«	Negotovost; manj motivacije	Tretma je odvisen od stika zapor – skupnosti; brez kontinuitete izgublja smisel.
5.3	Varovalni dejavniki	Solidarnost in legitimnost amortizirata pritiske.	Poklicna etika; potrpežljivost populacije	Empatija do zaposlenih; vzajemno razumevanje	Neformalna infrastruktura drži sistem, a je krhka in izčrpljiva.

⁴ Kazalniki povzemajo tipične poudarke fokusnih skupin; empirična utemeljitev s primeri in citati je predstavljena v 5.1–5.3.

»Tretma naj bi pomenil pomoč ... ampak včasih je to samo en list papirja.« (obsojenec, Zavod A)

To kaže na proces formalizacije, kjer dokumentiranje prevlada nad dejanskim delom z ljudmi, kakovost obravnave pa postane fragmentirana in odvisna od osebne zavzetosti zaposlenih. V tem smislu se razkrije ključna ranljivost: tudi kadar normativni in strokovni okvir ostaja deklarativno nespremenjen, se njegova vsebina v praksi lahko skrči na minimalno varnostno in birokratsko funkcijo, kar neposredno vpliva na to, kako tretma razumejo in doživljajo tako izvajalci kot naslovniki obravnave.

V dosednji analizi smo pokazali, da zaposleni in obsojenci tretmaja praviloma ne razumejo kot zgolj izvajanje formalnih programov, temveč kot celostno, odnosno in institucionalno prakso. Kljub pomembnim razlikam v poudarkih zaposleni tretma pogosteje utemeljujejo skozi strokovne cilje rehabilitacije in organizacijske pogoje dela, obsojenci pa skozi izkušnjo vsakdana, dostopnost podpore ter občutek pravične in človeške obravnave. Za preglednost ključne stične točke in razlike med pogledi povzemamo v tabeli 4, ki predstavlja sintezo tipičnih zaznav obeh skupin in izhodišča za razpravo o mehanizmih krčenja tretmaja v naslednjem podpoglavju.

5.2 Ključni mehanizmi krčenja tretmaja v obdobju sistemskih obremenitev

Rezultati kažejo, da se obravnava v razmerah izrazitih sistemskih obremenitev ne ustavi na deklarativni ravni, temveč se začne krčiti prav v tistih vidikih, ki jih zaposleni in obsojenci v 5.1 prepoznavajo kot njeno jedro: v odnosu, kontinuiteti in individualizaciji. Obe skupini soglašata, da tretma ni zgolj skupek programov, temveč proces, ki je izvedljiv le, če sistem zagotavlja osnovne razmere za stabilno strokovno prisotnost, varno komunikacijo in možnost poglobljenega dela. Ko so te razmere okrnjene, tretma postaja vse bolj formalen, birokratiziran in fragmentiran. Zaposleni to opisujejo kot izgubo strokovne vsebine in premik k izpolnjevanju zahtev:

»Tretma postaja formalnost – nekaj, kar napišeš, ne pa nekaj, kar delaš.« (zaposleni, Zavod B)

»Stroka gre strmo navzdol.« (zaposleni – strokovni delavec, Zavod A)

»Če tretmaja ni, kazni nima vsebine – samo sediš in čakaš.« (zaposleni, Zavod A)

Analiza fokusnih skupin pokaže štiri med seboj prepletene mehanizme, ki poganjajo krčenje in formalizacijo: spremembe strukture populacije in tretmajska nedosegljivost, prostorska stiska in premik od obravnave k logistiki, kadrovsko-administrativna preobremenitev s posledičnim padcem dinamične varnosti ter prekinjena kontinuiteta podpore po odpustu.

Eden najizrazitejših mehanizmov je sprememba strukture populacije, zlasti porast tujih državljanov, ki ga udeleženci ne opisujejo zgolj kot jezikovno oviro, temveč kot nastanek tretmajske slabo dosegljive populacije. V ospredju so kratke kazni, visoka rotacija, pogosto prestajanje v priporu ter odsotnost sistemsko urejenih prilagoditev (tolmačenje, prilagojeni programi), zaradi česar je možnosti za vzpostavitev odnosa in vključevanje v programe bistveno manj. Zaposleni poročajo o improvizacijah in občutku, da načela individualizacije v takih razmerah ni mogoče udejanjiti:

»S tujci ne moreš delati tretmaja, če nimaš možnosti sporazumevanja in časa. Ampak to ne pomeni, da jih ne bi smeli vključiti.« (zaposleni, Zavod D)

»Obsojeni smo pač na prevajalnike.« (zaposleni, Zavod C)

Pomembno je, da posledice niso omejene zgolj na izvedljivost programov, temveč se prelivajo v vsakdanji utrip zavodov: otežena komunikacija povečuje tveganje nesporazumov, zmanjšuje predvidljivost in dodatno obremenjuje osebe. Tudi obsojenci zaznavajo, da so tujci v stiski pogosto še bolj sami, kar vpliva na institucionalno vzdušje in občutek varnosti:

»Nekateri se ne znajdejo, pa bi rabili pomoč. Ampak ker so tujci, so še bolj sami.« (obsojenec, Zavod E)

Tretma se v takih razmerah ne razširi na novo populacijo, temveč se pogosto zoži na osnovno upravljanje vsakodnevnih potreb in varnosti, pri čemer ostajajo rehabilitacijske vsebine sekundarne ali nedosegljive.

Drugi mehanizem je prostorska stiska, ki jo udeleženci dosledno opisujejo kot neposredni razlog za degradacijo pogojev za strokovno delo. Prezasedenost se ne kaže le v slabših bivalnih razmerah, temveč tudi v krčenju ali izgubi prostorov, namenjenih skupinskim delavnicam, programom in zaupnim razgovorom. Prostor, ki je ključni predpogoj za diskretnost in varnost obravnave, se začne prepisovati v logistično funkcijo nastanitve:

»Vse, kar ni soba, postaja soba. Celo prostor, kjer smo imeli skupinske delavnice in obravnave, je zdaj bivalni prostor.« (zaposleni – strokovni delavec, Zavod C)

»Večkrat se razgovor s pedagogom opravi kar na hodniku, ker enostavno ni prostora, da bi se nekam v miru usedla in pogovorila.« (obsojenec, Zavod B)

Z vidika obsojencev prezasedenost pomeni tudi izgubo možnosti umika, refleksije in občutka zasebnosti, kar neposredno zmanjšuje pripravljenost za poglobljen pogovor in otežuje delo na spremembi:

»Preveč nas je ... Kako naj bi imel normalen tretma, če se nimaš kam umaknit?« (obsojenec, Zavod A)

S tem se obravnava vsebinsko premika od rehabilitacijskih praks k obvladovanju vsakdanjega preživetja znotraj

institucije, kjer sta prostor in čas najprej namenjena osnovni organizaciji bivanja.

Tretji mehanizem je kadrovsko-administrativna preobremenitev, ki zmanjšuje čas za odnos, kontinuiteto in prožnost pri odzivanju na stiske. Zaposleni poročajo o gasilski naravi dela, kjer se strokovno delo vse bolj prepleta z evidencami, poročili in nujnimi operativnimi opravili. To ne pomeni, da dokumentiranje ni potrebno, temveč da začne zasedati jedro delovnega časa in potiska neposredno delo z ljudmi na rob:

»Včasih nimam občutka, da sem pedagoginja, ampak tajnica zaradi vse te administracije.« (zaposleni – strokovni delavec, Zavod A)

»Če imaš 120 varovancev, lahko delaš samo 'gasilsko'.« (zaposleni, Zavod A)

»Zdaj več časa sedim za računalnikom kot s človekom. In to ni tretma.« (zaposleni, Zavod B)

V teh razmerah se krhajo tudi temelji dinamične varnosti, ki je odvisna od stabilne prisotnosti osebja, poznavanja populacije in kakovosti vsakodnevnih odnosov. Obsojenci obenem pogosto zaznavajo zamike in redkost strokovnih razgovorov; čeprav razumejo preobremenjenost zaposlenih, se pri tem krepi občutek nevidnosti in odrinjenosti:

»Vem, da imajo veliko dela. Ampak jaz sem že več kot pol leta brez konkretnega pogovora.« (obsojenec, Zavod C)

Kumulativno to pomeni, da tretma postaja manj dostopen, bolj selektiven in bolj odvisen od naključij (čas, kadrovska zasedba, posameznikov pristop), namesto da bi deloval kot stabilen in predvidljiv sistem obravnave.

Četrty mehanizem, na katerega zaposleni opozarjajo kot na ključno sistemsko omejitev, je pomanjkanje kontinuirane podpore po odpustu. Tretma v zaporu se sicer usmerja v pripravo na življenje na prostosti, vendar udeleženci opozarjajo, da se pozitivni učinki hitro razblinijo, če posameznik po odpustu ne vstopi v realno podporno mrežo (zaposlovanje, nastanitev, zdravljenje, svetovanje). Ta prekinitev kontinuitete zmanjšuje smiselnost in motivacijski učinek obravnave že med prestajanjem kazni, saj zaposleni vidijo, da sistem pogosto ne omogoča nadaljevanja:

»Tretma ne more biti učinkovit, če človeka po odpustu sistem spet vrže ven.« (zaposleni, Zavod A)

Postpenalna vrzel se v rezultatih kaže kot strukturna omejitev, ki obremenjuje tako strokovne delavce (občutek nemoči, da se učinki ne utrdijo) kot tudi obsojence (negotovost glede realnih možnosti po odpustu). V tem smislu tretma ni ogrožen le zaradi dogajanja znotraj zavodov, temveč tudi zaradi šibkih povezav med zaporom in skupnostjo.

Skupni učinek opisanih mehanizmov je krčenje tretmaja prav v njegovi vsebinski sredici. Čeprav se obravnava formalno ohranja (načrti, evidenca, postopki), se zmanjšujejo pogoji za tisto, kar udeleženci prepoznavajo kot dejanski tretma: stabilen odnos, pravočasna strokovna prisotnost, varno okolje za pogovor, smiselna vključitev v programe ter občutek, da obravnava vodi k dejanski spremembi in ne le k administrativni sledljivosti.

Tabela 4: Primerjava zaznav tretmaja med zaposlenimi in obsojenci⁵

Vidik	Zaposleni (kazalnik)	Obsojenci (kazalnik)	Skupno jedro/razlika	Implikacija za tretma
Kaj je tretma?	Celostna institucionalna obravnava; več profilov sodeluje	Pomoč + vsakdan + pogoji prestajanja; »ali se me vidi kot osebo«	Skupno: širše od programov; razlika: cilj/jezik (rehabilitacija/izkušnja)	Tretma je hkrati strokovni proces in institucionalno vzdušje.
Odnos	Odnos kot predpogoj za strokovno delo	Odnos kot edini »resnični« del pomoči	Skupno: odnos je jedro; razlika: zaposleni ga vidijo kot sredstvo, obsojenci kot merilo pravičnosti	Investicija v odnose je ključna za učinkovitost in legitimnost.
Programi/aktivnosti	Programi kot del obravnave in režima	Programi/delo kot strukturiranje časa; včasih kot »pot do ugodnosti«	Skupno: programi pomembni; razlika: motivacija in pomen (vsebina : pragmatika)	Dostopnost aktivnosti vpliva na vzdušje in sodelovanje.
Formalizacija	»Pisanje namesto dela«; strokovni padec	»Papir«, podpisovanje; redkost vsebinskih razgovorov	Skupno: občutek praznjenja vsebine; razlika: zaposleni vidijo izgubo stroke, obsojenci izkušnjo neenake obravnave	Tretma se ob obremenitvah skrči najprej v odnosu, kontinuiteti in individualizaciji.
Prezasedenost in prostor	Izguba prostorov za programe/ razgovore; manj diskretnosti	Razgovori na hodniku; nič zasebnosti; ni umika	Skupno: prostor je ključni pogoj; razlika: zaposleni problematizirajo izvedbo, obsojenci doživljanje stiske	Brez prostora ni zaupne obravnave; pade pripravljenost za poglobljeni proces.
Administrativna obremenitev/kadrovska stiska	»Gasilsko«; administracija izrine delo z ljudmi	Dolgi zamiki; občutek nevidnosti (tudi ob razumevanju)	Skupno: premalo časa; razlika: zaposleni opisujejo strukturo dela, obsojenci posledico (manj stikov)	Preobremenitev neposredno slabi dinamično varnost in dostopnost tretmaja.
Spremembe populacije (tujci, rotacija)	Jezikovne ovire; improvizacije; manj individualizacije	Tujci bolj sami; vpliv na vzdušje in varnost	Skupno: večja heterogenost oteži obravnavo; razlika: zaposleni se osredotočijo na izvedljivost, obsojenci na osamljenost/izključenost	Potrebne so sistemske prilagoditve (tolmačenje, prilagojeni programi).
Odpust in postpenalna vrzel	Učinki se ne utrdijo brez podpore; občutek nemoči	Negotovost; manj smisla za trud, če ni nadaljevanja	Skupno: kontinuiteta po odpustu je ključ; razlika: zaposleni vidijo sistemsko vrzel, obsojenci življenjsko negotovost	Tretma je odvisen od povezav zapor – skupnost, ne le od dogajanja v zavodu.
Varovalni dejavniki	Poklicna etika; potrpežljivost populacije	Empatija do zaposlenih; vzajemno razumevanje	Skupno: odnosi se stabilizirajo; razlika: zaposleni govorijo o etiki, obsojenci o clovečnosti/pravičnosti	Solidarnost amortizira pritiske, vendar je krhka brez sistemskih pogojev.

⁵ Tabela 4 prikazuje sintezo tipičnih poudarkov; podrobna empirična utemeljitev je predstavljena v 5.1–5.3.

5.3 Varovalni dejavniki: solidarnost, legitimnost in »človeško lepilo« sistema

V prejšnjem odseku smo pokazali mehanizme krčenja tretmaja, v tem delu pa podatki razkrivajo, zakaj sistem kljub pritiskom ne počí nujno navzven: v podatkih se konsistentno pojavljajo varovalni dejavniki, povezani z odnosi, legitimnostjo in neformalnimi oblikami sodelovanja. Udeleženci iz obeh skupin opisujejo, da se v kriznih razmerah (paradoksalno) lahko okrepijo elementi solidarnosti in vzajemnega razumevanja: zaposleni poročajo o presenetljivi potrpežljivosti obsojencev, obsojenci pa izražajo empatijo do zaposlenih ter zavedanje, da tudi oni delujejo v razmerah sistemske podhranjenosti. Takšna dinamika deluje kot pomembna opora dinamični varnosti in institucionalni stabilnosti, saj zmanjšuje tveganje eskalacij, konflikte pa preusmerja v bolj obvladljive oblike vsakdanjega sobivanja.

»Obsojenci so, glede na pogoje, v katerih živijo, presenetljivo potrpežljivi.« (zaposleni – pravosodni policist, Zavod B)

»Saj se trudijo, meni se kar smilijo.« (obsojenec, Zavod E)

»Vem, da se trudijo. Ampak je res ogromno ljudi in ne dohajajo.« (obsojenec, Zavod A)

V kontekstu razprave je pomembno poudariti, da ti izrazi solidarnosti niso zgolj simbolna ali obrobna dimenzija delovanja, temveč so funkcionalen mehanizem, ki blaži učinke sistemskih omejitev. Ko formalni nosilci tretmaja nimajo časa ali prostora za kontinuirano delo, del normalizacije vsakdana prevzamejo odnosi: način komunikacije, spoštovanje, predvidljivost, drobna gesta človeškosti in občutek pravičnosti. To se ujema z ugotovitvami raziskav o institucionalnem vzdušju, ki poudarjajo, da legitimnost in moralna kakovost zapora odločilno vplivata na varnost ter pripravljenost zaprtih oseb na sodelovanje.

Podatki hkrati nakazujejo, da solidarnost ni povsod enako močna, temveč je občutljiva na pogoje dela. V zavodu, kjer udeleženci zaznavajo stabilnejše kadrovske in organizacijske razmere, obsojenci ne poročajo le o potrpežljivosti, temveč o oprijemljivejši, bolj redni podpori, ki krepi zaupanje in občutek, da tretma še vedno deluje:

»Tukaj imamo dostop do pedagogov ... imamo redne pogovore ...« (obsojenec, Zavod E)

Ta razlika je analitično pomembna: kaže, da solidarnost sama po sebi ne more nadomestiti sistemskih razmer, lahko pa jih začasno amortizira. V kriznih razmerah se sistem očitno naslanja na poklicno etiko in človečnost posameznikov (tako zaposlenih kot obsojencev), kar deluje kot neformalna infrastruktura tretmaja in kot tako imenovano človeško lepilo sistema. Vendar pa prav ta odvisnost prinaša tudi tveganje. Če se obremenitve nadaljujejo, se lahko izčrpajo

človeški mostovi: pri zaposlenih v obliki izgorelosti, cinizma ali umika v minimalno izvajanje nalog, pri obsojencih pa v obliki kopičenja frustracij, občutka nepravičnosti in večje konfliktnosti. Posledica bi bila dvojna: nadaljnje krčenje rehabilitacijske funkcije (tretma kot odnosna praksa) in hkrati oslabitev dinamične varnosti, ki je v podatkih prepoznana kot ključni stabilizator v razmerah prezasedenosti in kadrovske podhranjenosti.

6 Sklep

Ugotovitve raziskave kažejo, da se v obdobju izrazitejših sistemskih obremenitev kakovost tretmaja v slovenskih zaporih krči predvsem v svoji vsebinski sredici – v stabilnem odnosu, kontinuiteti in individualizaciji. Tretma se ob tem formalno ohranja (načrti, evidence, postopki), vendar se v praksi vse bolj formalizira in fragmentira. Empirični material pa pokaže tudi pomemben varovalni dejavnik, na katerega velja izrecno opozoriti: visoko stopnjo strokovnosti in usposobljenosti zaporskega osebja, zlasti pravosodnih policistov. V razmerah okrnjene sestave strokovnih služb ter ob odsotnosti enotnega sistema formalnega usposabljanja za tretmajske profile ti v praksi pogosto sooblikujejo tretma, in sicer ne le z zagotavljanjem režima, temveč z vsakodnevno komunikacijo, poznavanjem populacije, deeskalacijo, zaznavanjem stisk ter ohranjanjem legitimnosti odnosov. Gre za elemente, ki jih literatura povezuje s konceptom dinamične varnosti in rehabilitacijskim potencialom zapora, zato so ugotovitve skladne z raziskavami o odnosih, samolegitimnosti in strokovnih kompetencah zaporskih delavcev, ki poudarjajo pomen odnosnega dela za stabilnost institucionalnega vzdušja (Crewe idr., 2011; Hacin in Meško, 2025; Liebling in Arnold, 2004).

V tej dinamiki slovenski primer ni osamljen, temveč odraža širšo napetost med rehabilitacijskimi ideali in upravljavsko-varnostno racionalnostjo sodobnih kaznovalnih institucij. Že Garland (2001) opozarja, da se v razmerah povečane negotovosti in političnih pritiskov težišče kaznovalnih sistemov pogosto premika od razvojno usmerjenih praks k upravljanju tveganja in institucionalni stabilnosti. Empirične raziskave vzdušja v zaporih (Crewe idr., 2011; Liebling in Arnold, 2004) dodatno potrjujejo, da organizacijske omejitve in pritiski prezasedenosti neposredno vplivajo na kakovost odnosnega dela ter s tem na rehabilitacijski potencial zapora. Ugotovitve naše raziskave je zato smiselno razumeti kot specifično manifestacijo širšega strukturnega protislovja med normativnimi cilji tretmaja in razmerami, ki omogočajo njegovo izvedljivost. V takšnem okviru se primerjave z modeli, ki so v evropskem prostoru pogosto povezani z rehabilitacijsko usmeritvijo, hitro prevedejo v normativno sklicevanje, ki ne zajame strukturnih pogojev izvedljivosti. Prav zato je

smiselno previdneje obravnavati sklicevanje na tako imenovani skandinavski model (Pratt, 2008). Ugotovitve ne kažejo zgolj postopnega odmika v zadnjih letih, temveč prej na to, da so bile podobnosti s skandinavsko penološko tradicijo v slovenskem prostoru pogosto bolj normativne in diskurzivne kot strukturne; ob tem pa se tudi skandinavski model pod sodobnimi političnimi in demografskimi pritiski spreminja.

Pomembno je tudi razjasniti razmerje med varnostno logiko in tretmajem. Rezultati ne podpirajo teze, da bi varnostna logika pomenila temeljno težnjo zaporskega sistema. Bolj prepričljivo se kaže kot prilagoditev na obstoječe razmere, ki izhajajo iz širših kaznovorno-političnih odločitev, zakonodajnih sprememb ter sprememb v tožilski in sodni praksi, ob katerih prostorske in kadrovske kapacitete niso sledile rasti obremenitev. Ko se obseg, rotacija in heterogenost populacije povečajo, sistem razumljivo reorganizira delovanje okoli minimalnih pogojev varnosti in tekočega upravljanja (in prav v tem procesu tretma kot odnosna, časovno intenzivna praksa najprej izgublja prostor). Opozorila o premikanju težišča k varnostno-upravnim prioritetam v kriznih razmerah (Hacin in Meško, 2020a) se v tem smislu potrjujejo, vendar kot sekundarni učinek strukturnih pritiskov, ne kot njihov izvorni vzrok.

Iz ugotovitev izhaja, da stabilizacija tretmaja ne more temeljiti zgolj na deklarativnem pozivu k več rehabilitaciji, temveč na sistemskih ukrepih, ki zmanjšujejo razkorak med normativnimi cilji in izvedljivostjo: krepitev kadrovskih zmogljivosti v strokovnih službah in na področju dinamične varnosti; administrativna razbremenitev, ki strokovno delo vrača k odnosni obravnavi; razvoj stabilnih mehanizmov tolmačenja in programskih prilagoditev za tujo populacijo ter krepitev postpenalne kontinuitete, da tretma med prestajanjem kazni ne ostane otok brez dejanskega nadaljevanja v skupnosti. V tem okviru se potrjuje, da se lahko penološka dediščina, ki poudarja socialnopedagoški odnos, opolnomočenje in delo v življenjskem svetu posameznika (Grunwald in Thiersch, 2008; Razpotnik, 2014), ohranja le, če ima sistem dovolj organizacijske in kadrovske rezerve, da odnosno delo ni potisnjeno na rob.

Ugotovitve je treba brati ob pomembnih omejitvah. Gre za pilotsko kvalitativno študijo z namenskim vzorčenjem, katere namen je poglobljeno razumevanje procesov, ne statistično posploševanje. Vzorec obsojencev je bil omejen na slovensko govoreče osebe z daljšim prestajanjem kazni oziroma povratnike, kar je smiselno glede na raziskovalni cilj primerjave obdobj, vendar zoži prenosljivost ugotovitev na tujo in kratkotrajno populacijo. Fokusne skupine so metodološko občutljive na dinamiko skupine (npr. dominantni govorci, socialna zaželenost, zadržanost pri občutljivih temah), zato

rezultati odražajo tudi kontekst izvedbe. Poleg tega je raziskava umeščena v specifično obdobje izrazitejših sistemskih obremenitev; ugotovitve zato najprej osvetljujejo mehanizme krčenja tretmaja v razmerah pritiska, manj pa stabilno, normalno stanje sistema. Prav zaradi tega so nadaljnje raziskave smiselne v smeri primerjalnih analiz med državami in longitudinalnega spremljanja učinkov sistemskih sprememb na kakovost tretmaja, poklicno identiteto zaposlenih in na kazalnike reintegracije.

Literatura

1. Andrews, D. A. in Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct* (5th ed.). Routledge.
2. Braun, V. in Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
3. Brinc, F. (2000). Zapor za koga, kako, s kakšnim ciljem in za kakšno ceno: (kriminološke in penološke teorije - resničnost ali mit). *Varstvoslovje*, 2(3), 229–238.
4. Brinc, F. (2017). Zaslužni profesor dr. Vinko Skalar in njegov prispevek v zakladnico slovenskega kriminološkega in penološkega znanja. V G. Meško in D. Zorc-Maver (ur.), *Za človeka gre! Zbornik posvečen zaslužnemu profesorju dr. Vinko Skalarju* (str. 13–48). Pedagoška fakulteta, Fakulteta za varnostne vede.
5. Crewe, B., Liebling, A. in Hulley, S. (2011). Staff–prisoner relationships, staff professionalism, and the use of authority in public- and private-sector prisons. *Law & Social Inquiry*, 36(2), 327–353.
6. Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
7. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books.
8. Garland, D. (2001). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. University of Chicago Press.
9. Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Routledge.
10. Grunwald, K. in Thiersch, H. (2008). Koncept socialne pedagogike, usmerjene v življenjski svet - uvodna opazanja. V M. Krajncan, D. Zorc-Maver in B. Bajželj (ur.), *Socialna pedagogika – med teorijo in prakso* (str. 7–26). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
11. Hacin, R. in Meško, G. (2020a). Slovenski zaporski sistem – razvoj in stanje po 25 letih. *Teorija in praksa*, 57(3), 770–785.
12. Hacin, R. in Meško, G. (2020b). *The dual nature of legitimacy in the prison environment: An inquiry in Slovenian prisons*. Springer.
13. Hacin, R. in Meško, G. (2025). *Prison Workers' perception of self-legitimacy, relations, and professional competencies: A comprehensive study in Slovenia*. Springer.
14. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012, 2015, 2016, 2017, 2020, 2021, 2023). *Uradni list RS*, (50/12, 54/15, 6/16, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 16/23).
15. Krueger, R. A. in Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed.). SAGE Publications.
16. Lawrence, M., Homer-Dixon, T., Janzwood, S., Rockström, J., Renn, O. in Donges, J. F., Global polycrisis: The causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustainability*, 7, e6. <https://doi.org/10.1017/sus.2024.1>
17. Liebling, A. in Arnold, H. (2004). *Prisons and their moral performance: A study of values, quality, and prison life*. Oxford University Press.

18. Linkov, I., Trump, B. D., Trump, J., Pescaroli, G., Hynes, W., Mavrodieva, A. in Panda, A. (2022). Resilience stress testing for critical infrastructure. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 82, 103323. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.103323>
19. Martinson, R. (1974). What works? Questions and answers about prison reform. *The Public Interest*, 35, 22–54.
20. Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. American Psychological Association.
21. McGuire, J. (ur.). (2003). *Offender rehabilitation and treatment: Effective programmes and policies to reduce re-offending*. John Wiley & Sons.
22. McNeill, F. (2006). A desistance paradigm for offender management. *Criminology & Criminal Justice*, 6(1), 39–62.
23. Meško, G., Eman, K. in Hacin, R. (2022). Competence in usposabljanje zaporskih delavcev: študija v slovenskih zaporih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(3), 233–248.
24. Osterc, Z., Meško, G. in Hacin, R. (2025). Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij. *Varstvoslovje*, 27(1), 1–28.
25. Petrovec, D. (2003). Socioterapevtski in restorativni model ter obravnavna obsojenih oseb. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(4), 403–405.
26. Petrovec, D. (2019). Uvajanje humanega skupinskega dela v zapore v Sloveniji. V S. Gaber in V. Tašner (ur.), *Misliti socialne inovacije* (str. 165–168). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
27. Plesničar, M. M., Bertok, E., Bezljaj, A., Lipovac, D., Hawlina, H., Tadič, D., Jeromelj, L., Kapun, A., Skočir, M., Žnidaršič, N. in Marčenko, M. (2025). *Preučevanje družbenega vzdušja v zavodih za prestanje kazni zapora: metodologija, postopki in praksa: elaborat: projekt V5-2341*. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
28. Pratt, J. (2008). Scandinavian exceptionalism in era of penal excess. *British Journal of Criminology*, 48(2), 119–137.
29. Pravilnik o izvrševanju kazni zapora. (2016, 2019). *Uradni list RS*, (42/16, 46/19).
30. Rajala, T. in Jalonon, H. (2023). Stress tests for public service resilience: introducing the possible-worlds thinking. *Public Management Review*, 25(4), 762–786.
31. Razpotnik, Š. (2014). Socialno v socialni pedagogiki. *Sodobna pedagogika*, 65(3), 54–70.
32. Saleebey, D. (1996). The strengths perspective in social work practice: Extensions and cautions. *Social Work*, 41(3), 296–305.
33. Statistični urad Republike Slovenije (SURS). (2025). *Statistika kaznivih dejanj fizičnih oseb (sodišča, tožilstva)*. <https://pxweb.stat.si/sistat/sl/Podrocja/Index/53/kakovost-%C5%BEivljenja>
34. Svet Evrope. (2006). *Priporočilo št. R(2006) 2 Odbora ministrov državam članicam o Evropskih zaporskih pravilih (Sprejeto 11. januarja 2006 na 952. zasedanju ministrskih namestnikov)*. <https://rm.coe.int/16804cdfff>
35. United Nations. (1955/2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (The Nelson Mandela Rules)*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf
36. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2019). *Letno poročilo 2018*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2018.pdf>
37. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2020). *Letno poročilo 2019*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2019.pdf>
38. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2021). *Letno poročilo 2020*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2020.pdf>
39. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2022). *Letno poročilo 2021*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2021.pdf>
40. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2023). *Letno poročilo 2022*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2022.pdf>
41. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2024). *Letno poročilo 2023*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2023.pdf>
42. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). (2025). *Letno poročilo 2024*. Ministrstvo za pravosodje, Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Letna-porocila-/Letno-porocilo-2024.pdf>
43. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1). (2006, 2008, 2009, 2012, 2015, 2018, 2022, 2024, 2025, 2026). *Uradni list RS*, (110/06, 76/08, 40/09, 109/12, 54/15, 11/18, 141/22, 83/24, 85/25, 10/26).
44. Zorc-Maver, D. (1997). Koncept življenjsko usmerjene socialne pedagogike v sodobni družbi tveganja. *Socialna pedagogika*, 1(1), 37–44.

Nastja Holc, Mojca M. Plesničar: Kakovost tretmaja obsojencev v slovenskem zaporskem sistemu: vpliv kriznega obdobja in sistemskih obremenitev z vrhuncem v letih 2023 in 2024

Quality of Treatment of Prisoners in the Slovenian Prison System: Impact of the Crisis Period and Systemic Burdens in 2023 and 2024

Nastja Holc, Doctoral Student, Faculty of Education, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: nh4897@student.uni-lj.si

Mojca M. Plesničar, Ph.D., Senior Research Fellow, Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, Associate Professor of Criminology, Faculty of Law, Slovenia. ORCID: 0000-0002-4686-0060. E-mail: mojca.plesnicar@pf.uni-lj.si

This article analyses how the delivery of offender treatment in the Slovenian prison system changes under conditions of pronounced systemic strain. It begins with an understanding of treatment as a relational, holistic, and interdisciplinary practice which both staff and prisoners view, not merely as a set of programmes, but as a process dependent on continuity, individualization, and access to professional support. This study is a pilot qualitative inquiry, with data collected between November 2024 and July 2025 through guided focus groups in five prisons (Dob, Ljubljana, Maribor, Koper, Celje). The sample included 33 Slovenian-speaking prisoners (serving longer sentences and/or recidivists) and 22 staff members from diverse professional backgrounds. The analysis was conducted using thematic analysis. The findings show that, as pressures increase, treatment contracts at their core (stable relationships, continuity, and individualization) become increasingly formalized. This contraction is driven by four basic mechanisms: shifts in the population structure and the rise in foreign nationals (communication and inclusion in programmes), overcrowding and spatial constraints (conditions for work), staffing and administrative overload (less direct work and weaker dynamic security), and a post-release gap (disrupted continuity after release). Solidarity, mutual understanding, and perceived legitimacy in staff-prisoner relations emerge as protective factors that contribute to stability yet remain a fragile support. This study, therefore, highlights the need for systemic measures to reduce the gap between the normative aims of treatment and its practical feasibility.

Keywords: prisoner treatment, overcrowding, pre-trial detention, foreign nationals, dynamic security

UDC: 343.84

Deset let intenzivnega raziskovanja varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji – nekaj ugotovitev¹

Gorazd Meško²

Zaznava varnosti in strah pred kriminaliteto sta osrednja pojma sodobnega kriminološkega in sociološkega raziskovanja varnosti v lokalnih skupnostih. Čeprav so kazalniki kriminalitete v številnih državah, vključno s Slovenijo, razmeroma nizki, empirične raziskave dosledno kažejo, da subjektivne zaznave ogroženosti pri prebivalcih pogosto niso neposredno povezane z objektivnimi stopnjami kriminalitete. Prispevek obravnava zaznavo varnosti v lokalnih skupnostih kot družbeno konstruirani pojav, ki se oblikuje v prepletu individualnih izkušenj, socialnih odnosov, prostorskih značilnosti in institucionalnega delovanja. Na podlagi poglobljenega pregleda raziskovalnega dela programske skupine »Varnost v lokalnih skupnostih« in druge literature prispevek predstavi ključne teoretske pristope k razumevanju strahu pred kriminaliteto, varnosti v lokalnih skupnostih ter drugih dejavnikov varnosti v lokalnem okolju, predvsem vloge policije, občin in prebivalcev, ter utemelji pomen zaznave varnosti kot samostojnega raziskovalnega področja v kriminologiji in sociologiji. Poseben poudarek je namenjen vlogi lokalne skupnosti kot prostora vsakdanjega doživljanja varnosti ter pomenu sistematičnega raziskovanja zaznave varnosti za razvoj znanja in oblikovanje (lokalnih) varnostnih politik v Sloveniji.

Ključne besede: zaznava varnosti, strah pred kriminaliteto, lokalna skupnost, policija, zagotavljanje varnosti

UDK: 001.891:351.78

1 Uvod

Leta 2015 je Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru (v nadaljevanju: UM FVV) dobila svojo prvo programsko skupino z imenom Varnost v lokalnih skupnostih, ki je bila rezultat predhodnega raziskovanja na področju kriminologije in varnostnih ved (Bertok, 2013; Eman, 2012; Meško in Klemenčič, 2008; Meško in Tankebe, 2015; Meško idr., 2012a, 2012b, 2012c, 2013; Modic, 2013; Nalla in Meško, 2015; Nalla idr., 2009, 2011, 2014; Reisig idr., 2012, 2014). Raziskovanje se redkokdaj začne šele po odobrenem projektu, praviloma je pred tem opravljenega že ogromno dela. Povezovanje s prakso in mednarodno priznanimi univerzami, vključevanje študentov v raziskovalno delo ter sledenje idealom sodobne znanosti o mednarodnem, nacionalnem in lokalnem vplivu raziskovanja; vse tri navedene dele smo poskusili združiti. To smo dosegali s sodelovanjem s prakso v 24 slovenskih občinah, rezultate raziskovanja smo predstavljali

na nacionalnih konferencah in publikacijah v slovenskem jeziku, sodelovali pa smo tudi pri oblikovanju notranje politike na področju preprečevanja in zatiranja kriminalitete (po letu 2011) ter Strategije o policijskem delu v skupnosti (sprejete v letu 2013). Posebnost prve obsežne raziskave o subjektivnem zaznavanju varnosti z vidika prebivalcev in policistov (Meško idr. 2012a) je tudi v tem, da je poročilo v letu 2026, štirinajst let po zaključku raziskave, še vedno v celoti objavljeno na spletni strani Policije. V mednarodnem okolju smo predstavljali rezultate svojega raziskovanja v Sloveniji in bili deležni priznanja za sodelovanje s prakso, pri čemer so kritični kriminologi zmigovali z rameni, ko smo omenjali odprtost policije in lokalne samouprave pri sodelovanju v raziskavi. Ni bilo malo skepse glede kakovosti raziskovanja in pristranskosti na račun »sodelovanja in podpore« iz prakse. Ta doživljanja so bila različna. Teorija brez prakse, brez raziskovanja, je prazna, in tudi če ni vse idealno, je tudi to rezultat. Tako je bilo tudi zapisano. Dokaj visoka stopnja sprejemanja raziskovalnega dela, vsaj na načelni ravni, je bila za zagotavljanje kakovostnega dela dovoljna. To seveda ni bil edini raziskovalni projekt, potekali so tudi drugi, v katerih so raziskovalci UM FVV nabirali izkušnje ter si prizadevali za prepoznavnost pri kolegh iz akademskega okolja, ustvarjalcih politik in praktikih ter seveda tudi pri študentih, saj je bila večina raziskovalnega dela, drugače kot na raziskovalnih inštitutih, opravljena ob hkratnem izvajanju vseh pedagoških obveznosti. Zgodba, ki smo jo doživljali, je bila podobna pisanju Vodopivčeve (1964) deset let po ustanovitvi Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani,

¹ Prispevek temelji na pregledu raziskovalnega dela programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (2015–2028, 2019–2025 in delno 2025–2027) (P5-0397), ki jo financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), izvaja pa Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru.

² Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. ORCID: 0000-0001-7466-0042. E-pošta: gorazd.mesko@um.si

v katerem je poudarila pomen raziskovanja za razvoj znanosti ter razvoja politik na področju socialnega skrbstva, kakovosti življenja in dejanskih vplivov raziskovanja, predvsem na poučevanje študentov. Z raziskovanjem varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji smo poskušali preseči stare resnice o omejenosti raziskovanja in se učili o primerjalni, prevajalni, aplikativni in javni kriminologiji (Meško, 2024).

Leta 2013 smo se lotili raziskovalnega projekta, ki je imel pozneje velik pomen in vpliv za raziskovanje na področju kriminologije, policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij – to je bil projekt o zakonitosti in legitimnosti policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij (Flander idr., 2018; Meško in Tankebe, 2015; Meško idr., 2016), ki je bil poleg drugih predhodnih projektov podlaga za raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih. V obdobju po letu 2010 so vsebine raziskovanja na področju varnosti v lokalnih skupnostih postopno dobivale ustrezno mesto v nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete (področje 7.1 – varnost v lokalnih skupnostih). Varnost v lokalnih skupnostih si je zaslužila prednostno mesto (»Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 (ReNPPZK24–28)«, 2024).

V nadaljevanju prispevka predstavljamo naslednje teme: varnost kot družbeni konstrukt, strah pred kriminaliteto s kriminološkega in viktinološkega vidika, lokalna skupnost in prostor kot dejavnika zaznave varnosti, vloga občin in lokalnih politik pri zaznavanju varnosti, večnivojsko upravljanje varnosti in partnerski pristop, legitimnost policije, policijska dejavnost in policijsko delo v skupnosti, empirično raziskovanje zaznave varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji, delo programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih, nacionalne in mednarodne konference s področja varnosti v lokalnih skupnostih, prispevek k nacionalnim politikam na področju varnosti in preventivnih dejavnosti ter razprava o zaznavanju varnosti kot osrednjem družbenem in kriminološkem pojavu.

2 Varnost kot družbeni konstrukt

Varnost je med temeljnimi družbenimi potrebami in hkrati pomemben pogoj za kakovost življenja posameznikov in delovanje skupnosti. Kljub pogostemu obravnavanju varnosti v okviru kazenskopravnih, policijskih in nacionalnovarnostnih razprav se varnost v vsakdanjem življenju prebivalcev udejanja predvsem na lokalni ravni. Prav lokalna skupnost je temeljni prostor, v katerem posamezniki vsakodnevno doživljajo varnost, tveganja in ogroženost. Sodobne kriminološke in sociološke raziskave opozarjajo, da varnosti ni mogoče razumeti zgolj kot odsotnost kriminalitete ali drugih oblik ne-

posredne ogroženosti (EUCPN, 2019), temveč tudi kot proces zagotavljanja odpornosti proti tveganjem ter kot ozaveščenost ljudi o samovarovanju (Clarke, 1995). Varnost vključuje tudi subjektivne občutke zaupanja, predvidljivost socialnih odnosov, zaznavo institucionalne zaščite ter občutek vključenosti v skupnost. Posamezniki lahko živijo v objektivno varnem okolju, vendar se kljub temu počutijo ogrožene, ali obratno – v okoljih z relativno višjo stopnjo kriminalitete zaznavajo visoko raven varnosti (Meško idr., 2012a).

Zaznava varnosti ni zgolj individualni psihološki odziv na nevarnost, temveč družbeno konstruirani pojav, ki odraža širše socialne, kulturne in institucionalne okoliščine. Sociološke obravnave varnosti poudarjajo, da posamezniki tveganja interpretirajo skozi družbene norme, lokalne diskurze in vsakdanje prakse. Kriminaliteta v tem okviru pogosto deluje kot simbol širših družbenih negotovosti, ki niso nujno neposredno povezane z dejansko stopnjo prestopništva. Ferraro (1995) zaznavo varnosti opredeljuje kot večdimenzionalen konstrukt, ki vključuje kognitivno oceno tveganja, čustveno komponento strahu ter vedenjske odzive posameznikov. Posamezniki nevarnosti ne ocenjujejo zgolj na podlagi verjetnosti viktimizacije, temveč tudi glede na zaznano resnost posledic, osebno ranljivost, zaznano sposobnost institucij za zaščito in podporne mreže v okolju, kjer živijo. Sociološka teorija družbe tveganja (Beck, 1992) opozarja, da sodobne družbe proizvajajo občutek negotovosti tudi v razmerah relativne materialne in fizične varnosti. Kriminaliteta in varnost v tem kontekstu postaneta del širšega diskurza o tveganjih, nad katerimi posamezniki pogosto nimajo neposrednega nadzora. Zaznava varnosti je zato tesno povezana z zaupanjem v institucije in zaznavo njihove sposobnosti obvladovanja tveganj (Bradford idr., 2018). Pomembno vlogo pri oblikovanju zaznave varnosti ima tudi ontološka varnost, kot jo opredeljuje Giddens (1991) in ki se nanaša na občutek stabilnosti in kontinuitete socialnega reda. Ko so vsakodnevne navade in pričakovanja porušeni, bodisi zaradi družbenih sprememb, prostorskih transformacij ali zaznanih institucionalnih neuspehov, se povečuje občutek negotovosti in ogroženosti. Na mikro ravni te procese razlaga situacijsko preprečevanje kriminalitete, ki poudarja posameznikovo ranljivost, prisotnost motiviranih storilcev in odsotnost sposobnih varuhov, vse ob upoštevanju vsakodnevnih navad ter delovanja formalnega družbenega nadzorstva, ki ima omejeno moč nad nadzorovanjem in preprečevanjem kriminalitete oziroma odpravo tveganj viktimizacije (Meško, 2002).

Empirične raziskave že dalj časa kažejo, da med objektivnimi kazalniki kriminalitete in zaznavo varnosti pogosto ni linearne povezave (Farrall idr., 2009; Ferraro, 1995). Ta razkorak je med ključnimi izzivi raziskovanja varnosti v lokalnih skupnostih in hkrati poudarja potrebo po samostojni obravna-

vi zaznavne dimenzije varnosti kot posebnega raziskovalnega področja. V slovenskem prostoru se javna razprava o varnosti pogosto osredotoča na primerjalno nizke stopnje kriminalitete in ugodne mednarodne kazalnike. Takšen pristop pa lahko prikrije razlike v zaznavi varnosti med različnimi lokalnimi skupnostmi in družbenimi skupinami. Raziskovanje zaznave varnosti na lokalni ravni omogoča bolj poglobljen vpogled v družbene procese, ki oblikujejo vsakdanjo izkušnjo varnosti in legitimnost javnih institucij s področja varnosti, ne zgolj policije, temveč tudi pri zagotavljanju socialne varnosti, ekonomske varnosti, zaščite pred naravnimi in drugimi nesrečami, zdravja in kakovosti življenja. Podobno v empirični študiji v evropskih državah ugotavljajo tudi Hough idr. (2013).

Rezultati študije (Tominc in Sotlar, 2023) kažejo, da je slovenska javnost med letoma 1994 in 2012 menila, da na varnost in razvoj Slovenije najbolj vplivajo nevojaški viri ogrožanja, kot so kriminaliteta, socialnoekonomski dejavniki (brezposelnost, revščina, nizka rodnost), prometne nesreče in uničevanje okolja, tem pa sledijo samomori, naravne in tehnološke nesreče, gospodarske težave ter begunci in nezakoniti priseljenci. Leta 2015 se kot glavni vir ogrožanja varnosti pojmujejo migracije. Leta 2017 so viri ogrožanja v lokalnih okoljih povezani z zlorabo alkohola, revščino, premoženjsko kriminaliteto, preprodajo drog, korupcijo in gospodarskim nazadovanjem. Statistično značilne razlike v zaznavanju varnostnih tveganj v vseh treh skupinah (mestno, primestno in vaško okolje) so se pokazale pri petih virih ogrožanja varnosti, to so: brezposelnost, revščina, vandalizem, propadli in zanemarjeni stanovanjski in poslovni objekti ter odvržene narkomanske igle. Anketirani prebivalci in policisti v urbanih okoljih so vse navedene varnostne pojave ocenili za bolj ogrožajoče kot anketiranci v primestnih in vaških okoljih. Razlike med vaškimi in primestnimi okolji niso bile ugotovljene, medtem ko se mestna okolja razlikujejo od teh v navedenih zaznanih virih ogrožanja varnosti (Tominc in Sotlar, 2023). Pomembno je preučevati tudi zaznave virov ogrožanja varnosti pri policistih, za katere se pokaže, da so drugačni kot pri prebivalcih, in sicer zaradi njihove poklicne povezanosti z obravnavanjem različnih kaznivih dejanj in prekrškov ter tudi zaradi odzivanja na druge varnostne pojave in izkušnje z različnimi oblikami in vrstami zagotavljanja varnosti (Hacin in Eman, 2019), pri čemer je treba upoštevati tudi moralne dileme, ki jih imajo policisti pri opravljanju svojega dela (Hacin in Meško, 2022). Ključne razlike v zaznavanju varnosti so se pokazale v predhodnih razpravah (Meško, 2017), zato je raziskovanje od leta 2019 usmerjeno v ruralna in urbana okolja, s poudarkom na ruralnih okoljih, namreč raziskav s področja ruralne kriminologije je v primerjavi s študijami v urbanem okolju bistveno manj, preučevanje ruralnih okolij pa je bilo v kriminoloških raziskavah in preučevanju policijske dejavnosti dolga desetletja zanemarjeno (Bowden in Meško,

2025; Meško in Bowden, 2024). Okoljski vidiki in ohranjanje naravnih virov, ki zagotavljajo trajnostni razvoj, ter pravice, povezane z vodo in oskrbo z vodo, so bili predmet razprav in preučevanja (Eman, idr. 2020; Meško in Hacin, 2023; Meško idr., 2024).

2.1 Strah pred kriminaliteto s kriminološkega in viktimoškega vidika

Koncept strahu pred kriminaliteto se je v kriminološki literaturi začel intenzivneje razvijati v drugi polovici 20. stoletja. Sprva je bil obravnavan predvsem kot individualni čustveni odziv na kriminalno ogroženost, pozneje pa se je razumevanje razširilo v smeri družbenega in kulturnega pojava. Ferraro (1995) poudarja, da strah pred kriminaliteto vključuje tako čustvene kot kognitivne elemente ter vpliva na vedenje posameznikov, zlasti na njihovo rabo prostora in socialno interakcijo. Raziskave so pokazale, da strah pred kriminaliteto pogosto bolj prizadene ženske, starejše in socialno ranljive skupine, čeprav te skupine niso nujno najbolj izpostavljene dejanski viktimizaciji. To neskladje je mogoče razložiti s konceptom zaznane ranljivosti, ki vključuje fizične, socialne in ekonomske vidike. Posamezniki, ki zaznavajo manjšo sposobnost obvladovanja tveganja ali manjšo dostopnost institucionalne zaščite, izkazujejo višjo stopnjo strahu, ne glede na objektivno tveganje. V lokalnih skupnostih se strah pred kriminaliteto pogosto prepleta z zaznavo družbenega nereda, slabšanjem socialnih vezi in simboličnimi pomeni prostora. Kriminaliteta tako deluje kot kazalnik širših družbenih sprememb, ki se ne odražajo nujno tudi v zaznavi varnosti prebivalcev. Pomembno pa je, da se upoštevajo izkušnje z viktimizacijo in učinki sekundarne viktimizacije na oškodovanje kaznivih dejanj. Prav tako pomemben vidik glede občutkov varnosti je deljena viktimizacija, ki je posledica bližine z oškodovanci ali intenzivnega medijskega predstavljanja kriminalitete (Meško, 2002). Prehod raziskovanja iz zaznave varnosti in strahu pred običajno kriminaliteto v strah pred kibernetško kriminaliteto (Erčulj in Meško, 2022) poudarja novo razsežnost strahu pred kriminaliteto. Strah pred kibernetško kriminaliteto se je v času pandemije covida-19 pokazal kot posebnost tega obdobja zaradi spremenjenih navad prebivalstva in vse večje uporabe svetovnega spleta pri nakupovanju in komuniciranju med ljudmi (Meško in Urbas, 2021; Nivette idr., 2021).

3 Lokalna skupnost in prostor kot dejavnika zaznave varnosti

Prostor ima ključno vlogo pri oblikovanju zaznave varnosti. Teorije družbene dezorganizacije in razbitih oken po-

udarjajo pomen fizičnega in socialnega okolja pri zaznavanju varnosti. Vidni znaki zanemarjenosti, vandalizma in pomanjkanja nadzora lahko povečujejo občutek ogroženosti, tudi kadar objektivna stopnja kriminalitete ne izstopa (Meško, 2002). Lokalna skupnost je okvir, znotraj katerega posamezniki interpretirajo sporočila v prostoru. Prostori niso zgolj fizično okolje, temveč nosijo simbolične pomene, povezane z identiteto, pripadnostjo in družbenimi odnosi. Prebivalci pogosto doživljajo neposredno okolico kot varnejšo v primerjavi s širšim urbanim okoljem, kar je mogoče povezati z večjo poznanostjo prostora in ljudi ter z občutkom za pripadnost prostoru. Socialna kohezija in neformalni nadzor sta pomembna zaščitna dejavnika zaznave varnosti. Skupnosti z močno mrežo socialnih odnosov, zaupanjem in pripravljenostjo za medsebojno pomoč praviloma izkazujejo nižjo stopnjo strahu pred kriminaliteto. Navedi je treba tudi prizadevanja občin in skrb za lokalno infrastrukturo. Gre za spremembe prometne infrastrukture, nove lokalne ceste, pločnike za pešce, varnejša nakupovalna središča s parkirišči, za dostopnost za invalide, omejitve hitrosti, obnovo šolskih in vrtčevskih stavb, financiranje nevladnih organizacij s področja preprečevanja kriminalitete, varnosti, pomoči žrtvam ter za prizadevanja za povečanje odpornosti v primeru naravnih in drugih nesreč s posodobitvijo opreme za gasilce in tako dalje. Kljub navedenim prizadevanjem porazdelitev izvedenih ukrepov povsod po Sloveniji ni enakomerna (Meško, 2021; Meško in Eman, 2024; Meško in Hacin, 2025; Meško idr., 2012a).

Raziskovanje zaznave varnosti v lokalnih skupnostih zahteva poglobljeno razumevanje vloge uradnih institucij, ki so odgovorne za zagotavljanje socialnega reda, nadzora in varnosti. Institucionalni vidik zaznave varnosti se nanaša na ocene prebivalcev o delovanju, prisotnosti in učinkovitosti institucij, kot so policija, lokalne oblasti, pravosodni organi ter različne socialne in izobraževalne ustanove. Zaznava varnosti v tem okviru ni zgolj posledica neposrednih izkušenj z viktimizacijo, temveč rezultat širšega institucionalnega okolja. Sociološki in kriminološki pristopi poudarjajo, da institucije poleg formalnega izvajanja nadzora opravljajo tudi simbolno funkcijo. Prisotnost institucij v lokalnem okolju, njihova dostopnost, komunikacija s prebivalci in zaznana pravičnost delovanja pomembno prispevajo k oblikovanju občutka zaščitnosti in predvidljivosti. Kadar institucije niso zaznane kot učinkovite ali legitimne, se subjektivni občutek ogroženosti lahko poveča tudi v razmerah nizke kriminalitete (Meško in Lobnikar, 2005; Meško in Tankebe 2015). Študija v Ljubljani je pokazala, da se prebivalci na območjih, kjer je več težav z javnim redom in mirom in obremenjenostjo s kaznivimi dejanji, počutijo manj varno ter policijo dojemajo drugače, manj pozitivno kot na območjih z manj tovrstnimi težavami (Pirnat, 2021; Pirnat in Meško, 2019).

V lokalnih skupnostih je institucionalni vidik varnosti še posebej izrazit, saj so stiki med prebivalci in institucijami pogostejši, bolj neposredni in pogosto tudi bolj osebni kot na državnih ravni. To pomeni, da lokalne izkušnje prebivalcev z institucijami vplivajo na splošno zaznavo varnosti in zaupanje v varnostni sistem države (Meško, 2024; Meško idr., 2024).

3.1 Vloga občin in lokalnih politik pri zaznavanju varnosti

Občine imajo pravodajno moč. Imajo ustavno avtonomijo (»Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991) in izvršne naloge tudi na področju varnosti po zakonu, ki ureja lokalno samoupravo (»Zakon o lokalni samoupravi (ZLS)«, 2021). Občinski sveti sprejemajo občinske odloke in na lokalni ravni določajo prekrške, ki so od občine od občine lahko povsem različni (»Zakon o prekrških (ZP-1)«, 2016). Hkrati imajo občine lastna redarstva in inšpekcijske službe, ki so pristojni za sankcioniranje prekrškov, določenih z občinskimi odloki. Občine imajo pomembno, a pogosto podcenjeno vlogo pri zagotavljanju in oblikovanju zaznave varnosti, saj vplivajo na številne dejavnike, ki oblikujejo vsakdanjo izkušnjo varnosti, kot so urejenost javnega prostora, prometna politika, socialni programi in vključevanje prebivalcev v odločanje. Prebivalci pogosto povezujejo občutek varnosti z delovanjem občinskih institucij in lokalne politike (Meško idr., 2012a). Učinkovito upravljanje lokalnih zadev, jasnost odločanja in vključevanje prebivalcev lahko pomembno prispevajo k višji stopnji zaznave varnosti.

V slovenskem prostoru imajo lokalni varnostni sveti pomembno vlogo pri usklajevanju preventivnih dejavnosti in povezovanju različnih sodelujočih pri zagotavljanju varnosti. Kadar ti sveti delujejo kot dejanske platforme sodelovanja in ne zgolj kot formalna telesa, lahko prispevajo k izboljšanju zaznave varnosti ter h krepitvi zaupanja med institucijami in prebivalci. Preventivni projekti na lokalni ravni imajo poleg neposrednih učinkov tudi simbolično funkcijo, saj sporočajo prebivalcem, da se institucije aktivno ukvarjajo z lokalnimi varnostnimi vprašanji. To lahko zmanjša občutek zapostavljenosti in poveča zaznano zaščitnost (Meško in Lobnikar, 2005). V zadnjih dveh desetletjih se je tudi spremenila struktura (so)svetov za varnost pri občinah iz širokega foruma za razprave o varnosti v lokalnem okolju v bolj osredotočeno delovanje odgovornih za varnost v lokalnih skupnostih s participacijo civilne družbe, s poudarkom na učinkovitosti zagotavljanja javne varnosti. Velik izziv so še vedno občinski programi varnosti, ki imajo različno obliko in velikokrat vprašljivo izvedbeno vrednost (Meško idr., 2024). Pomembno je tudi, katere kršitve redarstva obravnavajo prednostno, saj to odraža zaznavanje lokalnih varnostnih težav pri lokalnih družbenih nadzorovalcih (npr. v letu 2025 so redarji Mestne

občine Ljubljana obravnavali pet primerov vsiljivega beračenja, nič nedovoljenega grafitiranja in čez 100.000 zaznav kršitev na področju stoječega prometa in prehitre vožnje) (Mestna občina Ljubljana, 2026).

Občine se na zahteve prebivalstva odzivajo z občinskimi oziroma mestnimi redarstvi, ki jih ljudje zaznavajo predvsem kot redarje na področju stoječega prometa in kontrole hitrosti (kar je tudi razvidno iz primera letnega poročila), vendar njihove naloge presegajo izključno represivno dejavnost (z nadzorovanjem javnih površin in obveščanjem komunalnih služb glede poškodovane infrastrukture ter glede potreb po vzdrževanju okolja in ukrepanju inšpekcijskih služb, obveščajo pa tudi vodstva občin, da se izvedejo drugi ukrepi preventivne narave). Občine se odzivajo na neželena ravnanja in prilagajajo nadzorovanje neželenih ravnanj z občinskimi odloki ter s spodbujanjem dela nevladnih organizacij. Razprave o razvoju občinskih/mestnih redarstev so potekale tudi v smeri ustanavljanja mestnih policij z več pooblastil, kot jih imajo občinski redarji. Te razprave so zamrle zaradi pravnih, organizacijskih in kadrovskih razlogov (Sotlar idr., 2021). Poudarjene so bile tudi dileme glede pooblastil občinskih redarjev, čemur so sledile primerjalne študije o kaznovanju na področju kršitev javnega reda in miru ter zagotavljanja prometne varnosti (Dvojmoč in Tičar, 2022; Tičar, 2021; Tičar idr., 2025). Vidiki tako imenovane pluralne policijske dejavnosti oziroma varnostnih subjektov na lokalni in državni ravni poleg (javne) policije so bili predmet raziskovanja, saj se na javnih, poljavnih in v zasebnih prostorih pojavljajo zasebne varnostne organizacije ter drugi subjekti varnosti, ki posegajo v pravice ljudi. Gre tudi za delovanje drugih nadzorstvenih institucij in organizacij na državni in lokalni ravni, ki imajo učinke na lokalni ravni (Lobnikar idr., 2023).

3.2 Večnivojsko upravljanje varnosti in partnerski pristop

Varnost v lokalnih skupnostih se oblikuje v okviru večnivojskega upravljanja, ki vključuje državno, regionalno in lokalno raven. Država določa zakonodajni in strateški okvir, lokalne skupnosti pa te politike konkretizirajo v vsakodnevni praksi. Zaznavanje varnosti se izboljšuje v okoljih, kjer se izvaja učinkovita koordinacija med ravnmi oblasti in so jasno razdeljene pristojnosti. Kadar so odnosi med državno in lokalno ravno nejasni ali konfliktni, se to lahko odraža tudi v nižji stopnji zaznane varnosti pri prebivalcih (Meško idr., 2024).

Civilna družba je pomemben sestavni del lokalnega varnostnega sistema. Nevladne organizacije, lokalna društva in neformalne skupine prispevajo k socialni koheziji, preventivi in ozaveščanju prebivalcev. Partnersko sodelovanje med institucijami in civilno družbo krepi legitimnost varnostnih poli-

tik ter povečuje občutek vključenosti prebivalcev. Prebivalci, ki zaznavajo možnosti sodelovanja pri oblikovanju lokalnih varnostnih pobud, poročajo o višji stopnji zaznane varnosti in zaupanja v institucije. Organizacije civilne družbe so neenakomerno porazdeljene na območju Slovenije, največ jih je v prestolnici, medtem ko jih v manjših krajih ni mogoče zaslediti. Vse večja skrb prebivalstva za lastno varnost se poudarja z uporabo situacijsko-preventivnih ukrepov in skrbjo za lastno varnost. Tudi izkušnje oškodovancev kaznivih dejanj, ki pričajo o relativni neuspešnosti policije in kazenskega pravosodja pri preganjanju kriminalitete in odkrivanju storilcev kaznivih dejanj, delujejo kot spodbuda za ljudi, da poskrbijo za lastno varnost s situacijskimi ukrepi in zavarovanjem svojega premoženja ter z neugodnimi in življenjskimi zavarovanji (Meško idr., 2024).

4 Legitimnost policije, policijska dejavnost in policijsko delo v skupnosti

Legitimnost je temeljni koncept za razumevanje odnosa med institucijami in prebivalci. V kriminološki literaturi se legitimnost nanaša na zaznano upravičenost institucij, da uveljavljajo pravila, izvajajo nadzor in posegajo v ravnanje posameznikov. Posamezniki, ki institucije zaznavajo kot legitimne, so bolj pripravljeni prostovoljno spoštovati pravila, sodelovati z oblastmi in sprejemati institucionalne odločitve (Meško in Hacin, 2026; Meško in Tankebe, 2015). Tyler (2006) je v svoji teoriji postopkovne pravičnosti opozoril, da legitimnost institucij temelji predvsem na zaznani pravičnosti postopkov, ne zgolj na učinkovitosti ali rezultatih njihovega delovanja. To pomeni, da način, kako institucije delujejo, pogosto bolj vpliva na zaznavo legitimnosti kot sami izidi institucionalnih ukrepov. V lokalnem kontekstu ima legitimnost še posebej pomembno vlogo, saj se oblikuje skozi ponavljajoče se vsakdanje interakcije. Prebivalci lokalnih skupnosti institucije ne presojujejo abstraktno, temveč na podlagi dejanskih izkušenj, zaznane dostopnosti in odnosa do lokalnih težav (Meško in Hacin, 2026).

Raziskave dosledno kažejo, da zaznana legitimnost institucij, predvsem policije, pomembno vpliva na zaznavo varnosti. Prebivalci, ki menijo, da institucije delujejo pravično, dosledno in v njihovem interesu, poročajo o višji stopnji zaznane varnosti, tudi kadar se spoprijemajo s posameznimi lokalnimi varnostnimi izzivi. Nasprotno pa pomanjkanje legitimnosti lahko vodi v povečanje strahu pred kriminaliteto, nezaupanje v varnostne mehanizme in v zmanjšano pripravljenost za sodelovanje z institucijami. V tem smislu zaznava varnosti deluje kot posredni kazalnik legitimnosti oblasti na lokalni ravni (Meško in Hacin, 2023, 2024).

Policija ima v lokalnih skupnostih posebno vlogo, saj predstavlja najbolj neposreden in viden izraz formalnega nadzora. Zaznava delovanja policije močno vpliva na zaznavo varnosti prebivalcev, pogosto bolj kot objektivni kazalniki kriminalitete. Empirične študije kažejo, da prebivalci, ki policijo zaznavajo kot prisotno, odzivno in strokovno, poročajo o višji stopnji zaznane varnosti. V slovenskem kontekstu raziskave potrjujejo, da ima policija razmeroma visoko stopnjo zaupanja, vendar se raven zaupanja in zaznave legitimnosti razlikuje med lokalnimi okolji. Te razlike so pogosto povezane z zaznano prisotnostjo policije, kakovostjo komunikacije in načinom obravnave prebivalcev (Lobnikar idr., 2016; Meško in Hacin, 2023).

Policijsko delo v skupnosti je ključno za izboljšanje zaznave varnosti v lokalnih skupnostih. Njegovo bistvo je v partnerskem sodelovanju med policijo in prebivalci, v skupnem reševanju lokalnih težav in v poudarku na preventivi. Slovenske raziskave kažejo, da policijsko delo v skupnosti pozitivno vpliva na zaznavo legitimnosti policije in občutek varnosti prebivalcev (Meško idr., 2018, 2024). Prebivalci, ki imajo možnost neposrednega stika s policisti, pogosteje poročajo o večjem zaupanju in manjši stopnji strahu pred kriminaliteto. Pomembno je poudariti, da policijsko delo v skupnosti ne pomeni zgolj organizacijskega modela, temveč kulturno spremembo v razumevanju vloge policije. Policija v tem okviru deluje kot del lokalne skupnosti in ne zgolj kot zunanji nadzornik. Ključno vlogo pri tem imajo vodstva območnih policijskih postaj in vodje policijskih okolišev. V zadnjem obdobju se izvajanje dela vodij policijskih okolišev kaže kot precej omejeno zaradi kadrovskih težav v policiji. So pa izjeme tudi na tem področju, predvsem na podežlju (Meško idr., 2024).

Pomembno je tudi zaznavanje lastne legitimnosti pri policistih ter ob tem njihova prepričanja o vlogi in pomenu policijskega dela v skupnosti. Ugotovitve kažejo, da je za izvajanje policijskega dela v skupnosti najpomembnejše usmerjanje predstojnikov glede prednostnih nalog na področju policijskega dela (tudi v skupnosti). Kadrovski primanjkljaj, usposobljenost in kontinuiteta sodelovanja s skupnostmi so pomembni tudi za kakovost izvajanja policijske dejavnosti. Kaskadni dogodki, kot so umori in politični pritiski, sprejetje zakonodaje po razvpitih primerih in tendence k ničelni prizanesljivosti lahko čez noč izničijo prizadevanja na področju policijskega dela v skupnosti (Meško in Hacin, 2024, 2025; Meško idr., 2024).

5 Empirično raziskovanje zaznave varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji

Raziskovanje zaznave varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji se je v zadnjih dveh desetletjih postopno razvijalo

predvsem v okviru kriminoloških, varstvoslovnih, psiholoških in socioloških raziskav, ki so se osredotočale na subjektivne vidike varnosti, legitimnost institucij in policijsko delo v skupnosti. Čeprav Slovenija pogosto izstopa kot država z relativno nizko stopnjo kriminalitete, empirične ugotovitve dosledno kažejo, da zaznava varnosti prebivalcev ni homogena in da se pomembno razlikuje glede na lokalni kontekst, družbeni položaj posameznikov ter njihove izkušnje z institucijami (Meško idr., 2024). Empirični del tega prispevka temelji na predstavitvi in interpretaciji podatkov iz slovenskih raziskav zaznave varnosti, strahu pred kriminaliteto in legitimnosti institucij, objavljenih v zadnjih letih. Namen ni kvantitativno posploševanje, temveč razumevanje vzorcev zaznave varnosti in njihovega pomena za razumevanje varnosti v lokalni skupnosti kot družbenega pojava. Tak pristop omogoča povezovanje empiričnih ugotovitev s teoretskimi izhodišči. Raziskave v Sloveniji praviloma temeljijo na anketnih metodah, pogosto dopolnjenih s kvalitativnimi uvidi, ter zajemajo zaznavne vidike varnosti, kot so občutek ogroženosti, strah pred kriminaliteto, zaupanje v policijo in druge institucije ter ocene delovanja lokalne skupnosti (Hacin in Eman, 2014; Meško, 2017; Meško in Hacin, 2023, 2025; Meško idr., 2013).

Empirični podatki iz raziskav v okviru programske skupnosti, ki temeljijo na kvantitativnih in kvalitativnih študijah, ki jih je mogoče primerjati v različnih časovnih obdobjih z uporabo enakih metod in enakih načinov vzorčenja ter zbiranja podatkov, kažejo, da zaznava varnosti ni enakomerno porazdeljena med različnimi lokalnimi skupnostmi. Razlike se najpogosteje pojavljajo med mestnimi, primestnimi in vaškimi okolji, pa tudi med posameznimi soseskami znotraj istih mest ali občin. Prebivalci manjših krajev in podeželskih okolij praviloma poročajo o višji stopnji zaznane varnosti, kar je mogoče povezati z večjo družbeno povezanostjo, poznavanjem lokalnega okolja in stabilnejšimi socialnimi mrežami (Meško in Lobnikar, 2005; Meško idr., 2013, 2024). V urbanih okoljih je zaznavanje varnosti bolj raznoliko in pogosto bolj problematizirano. Raziskave kažejo, da prebivalci mest pogosteje poudarjajo vprašanja socialnega nereda, anonimnosti in hitrih prostorskih sprememb kot dejavnike, ki vplivajo na njihov občutek varnosti, tudi kadar objektivne stopnje kriminalitete niso visoke (Meško idr., 2017). Pomembno je poudariti, da lokalni kontekst deluje kot interpretativni okvir, znotraj katerega prebivalci vrednotijo varnostna tveganja. Pretekli dogodki, lokalni diskurzi, medijska poročila in simbolični pomeni prostora lahko prispevajo k temu, da se neko okolje v kolektivni zavesti utrdi kot »manj varno«, tudi če se dejanske razmere sčasoma izboljšajo.

Ena izmed doslednih ugotovitev empiričnih raziskav zaznave varnosti v Sloveniji so demografske razlike v zaznavanju kriminalitete in ogroženosti. Spol, starost, socialnoekonomski

položaj in stopnja socialne vključenosti pomembno vplivajo na subjektivne občutke varnosti in strahu pred kriminaliteto. Ženske v povprečju poročajo o višji stopnji strahu pred kriminaliteto kot moški, zlasti v javnem prostoru in večernem ali nočnem času. Ta vzorec ni nujno povezan z višjo stopnjo dejanske viktimizacije, temveč z zaznano telesno in socialno ranljivostjo ter s kulturnimi reprezentacijami nevarnosti (Meško idr., 2012c, 2021). Starejši prebivalci prav tako pogosto zaznavajo nižjo raven varnosti, čeprav empirični podatki kažejo, da niso nujno pogostejše žrtve kriminalitete. V tem primeru strah pred kriminaliteto pogosto odraža strah pred nemočjo, zdravstveno ranljivostjo in zaznano omejeno sposobnostjo institucionalne zaščite. Socialnoekonomski položaj je še en pomemben dejavnik zaznave varnosti. Posamezniki z nižjimi dohodki, slabšimi stanovanjskimi razmerami in manj stabilnimi življenjskimi razmerami pogostejše poročajo o višji stopnji zaznane ogroženosti. To je mogoče razložiti z večjo izpostavljenostjo negotovim življenjskim razmeram in manjšimi možnostmi za obvladovanje tveganj (Tominc in Sotlar, 2023).

Vloga neposredne in posredne viktimizacije pri oblikovanju zaznave varnosti je v empiričnih raziskavah pogosto poudarjena, vendar njeni učinki niso enoznačni. Slovenske raziskave kažejo, da neposredna izkušnja viktimizacije sicer lahko vpliva na zaznavo varnosti, vendar ta vpliv pogosto ni trajen in je močno odvisen od posameznikovega vrednotenja institucionalnega odziva (Meško in Hacin, 2023). Posamezniki, ki zaznavajo, da so policija in druge institucije ustrezno, pravično in učinkovito obravnavale kaznivo dejanje, lahko tudi po izkušnji viktimizacije ohranijo razmeroma visoko stopnjo zaznane varnosti. Nasprotno pa lahko negativne izkušnje z institucionalnim odzivom okrepijo strah pred kriminaliteto in zmanjšajo zaupanje v varnostni sistem. Posredna viktimizacija, kot so izkušnje prijateljev, sorodnikov ali medijska poročila o kriminaliteti, ima pogosto močnejši vpliv na zaznavo varnosti kot neposredna izkušnja. V lokalnih skupnostih se informacije o kriminalnih dogodkih hitro širijo in lahko oblikujejo kolektivne predstave o varnosti ne glede na statistično verjetnost, da posameznik postane žrtev kaznivega dejanja. Sociološki pristopi k zaznavi varnosti poudarjajo pomen vsakdanjih praks, skozi katere prebivalci lokalnih skupnosti doživljajo varnost in tveganja. Zaznava varnosti ni zgolj rezultat refleksivnega vrednotenja, temveč se oblikuje v vsakodnevnih navadah, kot so gibanje po soseski, uporaba javnega prostora in interakcije s sosedi. Študije v Sloveniji kažejo, da redna prisotnost drugih ljudi v javnem prostoru, dobra osvetljenost in vzdrževanje okolja prispevajo k višji stopnji zaznane varnosti. Te značilnosti pogosto delujejo kot sporočila nadzora in skupnostne prisotnosti, ki zmanjšujejo občutek anonimnosti in ogroženosti (Meško in Lobnikar, 2005). Hkrati prebivalci pogosto razvijajo strategije izogibanja, kot so prilagajanje poti ali časov gibanja, kadar posamezne prostore zaznavajo kot manj

varne. Čeprav takšne strategije lahko zmanjšajo subjektivni strah, lahko dolgoročno prispevajo k zmanjšani rabi javnega prostora in oslabitvi socialnih vezi, kar paradoksalno povečuje zaznano ogroženost (Meško, 2002).

Mediji imajo pomembno vlogo pri oblikovanju zaznave varnosti in strahu pred kriminaliteto. Ugotovitve v Sloveniji kažejo, da medijska poročila pogosto poudarjajo izjemne in nasilne primere kriminalitete, kar lahko vodi v pretirano zaznavo tveganja (Meško, 2002; Meško idr., 2021). Zlasti lokalni mediji lahko pomembno vplivajo na zaznavo varnosti v posameznih skupnostih. Ponavljajoče se poročanje o kriminalnih dogodkih v nekem okolju lahko prispeva k stigmatizaciji kraja in znižanju stopnje zaznane varnosti, tudi kadar objektivne razmere tega ne potrjujejo. Vpliv medijev ni enosmeren. Prebivalci medijske vsebine interpretirajo skozi lastne izkušnje in zaznavo delovanja institucij. Kadar imajo pozitivne izkušnje z varnostjo in institucijami v lokalnem okolju, so manj dovzetni za senzacionalna poročila v medijih. Nasprotno pa nizko zaupanje v institucije lahko poveča vpliv negativnih medijskih diskurzov (Meško, 2017; Meško in Eman, 2009).

Empirične ugotovitve dosledno kažejo močno povezavo med zaznavo varnosti in stopnjo socialne kohezije v lokalnih skupnostih. Prebivalci, ki poročajo o dobrih odnosih s sosedi, občutku pripadnosti in pripravljenosti za medsebojno pomoč, praviloma zaznavajo višjo raven varnosti in nižjo stopnjo strahu pred kriminaliteto. Socialna kohezija deluje kot neformalni mehanizem nadzora, ki zmanjšuje občutek anonimnosti in povečuje zaznano prisotnost skupnosti. Nasprotno pa pomanjkanje socialnih vezi, visoka fluktuacija prebivalstva in socialna fragmentacija prispevajo k večji zaznani ranljivosti posameznikov in skupnosti (Meško, 2012a).

6 Delo programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih

Vsebina projektov je odvisna od zmogljivosti raziskovalne skupine in njenih načrtov. Pri snovanju vsebinskega okvira smo izhajali iz svojih referenc in kompetenc, znanja o dosežkih najboljših glede na naše vedenje in iz znanja o potrebah prakse v Sloveniji. Že takoj na začetku, v letu 2015, smo se dela lotili zelo vneto, v raziskovalno delo vključili študente, ki so za potrebe Mestne občine Ljubljana opravili raziskavo o področjih varnosti z vidika mladih, in rezultate raziskovanja predstavili na mednarodni konferenci na Eastern Kentucky University (Meško in Hacin, 2016).

Bienalna mednarodna konferenca Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe, ki jo UM FVV organizira od leta 1996, je bila tega leta namenjena varnosti v lokal-

nih skupnostih (Meško in Lobnikar, 2016). Sklepna razprava na konferenci je odprla nove vidike sodelovanja med raziskovalci, snovalci varnostnih politik in praktiki. Temu smo posvetili naslednjo mednarodno konferenco o politikah na področju varnosti in odzivanja na kriminaliteto (Meško idr., 2018), na kateri je bila sprejeta ugotovitev, da raziskovalci, ustvarjalci politik, praktiki in javnost redko kdaj govorijo isti jezik ter se pogosto ne strinjajo glede prednostnih nalog na področju družbenega nadzorstva, preprečevanja kriminalitete in zagotavljanja varnosti ter glede dolžnosti države in njenih predstavnikov in pričakovanj javnosti. Tudi če gre za nasprotujoča si stališča, sta potrebna strpen dialog in iskanje konstruktivnih rešitev v okviru možnega. Teorija in praksa nista vedno usklajeni, včasih je veliko odvisno tudi od politične volje sprejemati politike, ki so podprte z raziskovanjem in dokazi, a hkrati niso nujno skladne z interesi različnih delujočih na lokalni ravni. Zato je bil naslov konference povezan z ustvarjanjem varnostnih in preventivnih politik, ki temeljijo na zdravem razumu in/ali z dokazi podprtih odločitvah. Sledile so mednarodne konference o ruralni kriminologiji (Meško idr., 2021) in ciljnih trajnostnega razvoja OZN (Meško in Hacin, 2023; Meško idr., 2024) ter o spremenjenih varnostnih razmerah po pandemiji covida-19 (2025) (Meško idr., 2025).

V letu 2015 smo organizirali prvo nacionalno konferenco o varnosti v lokalnih skupnostih, do leta 2026 pa že enajst (Programska skupina Varnost v lokalnih skupnostih, n. d.). Na vsaki konferenci je bila predstavljena ena vodilna tema, ki smo jo uskladili z gostujočo občino in tako poskušali naše raziskovanje približati potrebam lokalnih skupnosti – občin v Sloveniji. Poleg tega od leta 2015 zbiramo primere dobre prakse odzivanja na različne vrste težav, od izboljšanja prometne varnosti, obravnavanja zlorabe drog, odzivanja na kibernetike napade do spreminjajoče se kriminalitete v času pandemije covida-19 in po njej v slovenskih lokalnih okoljih. Primerov dobre prakse je veliko, čeprav se v pregledih literature običajno zgledujemo po tujih praksah. Ugotovitve na tem področju so presenetljive, saj v lokalnih skupnostih potekajo številne dejavnosti, praktiki, ki jih izvajajo, pa o tem ne pišejo veliko. Nekaj primerov dobre prakse na področju preventivnih dejavnosti v lokalnih okoljih smo objavili v zbornikih nacionalnih konferenc.

6.1 Nacionalne in mednarodne konference s področja varnosti v lokalnih skupnostih

Vse nacionalne konference smo organizirali na podlagi raziskovanja članov programske skupine, aktualnih tem v mednarodnem okolju in potreb lokalnih skupnosti po informacijah in znanju, ki so ga izrazili predstavniki lokalnih okolij za izboljšanje prakse na posameznih področjih njihovega delovanja. V nadaljevanju je predstavljena analiza ugotovitev

in primerjava nekaterih družbenonadzorstvenih vidikov v Sloveniji z vodilnimi trendi v Evropski uniji. Pomembno je poudariti, da je večina naših ugotovitev empirično podkrepljena v študiji v 24 občinah v Sloveniji, medtem ko svoje ugotovitve primerjamo z drugimi študijami in *policy* dokumenti, ki ne temeljijo na enakem načinu vzorčenja ali metodologiji. Kritično gledano bi sklepali, da gre za primerjavo indikacij in prevladujočih praks ter pristopov in kulture na področju policijske dejavnosti, sodelovanja med različnimi deležniki na lokalni in državni ravni, razmerij med lokalno in državno oblastjo ter vloge civilne družbe in državljanov v prizadevanjih za čim bolj kakovostno življenje v Sloveniji, s poudarkom na varnosti in zaznavi varnosti v lokalnih okoljih ter na zagotavljanju storitev občanom na teh področjih. Varnosti ne pojmujejo zgolj kot javno varnost ali varnost, ki jo zagotavlja policija, temveč kot vse vidike varnosti, od socialnoekonomskega do zdravstvenega in nacionalnega. Za preučevanje varnosti v lokalnih okoljih je splošno sprejemljiv koncept človekove varnosti OZN, ki vsebuje finančno, prehransko, zdravstveno, okoljsko, osebno, skupnostno in politično varnost. Gre tudi za svobodo pred strahom (oz. občutki nevarnosti), svobodo pred pomanjkanjem in za pravico do dostojanstva (Sotlar in Tominc, 2024).

Ključne teme, ki so bile poudarjene na nacionalnih konferencah o varnosti v lokalnih skupnostih: 1) koncept varnosti v lokalni skupnosti, 2) vloga občin, 3) zaznava varnosti, 4) empirični podatki o zaznavanju varnosti, 5) odkrita kriminaliteta: strah pred kriminaliteto, 6) razlike med ruralnimi in urbani okolji, 7) socialna kohezija in migracije (tudi znotraj države), 8) varnost in krizne razmere (covid-19), 9) policijsko delo v skupnosti in legitimnost policije, 10) trajnostni razvoj, 11) agenda OZN 2030 (cilji trajnostnega razvoja), 12) varna mesta in naselja, 13) digitalna in kibernetična varnost ter sodobna tehnologija, 14) inkluzivna družba, manjšine in odgovornost občin ter 15) odpornost lokalnih skupnosti proti varnostnim tveganjem.

Analiza prispevkov v zbornikih enajstih nacionalnih konferenc poudarja varnost v lokalnih skupnostih, ki je večdeležniški proces. Policija je ključna institucija, a ne zadostuje. Uspešne skupnosti temeljijo na trajnih partnerskih mrežah, ki se v lokalnih okoljih pojavljajo v različnih oblikah. Zaznava varnosti pogosto odstopa od dejanske kriminalitete, kar zahteva ustrezno obveščanje o varnostnih težavah, ki pa je omejeno zaradi političnih in medijskih interesov. Policijsko delo v skupnosti dokazano povečuje legitimnost, zaupanje in sodelovanje prebivalcev, in to kljub temu, da je v zadnjem desetletju opaziti nihanje glede izvajanja v praksi zaradi kadrovskih težav v policiji ter tudi volje in pripravljenosti sodelovanja lokalnih skupnosti s policijo. Ruralna in urbana okolja zahtevajo različne varnostne metode. Enotni modeli so

neučinkoviti, zato je treba prakso prilagoditi posebej urbanim in posebej ruralnim okoljem. Preventiva je dolgoročno stroškovno učinkovitejša od represije, zlasti na področju mladih, nasilja in prometne varnosti. Varnost se vse bolj prepleta s trajnostnim razvojem, socialno vključenostjo in kakovostjo bivanjskega okolja. Kibernetika varnost in digitalna izključnost sta po letu 2020 postali pomemben lokalni varnostni izvir. Odpornost lokalnih skupnosti (angl. *resilience*) je sodobni krovni koncept varnosti v lokalni skupnosti in ga je treba zagotavljati ter izvajati (Programska skupina Varnost v lokalnih skupnostih, n. d.). Kečanović (2025) poudarja, da je koncept javne varnosti, ki je poudarjen v Ustavi Republike Slovenije, nekako pozabljen v drugih predpisih in pri dejanskem izvajanju policijske dejavnosti v lokalnih okoljih. Ustava Republike Slovenije poudarja zagotavljanje pravice do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen »URS«, 1991). To postavlja izzive za nadaljnje raziskovanje in razprave.

6.2 Prispevek k nacionalnim politikam na področju varnosti in preventivnih dejavnosti

V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete (»ReNPPZK 2024–2028«, 2024) so tudi področja, na katerih programska skupina preverja doseganje ciljev, predvsem na področju varnosti v lokalnih skupnostih (področje 7.1). Primerjava slovenske ureditve z ureditvami v drugih državah Evropske unije kaže, da se poudarjajo: prehod od represivne dejavnosti k preventivni, izvajanje policijskega dela v skupnosti, varnost kot del trajnostnega razvoja, poudarjanje odpornosti skupnosti ter digitalna in kibernetika varnost. Pomemben dejavnik s tega vidika je spremljanje izvajanja nacionalnega programa, ki presega zgolj izvajanje dejavnosti, saj tudi meri učinke teh dejavnosti (Meško in Hacin, 2025).

Poleg dejavnosti na področju 7.1 so raziskovalci dejavni na področjih, ki prispevajo pomembne informacije za obvladovanje družinskega nasilja (Prislan idr., 2022), nasilja med vrstniki in nasilja nad starejšimi občani (Bučar in Šulc, 2025a, 2025b; Klun, idr. 2025) ter kibernetike kriminalitete in kibernetike varnosti (Bernik idr., 2022).

7 Razprava o zaznavanju varnosti kot osrednjem družbenem in kriminološkem pojavu

Prispevek je pokazal, da sta zaznava varnosti in strah pred kriminaliteto v lokalnih skupnostih osrednje raziskovalno področje sodobne kriminologije in sociologije. Na podlagi teoretskih razprav in empiričnih ugotovitev iz Slovenije je razvidno, da varnost v lokalnih skupnostih ni zgolj rezultat kriminalitetnih trendov, temveč proces, ki ga soustvarjajo

institucije, lokalna oblast in prebivalci. Raziskovanje zaznave varnosti ima pomembne posledice za znanost, oblikovanje politik preprečevanja kriminalitete, delovanje občin in policije ter za ozaveščanje javnosti. V slovenskem prostoru pomeni priložnost za razvoj bolj celostnega, vključujočega in legitimnega načina zagotavljanja varnosti v lokalnih skupnostih.

Analiza zaznave varnosti in strahu pred kriminaliteto v lokalnih skupnostih, predstavljena v tem prispevku, potrjuje, da varnosti ni mogoče razumeti zgolj kot objektivno stanje, izraženo skozi stopnje kriminalitete ali z drugimi merljivimi kazalniki. Zaznava varnosti se izkazuje kot kompleksen, večplasten družbeni pojav, ki nastaja v interakciji individualnih izkušenj, lokalnega konteksta, socialnih odnosov in institucionalnega delovanja. V tem smislu zaznava varnosti presega klasične kriminološke okvire in zahteva celostno sociološko-kriminološko obravnavo. Empirične ugotovitve iz Slovenije potrjujejo ključna spoznanja iz mednarodne literature, da strah pred kriminaliteto pogosto ni neposredni odziv na viktimizacijo, temveč tudi odraz zaznane legitimnosti institucij, stopnje socialne kohezije in interpretacije družbenih sprememb v lokalnem okolju (Ferraro, 1995; Farrall idr., 2009; Meško, 2017). Prebivalci lokalnih skupnosti kriminaliteto pogosto uporabljajo kot simbol širših negotovosti, povezanih z družbenimi neenakostmi, urbanimi preobrazbami in zaznano oddaljenostjo oblasti. Razprava v tem prispevku zato izhaja iz spoznanja, da zaznava varnosti ni zgolj posledica kriminalitete, temveč je hkrati kazalnik delovanja družbe kot celote. Raziskovanje zaznave varnosti omogoča razumevanje varnosti v lokalni skupnosti kot procesa, ki vključuje ne le nadzor in represijo, temveč tudi zaupanje, sodelovanje in vključevanje prebivalcev v skupnostno življenje.

Raziskovanje zaznave varnosti in strahu pred kriminaliteto pomembno prispeva k razvoju sodobne kriminološke in sociološke teorije. S tem ko se raziskave premaknejo z izključno objektivnih kazalnikov kriminalitete na subjektivne izkušnje prebivalcev, se odpira prostor za razumevanje kriminalitete kot družbenega in simbolnega pojava. To omogoča povezovanje kriminologije z družboslovnimi teorijami tveganja, ontološke varnosti in socialne kohezije (Beck, 1992; Giddens, 1991). V slovenskem raziskovalnem prostoru prispevki o zaznavi varnosti pomembno dopolnjujejo klasične kriminološke raziskave in omogočajo bolj poglobljeno razumevanje lokalnih družbenih procesov. Zaznava legitimnosti policije in drugih institucij pogosto pomembneje vpliva na zaznavo varnosti kot neposredna izkušnja z viktimizacijo (Meško in Hacin, 2023). To ima pomembne teoretske implikacije, saj kaže, da je legitimnost ključni mehanizem družbenega reda in ne zgolj normativna kategorija.

Raziskovanje zaznave varnosti spodbuja uporabo raznolikih metodoloških pristopov, vključno s kombinacijo kvan-

titativnih anket, kvalitativnih intervjujev in longitudinalnih raziskav. Takšna metoda omogoča zajemanje dinamičnih sprememb v zaznavi varnosti in boljše razumevanje lokalnih razlik. V Sloveniji obstaja jasna potreba po sistematičnem in dolgoročnem spremljanju zaznave varnosti v lokalnih skupnostih. Takšen raziskovalni okvir bi omogočil primerjave v času in med različnimi okolji ter prispeval k razvoju utemeljenih lokalnih in nacionalnih varnostnih politik (Meško idr., 2012a, Meško in Sotlar, 2013).

Ugotovitve iz prispevka kažejo, da politike preprečevanja in zatiranja kriminalitete ne morejo temeljiti zgolj na represivnih in kazenskopравnih ukrepih. Čeprav so ti nujni za ohranjanje pravnega reda, zaznava varnosti prebivalcev temelji predvsem na zaupanju v institucije, zaznani legitimnosti njihovega delovanja in stopnji socialne kohezije v lokalnem okolju. Politike preprečevanja kriminalitete bi morale zato zaznavo varnosti obravnavati kot enega osrednjih ciljev. To pomeni, da je treba politike ocenjevati ne le glede na zmanjšanje kriminalitete, temveč tudi glede na njihov vpliv na strah pred kriminaliteto, zaupanje prebivalcev in zaznano kakovost življenja, ne zgolj ad hoc in na načelni ravni (Meško, 2021; Meško in Sotlar, 2013). Raziskovanje zaznave varnosti jasno kaže, da je legitimnost policije in drugih institucij temelj učinkovitega preprečevanja kriminalitete. Prebivalci, ki institucije zaznavajo kot legitimne, so bolj pripravljeni sodelovati pri preprečevanju kriminalitete, prijavljati kazniva dejanja in spoštovati pravila (Lobnikar idr., 2016; Tyler, 2006). Za slovenski prostor to pomeni, da bi morali biti programi usposabljanja policije, razvoj policijskega dela v skupnosti in izboljšanje komunikacije z javnostjo razumljeni kot ključni elementi varnostne strategije, ne zgolj kot podporne dejavnosti.

Občine imajo ključno vlogo pri oblikovanju zaznave varnosti, saj so prebivalcem najbližja raven oblasti. Njihovo delovanje vpliva na številne dejavnike, ki oblikujejo vsakdanjo izkušnjo varnosti, vključno z urejenostjo javnega prostora, prometno varnostjo, socialnimi programi in podporo lokalnim pobudam. Empirične raziskave v Sloveniji kažejo, da prebivalci pogosto zaznavajo varnost v lokalnih skupnostih skozi prizmo delovanja občin in lokalnih organov. Občine, ki spodbujajo sodelovanje prebivalcev, podpirajo preventivne programe in učinkovito sodelujejo s policijo ter civilno družbo, praviloma ustvarjajo okolje z višjo stopnjo zaznane varnosti (Sotlar in Tominc, 2019). Posebno vlogo imajo lokalni varnostni sveti, ki lahko delujejo kot platforme za medsektorsko sodelovanje, izmenjavo informacij in skupno oblikovanje preventivnih ukrepov. Kadar so ti mehanizmi dejansko vključujoči in delujoči, prispevajo tudi k višji zaznani legitimnosti lokalnih institucij. Raziskovanje zaznave varnosti poudarja pomen partnerskega sodelovanja med policijo, lokalnimi oblastmi in civilno družbo. Nevladne organizacije, lokalna

društva in neformalne skupine imajo pomembno vlogo pri krepitvi socialne kohezije, preventivi in ozaveščanju prebivalcev. Partnerski pristop omogoča celostno razumevanje lokalnih varnostnih izzivov in vključevanje različnih pogledov. Prebivalci, ki zaznavajo, da imajo možnost sodelovati pri oblikovanju varnostnih pobud, poročajo o višji stopnji zaznane varnosti in zaupanja v institucije (Meško idr., 2021).

Raziskovanje zaznave varnosti ima pomembno vlogo tudi pri ozaveščanju prebivalcev in oblikovanju uravnotežene javne razprave o varnosti. Medijski diskurzi pogosto poudarjajo izjemne in nasilne primere kriminalitete, kar lahko vodi v pretirano zaznavo tveganja in strah pred kriminaliteto. Empirično utemeljene raziskave omogočajo postavljanje teh dogodkov v širši kontekst ter prispevajo k bolj informirani in reflektirani razpravi. Ozaveščanje prebivalcev o dejanskih dejavnikih varnosti, vlogi institucij in o pomenu socialne kohezije lahko prispeva k zmanjševanju neutemeljenega strahu ter h krepitvi skupnostne odgovornosti.

Nekaj raziskovalnega dela programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih si je zaslužilo mesto v uvodnikih v mednarodnih revijah (kot gostujoči uredniki ali člani uredniških odborov, ki so predstavili raziskovanje svojih raziskovalnih institucij v povezavi s trendi raziskovanja na mednarodnem kriminološkem področju (kibernetika kriminaliteta, kibernetika varnost in kibernetika viktimizacije; ruralna kriminologija; primerjalna, translacijska, uporabna in javna kriminologija) (Meško, 2018, 2020, 2023, 2024)). Poleg tega je bilo nekaj tematskih števil mednarodnih revij s področja policijske dejavnosti namenjenih obravnavanju tem, ki smo jih razvijali v programski skupini Varnost v lokalnih skupnostih (teme s področja ruralne kriminologije in varnosti v lokalnih okoljih s poudarkom na policijski dejavnosti v lokalnih skupnostih (Ceccato in Meško, 2021; Krajewski idr. 2020; Meško in Bowden, 2024)). Vsi prispevki so posredno ali neposredno utemeljevali pomembnost lokalnega pogleda na kriminaliteto ali družbenonadzorstveno tematiko, ko se pojavljajo zaznave varnosti, viktimizacije in se izvaja večina preventivnih dejavnosti.

Kljub pomembnim spoznanjem ima raziskovanje zaznave varnosti tudi nekatere omejitve. Osredotočenost na subjektivne kazalnike pomeni, da rezultati odražajo zaznave, ki so lahko spremenljive in kontekstualno pogojene. Poleg tega je treba zagotoviti razumevanje dolgoročnih sprememb zaznave varnosti, kar se že kaže v raziskovanju varnosti v lokalnih skupnostih v Sloveniji s študijami iz let 2011, 2017 in 2022 ter z načrtovanim ponovnim zbiranjem podatkov leta 2027. Pokazalo se je, da so izbrani kazalniki, ki temeljijo na sistematičnih pregledih literature (metaanalize kvantitativnih in kvalitativnih raziskav) in prehodnih testiranjih konceptov

in statističnih konstruktov v slovenskem okolju, dopolnjeni s kvalitativnimi perspektivami, preučevani z intervjuji in usmerjenimi skupinskimi intervjuji s strokovnjaki in predstavniki civilne družbe, ustrezni in robustni. Prihodnje raziskave bi morale vključevati kombinacijo zaznavnih in objektivnih kazalnikov ter poglobljene kvalitativne analize lokalnih okolij. Posebnost našega raziskovanja varnosti v lokalnih skupnostih je v tem, da so v drugih državah ta vidik zanemarili, torej naše raziskovalno delo drugi lahko uporabijo za razvoj raziskovanja v lastnih lokalnih skupnostih. Preučevanje varnosti v lokalnih skupnostih se zato v mednarodnem okolju razvija s primerjalnimi študijami, kar je pomembna dodana vrednost našega raziskovanja. V Sloveniji bi bilo poleg že preučevanega smiselno razviti sistematični program spremljanja dejanskih virov ogrožanja varnosti in zaznave varnosti v lokalnih skupnostih, ki bi podpiral oblikovanje na dokazih utemeljenih politik zagotavljanja varnosti in njihovo izvajanje. Tak program bi omogočil preseganje sporadičnega spremljanja in s tem zagotavljanje poglobljenega preučevanja izbranih varnostnih in kriminalitetnih težav.

Literatura

- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. Sage.
- Bernik, I., Prislán Mihelič, K. in Mihelič, A. (2022). Country life in the digital era: Comparison of technology use and cybercrime victimization between residents of rural and urban environments in Slovenia. *Sustainability*, 14(21), 1–16.
- Bertok, E. (2013). Starševski nadzor in prestopništvo najstnikov v urbanem okolju [Doktorska disertacija]. Fakulteta za varnostne vede.
- Bowden, M. in Meško, G. (ur.) (2025). *Rural criminology in global perspective: State of the art on the world's continents*. Bristol University Press.
- Bradford, B., Jackson, J. in Hough, M. (2018). Trust in justice. V E. M. Uslaner (ur.), *The Oxford handbook of social and political trust* (str. 644–654). Oxford University Press.
- Bučar, A. in Šulc, A. (2025a). Bullying of students with disabilities in inclusive educational settings. *International Journal of Bullying Prevention*. <https://doi.org/10.1007/s42380-025-00298-1>
- Bučar, A. in Šulc, A. (2025b). Methodological and ethical considerations in cyberbullying research. V R. S. Graham, S. G. Humer, C. S. Lee in V. Nagy (ur.), *The Routledge international handbook of online deviance* (str. 149–167). Routledge
- Ceccato, V. in Meško, G. (2021). Special issue: Crime, fear of crime and environmental harm in rural areas. *International Criminology*, 1, 175–177.
- Clarke, R. V. (1995). Situational crime prevention. *Crime and Justice*, 19, 91–150.
- Dvojmoč, M. in Tičar, B. (2022). Pristojnosti in pooblastila občinskih redarjev pri zagotavljanju lokalne varnosti. *Dignitas: revija za človekove pravice*, 93/94, 95–115.
- Eman, K. (2012). *Crimes against the environment – Comparative criminology and criminal justice perspectives* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za varnostne vede.
- Eman, K., Meško, G., Segato, L. in Migliorini, M. (ur.) (2020). *Water, governance and crime issues*. Springer.
- Erčulj, V. in Meško, G. (2022). Fear of crime – Measurement of fear of ordinary crimes and fear of crimes in cyberspace. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(4), 308–318.
- EUCPN. (2019). *Toolbox Series No. 14. – Community-oriented policing in the European Union today*. <https://eucpn.org/toolboxcop>
- Farrall, S., Jackson, J. in Gray, E. (2009). *Social order and the fear of crime in contemporary times*. Oxford University Press.
- Ferraro, K. F. (1995). *Fear of crime: Interpreting victimization risk*. SUNY Press.
- Flander, B., Meško, G. in Ambrož, M. (2018). Punishment and social justice in Slovenia. V C. Roberson (ur.), *Routledge handbook of social, economic and criminal justice* (str. 182–194). Routledge.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Hacin, R. in Eman, K. (2014). Study of the fear of crime in the municipality of Trbovlje using crime mapping tools. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(4), 299–315.
- Hacin, R. in Eman, K. (2019). Police officers' perception of threats in urban and rural environments. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 455–468.
- Hacin, R. in Meško, G. (2022). Self-legitimacy of police officers in Slovenia. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 45(5), 693–706.
- Hough, M., Jackson, J. in Bradford, B. (2013). *Trust in justice: Topline results from the European Social Survey*. https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf
- Kečanović, B. (2025). Izzivi javne varnosti v lokalni skupnosti. V: G. Meško in R. Hacin (ur.), *11. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih Odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja* (str. 45–52). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Klun, M., Bučar-Ručman, A. in Frangež, D. (2025). Preiskovanje in dokazovanje nasilja odraslih otrok nad starši. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 76(3), 190–205.
- Krajewski, K., Levay, M., Meško, G. in Nikolić-Ristanović, V. (2020). Introduction. *Archiwum Kriminologii*, 42(1), 5–7.
- Lobnikar, B., Christian, L., Balla, J., Kalmar, A., Cajner, I., Borovec, K. in Sotlar, A. (2023). Police and other plural policing institutions in Central and Eastern Europe facing COVID-19 pandemic. V M. den Boer, E. Bervoets in L. Hak (ur.), *Plural policing, security and the COVID crisis: comparative European perspectives* (str. 107–138). Palgrave Macmillan.
- Lobnikar, B., Prislán, K. in Modic, M. (2016). Measuring the effectiveness of implementing community policing in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 89–104.
- Mestna občina Ljubljana. (2026). *Poročilo o delu Mestnega redarstva Mestne občine Ljubljana*. <https://www.ljubljana.si/assets/mestna-uprava/Mestno-redarstvo/Porocilo-o-delu-Mestnega-redarstva-2025.pdf>
- Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. (2017). Policija, strah pred kriminaliteto in zagotavljanje varnosti – izzivi in protislovja. V G. Meško in D. Zorc-Maver (ur.), *Za človeka gre! zbornik posvečen Vinku Skalarju* (str. 49–72). Pedagoška fakulteta in Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G. (2018). On some aspects of cybercrime and cyber-victimization. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 26(3), 189–199.
- Meško, G. (2020). Rural criminology – A challenge for the future.

- European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 28(1), 3–13.
33. Meško, G. (ur.) (2021). *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
 34. Meško, G. (2023). Comparative Criminology and comparative criminal justice in contemporary crime and social control research – A brief overview. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 31(2), 117–129.
 35. Meško, G. (2024). Comparative, translational, applied and public criminology – A brief reflection. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 32(4), 273–289.
 36. Meško, G. in Bowden, M. J. (2024). Guest editorial: Rural policing in contemporary society. *Policing: An International Journal*, 47(3), 337–339.
 37. Meško, G. in Eman, K. (2009). Myths about crime - what is (un) real in the real world?. V G. Meško, T. Cockcroft, A. Crawford in A. Lemaître (ur.), *Crime, media and fear of crime* (str. 29–49). Tipografija.
 38. Meško, G. in Eman, K. (ur.) (2024). *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
 39. Meško, G. in Hacin, R. (ur.) (2016). *Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru*. Fakulteta za varnostne vede.
 40. Meško, G. in Hacin, R. (ur.) (2023). *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: The United Nations Sustainable Development Goals – Rural and urban safety and security perspectives*. University of Maribor Press.
 41. Meško, G. in Hacin, R. (2024). Police legitimacy in urban, suburban and rural settings: A study in Slovenia. *Policing: An International Journal of Police Strategies*, 47(3), 509–525.
 42. Meško, G. in Hacin, R. (ur.) (2025). *11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja*. Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
 43. Meško, G. in Hacin, R. (2026). Police officers' self-legitimacy and support for community policing. *Police Practice & Research*, 27(1), 42–66.
 44. Meško, G. in Klemenčič, G. (2008). Rebuilding legitimacy and police professionalism in an emerging democracy: The Slovenian experience. V T. R. Tyler (ur.), *Legitimacy and criminal justice: International perspectives* (str. 84–114). Russell Sage Foundation.
 45. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal*, 28(2), 353–373.
 46. Meško, G. in Lobnikar, B. (ur.) (2016). *Safety, Security, and social control in local communities: Conference proceedings*. Faculty of Criminal Justice and Security.
 47. Meško, G. in Sotlar, A. (2013). Preprečevanje kriminalitete v lokalnih skupnostih – med ad hoc pristopi in na znanju temelječih preventivnih dejavnostih, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(3), 229–239.
 48. Meško, G. in Tankebe, J. (ur.) (2015). *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives*. Springer.
 49. Meško, G. in Urbas, V. (2021). Delo policije na področju preiskovanja kriminalitete v Sloveniji v času covid-19 s poudarkom na prvem valu epidemije covid-19 spomladi 2020. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 72(1), 21–35.
 50. Meško, G., Dobovšek, B. in Tominc, B. (ur.) (2021). *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: Perspectives of Rural safety, security and rural criminology*. University of Maribor Press.
 51. Meško, G., Eman, K. in Flander, B. (ur.) (2016). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
 52. Meško, G., Eman, K. in Hacin, R. (ur.) (2025). *Criminal justice and Security in Central and Eastern Europe: New risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – Challenges and Opportunities*, University of Maribor Press.
 53. Meško, G., Eman, K. in Pirnat, U. (ur.) (2017). *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
 54. Meško, G., Fields, C., Lobnikar, B. in Sotlar, A. (ur.) (2013). *Handbook on Policing in Central and Eastern Europe*. Springer.
 55. Meško, G., Kutnjak Ivković, S. in Hacin, R. (ur.) (2024). *The UN Sustainable Development Goals and provision of security, responses to crime and security threats, and fair criminal justice systems*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
 56. Meško, G., Lobnikar, B., Prislan, K. in Hacin, R. (ur.) (2018). *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: From common sense to evidence-based policy-making*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
 57. Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B. in Modic, M. (2012a). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni. Raziskovalno poročilo*. Fakulteta za varnostne vede.
 58. Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012b). Strah pred kriminaliteto v mestnih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–276.
 59. Meško, G., Vošnjak, L., Muratbegović, E., Budmlić, M., Bren, M. in Kury H. (2012c). Fear of crime in urban neighbourhoods: A comparative analysis of six capitals. *Varstvoslovje*, 14(4), 397–421.
 60. Modic, M. (2013). *Police officers' and citizens' attitudes toward the provision of safety/security in local communities in Slovenia* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za varnostne vede.
 61. Nalla, M. in Meško, G. (2015). What shapes security guards' trust in police?: The role of perceived obligation to obey, procedural fairness, distributive justice, and legal cynicism. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(4), 307–319.
 62. Nalla, M., Johnson, J. D. in Meško, G. (2009). Are police and security personnel warming up to each other?: A comparison of officers' attitudes in developed, emerging, and transitional economies. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 508–525.
 63. Nalla, M., Modic, M. in Meško, G. (2014). Community policing reforms and organizational changes: An assessment of officers' perceptions of community-police relations in Slovenia, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(4), 272–286.
 64. Nalla, M., Rydberg, J. in Meško, G. (2011). Organizational factors, environmental climate, and job satisfaction among police in Slovenia. *European Journal of Criminology*, 8(2), 144–156.
 65. Nivette, A.E., Zahnw, R., Aguilar, R., Ahven, A., Amram, S., Ariel, B., Arosemena Burbano, M. J., Astolfi, R., Baier, D., Bark, H.-M., Beijers, J. E. H., Bergman, M., Breetzke, G., Concha-Eastman, A., Curtis-Ham, S., Davenport, R., Diaz, C., Fleitas, D., Gerell, M., Jang, K.-H., Kääriäinen, J., Lappi-Seppälä, T., Lim, W.-S., Revilla, R. L., Mazerolle, L., Meško, G., Pereda, N., Peres, M. F. T., Poblete-Cazenave, R., Rose, S., Svensson, R., Trautenberg, N., van der Lippe, T., Veldkamp, J., Vilalta Perdomo, C. in Eisner, M. P. (2021). A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime. *Nature Human Behaviour*, 5, 868–877.
 66. Pirnat, U. (2021). *Oblike, vzroki in odzivi na kriminaliteto v urbanih lokalnih skupnostih*. [Doktorska disertacija]. Fakulteta za varnostne vede.

67. Pirnat, U. in Meško, G. (2019). Perceptions of security issues, social processes, and the police in urban neighbourhoods – The case of Ljubljana. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 469–482.
68. Prislán Mihelič, K., Svetič, R., Mihelič, A. in Lobnikar, B. (2022). Kakovost in primernost odzivanja na nasilje v družini v Sloveniji: pogled žrtev. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(2), 107–123.
69. Programska skupina varnost v lokalnih skupnostih. (n.d.). *Varnost v lokalnih skupnostih 2019–2024*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/raziskovalna-dejavnost/varnost-v-lokalnih-skupnostih-2019-2024/>
70. Reising, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2012). Procedural justice, police legitimacy, and public cooperation with the police among young Slovene adults. *Varstvoslovje*, 14(2), 147–164.
71. Reising, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2014). Compliance with the law in Slovenia: The role of procedural justice and police legitimacy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20(2), 259–276.
72. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete (ReNPPZK 2024–2028). *Uradni list*, (38/24).
73. Sotlar, A. in Tominc, B. (2019). Perception of security phenomena in local communities in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 439–454.
74. Sotlar, A. in Tominc, B. (2024). Večdimenzionalnost varnosti, večfunkcionalnost varnostnih organizacij in pričakovanja prebivalstva – kompleksnost systemskega zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarnе perspektive* (str. 57–79). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
75. Sotlar, A., Lobnikar, B. in Modic, M. (2021). Možnosti preoblikovanja Mestnega redarstva Mestne občine Ljubljana - ugotovitve raziskave. V M. Modic, I. Areh, B. Flander, B. Lobnikar in T. Pavšič Mrevlje (ur.), 22. dnevi varstvoslovja, Ljubljana, 9. in 10. junij 2021: zbornik povzetkov (str. 56). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
76. Tičar, B. (2021). Analysis of legal powers of municipal wardens they possess to ensure safety at the local level. *Varstvoslovje*, 23(3), 250–263.
77. Tičar, B., Mesarič, T. in Selišnik, F. (2025). Zakonska domneva odgovornosti lastnika vozila za prekrške v prometu. V G. Meško in R. Hacin (ur.), 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja (str. 53–60). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
78. Tominc, B. in Sotlar, A. (2023). Zaznavanje varnostnih pojavov v slovenskih občinah: Je slovensko javno mnenje še vedno stabilno? V G. Meško in R. Hacin (ur.), 9. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih – dobre prakse, aktualne teme in raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih v zadnjem desetletju (str. 79–89). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
79. Tyler, T. R. (2006). *Why people obey the law*. Princeton University Press.
80. Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (33/91).
81. Vodopivec, K. (1964). Nekaj izkušenj iz dela v inštitutu za kriminologijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 15(3), 97–102.
82. Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). (2021). *Uradni list RS*, (72/93).
83. Zakon o prekrških (ZP1). (2016). *Uradni list RS*, (7/03).

Ten Years of Intensive Research on Safety and Security in Local Communities in Slovenia – Selected Findings

Gorazd Meško, Ph.D., Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. ORCID: 0000-0001-7466-0042. E-mail: gorazd.mesko@um.si

The perception of safety and fear of crime are central concepts in contemporary criminological and sociological research on local security. Although crime indicators in many countries, including Slovenia, are relatively low, empirical studies consistently demonstrate that residents' subjective perceptions of threat are often not directly related to objective crime rates. This study examines the perception of safety in local communities as a socially constructed phenomenon shaped by the interplay of individual experiences, social relations, spatial characteristics, and institutional action. Based on a review of research conducted by the programme group "Safety and Security in Local Communities" and other relevant literature, this article presents key theoretical approaches to understanding fear of crime, safety in local communities, and other factors influencing local security in particular the role of the police, local communities (municipalities), and residents and substantiates the importance of the perception of safety as an independent field of research within criminology and sociology. Special emphasis is placed on the role of the local community as a space for everyday experiences of safety and on the importance of systematic research into perceptions of safety for the development of knowledge and the formulation of (local) security policies in Slovenia.

Keywords: perception of safety, fear of crime, local community, police, security provision

UDC: 001.891:351.78

Nazadovanje demokracije in uporaba prava kot orožja: strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja¹

Aleš Završnik²

»To je resnično, resnično zloraba. Ljudje [ki vložijo zahteve za izdajo preventivnih nalogov] imajo takojšnji dostop do sodišč. Tako se dogaja, da se zakoni – oziroma duh zakona, ki je bil zasnovan za zaščito resnično oškodovanih ljudi – uporabljajo kot orodje za zlorabo in agresijo tistih na oblasti proti tistim, ki nimajo moči. To je popolni preobrat.«

Daphne Caruana Galizia v Clark in Horsley (2020: 14)

Članek obravnava nazadovanje demokracije kot namerno slabitev demokratičnih institucij, norm in nadzornih mehanizmov, ki jo izvajajo država ali politične in/ali gospodarske elite. Poseben poudarek je namenjen neodvisnim medijem, akademski skupnosti in nevladnim organizacijam, ki pomembno prispevajo k ravnovesju oblasti ter varovanju demokracije, vladavine prava in človekovih pravic. Prav zato so pogosto tarča političnih in gospodarskih napadov in pritiskov. Članek se osredotoča na grožnje in napade, izvedene z uporabo prava, torej prek na videz zakonitih postopkov, ki dejansko pomenijo zlorabo pravnih sredstev. Takšni postopki so pogosto zakriti v pravni jezik in formalne okvire, zato delujejo legitimno, čeprav so namenjeni ustrahovanju, izčrpavanju in utišanju kritikov. Avtor jih povezuje z nazadovanjem demokracije, iliberalno demokracijo in hibridnimi grožnjami. Kot odgovor na te pojave sta Svet Evrope in Evropska unija začela razvijati zaščitne mehanizme, zlasti proti t. i. strateškim tožbam za onemogočanje javnega udejstvovanja (angl. Strategic Lawsuit Against Public Participation – SLAPP). Te tožbe niso namenjene uspehu v sodnem postopku, temveč finančnemu in psihološkemu izčrpavanju tarče ter ustvarjanju zastraševalnega učinka. Članek poudarja, da je njihova opredelitev zahtevna, saj je treba uravnotežiti svobodo izražanja in pravico do sodnega varstva. Med ključnimi značilnostmi SLAPP-tožb so neravnovesje moči med strankami, neutemeljenost zahtevkov, namen zastraševanja in škodljiv vpliv na javno udeležbo. Avtor analizira evropski pravni okvir, zlasti akcijski načrt za evropsko demokracijo, EU Anti-SLAPP direktivo in priporočila Sveta Evrope, ter opozori na slovenski zakon za zaščito pred zlorabo sodnih postopkov. Navedeni so primeri iz Italije, Turčije in Slovenije. Glavna ugotovitev članka je, da se pravo čedalje pogosteje uporablja kot orožje za utišanje kritikov, zato morajo biti zaščitni ukrepi natančni, sorazmerni in premišljeni, da sami ne ogrozijo demokratičnih vrednot, ki jih želijo varovati.

Ključne besede: nazadovanje demokracije, strateške tožbe, svoboda izražanja, svoboda znanstvenega ustvarjanja, zloraba prava, pravna odklonskost, kriminaliteta elit

UDK: 343.9:[343.3/7:323.39]

1 Uvod: kontekst

Nazadovanje demokracije (angl. *democratic backsliding*), kakor ga opredeljuje znanstvena literatura, pomeni namerne

ukrepe pod vodstvom države, ki slabijo, spodkopavajo ali odpravljajo temeljne demokratične institucije in norme (Bermeo, 2016; Scheppele, 2018; Waldner in Lust, 2018). V zadnjih desetletjih se je precej razširilo in vzbuja čedalje večjo zaskrbljenost po vsem svetu. Pojavlja se na primer na Madžarskem, Poljskem, v Turčiji, Argentini, Braziliji, Združenih državah Amerike in Izraelu. Kaže se v obliki političnih in gospodarskih pritiskov in napadov na (relativno) neodvisne državne institucije, pa tudi medije, akademsko skupnost in nevladne organizacije. Za kriminologijo so takšni pritiski in napadi pomembni, ker gre za obliko izkoriščanja družbene moči in vzvodov, ki jih imajo politične in gospodarske elite na voljo zoper tiste, ki takšne družbene, politične ali ekonomske moči nimajo. Delovanje ni škodljivo le za neposredno tarčo (posameznika, medij, univerzo ali nevladno organizacijo), temveč

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta »SOS4Democracy« (GA št. 101119678, Funding programme: Horizon Europe, Granting Authority: European Research Executive Agency – REA) in raziskovalnega programa »Družbeno nadzorstvo, kazenskoopravni sistem, nasilje in preprečevanje viktimizacij v kontekstu visokotehnološke družbe« (št. P5-0221), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS). Študentki Lani Beg in recenzentom se zahvaljujem za prebiranje osnutka in konstruktivne pripombe.

² Dr. Aleš Završnik, redni profesor za kriminologijo, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija. ORCID: 0000-0002-4531-2740. E-pošta: ales.zavrsnik@pf.uni-lj.si

tudi za »javni interes«, ki je pomensko sicer izmuzljiv, a vendar uporaben pojem, saj izhaja iz implicitne predpostavke, da obstaja materija, ki ne odraža le parcialnih interesov (kot *res publica*). Delovanje je škodljivo, ker onemogoča prost pretok idej in zavira razpravo (angl. *chilling effect*) o družbeno pomembnih vprašanjih, ki se ne nanašajo le na konkretno tarčo. Opisani pritiski in napadi so oblika odklonskosti: včasih ta ne prestopi meje za kazenskopravno intervencijo, včasih pa »mehka« oblika pritiskov in napadov vodi v kazniva dejanja, na primer z izvrševanjem kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost, javna pooblastila in javna sredstva ali celo zoper življenje ali telo. Pritiske in napade zato v tem članku razumemo po stopnjah od »mehkejših« do »trših«: od ekonomskega izsiljevanja in izrinjanja iz sfere javnega, organiziranih kampanj sramotenja, prikrivanja ali prikrivanja dejstev, do zlorabe in instrumentalizacije prava ter v skrajnih primerih do uporabe sile kot protipravne razrešitve nasprotij. Analiza se usmerja zlasti na pritiske in napade, ki so na tej lestvici »na sredini«, torej ne na pogajanja in prepričevanja, ko gre za transakcije v okviru »normalnega« sobivanja različnih interesov in zблиževanja stališč, in tudi ne na dejanja zunaj prava, ki imajo znake kaznivih dejanj. Predmet članka so pritiski in napadi iz vmesnega »sivega« območja, torej ravnanja, ki na prvi pogled pomenijo legitimno uporabo prava za zaščito pravic, v svojem bistvu pa pomenijo »instrumentalizacijo« prava, uporabo »prava kot orožja« in zlorabo pravic.

Tarče (objekti) teh ravnanj so (relativno) neodvisne institucije države, kot so sodišča, organi za nadzor javnih financ (pri nas na primer Računsko sodišče Republike Slovenije), varuhi človekovih pravic, zagovorniki načela enakosti (angl. *equality bodies*) in nadzorni organi za varstvo osebnih podatkov. Poleg njih so tarče pogosto tudi mediji, akademska skupnost (univerze in raziskovalne organizacije) in politično dejavne nevladne organizacije. Skupaj sestavljajo sistem zavor in ravnovesij v demokratični družbi. Mediji, sodišča, akademska skupnost in nevladne organizacije imajo v okviru nazadovanja demokracije posebej zahtevno in občutljivo vlogo. Neodvisni mediji so razumljeni kot »četrti veja oblasti«. Sodišča, ki so *stricto sensu* organ oblasti, so kot njena »najšibkejša« veja varuhi ustavnega reda z veliko zmožnostjo zajezi- tve demokratične erozije, a so prav zaradi tega pogosta tarča političnih akterjev, ki si prizadevajo za utrditev svoje oblasti. Akademske institucije imajo pravico in dolžnost kritično preso- jati delovanje oblasti, njihovo poslanstvo uživa najvišjo stopnjo pravnega varstva (npr. 13. člen Listine EU o človekovih pravicah in 59. člen Ustave Republike Slovenije zagotavlja svobodo znanstvenega ustvarjanja) (»Listina Evropske uni- je o temeljnih pravicah«, 2012; »Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991). Nevladne organizacije pa so od države neod- visne pravne osebe zasebnega prava, ki »igrajo ključno vlogo pri izboljšanju kakovosti življenja in zadovoljevanju interesov

prebivalcev« (Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij [CNVOS], n. d.). Mednje lahko uvršča- mo tudi društva ali zveze društev, saj prav tako pomembno prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja in so lahko kritični do oblasti, a so zato pogosto izpostavljeni njenim pritiskom.

Vse te akterje – medije, sodišča, akademsko skupnost in nevladne organizacije – lahko vrednostno zelo različno oce- njujemo, vendar velja, da bolj ko so finančno, kadrovsko in institucionalno neodvisni, večja je verjetnost (čeprav gre le za nujni in ne zadostni pogoj), da bodo prispevali k uravnote- ževanju družbene moči in ohranjanju temeljne demokratič- ne triade: demokraciji, vladavini prava in varstvu človekovih pravic. Ta se je po drugi svetovni vojni uveljavila kot civiliza- cijska pridobitev, ki naj prispeva k ustavitvi urejanja družben- nih odnosov po logiki moči.

Članek analizira grožnje in napade na medije, akademsko skupnost in (politično aktiven) nevladni sektor, ki se poja- vljajo kot odziv na uresničevanje temeljnega poslanstva teh subjektov. Ob strani pušča napade na sodišča, čeprav so tudi ta pomembna tarča v procesih nazadovanja demokracij, ven- dar zahtevajo drugačne vrste analizo. Neodvisnost sodišč in njihovih samoupravnih teles obravnavajo na primer raziskave Evropskega raziskovalnega sveta, kot sta »JUDI-ARCH – The Rise of Judicial Self-Government: Changing the Architecture of Separation of Powers without an Architect« (European Commission, 2022) in »INFINITY – Informal Judicial Institutions: Invisible Determinants of Democratic Decay« (European Commission, 2024).

Predmet članka so grožnje in napadi, izvršeni z uporabo prava. Takšna ravnanja namreč vsaj *prima facie* niso pre- poznana kot delinkventna, saj akterji (subjekti) pravo upo- rabljajo na svojevrsten način, ki se navzven kaže kot legiti- men. V resnici pa gre za zlorabo prava, njegovih postopkov in institutov, zakrinkavanje napadov v pravni jezik in pravno formo, za nekakšen »pravni celofan«. Akterji so »mogočni in vplivni« posamezniki, pravne osebe ali državne institucije, kar v kriminologiji tradicionalno uvrščamo v kriminaliteto belih ovratnikov, kriminaliteto elit ter – kadar gre za prepletenost gospodarskih in političnih elit – kriminaliteto držav.

Ukrepi oziroma sredstva nazadovanja demokracije so si kljub svoji partikularnosti pravno podobna. Mednje spadajo: zloraba izrednih pooblastil, omejevanje državljskih svo- boščin, delovnopravno izigravanje, nameščanje privržencev, uporaba posebnih procesnih sodnih ukrepov (npr. začasne odredbe), posebna narava pravnega razmišljanja (procesno in formalistično prevladuje nad vsebinskim), nespoštovanje od- ločitev organov in njihovih procesnih dejanj (od formalnega, »črkobralskega« in delnega spoštovanja prek nespoštovanja do

izigravanja), grožnje glede financiranja ter izredni ali povečani upravni inšpekcijski nadzor, kar vse vodi v prekarizacijo in negotovost. Vključujejo pa tudi aktivne povračilne ukrepe, kot so zniževanje proračuna, zmanjševanje števila zaposlenih, razreševanje vodstev in zamenjave zaposlenih, javne kampanje delegitimizacije, ki lahko preidejo v odkrito sramotenje in žaljenje tarč. Takšni uporabi prava se pogosto pridružijo še grožnje fizični varnosti. Zgovoren je primer malteške novinark Daphne Caruana Galizia, proti kateri je bilo v času njenega umora na Malti in v tujini vloženih 43 civilnih in pet kazenskih tožb (Clark in Horsley, 2020; Evropska komisija, 2020).

Nazadovanje demokracije je podobno sorodnemu pojmu liberalne demokracije, ki naj bi bila alternativa globaliziranemu liberalnemu redu, kot jo je na primer opredelil Viktor Orbán (Bíró-Nagy, 2017). Izraža se lahko tudi kot »suverenizem«, protisistemsko (anarhistično) delovanje ali z zatrevanjem neideološkosti predlogov ali programov, pogosto zamaskiranih v retoriko »tretje poti«. Pri grožnjah in napadih, izvršenih z uporabo prava, se uporablja tudi širši pojem hibridne grožnje ali napadi. Te so razumljene kot škodljive dejavnosti, načrtovane in izvajane z namenom spodkopati tarčo, tj. državo ali institucijo, z uporabo različnih sredstev, ki se pogosto prepletajo (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats [Hybrid CoE], 2026). Med hibridne grožnje uvrščajo manipuliranje z informacijami, kibernetске napade, neupravičeno gospodarsko vplivanje ali prisilo, prikrito politično manevriranje, prisilno diplomacijo, tudi grožnje z uporabo vojaške sile (Hybrid CoE, 2026). Pojem hibridnih groženj in napadov je širši, saj tarče niso le mediji, nevladne organizacije in akademska skupnost, temveč pojem izhaja iz sodobnih geopolitičnih trenj in za posledico/cilj nima le nazadovanja demokracije. Kljub temu tudi hibridne grožnje vključujejo številne oblike (zlo)uporabe prava (Hybrid CoE, 2026): izkoriščanje pravnih pragov, vrzeli, kompleksnosti in negotovosti, izkoriščanje spoštovanja pravil s strani ciljane države (tarče), izkoriščanje pomanjkanja pravne interoperabilnosti ali sodelovanja med ciljanimi državami ali institucijami ter uporabo pravnih postopkov za ustvarjanje narativov in protinarativov (Giannopoulos idr., 2021). V teoretiziranju o tem, kako preprečiti zdrse demokracije, se uporablja tudi pojem militantne demokracije. Ta predvideva preventivne ukrepe za omejevanje političnih pravic subjektov, ki si aktivno prizadevajo za ukinitev demokracije (Bourne in Rijpkema, 2022). Pojem se je razvil v obdobju Weimarske republike, ki je zlorabljal demokratske institute in pravo. Teoretsko ga je razdelal Karl Loewenstein leta 1937 in pozneje Carl Schmitt, ponujal pa je tudi izhodišče za razmislek o tem, kako se upreti fašizmu in komunizmu v Evropi. Kljub temu je bil tarča številnih kritik, saj naj bi spodkopaval prav tisto, kar želi zaščititi (Invernizzi Accetti in Zuckerman, 2017; Sajó, 2006).

V odziv na sodobne zdrse demokracije in geopolitična trenja so organizacije, kot sta Svet Evrope in Evropska unija (EU), začele postavljati branike in meje novim oblikam izkoriščanja prava. Na vprašanje, ali so ti mehanizmi ustrezna pot za zaščito demokracije ali lahko, nasprotno, vodijo ravno v njeno izpodkopavanje, ni mogoče odgovoriti *in abstracto*, mogoče pa se je opredeliti do posameznih predlaganih ukrepov. Članek analizira novejša prizadevanja EU in Sveta Evrope za odzivanje na (zaznano) velik val zlorabe prava med »močnimi in vplivnimi« (elitami) ter se nato osredotoči na eno od oblik groženj in napadov, izvršenih z uporabo prava, ki so usmerjeni v utišanje kritikov oblasti: strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (angl. *Strategic Lawsuit Against Public Participation*; v nadaljevanju: SLAPP-tožbe). Članek analizira politike, ukrepe in priporočila Sveta Evrope in EU za obravnavanje primerov strateških SLAPP-tožb, katerih namen je vplivati na svobodo izražanja z ustrahovanjem in utišanjem kritikov – medijev, nevladnih organizacij in akademske skupnosti. Članek analizira proces, ki je v strokovni literaturi opredeljen z izrazi »uporaba prava kot orožja« (angl. *weaponisation of law*), »instrumentalizacija pravnih postopkov« (Macdonald idr., 2007: 6–7) ali kot »zloraba zakona in sodišč« (Ravo idr., 2020: 8). Članek opiše prizadevanja za opredelitev SLAPP-tožb, katerih cilj je vzpostaviti ravnovesje med svobodo izražanja na eni in pravico do dostopa do pravnega varstva na drugi strani. Ravnovesje je težko najti *in abstracto*, saj se pravni instrumenti v SLAPP-tožbah uporabljajo za spodkopavanje »duha« zakona. V nadaljevanju prispevek analizira naravo, oblike in razširjenost SLAPP-tožb ter pravna sredstva za njihovo obravnavanje, skupaj z dilemami o tem, kako te rešitve prenesti v prakso, da ukrepi zoper SLAPP-tožbe ne izničijo tega, kar skušajo zaščititi. Poleg analize pravnega okvira EU in Svet Evrope se članek opira na intervjuje s strokovnjaki iz Slovenije, Italije in Turčije.

2 SLAPP-tožbe: pravni okvir

Evropska komisija (EK) je v odziv na zlorabe prava in sodobna geopolitična trenja že leta 2020 sprejela Akcijski načrt za evropsko demokracijo (angl. *European Democracy Action Plan*; European Commission, 2020), s katerim želi oblikovati »trdnjše demokracije v EU«. Načrt predvideva ukrepe na treh glavnih področjih:

1. zaščita volitev: obsega zakonodajne ukrepe za zagotovitev večje preglednosti sponzoriranih političnih vsebin (politično oglaševanje), revizijo uredbe o financiranju evropskih političnih strank (»Uredba (EU, Euratom) 1141/2014 Evropskega parlamenta in Sveta EU z dne 22. oktobra 2014 o statutu in financiranju evropskih političnih strank in evropskih političnih fundacij«, 2014) ter vzpostavitev

novega skupnega operativnega mehanizma za odpornost volitev prek Evropske mreže za sodelovanje na področju volitev (European Cooperation network on elections – ECNE), zlasti glede dezinformacij in groženj kibernetiki varnosti;

2. krepitev medijske svobode in pluralnosti: predvideni so trije ključni instrumenti, to so novi Evropski akt o svobodi medijev, nova Anti-SLAPP direktiva za izboljšanje zaščite novinarjev in zagovornikov človekovih pravic pred ne-poštenimi sodnimi postopki (Direktiva (EU) 2024/1069 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi tožbenimi zahtevki ali zlorabljenimi sodnimi postopki (Anti-SLAPP direktiva), 2024) in novo Priporočilo o varnosti novinarjev glede protestov in demonstracij, spletne varnosti in digitalnega opolnomočenja (European Commission, 2021);
3. boj proti dezinformacijam in tujemu manipuliranju z informacijami ter proti vmešavanju: ukrepi predvidevajo okrepitev mrež za usklajevanje EU pri odzivanju na dezinformacijske kampanje, razširitev nabora orodij za boj proti tujemu manipuliranju z informacijami in proti vmešavanju (FIMI – *Foreign Information Manipulation and Interference*) (Hénin, 2023) ter zagotavljanje večje odgovornosti spletnih platform pri preprečevanju širjenja dezinformacij.

Akcijski načrt za evropsko demokracijo je Evropska komisija nadgradila z novim svežnjem zakonodajnih in drugih ukrepov v Paketu za obrambo demokracije (angl. *Defence of Democracy Package*) (European Commission, 2023) ter z Evropskim ščitom za demokracijo (angl. *European Democracy Shield*) (European Commission, 2025). Drugi vsebuje tri sklope ukrepov: varovanje integritete informacijskega prostora; krepitev institucij, poštenih in svobodnih volitev ter svobodnih in neodvisnih medijev; ter povečanje odpornosti družbe in vključenosti državljanov.

Pravni okvir za urejanje nacionalnih ukrepov proti SLAPP-tožbam v EU tako sestavljajo Akcijski načrt za evropsko demokracijo, Evropski ščit za demokracijo ter še podrobneje osrednja Anti-SLAPP direktiva 2024/1069 z dne 11. aprila 2024. Dodatno Priporočilo (EU) 2022/758 usmerja države članice EU pri prenosu Anti-SLAPP direktive z nacionalnimi ukrepi (»Priporočilo komisije (EU) 2022/758 z dne 27. aprila 2022 o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti)«, 2022). Pomemben del pravnega okvira so tudi akti Sveta Evrope, zlasti Priporočilo CM/Rec(2024)2 Odbora ministrov državam članicam o preprečevanju uporabe strateških tožb proti javni udeležbi

(SLAPP) (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024),³ na domači ravni pa Zakon o zaščitnih ukrepih zoper SLAPP-tožbe, ki v slovenski pravni red prenaša navedeno direktivo (»Zakon o zaščitnih ukrepih zoper strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (ZZUSTOJU)«, 2026).

3 Kaj je SLAPP-tožba?

Koncept strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (SLAPP-tožbe) sta v osemdesetih letih prejšnjega stoletja oblikovala akademika z Univerze v Denverju, Penelope Canan in George Pring (Canan in Pring, 1988). Opisala sta svojevrsten pojav v ZDA, ko so tožniki sprožili pravne postopke proti posameznikom in organizacijam, ki so uveljavljali pravico do vlaganja peticij v skladu s prvim amandmajem k ameriški ustavi (klavzula o peticijah). V Evropi je bil ključni sprožilni dogodek, ki je zakonodajalce spodbudil k ukrepanju in naložitvi obveznosti državam članicam za preprečevanje SLAPP-tožb, umor malteške novinark Daphne Caruane Galizie (direktivo EU proti SLAPP-tožbam zato imenujejo Daphnejin zakon, *Daphne's law*) (Daphne Caruana Galizia Foundation, n. d.).

Koncept SLAPP temelji na zavedanju, da številne konkretne pravne »grožnje« kritike odvrčajo od sodelovanja v javni razpravi, kar vodi v samocenzuro, to pa povzroča osiromašenje pluralnosti informacij in idej, potrebnih za sprejemanje premišljenih odločitev. Čeprav je težko zanikati, da so ukrepi proti SLAPP-tožbam zaradi očitnih zlorab pravnih sredstev (na primer več tožb v različnih državah na podlagi istega dejanskega dogodka) ali pretiranih pravnih zahtevkov (na primer zahtevki za milijone evrov kot odškodnina za škodo časti in dobremu imenu) s strani vplivnih akterjev (na primer multinacionalnk, političnih osebnosti ali tistih v njihovi senci) nujni, podrobnejša analiza kaže, da je že opredelitev SLAPP-tožbe zahtevna. Napačna uporaba ukrepov proti SLAPP-tožbam ali njihove slabe opredelitve lahko vodijo v kršitve pravice do dostopa do sodišča in posredno do erozije tega, kar želijo ukrepi preprečiti. Treba je najti sorazmeren odziv, da se na eni strani ne ovira pravica do dostopa do sodišča ter prepreči zavračanje legitimnega interesa za lastno obrambo pred izmišljenimi in neutemeljenimi obtožbami, na drugi strani pa pravica do svobode izražanja v zadevah javnega pomena. Čeprav tožniki v primerih SLAPP morda zlorablajo zakon, je v obdobju državno podprtih tovarnih lažnih novic in senza-

³ Svet Evrope je sprejel še s tematico povezano Priporočilo CM/Rec(2016)4 o zaščiti novinarstva ter varnosti novinarjev in drugih akterjev v medijih, Priporočilo CM/Rec(2022)4 o spodbujanju ugodnega okolja za kakovostno novinarstvo v digitalni dobi (Council of Europe, n. d.).

cionalističnega »novinarstva«, ki ga vodi dobiček, treba tudi domnevnim žrtvam SLAPP-tožb preprečiti, da bi zlorablale pravico do svobode izražanja za širjenje izmišljenih »novic«.

Pri SLAPP-tožbah je tako zaznati konflikt med pravicami in zlorabo teh pravic. Odpirajo zahtevno področje v pravni znanosti in obsežno sodno prakso v zvezi z določanjem meje med zaščiteno svobodo izražanja na eni strani in zlorabo pravic do svobode izražanja na drugi strani. Pravica do svobode izražanja se v Evropi (prek sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice – ESČP in Sodišča Evropske unije) razume zelo široko, zlasti kadar gre za javne osebnosti ali zadeve v javnem interesu. Pravica do svobode izražanja načeloma ščiti tudi grobe, čustveno nabite, žaljive ali celo škodljive izraze, če prevlada javni interes. Primeroma: izjave je treba presoјati v njihovem celotnem kontekstu in jih ne smejo obravnavati ločeno (European Court of Human Rights, 2010). ESČP je tako v posameznih primerih dovolilo neposredno označevanje politikov z izrazi »idiot« (European Court of Human Rights, 2002), »cerebralni bankrotiranec« (Evropsko sodišče za človekove pravice, 2014) ali »najnižji oportunist« (European Court of Human Rights, 1986), saj so bile izjave del politične razprave.

Vendar pravica do svobode izražanja ni neomejena, zato so nekateri ukrepi proti obrekljivim, žaljivim ali lažnim trditvam upravičeni. Ključno vprašanje je, kako najti pravo ravnovesje med tema dvema pravicama – svobodo izražanja in pravico do dostopa do sodnega varstva v primerih domnevnih SLAPP-tožb.

Ker je meja med SLAPP-tožbami in legitimnimi tožbami pogosto nejasna, so prve v literaturi opredeljene na podlagi petih značilnosti (Bayer idr., 2020: 23): 1) kdo so stranke postopka, 2) kaj je predmet tožbe, 3) očitna neutemeljenost tožbe, 4) sporen namen tožnika in 5) specifičen učinek tožbe na tožnika.

Stranke postopka (*ratione personae*). SLAPP-tožbe so se sicer pojavile v povezavi z uveljavljanjem svobode izražanja novinarjev, vendar so se v svetu »ekonomije pozornosti« ter ob napadih na raziskovalce in predstavnike nevladnih organizacij razširila pojmovanja tega, koga je mogoče šteti za »novinarja« ali osebo, ki uveljavlja »medijsko svobodo«. ESČP je že v primeru Steel in Morris proti Združenemu kraljestvu (European Court of Human Rights, 2005) odločilo, da nevladne organizacije in aktivisti uživajo podobno zaščito kot mediji. Še več, države morajo zagotoviti, da lahko obtoženci pridobijo pravno pomoč, s čimer se zagotovi enakopravnost strank v postopkih zaradi obrekovanja; v nasprotnem primeru se šteje, da so postopki proti tožencem nepošteni. Kot je jasno navedlo Sodišče Evropske unije (European Court of Justice, 2008), je treba novinarsko delo razlagati široko, tako

da se nanaša na vse posameznike, ki se ukvarjajo z novinarskimi dejavnostmi. Niti dobičkonosna narava niti način komuniciranja nista pomemben dejavnik. Narava obeh subjektov je sama po sebi manj pomembna, pomembnejša je njuna relativna družbena moč. »Neuravnoteženost moči in sredstev« med tožnikom in tožencem je za številne komentatorje eden najpomembnejših kazalnikov SLAPP-tožb, saj gre za »asimetrijo [...], ki pobudniku SLAPP-tožbe omogoča, da toženca izčrpa in finančno izsuši z dolgotrajnimi sodnimi postopki« (Bayer idr., 2020: 24).

Predmet tožbe (*ratione materiae*). Čeprav se je pojem SLAPP v zgodnjih primerih v ZDA nanašal predvsem na vprašanja gospodarskega interesa ali vlaganje peticij pri državnih organih, je danes seznam možnih predmetov tožbe neizčrpen. Kot navajata EU anti-SLAPP direktiva (4. člen) in v skladu z njo slovenski Zakon o zaščitnih ukrepih zoper strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (»ZZUSTOJU«, 2026) (tretji odstavek 4. člena), zadeva javnega interesa pomeni vsako zadevo, ki vpliva na javnost v tolikšnem obsegu, da se ta lahko legitimno zanima zanjo. Te zadeve lahko vključujejo raznovrstna področja (na primer pravice, javno zdravje, varnost, okolje), katere koli osebe v javnem ali zasebnem sektorju in iz vseh treh vej oblasti.

(Pomanjkanje) utemeljenosti SLAPP-tožbe. Značilnost SLAPP-tožbe je tudi očitno pomanjkanje njene utemeljenosti. Najpogostejše so takšne tožbe nesmiselne, zato naj bi bil velik delež (80 odstotkov) na koncu zavržen na sodišču (Bayer idr., 2020; Lott, 2004).

(Domnevni) namen tožnika v SLAPP-tožbi. Vlagatelji SLAPP-tožbe niso motivirani zaradi možnosti uspeha v sodnem postopku, temveč jih vodijo politični ali gospodarski interesi ter želja, da že sam postopek utiša tožene tarče in doseže »zastraševalni učinek«. Motivi za SLAPP-tožbe so lahko maščevanje proti uspešnim zagovornikom ali za preventivno ukrepanje proti njim, namenjeno zastraševanju in izčrpavanju njihovih finančnih virov in psiholoških moči v političnem in/ali gospodarskem boju za moč. V teoriji se pojavljajo nasprotujoča si mnenja o tem, ali je namera sploh ključno merilo pri opredeljevanju pravnega postopka kot zlorablajočega. Shapiro (2010) na primer meni, da bo namen zelo težko dokazati, kar bo dodatno zapletlo položaj toženca.

(Želeni) učinek ali vpliv SLAPP-tožbe. Končni cilj SLAPP-tožbe je vplivati na svobodo izražanja in sodelovanje v javnosti, kar se dosega z izčrpavanjem tarče v finančnem, psihološkem in drugih pogledih. Kot poudarjajo Bayer idr. (2020), lahko toženci v SLAPP-tožbah, četudi so na koncu uspešni na sodišču, porabijo mesece ali leta za obrambo in si nakopičijo znatne pravne stroške. Poleg tega stroški, poveza-

ni s tožbami, ne prizadenejo le neposrednih tožencev, temveč ustvarjajo »učinek domin«, ki izhaja iz teatra, povezanega s SLAPP-tožbami. Tako odvrta tudi druge državljane in skupine od političnega udejstvovanja ter vodi v samocenzuro (Bayer idr., 2020).

Opisano teoretsko opredelitev SLAPP-tožb delno povzema tudi Svet Evrope in EU. Prvi je za oblikovanje ustreznih in učinkovitih pravnih zaščitnih ukrepov, odzivov in drugih ukrepov za preprečevanje škodljivih učinkov SLAPP-tožb predlagal uporabo več opredeljenih meril in kazalnikov. Ta se med seboj ne izključujejo, prag za opredelitev SLAPP-tožb pa je nejasen. K natančnejši opredelitvi SLAPP-tožb so prispevale tudi Evropska komisija in nevladne organizacije, kot sta Koalicija proti SLAPP-tožbam v Evropi (*Coalition Against SLAPPs in Europe* – CASE) ter Evropski center za svobodo tiska in medijev (ECPMF). V nadaljevanju članka so navedeni le zavezujoči akti Sveta Evrope in EU.

4 Pojavnost in primeri SLAPP-tožb

Statistični podatki organizacije CASE kažejo, da je bilo leta 2023 največ SLAPP-tožb vloženi v Italiji, Romuniji, Srbiji in Turčiji (*Coalition Against SLAPPs in Europe* [CASE], 2024). Uporaba tožb za utišanje tistih, ki se zavzemajo za javni interes, se povečuje (CASE, 2024). Najnovejše poročilo iz leta 2026 (CASE, 2026) navaja, da je bilo v skupno zbirko podatkov organizacije v letu 2024 dodanih 167 novih SLAPP-tožb, kar pomeni skoraj enako povečanje kot leto prej. Poleg tega so bili prepoznani novi primeri iz prejšnjih let, zaradi česar se je skupno število dokumentiranih SLAPP-tožb povečalo s 1.049 v letu 2024 na 1.303 v letu 2025.

CASE podatke razvršča glede na vrsto postopkov, tožnikov, tarč in glede na sporno vsebino. Narava groženj se razvija in presega tradicionalno uporabo tožb zaradi razžalitev ali obrekovanja, tožniki pa čedalje pogosteje izkoriščajo zapletena pravna področja, kot sta varstvo podatkov in intelektualna lastnina (CASE, 2026). Najpogostejši tožniki ostajajo tisti, ki zasedajo vplivne položaje – podjetja in politiki. Politična razsežnost SLAPP-tožb se povečuje, saj so primeri, ki jih sprožijo ali podpirajo subjekti, povezani z državo, ali vplivne fundacije, pogosti v državah, v katerih se pojavlja nazadovanje demokracije (CASE, 2026). Novost je tudi to, da se SLAPP-tožbe uporabljajo kot sredstvo za krepitev specifičnega zgodovinskega narativa, s čimer se omejujejo razprave o zgodovinskem spominu. V teh primerih so tarče akademiki (tabela 1) (CASE, 2026).

Tabela 1: Pregled SLAPP-primerov v obdobju 2010–2023 (vir: CASE, 2024)

Kategorija	Podkategorija / opis	Podatek
Postopki in pravna podlaga	Civilne tožbe	64,3 % (2010–2023)
	Kazenske tožbe	21,7 % (2010–2023)
	Zahtevki za sodno prepoved	5,8 % (2010–2023)
Najverjetnejši tožniki	Subjekti na položajih moči	Najpogostejše
	Podjetja in politiki	Najpogostejši tožniki
Najverjetnejše tarče	Novinarji (individualno)	Najpogostejša tarča
	Medijske hiše, uredniki, aktivisti, NVO	Sledijo po pogostosti
	Usmerjenost proti posameznikom	Velika večina primerov
Sporne vsebine (2023)	Korupcija (javni interes)	36,1 %
	Okoljska vprašanja	16,3 %
Sporne vsebine (2010–2023)	Najpogostejše teme	Korupcija, poslovna vprašanja, ukrepi vlade, okolje

SLAPP-tožbe lahko ponazorimo s tremi primeri iz Italije, Turčije in Slovenije, opisanimi v nadaljevanju.

4.1 Italija: zloraba zakonodaje o obrekovanju

Italijansko energetska podjetje Fox Petroli S.p.A. je junija 2025 vložilo SLAPP-tožbo v vrednosti dva milijona evrov proti dvema okoljskima aktivistoma, ki sta v sporočilu za javnost lokacijo navedenega podjetja opisala kot »degradirano«. Uporabo tega izraza sta podprla z uradnimi poročili in dokumenti samega podjetja (*Business and Human Rights Resource Centre*, 2025). Podjetje trdi, da znesek dva milijona evrov (približno pet odstotkov njihovih letnih prihodkov) izraža »škodo dobremu imenu in ugledu«, ki naj bi jim jo povzročila navedena izjava. Ta napihneni in po svoji naravi kaznovalni odškodninski zahtevek kaže, da podjetje uporablja sicer legitimno zakonodajno možnost kot orožje za kaznovanje kritične besede, zastraševanje kritikov in omejevanje sodelovanja v zadevah javnega interesa.

4.2 Turčija: zloraba instituta pripora

V Turčiji sodne počitnice trajajo od 20. julija do 31. avgusta. V tem obdobju se sodni postopki praviloma upočasnijo,

številne zadeve pa se odložijo do konca počitnic. Premor pomeni razbremenitev za pravne strokovnjake in sodno osebje, podobno kot v drugih državah gre za povsem legitimen institut: sodišča ne razpisujejo obravnav, zastaralni roki v tem času ne tečejo; če pa bi se iztekli med sodnimi počitnicami, se podaljšajo do prvega naslednjega delovnega dne, ko sodišča znova začnejo delovati. Izjeme so zaslišanja v zvezi s priporom, nujni začasni ukrepi in druge zadeve, ki jih ni mogoče odložiti (Bayraktar Attorneys, n. d.). V praksi pa se pogosto dogaja, da so aretacije novinarjev, kritičnih do oblasti, izvedene tik pred začetkom sodnih počitnic, kar vpliva na njihov položaj in trajanje pripora. Čas, preživet v priporu pred sojenjem, se zaradi sodnih počitnic neupravičeno podaljša, čeprav formalno posameznik s tem ne bi smel biti prizadet. Zaradi sodnih počitnic obtožnice pogosto še niso vložene, zato tudi ni jasno, katero kaznivo dejanje se novinarju očita in kakšna kazen mu grozi. Tudi v najslabšem primeru – če bi bil novinar na koncu spoznan za krivega, so kazni do dveh let praviloma pogojne, kar pomeni, da bi se obdolženec lahko branil s prostosti. A ker zaradi sodnih počitnic obtožnice niti niso znane, osumljenec ostaja v priporu dalj časa. To izigravanje ima za posledice utišanje novinarjev, vpliva na njihovo delo, družine in širše okolje ter ustvarja zastraševalni učinek na druge kritične glasove v družbi.

4.3 Slovenija: zloraba kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime

Davčni svetovalec, ki je javno ponujal pravne nasvete o prenosu denarja iz Slovenije (EU) v državo pristopnico Bosno in Hercegovino, je izgubil 14 tožb proti novičarskemu portalu (Necenzurirano.si, 2025). Svoje storitve je oglaševal javno, tudi na oglasnih panojih, na primer v zvezi s prenosi bančnih računov v Bosno in Hercegovino, saj Slovenija s to državo nima sklenjenih dvostranskih sporazumov o izmenjavi podatkov o bančnih računih. Ker Kazenski zakonik (»Kazenski zakonik (KZ-1)«, 2012) pri kaznivih dejanjih zoper čast in dobro ime predpisuje začetek kazenskega pregona na podlagi zasebne tožbe, je davčni svetovalec kazensko preganjal kritični portal zaradi njegovih poročil o domnevno spornih poslovnih praksah. Kot zasebni tožilec je vložil 14 kazenskih ovadb, saj naj bi portal storil kazniva dejanja razžalitve (158. člen »KZ-1«, 2012) in žaljive obdolžitve (160. člen »KZ-1«, 2012). Davčni svetovalec pa ni znan le po svetovanju o »davčnih optimizacijah«, kar je javno oglaševal, temveč se je javno hvalil tudi s svojimi povezavami z vodjo največje opozicijske stranke. Do avgusta 2025 je tako vložil skupno 53 tožb, od tega 51 kazenskih in dve civilni. Avgusta 2025 je okrajno sodišče v Trbovljah vseh 14 obtožb proti novičarskemu portalu zavrnilo, odprtih pa ostaja še 16 zasebnih kazenskih postopkov.

5 Opredelitev SLAPP-tožbe v aktih Sveta Evrope

Priporočilo CM/Rec(2024)2 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o preprečevanju uporabe strateških tožb proti javni udeležbi (SLAPP), sprejeto 5. aprila 2024, SLAPP-tožbe opredeljuje kot »pravne ukrepe, s katerimi se grozi, ki se sprožijo ali izvajajo z namenom nadlegovanja ali ustrahovanja njihove tarče in ki skušajo preprečiti, zavirati, omejiti ali kaznovati svobodno izražanje mnenja v zadevah, ki so v javnem interesu, ter uveljavljanje pravic, povezanih z javno udeležbo« (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024). Priporočilo CM/Rec(2024)2 je namenjeno določitvi niza opredeljenih meril in kazalnikov (indikatorji), na podlagi katerih lahko države članice prepoznajo SLAPP-tožbe ter oblikujejo ustrezne in učinkovite zaščitne ukrepe. Osrednji značilnosti SLAPP-tožb sta vpliv na »javno udeležbo« in zaščita »javnega interesa« (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024).

Opredeljena merila SLAPP-tožbe zajemajo tri področja:

1. usmerjenost na javno sodelovanje: SLAPP-tožba je namenjena zlorabi pravnega postopka;
2. obsegajo vse razloge za pravne ukrepe: različne vrste zakonskih pravnih sredstev in pravil običajnega prava, na primer napade s civilnimi tožbami, sprožanje postopkov za prekrške, upravnih ukrepov ali kazenskih obtožb proti tarčam. Opredelitev se nanaša tudi na »taktike pravnega ustrahovanja« – začasne ali vmesne ukrepe, agresivne pozive na sodišče ali grožnje za ustrahovanje druge stranke, katerih namen je njen umik;
3. pokrivajo vse faze pravnega postopka, od začetne grožnje s sprožitvijo postopka do izvršilnih postopkov.

Za hitro prepoznavanje SLAPP-tožb, ki se sprožijo pod pretvezo legitimne zaščite temeljnih svoboščin, Priporočilo CM/Rec(2024)2 dodatno določa še primere različnih kazalnikov (indikatorjev) (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024):

- izkoriščanje neenakega razmerja moči (na primer z uporabo finančne prednosti ali političnega in družbenega vpliva);
- trditve tožnika so delno ali v celoti neutemeljene;
- zahtevani ukrepi so nesorazmerni, pretirani ali nerazumni;
- zahtevki pomenijo zlorabo zakonov ali pravnih postopkov;
- posebne postopkovne in procesne taktike, namenjene denimo povečanju stroškov, zavlačevanju postopkov, izbiri neugodnega sodišča, povzročanju obremenjujočega

delovnega bremena (na primer vloge, ki jih ustvarijo z umetnointeligenčnimi storitvami, obsegajo tisoče strani), vlaganje nesmiselnih pritožb;

- »personifikacija«: namerno ciljanje posameznikov namesto njihovih organizacij, odgovornih za izpodbijano dejanje, da se poveča pritisk na tarče;
- »sramotenje« in preusmerjanje pozornosti: pravni postopek zoper tarčo spremlja še ofenziva odnosov z javnostjo, namenjena ustrahovanju, diskreditiranju ali zastraševanju akterjev, s čimer se pozornost z bistvenih vprašanj preusmerja na tarče;
- »udrihanje« po tarči: sprožanje večkratnih in usklajenih čezmejnih pravnih postopkov na podlagi istega sklopa dejstev ali v zvezi s podobnimi zadevami z namenom finančno izčrpavati tarče;
- igranje brezkompromisne »trde igre«: sistematično zavračanje sodelovanja v zunajsodnih mehanizmih razreševanja sporov ali mehanizmih alternativnega reševanja sporov.

Več je v posameznem primeru potrjenih kazalnikov, večja je verjetnost, da gre za zlorabo – SLAPP-tožbo. Glavni značilnosti SLAPP-tožb sta vpliv na »javno udeležbo« in zaščita »javnega interesa«. Prvi se nanaša na demokratično pravico posameznika do sodelovanja v javni razpravi in javnih zadevah, kar pomeni tudi pravico do izražanja mnenj in idej, ki lahko šokirajo, vznemirjajo ali kako drugače vplivajo na druge. Vključuje tudi pravico do svobode zbiranja in združevanja ter pravico do glasovanja in kandidature na volitvah. Zaščita javnega interesa pa pomeni, da morajo ukrepi proti SLAPP-tožbam varovati ne le posameznika, temveč morajo ščititi tudi javni interes. Ti ukrepi pa niso namenjeni zaščiti želja javnosti po informacijah o zasebnem življenju drugih ali po senzacionalizmu ali voajerizmu. Priporočilo Sveta Evrope CM/Rec(2024)2 zato kot javni interes opredeljuje vse zadeve, ki zadevajo javnost in za katere se ta lahko upravičeno zanima, zlasti tiste, ki se nanašajo na pomembna družbena vprašanja ali vplivajo na blaginjo posameznikov, življenje celotne skupnosti ali okolje (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024). Načeloma ima javnost interes tudi pri vprašanjih, ki lahko povzročijo precejšnje polemike (na primer reproduktivne pravice, povezane s svobodo odločanja o rojstvu otrok, ali verska vprašanja), vendar ne tako, da bi to pomenilo zadovoljevanje želje po senzacionalizmu.

Poleg opredeljenih meril in kazalnikov SLAPP-tožbe Priporočilo Sveta Evrope CM/Rec(2024)2 opozarja tudi na zahtevne regulativne primere (Odbor ministrov Sveta Evrope, 2024):

1. primere s čezmejnimi elementi: sprožanje SLAPP-tožb v več državah hkrati zaradi istega sklopa dejstev ali v zvezi s

podobnimi zadevami prinaša dodatno raven zapletenosti in večje stroške ter še bolj neugodne posledice za tožence. Ker so spletne medijske vsebine dostopne v različnih jurisdikcijah, to omogoča izbiranje najugodnejšega sodišča ter ovira učinkovit dostop do pravnega varstva in sodno sodelovanje;

2. večkratne ali usklajene SLAPP-tožbe, ki se organizirajo v okviru političnih koalicij na ravni EU ali pa jih organizirajo multinacionalna podjetja v več državah;
3. SLAPP-tožbe, usmerjene v anonimno sodelovanje tarč: tožniki lahko poskušajo doseči razkritje identitete toženca, ki je sodeloval anonimno v zadevah javnega pomena zaradi upravičene skrbi, na primer strahu pred maščevanjem. Razkritje identitete se pogosto zahteva pod pretezo zagotavljanja poštenosti postopka, dejanski namen pa je izpostaviti tarčo širši javnosti in povečevati pritisk nanjo.

6 Odziv na SLAPP-tožbe: EU Anti-SLAPP direktiva

Cilj EU anti-SLAPP direktive je zagotoviti zaščito pred očitno neutemeljenimi tožbami in zlorabami sodnih postopkov, ki so vložene proti fizičnim in pravnim osebam zaradi njihovega udejstvovanja v javnem življenju. Področje uporabe direktive je omejeno na zadeve civilne in gospodarske narave s čezmejnimi posledicami, ki se obravnavajo v civilnih postopkih, vključno s postopki začasne ukrepe in ukrepe zavarovanja ter nasprotno tožbe, ne glede na vrsto sodišča. Ne uporablja pa se za davčne, carinske ali upravne zadeve ali za odgovornost države za dejanja in opustitve dejanj pri izvajanju javne oblasti (*acta iure imperii*). Direktiva se ne uporablja za kazenske zadeve ali arbitražo in ne posega v kazensko procesno pravo, saj ta ostaja v pristojnosti držav članic EU (Direktiva (EU) 2024/1069 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi tožbenimi zahtevki ali zlorabljenimi sodnimi postopki (Anti-SLAPP direktiva), 2024).

Politike in ukrepi, ki naj jih države članice prenesejo v domači pravni red, zajemajo več področij, med drugim preprečevanje, usmerjeno v strukturne zaščitne ukrepe, izobraževanje pravnih strokovnjakov (sodnikov, tožilcev) za čimprejšnje prepoznavanje takih tožb ter krepitev zmogljivosti in podpore žrtvam SLAPP-tožb, kot so sheme denarnega nadomestila, namenjene odpravi posledic SLAPP-tožb. Glavni zaščitni ukrepi Direktive predvidevajo (Direktiva (EU) 2024/1069 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi tožbenimi zahtevki ali zlorabljenimi sodnimi postopki (Anti-SLAPP direktiva), 2024):

1. fizične ali pravne osebe, ki so tarča SLAPP-tožbe, lahko zahtevajo predčasno zavrnitev vseh očitno neutemeljenih tožbenih zahtevkov;
2. če sodišče ugotovi zlorabo postopka, lahko tožniku naloži plačilo vseh pravnih stroškov ter zahteva finančno varščino za stroške postopka in morebitno odškodnino;
3. sodniki lahko tožnikom, ki sprožijo SLAPP-tožbo, naložijo kazni ali druge enako učinkovite ukrepe kot sredstvo za odvrčanje od takšnih dejanj (na primer javno objavo na tožnikove stroške);
4. države članice morajo zavriniti priznanje ali izvršbo sodb iz tretjih držav, ki so očitno neutemeljene ali pomenijo zlorabo;
5. podpora žrtvam SLAPP: države članice morajo olajšati vključevanje združenj, organizacij in sindikatov v pomoč tožencem. Na enem mestu morajo biti na voljo izčrpne informacije o razpoložljivih postopkovnih zaščitnih ukrepih in pravnih sredstvih.

Direktiva opredeljuje tri pomembne pojme (Direktiva (EU) 2024/1069 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi tožbenimi zahtevki ali zlorabljenimi sodnimi postopki (Anti-SLAPP Direktiva), 2024):

1. »udeležba javnosti« pomeni izjavo ali dejavnost, ki jo opravi fizična ali pravna oseba v okviru uveljavljanja pravice do svobode izražanja in obveščanja, svobode umetnosti in znanosti ali svobode zbiranja in združevanja (in s tem povezana pripravljalna, podporna ali pomožna ravnanja);
2. »zadeva v javnem interesu« pomeni zadevo, ki vpliva na javnost v tolikšnem obsegu, da se ta lahko legitimno zanima zanjo. Navedenih je nekaj primerov, denimo na področju temeljnih pravic, javnega zdravja, varnosti, okolja ali dejavnosti javnih osebnosti ali zadev na katerem koli področju treh vej oblasti;
3. »zlorabljeni sodni postopki za onemogočanje udeležbe javnosti« pomenijo sodne postopke, ki niso začeti zato, da bi se dejansko uveljavljala ali uresničevala pravica, temveč je njihov glavni namen preprečevanje, omejevanje ali kaznovanje javnega udejstvovanja. Kazalniki takšnih postopkov so, na primer, izkoriščanje neravnovesja moči med strankama, pretirana vrednost ali nerazumna narava zahtevka, večkratni postopki, sproženi v zvezi s podobnimi zadevami, ustrahovanje, nadlegovanje ali grožnje; nedobroverna uporaba postopkovnih taktik, kot je zavlačevanje.

Odrpito ostaja vprašanje, ali bodo države članice določile le najnižjo raven zahtev iz Direktive ali bodo bolj ambiciozne.

Nekatera dejstva bo vsekakor težko ali nemogoče dokazovati v praksi. Že po splošni teoriji velja, da legitimno uveljavljanje pravic nikoli ne pomeni pravno nedopustnega pritiska ali prisile, čeprav je to morda dejanski pritisk ali prisila. Grožnja s pravom (napoved pravnih ukrepov) ni veljavna grožnja niti v okviru kazenskega prava (izsiljevanje) niti civilnega prava (izpodbojnost pogodbe), če je uporabljena kot zakonito sredstvo za doseg legitirnega cilja. Omejenost na zadeve civilne ali gospodarske narave s čezmejnimi posledicami je preozka, saj v številnih državah obrekovanje in žaljiva obdolžitve nista del civilnega, ampak kazenskega prava ali pa spadata pod oboje. Prav tako ni jasno, ali bi lahko kazensko sodišče zaradi uvedbe tega novega instituta pospešilo zavrnitev očitno neutemeljenih tožbenih zahtevkov, saj je institut zlorabe pravic mogoče uporabiti že po splošnih pravilih. Zato se zdi, da je njegova praktična vrednost predvsem v ozaveščanju ter povečanju občutljivosti sodnikov in tožilcev za prepoznavanje teh tožb. Kako pa se države članice EU pripravljajo na izvajanje ukrepov proti SLAPP-tožbam, ki jih morajo uzakoniti do 7. maja 2026,⁴ in kako se na to pripravlja Slovenija?

7 Odziv na SLAPP-tožbe: Slovenija

Zakon o zaščitnih ukrepih zoper strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (»ZZUSTOJU«, 2026)⁵ določa glavne značilnosti zaščite tožencev: varuje fizične in pravne osebe v sodnih postopkih zaradi njihovega javnega udejstvovanja; varstvo je mogoče le pred očitno neutemeljenimi zahtevki in zlorabljenimi sodnimi postopki za onemogočanje javnega udejstvovanja ter varstvo pred sodnimi odločbami, izdanimi v zlorabljenih sodnih postopkih za onemogočanje javnega udejstvovanja v državah v tujini. Vendar pa se novi »ZZUSTOJU« (2026) uporablja le v pravnem in drugih civilnih sodnih postopkih (z eno izjemo, *acta iure imperii*, kot določeno v Anti-SLAPP Direktivi). To pomeni, da se »ZZUSTOJU« (2026) ne uporablja v kazenskih postopkih, vključno s postopki zaradi napadov na čast in dobro ime tožnika, kar je eden najpogostejših razlogov za SLAPP-tožbe v Sloveniji. Praviloma se tožniki sklicujejo na neoprijemljivo »čast« in »doro ime«, ki naj bi jo oziroma naj bi ga kritiki omajali, omadeževali ali zmanjšali. V praksi to pomeni, kot

⁴ Koalicija proti SLAPP-om v Evropi (CASE) ter Evropski center za svobodo tiska in medijev (ECPMF) sta vzpostavila platformo The European Anti-SLAPP Monitor, namenjeno spremljanju prenosa in izvajanja evropskih standardov o strateških tožbah na nacionalni ravni (European Anti-SLAPP Monitor, n. d.).

⁵ Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije je decembra 2024 v javno razpravo predložilo osnutek Zakona o zaščitnih ukrepih proti strateškim tožbam proti javni udeležbi. Zakon je bil sprejet 28. januarja 2026, uporablja pa se od 25. februarja 2026 (»ZZUSTOJU«, 2026).

kaže tudi prej opisani primer davčnega svetovalca iz Slovenije, da varstva pred ustrahovanjem s SLAPP-tožbami pred zasebnimi tožniki, ki kazensko preganjajo tožence zaradi kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime (tj. razžalitve, obrekovanja, žaljive obdolžitve ali opravljanja, 158.–161. členi »KZ-1«, 2012), novi »ZZUSTOJU« (2026) tožencem ne zagotavlja. Ta kazniva dejanja, ki bodo v praksi najpogostejše (zlo)uporabljena zoper žrtve, se po izrecni določbi (prvi odstavek 168. člena »KZ-1«, 2012) začnejo na zasebno tožbo, kar je izjemno pripravno za pritiske in napade, a so hkrati izvzeta iz »ZZUSTOJU« (2026), ki bi sodišču omogočil skrajšati SLAPP-postopke in primere očitno neutemeljenih zasebnih tožb hitro zavrniti – vsebinsko odločiti in doseči *res iudicata* in ne le zavreči tožbe iz procesnih razlogov.

Pravno je takšno izvzetje kazenskih postopkov iz Anti-SLAPP direktive sicer razumljivo, saj ima EU omejene pristojnosti na kazenskem področju (predvsem ima pristojnosti pri določanju minimalnih pravil za posebej huda ali čezmejna kazniva dejanja ali pri pravosodnem sodelovanju). Domači zakonodajalec pa bi drugače kot EU lahko razmisлил o razširitvi varstva žrtev SLAPP-tožb tudi na kazenske postopke, ki se začnejo na predlog oškodovanca ali ki jih vodijo zasebni tožniki, kot je to v primeru kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime, ki so pogosto zaznamovani z muhavostjo vsakokratnega zasebnega tožnika. Druga možnost je izvzetje (vsaj nekaterih) kaznivih dejanj iz poglavja dejanj zoper čast in dobro ime iz kazenske zakonodaje. Te bi lahko prepustili v reševanje civilnopornih sodišč, saj civilna zakonodaja že omogoča ukrepanje v primerih kršitev osebnostnih pravic ali posegov v človekovo osebnost (134. člen »Obligacijski zakonik (OZ)«, 2007) in omogoča povrnitev nepremoženjske škode, ki bi nastala zaradi razžalitve dobrega imena in časti ali osebnostne pravice (178. in 179. člen »OZ«, 2007).

Novi zakon »ZZUSTOJU« (2026) sicer varuje osebe, ki so uveljavljale svobodo izražanja, svobodo znanosti in umetnosti ali pravico do zbiranja in združevanja glede zadev v javnem interesu. Po izrecni določbi zakona so to zlasti novinarji, mediji, prijavitelji nepravilnosti po zakonu, ki ureja zaščito prijaviteljev, zagovorniki človekovih pravic, civilna združenja in nevladne organizacije, sindikati, umetniki, raziskovalci in akademiki.

Pogoj za zaščito oziroma uporabo »ZZUSTOJU« (2026) je tudi, da gre za zadevo v »javnem interesu«. Torej takšno, ki vpliva na javnost do toliko, da bi ta lahko bila upravičeno zainteresirana za to materijo ali področje. Tudi ta področja so v zakonu navedena izjemno široko in le primeroma, zato sodišče v praksi ne bi smelo imeti težav z opredelitvijo zadeve v javnem interesu (tabela 2).

Tabela 2: Opredelitev javnega interesa (»ZZUSTOJU«, 2026)

Opredelitev javnega interesa: primeri (ZZUSTOJU)	
1	človekove pravice in temeljne svoboščine; javno zdravje; varnost; okolje ali podnebje
2	dejavnosti fizične ali pravne osebe, ki je javna osebnost v javnem ali zasebnem sektorju
3	zadeve, ki jih obravnavajo organi zakonodajne, izvršilne ali sodne oblasti ali so predmet drugih uradnih postopkov
4	obtožbe o korupciji, goljufiji ali drugih kaznivih dejanjih, prekrških ali prestopkih v zvezi s takimi zadevami
5	dejavnosti za zaščito vrednot iz 2. člena Pogodbe o Evropski uniji ⁶ (vključno z zaščito demokratičnih procesov in bojem proti dezinformacijam)

»Zlorabljeni sodni postopek« za onemogočanje javnega udejstvovanja je po zakonu opredeljen kot sodni postopek, ki ni začel z namenom dejanske uveljavitve ali uresničitve pravice do sodnega varstva, temveč je njegov glavni namen preprečevanje, omejevanje ali kaznovanje upravičenca zaradi njegovega javnega udejstvovanja, in v katerem se uveljavljajo neutemeljeni zahtevki. Kako bo sodišče takšen postopek prepoznalo v praksi, še ni jasno, novi zakon pa navaja primere meril (indikatorjev), ki kažejo, da gre za zlorabo (tabela 3). Sodišče se lahko sklicuje tudi na druge okoliščine.

Tabela 3: Kazalniki zlorabljenega sodnega postopka (»ZZUSTOJU«, 2026)

Kazalniki zlorabljenega sodnega postopka: primeri (ZZUSTOJU)	
1	obstoj neravnovesja moči med strankama
2	nesorazmerna, pretirana ali nerazumna narava zahtevka ali njegovega dela, vključno s pretirano višino vrednosti spornega predmeta
3	obstoj več postopkov, ki so jih začele tožeča stranka ali pridružene stranke v zvezi s podobnimi zadevami
4	ustrahovanje, nadlegovanje ali grožnje tožeče stranke ali njenih zastopnikov pred začetkom postopkov ali med njimi ter podobno ravnanje tožeče stranke v podobnih ali vzporednih primerih
5	uporaba nedobrovernih postopkovnih taktik, kot so zavlačevanje postopkov, goljufivo ali nepošteno izbiranje najugodnejšega sodišča ali nedobroverna opustitev postopkov v poznejši fazi

⁶ »Pogodba o Evropski uniji« (1992), 2. člen: »Unija temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin. Te vrednote so skupne vsem državam članicam v družbi, ki jo označujejo pluralizem, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost ter enakost žensk in moških«.

Sodišče lahko zaščiti tožnika s šestimi zaščitnimi ukrepi (*numerus klausus*) (tabela 4).

Tabela 4: Zaščitni ukrepi (»ZZUSTOJU«, 2026)

Zaščitni ukrepi (ZZUSTOJU)	
1	varščina (6. člen): če je tožnik ne predloži, se šteje, da je tožbo umaknil
2	podpora in pomoč upravičencu (7. člen)
3	hitra obravnava in zgodnja zavrnitev očitno neutemeljenega zahtevka (8. člen)
4	povrnitev polnih stroškov (9. člen) (150 odstotkov nad predpisano tarifo za nagrade odvetnikov)
5	povrnitev škode in objava sodbe (10. člen)
6	denarna kazen (naložena tožeči stranki in njenemu odvetniku, 3.000–10.000 evrov) (11. člen)

V EU je bilo v obdobju 2010–2024 le 8,5 odstotka SLAPP-tožb čezmejnih (CASE, 2026), vendar gre pri teh za zahtevnejše primere. Zakon glede teh določa dve možnosti (IV. poglavje »ZZUSTOJU«, 2026):

- zavrnitev priznanja ali izvršitve sodne odločbe, izdane v tretji državi (tj. zunaj EU): sodišče lahko zavrne priznanje in izvršitev tuje sodne odločbe, če ugotovi, da bi se ta postopek na podlagi prava Republike Slovenije štel za zlorabo sodnega postopka, da bi se z njim onemogočalo javno udejstvovanje ali bi šlo za očitno neutemeljeni zahtevek zoper upravičenca. Sodišče v takšnem primeru tuje sodne odločbe ne prizna in ne izvrši;
- domače sodišče je pristojno za povrnitev škode, ki je nastala v tretji državi (zunaj EU), če sodišče ugotovi, da bi se takšen postopek na podlagi prava Republike Slovenije štel za zlorabljeni sodni postopek, namenjen onemogočanju javnega udejstvovanja upravičenca.

Ti dodatni ukrepi pomoči se torej nanašajo na tako imenovane tretje države, v katerih bi morebiti tožniki zlahka (ali lažje) dosegli zmago zoper tarčo in bi nato prek mehanizmov mednarodnega sodelovanja oziroma priznavanja pravnomočnih odločitev sodišč po »Haaški konvenciji« (»Konvencija o priznavanju in izvrševanju tujih sodnih odločb v civilnih ali gospodarskih zadevah«, 2022) dosegli izvršitev sodbe v Sloveniji. Novi zakon tako zagotavlja zaščito tožencev pred SLAPP-tožbami na dva načina: tako, da takšne sodne ne prizna ali ne izvrši, in tako, da ponuja dodatno možnost za povrnitev škode, ki je tožencu nastala v tretji državi.

SLAPP-tožbe, vložene v državah članicah EU, se v skladu z načelom vzajemnega priznavanja priznajo v drugi članici EU, ne da bi bilo treba začeti kakršnega koli posebnega po-

stopka (»Uredba (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah«, 2012). A pričakovati je, da bodo države članice EU v domači pravni red ustrezno prenesle Anti-SLAPP direktivo in takšnih neupravičenih postopkov ne bo.

Implementacijski zakon »ZZUSTOJU« (2026) določa tudi ustanovitev kontaktne točke na Ministrstvu za pravosodje Republike Slovenije, ki bo na državni ravni spremljalo izvajanje zakona in izrek zaščitnih ukrepov ter poročalo o razmerah na tem področju.

8 Sklepno razmišljanje

Uporaba prava in zatekanje k sodiščem za reševanje sporov sta temeljna gradnika liberalnih demokracij, ki se kot civilizacijski dosežek pogosto opisujeta kot zatekanje k »sili logike« namesto k »logiki sile«. Vendar pa pravica do sodnega varstva ni neomejena. Zloraba pravic in sporni tožniki so stari toliko kot pravo samo, saj se je že rimsko pravo zelo dobro zavedalo težave zlorabnih, nadležnih ali obsesivnih sporov ter razvilo skladen niz pravnih, postopkovnih in moralnih odzivov za obravnavanje tega, kar bi danes imenovali zloraba prava. *Calumnia* v rimskem pravu (danes bi jo težko enoznačno opredelili le kot očitanje kaznivenga dejanja z namenom zaničevanja) se je nanašala na vložitev tožbe zavestno brez pravne podlage ali z namenom nadlegovanja, zavlačevanja ali škodovanja nasprotniku. Zloraba prava ali zloraba pravic torej ni nič novega, vendar se v današnjih razmerah skrajnega neravnovesja družbene moči in geopolitičnih pretresov pojavlja v novi obliki. Akterji z znatno politično in gospodarsko močjo uporabljajo pravne ukrepe, ki že na prvi pogled nimajo pravne podlage in pomenijo odklonsko ravnanje. Ti primeri ne odražajo psiholoških motenj vlagateljev, saj gre za skrbne in premišljene odločitve, pri katerih se pravna sredstva ne uporabljajo za doseganje pravnega uspeha, temveč postanejo orodje za izvajanje pritiska na nasprotnike, za zavlačevanje, oviranje, odvrčanje pozornosti, ekonomsko izčrpavanje, psihološko obremenjevanje ter dušenje nasprotnih mnenj in narativov v demokratični družbi. V takšnih družbenih razmerah so regulativni organi, kot sta Svet Evrope in EU, začeli postavljati meje tem novim oblikam »uporabe prava kot orožja«, ki se usmerjajo na spodkopavanje svobode govora in katerih cilj je zaščititi demokratični javni diskurz. Koncept »zlorabe pravic«, oblikovan v okviru teh sodobnih prizadevanj, si prizadeva za zaščito demokracije pred tistimi, ki bi z izkoriščanjem pravic in svoboščin, ki jih omogoča demokratični sistem, poskušali ta sistem zrušiti ter pridobiti ali ohraniti nedemokratično ali nezakonito moč.

Ta članek pokaže konkretne politike, ukrepe in priporočila Sveta Evrope in Evropske unije za obravnavanje primerov strateških tožb proti javni udeležbi (SLAPP-tožbe), ki pomenijo zlorabo pravic, namenjeno ustrahovanju in utišanju kritikov. Te zlorabe postavlja v kontekst ter prikaže kot orodje elit in kriminaliteto elit. Vendar opozarja tudi na drugo plat zaščite, saj lahko tudi sredstva za ubranitev demokracije kljub morda »dobrim namenom« prispevajo k njenemu postopnemu razkroju. Zato so natančne opredelitve obrambnih sredstev demokracije izjemno pomembne. Članek analizira SLAPP-tožbe (njihovo naravo in oblike, razširjenost) ter pravna sredstva za njihovo obravnavanje, skupaj s povezanimi dilemami o tem, kako ideje prenesti v pravno prakso. Kot ugotavlja, je SLAPP-tožb na ravni EU razmeroma malo, a so te hude, saj so tožniki mogočni in vplivni posamezniki in družbe. Fenomenologija SLAPP-tožb je izjemno heterogena, saj so konkretne procesne zlorabe in izkoriščanje pravnih zmožnosti odvisni od nacionalnega prava in priložnosti, ki jih to ponuja. Vendarle pa je skupni imenovalac vseh SLAPP-tožb prizadevanje, da se sredstva uporabljajo v nasprotju z »duhom zakona«, ali v prisposodbi, da »režejo vejo, na kateri sedijo«. Ali drugače: gre za izkoriščanje pravic in svoboščin, ki jih demokratski sistem vzpostavlja, da bi poskušali potem povratno ta sistem zrušiti in/ali pridobiti ali ohraniti nedemokratsko ali nezakonito moč. Ta njihova dvojna vloga – zloraba prava in onemogočanje uporabe prava – jih dela še posebej pomembne za kriminološko analizo.

Literatura

1. Bayer, J., Bárd, P., Vossliūtē, L. in Luk, N. C. (2020). *Strategic lawsuits against public participation (SLAPP) in the European Union: A comparative study*. European Commission. https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/slapp_comparative_study_0.pdf
2. Bayraktar Attorneys. (n. d.). *Understanding the judicial holiday in Turkey: Key dates and what to expect*. <https://www.bayraktaratlys.com/understanding-the-judicial-holiday-in-turkey-key-dates-and-what-to-expect>
3. Bermeo, N. (2016). On democratic backsliding. *Journal of Democracy*, 27(1), 5–19.
4. Bíró-Nagy, A. (2017). Illiberal democracy in Hungary: The social background and practical steps of building an illiberal state. V P. Morillas (ur.), *Illiberal democracies in the EU: The Visegrad group and the risk of disintegration* (str. 31–44). CIDOB. <https://www.cidob.org/en/publications/illiberal-democracy-hungary-social-background-and-practical-steps-building-illiberal>
5. Bourne, A. K. in Rijpkema, B. (2022). Militant democracy, populism, illiberalism: New challengers and new challenges. *European Constitutional Law Review*, 18(3), 375–384. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/militant-democracy-populism-illiberalism-new-challengers-and-new-challenges/D661CBB09F541AFEC9C84930407EA761>
6. Business and Human Rights Resource Centre. (30. 6. 2025). *Lisetta Sperindei - PESARO: NO LNG*. <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/it-ls-30-jun-2025/>
7. Canan, P. in Pring, G. W. (1988). Strategic lawsuits against public participation. *Social Problems*, 35(5), 506–519.
8. Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS). (n. d.). CNVOS. <https://www.cnvos.si>
9. Clark, M. in Horsley, W. (ur.). (2020). *A mission to inform: Daphne Caruana Galizia speaks out*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/prems-092120-gbr-2018-daphne-caruana-galizia-16x24-web/16809ff1e3>
10. Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE). (2024). *SLAPPs in Europe: Mapping trends and cases (2024 report)*. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/publications/case-2024-report-on-slapps-in-europe-mapping-trends-and-cases/>
11. Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE). (2026). *SLAPPs in Europe: Democracy in the Dock (2025 report)*. <https://www.the-case.eu/wp-content/uploads/2026/01/CASE-2025-Report-layoutted-vf.pdf>
12. Council of Europe. (n. d.). *Freedom of expression*. https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-cm-rec-2022-4-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-promoting-a-favourable-environment-for-quality-journalism-in-the-digital
13. Daphne Caruana Galizia Foundation. (n. d.). *Defence against frivolous and vexatious libel suits*. <https://www.daphne.foundation/en/justice/vexatious-libel-cases>
14. Direktiva (EU) 2024/1069 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o zaščiti oseb, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi tožbenimi zahtevki ali zlorabljenimi sodnimi postopki (Anti-SLAPP direktiva). (2024). *Uradni list Evropske unije*, (2024/1069).
15. European Anti-SLAPP Monitor. (n. d.). *European Anti-SLAPP Monitor*. <https://slapp-monitor.eu>
16. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE). (2026). *Hybrid threats as a phenomenon*. <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon>
17. European Commission. (12. 11. 2025). *Joint communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Democracy Shield: Empowering Strong and Resilient Democracies*, Brussels. https://commission.europa.eu/document/download/2539eb53-9485-4199-bfdc-97166893ff45_en?filename=JUST_template_comingsoon_standard_1.pdf
18. European Commission. (12. 12. 2023). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Defence of Democracy*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d0c78e96-99c5-11ee-b164-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF
19. European Commission. (2021). *Recommendation on the protection, safety and empowerment of journalists*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/recommendation-protection-safety-and-empowerment-journalists>
20. European Commission. (2022). *The Rise of Judicial Self-Government: Changing the Architecture of Separation of Powers without an Architect*. <https://cordis.europa.eu/project/id/678375>
21. European Commission. (2024). *Informal judicial institutions: Invisible determinants of democratic decay*. <https://cordis.europa.eu/project/id/101002660>
22. European Court of Human Rights. (1986). *Cae of Lings v. Austria* no. 9815/82 z dne 8. 7. 1986. <https://hudoc.echr.coe.int/en/g#%7B%22itemid%22%3A%22001-57523%22%7D>

23. European Court of Human Rights. (2002). Case of Oberschlick v. Austria no. 20834/92 z dne 1. 7. 2002. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58044%22>
24. European Court of Human Rights. (2005). Case of Steel and Morris v. The United Kingdom no. 6841/01 z dne 15. 2. 2005. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-68224%22>
25. European Court of Human Rights. (2010). Roland Dumas v France no. 34875/07 z dne 15. 7. 2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22002-886%22>
26. European Court of Justice. (2008). *Tietosuojaalutuetu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy* no. C-73/07 z dne 16. 12. 2008. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62007CJ0073>
27. Evropska komisija. (2026). *Zaščita demokracije*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy_sl
28. Evropska komisija. (3. 12. 2020). *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790>
29. Evropsko sodišče za človekove pravice. (2014). Mladina d.d. Ljubljana proti Sloveniji št. 20981/10 z dne 25. 3. 2014. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-176444%22>
30. Giannopoulos, G., Smith, H. in Theodoridou, M. (2021). *The landscape of hybrid threats: A conceptual model*. Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123305>
31. Hénin, N. (7. 4. 2023). *FIMI: Towards a European redefinition of foreign interference*. EU DisinfoLab. <https://www.disinfo.eu/publications/fimi-towards-a-european-redefinition-of-foreign-interference/>
32. Invernizzi Accetti, C. in Zuckerman, I. (2017). What's wrong with militant democracy? *Political Studies*, 65(15), 182–199.
33. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012, 2015, 2016, 2017, 2020, 2021, 2023). *Uradni list RS*, (50/12, 54/15, 6/16, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 16/23).
34. Konvencija o priznavanju in izvrševanju tujih sodnih odločb v civilnih ali gospodarskih zadevah. (2022). *Uradni list Evropske unije*, (187/4).
35. Listina Evropske unije o temeljnih pravicah. (2012). *Uradni list Evropske unije*, (326/391).
36. Lott, S. (2004). *Corporate retaliation against consumers: The status of strategic lawsuits against public participation (SLAPPS) in Canada*. Public Interest Advocacy Centre. <https://www.piac.ca/research-reports/corporate-retaliation-against-consumers/>
37. Macdonald, R. A., Noreau, P. in Jutras, D. (15. 3. 2007). *Les poursuites stratégiques contre la mobilisation publique – les poursuites-bâillons (SLAPP)*. Report for the Minister of Justice of Canada.
38. Necenzurirano.si. (28. 8. 2025). *Največji poraz Roka Snežiča: v enem dnevu izgubil 14 tožb*. <https://necenzurirano.si/clanek/novice/rok-snezic-davcna-utaja-kriminal-policija-sodisce-slapp-sodni-stroski-1843620>
39. Obligacijski zakonik (OZ). (2007). *Uradni list RS*, (97/07).
40. Odbor ministrov Sveta Evrope. (2024). *Priporočilo CM/Rec(2024)2 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o preprečevanju uporabe strateških tožb proti javni udeležbi (SLAPP)*. <https://search.coe.int/cm/#%22CoEIdentifier%22:%220900001680af2805%22,%22sort%22:%22CoEValidationDate%20Descending%22>
41. Pogodba o Evropski uniji. (1992). *Uradni list*, (C 191).
42. Priporočilo komisije (EU) 2022/758 z dne 27. aprila 2022 o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udeležujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti). (2022). *Uradni list Evropske unije*, (138/30).
43. Ravo, L. M., Borg-Barthet, J. in Kramer, X. (2020). *Protecting public watchdogs across the EU: A proposal for an EU anti-SLAPP law*. https://dq4n3btxm8c9.cloudfront.net/files/zkecf9/Anti_SLAPP_Model_Directive.pdf
44. Sajó, A. (2006). From militant democracy to the preventive state. *Cardozo Law Review*, 27(5), 2255–2294.
45. Scheppele, K. L. (2018). Autocratic legalism. *The University of Chicago Law Review*, 85(2), 545–583.
46. Shapiro, P. (2010). SLAPPS: Intent or content? Anti-slapp legislation goes international. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19(1), 14–27.
47. Uredba (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah. (2012). *Uradni list*, (351/12).
48. Uredba (EU, Euratom) 1141/2014 Evropskega parlamenta in Sveta EU z dne 22. oktobra 2014 o statutu in financiranju evropskih političnih strank in evropskih političnih fundacij. (2014). *Uradni list Evropske unije*, (1141/2014).
49. Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (33/91-I).
50. Waldner, D. in Lust, E. (2018). Unwelcome change: Coming to terms with democratic backsliding. *Annual Review of Political Science*, 21(1), 93–113.
51. Zakon o zaščitnih ukrepih zoper strateške tožbe za onemogočanje javnega udejstvovanja (ZZUSTOJU). (2026). *Uradni list RS*, (10/26).

Democratic Backsliding and the Weaponisation of Law: Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs)

Aleš Završnik, Ph.D., Full Professor of Criminology, Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, Slovenia. ORCID: 0000-0002-4531-2740. E-mail: ales.zavrsnik@pf.uni-lj.si

The article examines democratic backsliding as the deliberate weakening of democratic institutions, norms, and oversight mechanisms by the state or political and/or economic elites. It places particular emphasis on independent media, academia, and non-governmental organisations, all of which play a vital role in maintaining the balance of power and safeguarding democracy, the rule of law, and human rights. For this very reason, they are frequently subjected to political and economic pressure. The analysis focuses on threats and attacks carried out through the use of law, namely via ostensibly lawful procedures that in reality constitute an abuse of legal instruments. Such practices are often cloaked in legal language and formal structures, thereby appearing legitimate, even though their true purpose is to intimidate, exhaust, and silence critics. The author links these developments to democratic backsliding, illiberal democracy, and the broader concept of hybrid threats. In response, both the Council of Europe and the European Union have begun developing protective mechanisms, particularly those addressing SLAPP lawsuits. These lawsuits are not intended to succeed on their merits, but rather to impose financial and psychological strain on the target and to produce a chilling effect. The article highlights that defining SLAPPs is inherently complex, as it requires a careful balance between freedom of expression and the right of access to justice. Key elements of such lawsuits include an imbalance of power between the parties, the lack of substantive merit in the claims, an intention to intimidate, and a detrimental impact on public participation. Furthermore, the author examines the European legal framework, including the European Democracy Action Plan, the EU Anti-SLAPP Directive, and the recommendations of the Council of Europe, while also drawing attention to the Slovenian legislation designed to protect against abusive judicial proceedings. Illustrative examples from Italy, Turkey, and Slovenia are provided. The central conclusion of the article is that law is increasingly being used as a tool to silence critics, that it is being »weaponised« and therefore protective measures must be carefully calibrated, proportionate, and thoughtfully designed so as not to undermine the very democratic values they seek to defend.

Keywords: democratic backsliding, strategic lawsuits, freedom of expression, academic freedom, abuse of the law, legal deviance, criminality of the elite

UDC: 343.9:[343.3/.7:323.39]

Kate Gooch: Prison Violence: The Search for Recognition and Respect

Cham: Palgrave Macmillan, Springer Nature, 2025, 345 strani

(Nasilje v zaporu: iskanje priznanja in spoštovanja)

Kate Gooch v znanstveni monografiji *Prison Violence: The Search for Recognition and Respect* analizira kulturo in dinamičnost nasilja in viktimizacije v instituciji za mlade prestopnike (angl. *Young offender institution*) v starosti od 18 do 21 let. Avtorica v uvodu kritično predstavi stanje zaporskega sistema v Angliji in Walesu ter sistemske spremembe v smeri nižanja stroškov javnih zaporov, ki so temeljile na zmotnem prepričanju odločevalcev, da lahko brez posledic za obseg nasilja in viktimizacije v zaporskem okolju istočasno zmanjšajo stroške in izboljšajo uspešnost v zaporih ter ohranjajo osredotočenost na obravnavo in namenske dejavnosti; zmanjšajo stike med zaporskimi delavci in obsojenci brez posledic ter zmanjšajo število vodstvenega kadra srednje ravni brez posledic za občutek podpore pri paznikih. Hkrati opredeli okolje institucije za mlade prestopnike, v katerem je bila izvedena etnografska študija, zaznamovano s številnimi incidenti nasilja.

V drugem poglavju avtorica opiše uporabljeno metodologijo raziskovanja in poudari, da je za razumevanje kompleksne dinamike življenja in viktimizacije v zaporskem okolju potrebno natančno in poglobljeno raziskovanje v obliki etnografskih študij. Sâmo etnografsko raziskovanje v zaporskem okolju zahteva veliko mero diskretnosti, saj raziskovalec vstopi v družbeno okolje, kjer se prepletajo različni interesi zaporskih akterjev, ki nemalokrat vodijo v konflikte. Hkrati etnografsko raziskovanje zahteva dolgotrajno prisotnost raziskovalca; v primeru te študije je raziskovanje trajalo več kot devet mesecev. Etnografsko opazovanje, pogovore z zaporskimi akterji in analizo informacij vodstva, vključno z varnostnimi poročili, je avtorica dopolnila s polstrukturiranimi intervjuji z zaporskim osebjem in obsojenci.

Naslednje poglavje se osredotoči na dinamiko in kulturo viktimizacij v zaporskem okolju. Celovita analiza vzrokov in posledic viktimizacije razkriva, da mladi moški, medtem ko ocenjujejo tveganja v zaporskem življenju in njegovo nasilnost, izhajajo ne zgolj iz števila fizičnih napadov, preteпов in spolnih napadov, ki so del uradne statistike, temveč tudi iz drugih dejavnikov, ki niso del uradnih statistik in predstavljajo »temno polje« viktimizacij v zaporskem okolju (tj. grožnje, verbalne zlorabe, kraje, ropi, prisiljevanje, izsiljevanje in ustrahovanje). Osredotočanje zgolj na (fizično) nasilje lahko

vodi v napačno razumevanje (sub)kulture ter procesa in izkušnje viktimizacije v zaporskem okolju, saj je v nekaterih primerih grožnja z nasiljem, v primerjavi z dejanskim nasiljem, enako »učinkovita« pri nadzoru oziroma ustrahovanju šibkejših obsojencev. Ob tem avtorica opozori na problematiko uporabe nedovoljenih sodobnih tehnologij v zaporskem okolju, ki so ustvarile nove oblike tako imenovanega globalnega ponižanja oziroma viktimizacije, kjer napade na žrtve posnamejo na (prepovedane) mobilne telefone in vsebine posnetkov delijo po spletu in družbenih omrežjih, kar širi javno ponižanje žrtve zunaj zaporskih zidov. Avtorica poudari, da se v institucijah za mlade prestopnike oblikujejo skupine »vodilnih«, vendar pa ne pride do oblikovanja tolpe, kot je to značilno v kriminalnih združbah zunaj zapora in v zaporih za starejše prestopnike.

V četrtem poglavju avtorica opredeli pogosto spregledano povezavo med neformalno oziroma nezakonito ekonomijo v zaporskem okolju ter nasiljem in viktimizacijo med obsojenci. Neformalna ekonomija je bila v zaporskem okolju prisotna vso zgodovino, vendar sta novejši pojav trgovanja z drogami (predvsem z novimi oblikami sintetičnih drog) in ekonomija dolga (angl. *debt economy*) ustvarila razmere, ki stimulirajo nasilje in viktimizacijo z namenom vzdrževanja kriminalne dejavnosti in kaznovanja kršitev dogovorov zaradi ohranitve nadzora nad trgovanjem. Potrošniško usmerjena (nezakonita) trgovina znotraj zapora je podaljšek ulične kulture in identitete ter omogoča velike zaslužke obsojencem, ki le-tim omogočajo pridobitev večje družbene in ekonomske moči v zaporskem okolju; ekonomski kapital se pretvori v socialni kapital. Tovrstna oblika trgovine ustvarja veliko število dolžnikov, ki jih avtorica razdeli v dolžnike zaradi ugodnosti (angl. *convenience debtors*), stalne dolžnike zaradi odvisnosti od prepovedanih drog (angl. *habitual drug debtors*), obupane dolžnike (angl. *desperate debtors*), naivne dolžnike (angl. *naive debtors*) in prisilne dolžnike (angl. *coerced debtors*). Hkrati uporaba sodobnih tehnologij omogoča lažje trgovanje (uporaba spletnih bančnih računov) in omogoča nove načine izterjave dolgov, ko člani kriminalnih združb zunaj zapora poskušajo izterjati dolg od družine dolžnika.

Peto poglavje se osredotoča na specifičnost strukture in hierarhije družbe mladih obsojencev, kjer v sklopu norm zaporske subkulture različne oblike viktimizacije določajo družbeno vlogo obsojencev. Avtorica opozori na vlogo vo-

dij v zaporski subkulturi, ki imajo moč organizacije in koordinacije napadov brez neposrednega vpletanja, kar zaporskim delavcem onemogoči, da bi jih ustrezno sankcionirali. Podobno kot v drugih zaporskih okoljih so se mladi prestopniki delili na spoštovane obsojence (angl. *top dog, king of the wing, lads*) in obsojence, ki si ne »zaslužijo« spoštovanja (angl. *nerds*) ter so bili posledično pogostejše izpostavljeni različnim oblikam nasilja. Večina obsojencev je sicer zanimala vpletanje v nasilne incidente v zaporskem okolju, a so se tako rekoč vsi zavedali vedno prisotne grožnje oziroma možnosti viktimizacije. Mladi prestopniki statusa žrtve niso pripisovali posameznikom, ki so bili vpleteni v incidente, temveč tistim obsojencem, ki so bili izzzvani in se niso ustrezno (nasilno) odzvali na izziv. Neustrezen odziv je namreč vodil v prezir posameznika v očeh drugih obsojencev in upravičenost nadaljnje viktimizacije.

V šestem poglavju so predstavljeni rezultati analize, kako izpostavljenost mladih prestopnikov različnim okoliščinam v življenju vpliva na njihovo razumevanje nasilja. Za številne mlade moške je nasilje oziroma nasilnost simptom notranje krize. Avtorica kritizira binarno delitev mladih prestopnikov v nasilneže in ranljive obsojence brez celovite analize nasilnega vedenja v zaporskem okolju, ki bi vključevala tudi širšo analizo dejavnikov v siceršnjem življenju obsojenca, ter poudari, da se nasilno vedenje lahko hitro spremeni glede na spremembe v življenjskih okoliščinah. Hkrati ponudi tipologijo mladih prestopnikov, ki povezuje pretekle življenjske izkušnje obsojencev pred prihodom v zapor in škodljivo vedenje v zaporu: 1) posamezniki, pri katerih se tragični dogodki iz preteklosti manifestirajo v nasilje, 2) nasilni posamezniki, ki izkazuje psihopatske lastnosti in osebnostne motnje, 3) viktimizirani posamezniki, ki (še vedno) zaznavajo sami sebe kot močne in kompetentne, 4) nasilni posamezniki, ki škodujejo tudi sebi, in 5) posamezniki, ki se samopoškodujejo.

V sedmem poglavju avtorica opozori na različne oblike učenja spoprijemanja mladih prestopnikov z življenjem v zaporu. Življenje v instituciji za mlade prestopnike jih »pripravi« na poznejše življenje v zaporu, saj se med prestajanjem kazni naučijo odvrčati grožnje s situacijsko uporabo nasilja in tudi, kako »izigravati sistem«, še naprej razvijajo kriminalne sposobnosti s sodelovanjem v neformalni trgovini ter ponotranjijo subkulturne vrednote o »pravem moškem«, saj še nimajo dokončno izoblikovane identitete. Tovrstne strategije preživetja bi bile v drugih okoljih zaznane kot škodljive, v zaporskem okolju pa so funkcionalne, saj omogočajo prilagoditev obsojencev na novo realnost življenja med prestajanjem kazni.

V osmem poglavju je predstavljena analiza racionalnosti viktimizacije v zaporskem okolju. Prisotnost nasilja in

viktimizacije v zaporih je pogosto napačno razumljena kot kaotična in nepredvidljiva. Uporaba nasilja je sestavni del normativnega kodeksa in družbenega položaja v zaporskem okolju ter del širšega strukturalnega, družbenega, kulturnega, političnega in ekonomskega konteksta. Poleg uveljavljanja norm zaporskega kodeksa se nasilje uporablja za kaznovanje krivic, iskanje pravice, povračilo, maščevanje, samoobrambo in obrambo lastnine, pogajanja o moči in za izživljanje frustracij, ki nastanejo kot posledica življenja v zaporu. Avtorica opredeli koncept zaporskega kapitala (angl. *carceral capital*), ki ne le predstavlja alternativo obliko za doseg osebne dostojanstva in simbolične moči v odnosu do vrednot srednjega razreda, ki so za obsojence nedosegljive, temveč tudi posnjuje pridobitev statusa, zaupanja in družbenega priznanja pri mladih prestopnikih. Posedovanje zaporskega kapitala pomeni varovalo pred različnimi oblikami viktimizacije v zaporu (primarno pred ropi, zahtevami po plačevanju najemnine za celico ali podedovanih dolgov od soobsojencev, pred dolgotrajno verbalno zlorabo) in pred socialno izključenostjo.

Deveto poglavje obravnava družbeni, organizacijski in okoljski vidik nasilja v zaporih. Avtorica izzove splošno prepričanje, da so vsi zapori nasilni, in argumentira, da je sama narava nasilnih incidentov v zaporih povezana z moralnostjo zapora v smislu zaznave humane obravnave in spoštovanja dostojanstva pri obsojencih. Res je, da zaporska subkultura narekuje situacijsko uporabo nasilja, a številni nasilni incidenti so dejansko simptom neustrezne obravnave in nastanitve obsojencev v zaporih. Prvi simptom se nanaša na vzpostavljane odnosov med zaporskim osebjem in obsojenci z vidika priznavanja legitimnosti avtoritete, ki jo zaporski delavci dosegajo s pošteno oziroma pravično obravnavo obsojencev. Neustrezna nastanitev se nanaša na drugi simptom, ki vpliva na pojav nasilja v zaporskem okolju. Ustrezna nastanitev namreč ne vključuje zgolj razvrstitev »pravih« obsojencev skupaj v celice, temveč tudi ustrezne bivalne površine, ki odražajo zainteresiranost države za resocializacijo obsojencev; dotrajani in nehijski prostori so znak brezbrizja države do obsojencev.

V zaključnem poglavju avtorica poudari, da visoka raven nasilja v zaporih ni nujna. Kljub temu rast nasilja v zaporskem sistemu običajno vodi v zahteve po dodatnih oblikah kaznovanja, daljših zapornih kazni, strožjih zaporskih režimih in več prisilnih sredstev za paznike. Avtorica predstavi izboljšanje razmer v instituciji za mlade prestopnike, v kateri je vodstvu z uvedbo inovativnih metod, ki so temeljile na intenzivnejših interakcijah med zaporskimi ukrepi in sprostivni režimov, uspelo zmanjšati obseg nasilja, kar je potrdila tudi zaporska komisija v okviru dveh inšpekcijskih nadzorov. Opisani primer jasno pokaže, da sta nasilje in viktimizacija obsojencev kompleksna težava, ki jo je treba obravnavati celostno, s smi-

selno kombinacijo uporabe manj restriktivnih mehanizmov obravnave in legitimne uporabe prisile v skrajnih primerih.

Kljub temu, da je raziskovanje nasilja in viktimizacije v zaporskem okolju predmet raziskovanja številnih študij (npr. Bottoms, 1999; Wooldredge, 2020), se je zgolj peščica študij osredotočila na naravo nasilja v institucijah za mlade prestopnike (npr. Edgar idr., 2003; Harvey, 2007; Liebling, 2012). Sam obseg in etnografska narava študije ter tudi kakovost ugotovitev na njeni podlagi pomembno prispevajo k znanju o nasilju in viktimizaciji v zaporskem okolju ter tudi k metodologiji preučevanja nasilja v zaporih. Študija je izvedena v instituciji za mlade prestopnike, kar pomeni, da rezultatov ni mogoče posplošiti na celotni zaporski sistem, na kar jasno opozori tudi avtorica, kljub temu pa ugotovitve omogočajo pomemben korak naprej od klasičnih teoretičnih predpostavk o pojavu nasilja v zaporskem okolju, ki temeljijo na deprivacijskih (Sykes, 1958) in importacijskih dejavnikih (Irwin in Cressey, 1962) ali kombinaciji obeh. Avtorica skozi poglavja postopno jasno prikaže kompleksnost anatomije nasilja v zaporskem okolju, kar odlično ponazori tudi s primeri in navedki iz intervjujev z zaporskimi akterji. Ob tem opozori na pomembnost etnografskega raziskovanja, pri čemer pa ne zmanjšuje pomembnosti kvantitativnega ali (klasičnega) kvalitativnega raziskovanja (tj. različne oblike intervjuvanja), ki ga v manjšem obsegu uporablja tudi sama, temveč objektiv-

no predstavi dodano vrednost takega prepletanja metod ob hkratnem priznanju omejitev, ki primarno izhajajo iz subjektivnosti samega raziskovalca. Knjiga je pomembno delo, ki ga lahko priporočim ne zgolj raziskovalcem s področja penologije, temveč tudi predavateljem in praktikom, saj jo kakovost zapisa in ugotovitev, ki so rezultat uporabe robustne metodologije, uvršča med temeljna penološka dela.

Rok Hacin

Literatura

1. Bottoms, A. E. (1999). Interpersonal violence and social order in prisons. *Crime and Justice*, 26, 205–281.
2. Edgar, K., O'Donnell, I. in Martin, C. (2003). *Prison violence: The dynamics of conflict, fear and power*. Willan.
3. Harvey, J. (2007). *Young men in prison: Surviving and adapting to life inside*. Willan Publishing.
4. Irwin, J. in Cressey, D. R. (1962). Thieves, convicts and the inmate culture. *Social Problems*, 10(2), 142–155.
5. Liebling, A. (2012). Young adult offenders in custodial institutions. V: F. Lösel, A. E. Bottoms in D. P. Farrington (ur.), *Young adult offenders: Lost in transition* (str. 65–73). Willan.
6. Sykes, G. (1958). *The society of captives*. Princeton University Press.
7. Wooldredge, J. (2020). Prison culture, management, and in-prison violence. *Annual Review of Criminology*, 3(1), 165–188.

Delo Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani v letu 2025

1 O Inštitutu za kriminologijo

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani (v nadaljevanju: inštitut) je začel raziskovalno delo leta 1954 s prvo raziskovalko prof. dr. Katjo Vodopivec. Kot znanstveni zavod ga je ustanovila Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani s sklepom fakultetnega sveta z dne 20. junija 1958 (odločba št. 12/58-19 z dne 14. oktobra 1958). Senat Pravne fakultete Univerze v Ljubljani je 15. junija 2000 sprejel akt o preoblikovanju inštituta v skladu z Zakonom o zavodih (»Zakon o zavodih (ZZ)«, 1991). Po tem aktu je ustanoviteljica inštituta Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

Inštitut je pravna oseba in deluje kot samostojni neprofitni zavod po »ZZ« (2000) in v skladu z Zakonom o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (»Zakon o znan-

stvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID)«, 2021). Njegova temeljna dejavnost je raziskovalna in razvojna dejavnost v družboslovju in humanistiki po Uredbi o standardni klasifikaciji dejavnosti (Uredba o standardni klasifikaciji dejavnosti, 2024), šifra dejavnosti 72.2. Po klasifikaciji Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije deluje v okviru družboslovnih ved na področju kriminologije in socialnega dela (5.07.00). V pravnem prometu deluje znotraj registrirane dejavnosti samostojno z vsemi pravicami in obveznostmi brez omejitev. Kadar opravlja javno službo v znanstvenoraziskovalni dejavnosti na podlagi koncesije po sklepu Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ima status zavoda s pravico javnosti. V okviru registrirane dejavnosti izdaja knjige, revije in periodične publikacije, prireja seminarje ter organizira posvetovanja, izobraževanja in dejavnosti knjižnice.

2 Organi inštituta in njihovo delo v letu 2025

Upravni odbor (predsednik prof. dr. Grega Strban, namestnica predsednika mag. Nina Koželj) je v letu 2025 zasedal na eni seji. Na njej so člani najprej opravili volitve predsednika in namestnice predsednika upravnega odbora. V nadaljevanju je upravni odbor obravnaval poročilo o delu in zaključni račun inštituta za leto 2024 ter program dela in finančni načrt inštituta za leto 2025. Znanstveni svet (predsednica dr. Jasmina Arnež, namestnik doc. dr. Miha Hafner) je izvedel dve redni seji in enajst dopisnih sej, na katerih je razpravljal o znanstvenoraziskovalnem in projektnem delu, organizaciji znanstvenih sestankov, konferenc in seminarjev, o kadrovskih spremembah, izvedel postopke imenovanj v nazive, razpravljal o izdaji monografij ter objavah znanstvenih in strokovnih del delavcev inštituta doma in v tujini. Direktor inštituta je prof. dr. Aleš Završnik.

3 Delavci inštituta

V letu 2025 je bilo na inštitutu zaposlenih 19 raziskovalcev: dr. Jasmina Arnež, dr. Vasja Badalič, Marko Balažic, dr. Eva Bertok, doc. dr. Kristina Čufar, mag. Hana Hawlina, prof. dr. Matjaž Jager, Aleksej Jankovič, Lovrena Jeromelj, dr. Zoran Kanduč, Saša Krajnc, doc. dr. Dean Lipovac, dr. Miha Marčenko, izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, dr. Nežka Sajinčič, prof. dr. Renata Salecl, dr. Lior Volinz, prof. dr. Aleš Završnik in Nina Žnidaršič; **štiri** mlade raziskovalke: Alina Bezljaj, Iva Ramuš Cvetkovič, Manja Skočir, Živa Šketa; en mladi raziskovalec: Luka Gal Prestor; **štiri** strokovne sodelavke: Tina Anžič, Simona Dekalan, Neža Markelj Bogataj, Špela Velikonja in sedem raziskovalcev v dopolnilnem delovnem razmerju: prof. dr. Matjaž Ambrož, dr. Lora Briški, prof. dr. Katja Filipčič, doc. dr. Miha Hafner, Kristina Lazarevič Padar, prof. dr. Katja Šugman Stubbs in doc. dr. Darja Tadič.

Dodatno so bile sklenjene pogodbe o delu za strokovna tajniška in kadrovska dela, računovodstvo, dela na inštitutski spletni strani, IT pomoč in čiščenje prostorov.

Skladno z Akcijskim načrtom za uveljavljanje enakosti spolov na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani za obdobje od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2025, ki ga je sprejel direktor inštituta, je inštitut v letnem poročilu zavezan k objavi agregiranih podatkov po spolu in nazivu zaposlenih. V letu 2025 je bilo na inštitutu zaposlenih 12 moških in 23 žensk (tabela 1)

Tabela 1: Skupni podatki po spolu in nazivu zaposlenih v letu 2025

Naziv	Moški	Ženske
Znanstveni/a svetnik/ca	4	3
Višji/a znanstveni/a sodelavec/ka	1	1
Znanstveni/a sodelavec/ka	2	5
Asistent/ka z doktoratom	1	1
Asistent/ka z magisterijem	/	1
Asistent/ka	2	4
Mladi/a raziskovalec/ka	1	4
Podoktorski raziskovalec	1	0
Samostojni/a bibliotekar/ka	/	1
Sekretar/ka inštituta	/	1
Samostojni/a strokovni/a sodelavec/ka VII/2	/	2
Skupaj	12	23

Raziskovalci na inštitutu so bili v letu 2025 člani različnih delovnih teles Republike Slovenije:

- Arnež, Jasmina: zunanja strokovnjakinja v delovni skupini vlade za pripravo predloga Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028;
- Filipčič, Katja: članica komisije za pripravo sprememb Zakona o prekrških v okviru Ministrstva za pravosodje;
- Jager, Matjaž: član odbora Republike Slovenije za podelitev nagrad in priznanj za izjemne dosežke v znanstveno-raziskovalni in razvojni dejavnosti; predsednik Društva za kazensko pravo in kriminologijo Slovenije;
- Mihelj Plesničar, Mojca: predsednica Statističnega sosveta za kriminaliteto pri Statističnem uradu Republike Slovenije (SURS); članica delovne skupine za vzpostavitev Specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju pri Ministrstvu za solidarno prihodnost;
- Salecl, Renata: predsednica Komisije za človekove pravice pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti (SAZU);
- Završnik, Aleš: član Sveta Centra za varnejši internet, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

4 Nagrade in priznanja

- Doc. dr. Lora Briški je prejela nagrado za izjemno pedagoško delo Pravne fakultete Univerze v Ljubljani.

- Lovrena Jeromelj je prejela priznanje za vrhunsko magistrsko delo z naslovom »Emocionalno delo v kazenskem pravosodju« Pravne fakultete Univerze v Ljubljani.
- Iva Ramuš Cvetkovič je prejela priznanje za posebne dosežke v letu 2025 na področju kriminologije Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Prof. dr. Renata Salecl je postala redna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

5 Raziskovalno delo inštituta

V letu 2025 so zaposleni na inštitutu izvajali naslednje raziskovalne in infrastrukturne projekte:

- Družbeno nadzorstvo, kazenskopравни sistem, nasilje in preprečevanje viktimizacij v kontekstu visokotehnološke družbe (Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije – ARIS, programska skupina, vodja prof. dr. Renata Salecl, 2022–2027);
- Infrastrukturna podpora kriminološkim raziskavam (ARIS, infrastrukturni program, vodja prof. dr. Matjaž Jager, 2022–2027);
- Vzpon neliberalnih demokracij: kriminološka in socio-pravna analiza (ARIS, temeljni projekt, vodja dr. Vasja Badalič, 2023–2026);
- Uradno nepriznane terapije s psihedeliki v slovenskem pravnem sistemu (ARIS, temeljni projekt, vodja doc. dr. Miha Hafner, 2023–2026);
- Analiza izrednih ukrepov: Zaščita človekovih pravic in preprečevanje družbene škode v dobi nenehnih kriz (ARIS, temeljni projekt, vodja prof. dr. Renata Salecl, 2022–2025);
- Izbira sodnikov pod drobnogledom: sodniška neodvisnost, zakonitost in odlike (ARIS, temeljni projekt, partnerstvo pri projektu, vodja izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, 2022–2025);
- Veliki jezikovni modeli za digitalno humanistiko (ARIS, projekt Gravitacija, partnerstvo pri projektu, vodja prof. dr. Aleš Završnik, 2024–2027);
- Sofinanciranje gostovanj slovenskih strokovnjakov iz tujine na slovenskih visokošolskih zavodih in raziskovalnih organizacijah ter študijskega oziroma znanstvenega obiska študentov v tujini – gostovanje dr. Matije Žgura (Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, vodja/mentor prof. dr. Aleš Završnik, 2024–2025);
- Preučevanje družbenega vzdušja v zavodih za prestanje kazni zapora: metodologija, postopki in praksa (ARIS in Ministrstvo za pravosodje, ciljni raziskovalni projekt, vodja izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, 2023–2025);
- Preobrazba varovanih oddelkov v skupnostne oblike oskrbe odraslih in otrok z oviranostmi (ARIS in Ministrstvo za solidarno prihodnost, ciljni raziskovalni projekt, partnerstvo pri projektu, vodja izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, 2023–2025);
- Obravnavanje medvrstniškega nasilja: Sistemski pristop k zagotavljanju trajno varnega in spodbudnega šolskega okolja (ARIS in Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, ciljni raziskovalni projekt, vodja dr. Jasmina Arnež, 2023–2026);
- Alternativni načini obravnave storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami: primer konoplje (ARIS, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Ministrstvo za pravosodje, ciljni raziskovalni projekt, vodja doc. dr. Kristina Čufar, 2023–2025);
- Proteverb – Pravni, etični in tehnološki vidiki obdelave besedilnih in govornih virov podatkov za znanstvene, raziskovalne in razvojne namene (ARIS in Ministrstvo za digitalno preobrazbo, ciljni raziskovalni projekt, vodja prof. dr. Aleš Završnik, 2022–2025);
- Validacija presejalnega orodja za oceno tveganja v zavodih za prestajanje zapornih kazni (ARIS in Ministrstvo za pravosodje, ciljni raziskovalni projekt, vodja doc. dr. Dean Lipovac, 2024–2025);
- Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji (ARIS, Ministrstvo za notranje zadeve, ciljni raziskovalni projekt, vodja izr. prof. dr. Mojca M. Plesničar, 2024–2025);
- Zalezovanje kot oblika nasilja v družini (ARIS, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ciljni raziskovalni projekt, vodja dr. Eva Bertok, 2024–2026);
- Družbeni in javnozdravstveni učinki regulacije in uporabe konoplje (ARIS, Ministrstvo za zdravje, ciljni raziskovalni projekt, vodja doc. dr. Kristina Čufar, 2024–2026);
- Priprava pravnega in vsebinskega okvira vzpostavitve in delovanja nacionalnega regulativnega peskovnika za umetno inteligenco (ARIS, Ministrstvo za digitalno preobrazbo, ciljni raziskovalni projekt, partnerstvo pri projektu, vodja prof. dr. Aleš Završnik, 2024–2026);
- Normativna in empirična analiza obravnave storilcev kaznivih dejanj nasilja v družini (Uprava Republike Slovenije za probacijo, vodja izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, 2025–2026);
- Usposabljanje strokovnjakov za obravnavanje mladoletnikov zaradi kaznivih dejanj: Analiza vrzeli in razvoj multidisciplinarnega pristopa (ARIS, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ciljni raziskovalni projekt, vodja dr. Jasmina Arnež, 2025–2027);

- Definicija antisemitizma med teorijo in prakso: izzi-
vi, tveganja in rešitve (ARIS, Ministrstvo za pravosodje, ciljni
raziskovalni projekt, vodja prof. dr. Matjaž Jager, 2025–2027).

V okviru programov za mlade raziskovalce se je v letu
2025 usposabljal pet mladih raziskovalcev:

- Alina Bezljaj, mentorica izr. prof. dr. Mojca Mihelj
Plesničar (2023–2027);
- Iva Ramuš Cvetkovič, mentor prof. dr. Aleš Završnik
(2021–2025);
- Luka Gal Prestor, mentor prof. dr. Matjaž Ambrož
(2025–2029);
- Manja Skočir, mentorica prof. dr. Renata Salecl (2023–
2026);
- Živa Šketa, mentor dr. Vasja Badalič (2023–2027).

6 Mednarodno sodelovanje

V letu 2025 so zaposleni na inštitutu sodelovali pri več
mednarodnih raziskovalnih projektih ali jih vodili:

- Sentencing architecture: Building a decision-making
matrix – Satrix (ERC Starting Grant, Obzorje Evropa, vodja
izr. prof. dr. Mojca Mihelj Plesničar, 2025–2029);
- Social sciences for democracy: A training program for
improving research on illiberal systems and finding ways to
build more robust democracies – SOS4Democracy (Obzorje
Evropa, koordinacija projekta, vodja dr. Vasja Badalič, 2023–
2027);
- Data collection and research services on fundamen-
tal rights issues (Agencija Evropske unije za temeljne pravice
(FRA), partnerstvo pri projektu, vodja prof. dr. Aleš Završnik,
2023–2026);
- Welfare surveillance: Digital seams in the social safe-
ty net – SURVEILWEL (Obzorje Evropa, podoktorski pro-
jekt Marie Skłodowska-Curie & European Reserch Area fel-
lowship, vodja dr. Lior Volinz, 2024–2026);
- Fostering child-friendly legal environments through
collaborative networks – FOSTER (EC DG JUST, partnerstvo
pri projektu, vodja dr. Jasmina Arnež, 2024–2026);
- Artificial intelligence for institutionalised, multimodal,
gamified, mass democratic deliberations – AI4Deliberation
(Obzorje Evropa, partnerstvo pri projektu, vodja prof. dr. Aleš
Završnik, 2024–2027);
- The provision of international consultancy services
for cooperation projects and activities of the CDENF and the
lanzarote committee, children's rights division, directorate of
equal rights and dignity, in the council of europe's member
states (Svet Evrope, vodja dr. Jasmina Arnež, 2024–2027);

- The effectiveness of the suspected or accused of a cri-
me persons right of defence (to be defended with the help of a
professional lawyer) – CRIDE (EC DG JUST, partnerstvo pri
projektu, vodja doc. dr. Lora Briški, 2025–2027);

- Inovacije na področju mladinskega kazenskega pravo-
sodja in pravičnosti (ARIS-BI-VB, bilateralni projekt, vodja
dr. Jasmina Arnež, 2023–2025);

- Nasilje na internetu (ARIS-BI-BA, bilateralni projekt,
vodja prof. dr. Aleš Završnik, 2024–2025);

- Demokratizacija znanja: Spodbujanje globalnega so-
delovanja preko kriminoloških raziskav med Slovenijo in
ZDA (ARIS-BI-US, bilateralni projekt, vodja dr. Jasmina
Arnež, 2024–2026);

- Predlog za novo človekovo pravico za zaščito ljudi
pred grožnjami od zgodaj (iz zraka in vesolja) (ARIS-BI-US,
bilateralni projekt, vodja prof. dr. Renata Salecl, 2024–2026);

- Izboljšanje mladoletniškega pravosodja za mlade v
navzkrižju z zakonom: Mednarodne in globalne strategije za
zagotavljanje socialne vključenosti in pravičnosti (ARIS-BI-
VB, bilateralni projekt, vodja dr. Jasmina Arnež, 2025–2027);

- Pravno naslavljanje družbene škode, povezane z di-
gitalizacijo in algoritemskimi tehnologijami: socio-pravna
perspektiva (ARIS-BI-FIN, bilateralni projekt, vodja doc. dr.
Kristina Čufar, 2025–2027);

- Premagovanje jedrskih groženj in tesnobe (ARIS-BI-
JP, bilateralni projekt, vodja prof. dr. Renata Salecl, 2025–
2027).

Raziskovalci inštituta so sodelovali tudi v delovnih tele-
sih mednarodnih institucij in komisij ali drugače sodelovali z
mednarodnimi ali tujimi institucijami:

- Arnež, Jasmina: znanstvena sodelavka Centra za kri-
minologijo, Univerza v Oxfordu, Združeno kraljestvo; članica
svetovalnega odbora pri projektu »Contextual safeguarding«,
Oddelek za sociologijo, Univerza v Durhamu, Združeno kra-
ljestvo; članica svetovalnega odbora pri projektu »Inequality
in Youth Justice: How to Tackle it?«, Oddelek za kazensko pra-
vo, Univerza Vrije v Amsterdamu in Nizozemski raziskoval-
ni svet (NWO); zunanja ocenjevalka projektov, Independent
Social Research Foundation (ISRF), Združeno kraljestvo;
recenzentka za Ekonomski in socialni raziskovalni sklad
Združenega kraljestva – ESRC Peer Review College;

- Bertok, Eva: članica International Corrections and
Prisons Association (ICPA);

- Hawlina, Hana: članica International Society for
Theoretical Psychology (ISTP); članica Cultural Psychology
Network (CuPsyNet);

- Marčenko, Miha: član International Law Association
Committee on Urbanisation and International Law;

– Mihelj Plesničar, Mojca: članica UNESCO Chair on Childhood Maltreatment; članica upravnega odbora mreže Empirical research on Sentencing (ERoS); soustanoviteljica WG Empirical Criminal Law pri ESELS, ERC Ambassador;

– Salecl, Renata: članica skupine za pripravo nove človekove pravice, vezane na grožnje iz zraka; sodelovanje s Center for Peace Studies, Hiroshima University, pri pripravi razstave artefaktov, vezanih na razdejanje, ki ga je povzročil jedrski napad na Hirošimo in Nagasaki leta 1945;

– Završnik, Aleš: ekspert za Directorate-General for Justice and Consumers (DG JUST); ekspert za Evropski raziskovalni svet (ERC) na področju etike; član Odbora strokovnjakov za spletno varnost ter krepitev vloge ustvarjalcev in uporabnikov vsebin (MSI-eSEC) pri Svetu Evrope; član Centra za zaupanja vredno umetno inteligenco – TRUST, Univerza v Oslu.

7 Mednarodna gostovanja

V okviru projekta Social sciences for democracy: a training program for improving research on illiberal systems and finding ways to build more robust democracies – SOS4Democracy so raziskovalci gostovali pri naslednjih partnerskih organizacijah v tujini:

– Vasja Badalič: Libera – Associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (tri mesece); Udruženje građana i građanki Zašto ne?, Sarajevo, Bosna in Hercegovina (dva meseca); IstanPol – Institute for political science studies; Istanbul, Turčija (dva meseca);

– Iva Ramuš Cvetkovič: Udruženje građana i građanki Zašto ne?, Sarajevo, Bosna in Hercegovina (en mesec);

– Kristina Čufar: IstanPol – Institute for political science studies; Istanbul, Turčija (dva meseca); Libera – associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (en mesec);

– Matjaž Jager: IstanPol – Institute for political science studies; Istanbul, Turčija (14 dni); Libera – associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (en mesec);

– Renata Salecl: Libera – Associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (en mesec); IstanPol – Institute for political science studies; Istanbul, Turčija (14 dni);

– Aleš Završnik: Libera – Associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (en mesec); IstanPol – Institute for political science studies; Istanbul, Turčija (en mesec);

– Nina Žnidaršič: Libera – associations, names, and numbers against mafias; Rim, Italija (en mesec).

V okviru projekta Welfare surveillance: digital seams in

the social safety net – SURVEILWEL je Lior Volinz gostoval pri Pravni fakulteti Univerze v Sarajevu, Bosna in Hercegovina (14 dni).

8 Organizacija posvetov, znanstvenih sestankov in konferenc

Inštitut je v letu 2025 izvedel številna strokovna in znanstvena srečanja ter sodeloval na tovrstnih srečanjih doma in v tujini. V sodelovanju s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani je 15. maja organiziral »Kongres kazenskega prava in kriminologije«. Srečanje, ki med drugim odraža pomembna prizadevanja za povezovanje teorije s prakso, je združilo raziskovalce, predstavnike sodišč, tožilstev, policije, ministrstev, služb, povezanih z izvrševanjem kazenskih sankcij, in odvetništva. V sklopu treh panelov so se predavatelji posvetili obravnavi tujcev in pregonu po 308. členu Kazenskega zakonika (KZ-1), tematikam nasilja na podlagi spola, s posebnim poudarkom na obravnavi nasilja nad ženskami v sodobnem digitalnem prostoru in v zgodovinskem kontekstu, ter predlogu Zakona o obravnavanju mladoletnikov zaradi kaznivih dejanj.

9. julija je inštitut v sodelovanju s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani organiziral strokovni posvet z naslovom »Slovenija in odgovornost kaznovanja izraelskih hudodelstev«. Osrednja gostja dogodka je bila posebna poročevalka Združenih narodov za stanje človekovih pravic na okupiranih palestinskih ozemljih, mednarodna pravnica Francesca Albanese. Gostja je predstavila svoje ugotovitve iz poročila »From economy of occupation to economy of genocide«.

23. oktobra 2025 je v knjižnici Inštituta za kriminologijo potekala 12. nacionalna kriminološka konferenca z naslovom »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«. Prispevki so bili osredotočeni na sodobne izzive kaznovalne politike, na povezave med umetnostjo, prostorom in kaznivimi dejanji, na vplive migracij in razmer v zaporih na posameznike ter na aktualne dileme, ki jih odpirata genocid in vojna.

V sodelovanju s Pravno fakulteto (PF) Univerze v Ljubljani, Inštitutom za primerjalno pravo pri PF in Centrom za informacijske tehnologije, pravo in etiko (CITPE) PF je inštitut organiziral že sedmo jesensko šolo »Pravo pred izzivi digitalne (r)evolucije«, ki je potekala 20. novembra. Na srečanju je nastopilo trinajst uveljavljenih tujih in domačih strokovnjakov, ki so predstavili najnovejše vpoglede v pravo in umetno inteligenco, vesolje, tehnologijo in etiko ter v nove oblike (ne) vidnega nadzora.

Poleg tega je inštitut 21. novembra gostil slovensko sodnico na Mednarodnem kazenskem sodišču Beti Hohler, ki je imela predavanje z naslovom »The International

Criminal Court: Reflections on Promise, Progress and Peril«. Spregovorila je o razvoju, dosežkih in izzivih Mednarodnega kazenskega sodišča ter predstavila najbolj aktualno dogajanje na tem področju.

Inštitut je sodeloval na prvem slovenskem festivalu kriminala – Krimifestu 2025. Raziskovalci inštituta so 6. novembra v inštitutski knjižnici širokemu občinstvu osvetlili različne plati kriminalnega sveta ter pokukali v resnično ozadje zločinov in zapletene ume zločincev.

Pred koncem leta je inštitut organiziral srečanje, poimenoвано »Madam vojna zločina: 30 let Dayton a in dediščina Biljane Plavšić«, ki je potekalo 2. decembra v Mestnem muzeju Ljubljana. Na srečanju je prof. dr. Olivera Simić z Univerze Griffith v Brisbanu predstavila svojo knjigo *Madam War Criminal: Biljana Plavšić, Serbia's Iron Lady*, ter spregovorila o 30. obletnici podpisa Daytonskega sporazuma.

Nekatera srečanja je inštitut organiziral v sklopu projektov, v katere je vključen. Tako je skupaj s Pravno fakulteto Univerze v Sarajevu med 18. in 20. junijem v Sarajevu organiziral konferenco »Law, Politics and Social Movements in Illiberal Times: Resistance, Reaction and Oppression«. Konferenca je bila del projekta »Social Sciences for Democracy – SOS4Democracy«, ki je financiran v okviru programa Obzorje Evropa. Na konferenci so svoje delo predstavljali raziskovalci s področja družboslovja in humanistike, aktivisti in študentje iz 18 držav.

V okviru evropskega projekta »Spodbujanje otrokom prijaznih pravnih okolij prek sodelovalnih mrež – FOSTER« je inštitut za projektne partnerje organiziral delavnico »Uspostavljanje trenerjev: Opolnomočenje pravnih strokovnjakov za boljšo podporo otrokom – žrtvam kaznivih dejanj«, ki je potekala 19. in 20. junija. Decembra je organiziral tudi dve dvodnevni usposabljanji za zagovornike in druge strokovnjake, ki delajo z otroškimi žrtvami ter se spoprijemajo z zapletenimi pravnimi, psihološkimi in socialnimi razsežnostmi.

Konec septembra je inštitut izvedel posvet v okviru ciljnega raziskovalnega projekta »Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji« s ciljem oblikovati bolj celostne predloge za izboljšanje praks in zakonodaje pri odkrivanju kaznivih dejanj trgovine z ljudmi, njihovem pregonu in sojenju udeleženi. Raziskovalna skupina je predstavila preliminarne rezultate in z udeleženci razpravljala o izzivih v praksi.

V okviru projekta ERC »Arhitektura kaznovanja: izgradnja matrice odločanja – Sentrrix« je med 12. in 14. novembrom na Bledu potekala delavnica, namenjena arhitekturi odločanja o kazenskih sankcijah, na kateri so se srečali raziskovalci iz različnih držav in z različnih področij. V razpravah

so se osredotočali na dejavnike, ki sooblikujejo okolje odločanja o kaznovanju, in na njihov vpliv na samo odločanje.

Inštitut je tudi v letu 2025 organiziral številna Torkova srečanja, na katerih so člani inštituta ali gostujoči strokovnjaki predstavljali svoje raziskovalno delo, nove projekte in publikacije ter razpravljali o izbranih aktualnih temah. V letu 2025 je bilo izvedenih sedemnajst srečanj:

- dr. Bojan Volf, »Milgramov idealni subjekt«, 4. marec 2025;
- Annie Kazarjan, »Neomejena uporaba nizke Zemljine orbite – Monopolizacija orbitalnega vesoljskega okolja?«, 11. marec 2025;
- Matej Igličar, »Obdolženci v pravu Evropske unije: med ščitom in mečem kazenskega postopkovnega prava«, 1. april 2025;
- dr. Zoran Kanduč, »Deviantni hegemon in evropska avtoritarna militarizacija«, 15. april 2025;
- Lovrena Jeromelj, »Emocionalno delo v kazenskem pravosuđu«, 13. maj 2025;
- Žan Berro, »Od Zakona o varstvu kulturne dediščine-1 (ZVKD-1) do predloga novega ZVKD-2: trgovanje, uvoz, izvoz in vračanje kulturne dediščine«, 5. junij 2025;
- dr. Marko Andrejević, »Granularna biopolitika: biometrija, nadzor in avtomatizirano upravljanje«, 23. junij 2025;
- dr. Carlotta Rigotti, »Regulacija spolnih robotov: spol in spolnost v dobi umetne inteligence«, 9. september 2025;
- dr. Daniela Alaattinoğlu, »Nestanovitne meje: pravno vključevanje in izključevanje avtohtonega ljudstva Samijev«, 16. september 2025;
- Alena McClure, »Uveljavljanje avtoritete: Percepcija tožilcev glede lastne nadzorne vloge v procesu odločanja o kazenskih sankcijah«, 7. oktober 2025;
- dr. Tomonori Ishioka, »Interpretativno delo: sociološki koncept za drugačen pogled na japonsko družbo«, 22. oktober 2025;
- dr. Javier Velásquez, »Pripor pred sojenjem v Čilu: med časovnim upravljanjem in standardizacijo«, 10. november 2025;
- dr. Brian Barry, »Umetna inteligenca za pomoč pri sodnem odločanju: izzivi in priložnosti«, 11. november 2025;
- dr. Jakub Drapal, »Digitalizirani opisi kaznivih dejanj v sodbah in njihova uporaba v raziskovanju kaznovanja: številne priložnosti (in nekaj tveganj)«, 18. november 2025;
- dr. Izabela Grabowska in dr. Magdalena Kocejko, »(Ne)vidni stroški nasilja v družini v državah Srednje in Vzhodne Evrope – primer držav z omejeno dostopnostjo podatkov«, 26. november 2025;

- dr. Olivera Simić, »Haaško sodišče: razprava o pridržanju in obsodbi Biljane Plavšić«, 2. december 2025;
- Ana Srovin Coralli, »Groza tišine: 'popoln' zločin prisilnega izginotja«, 10. december 2025.

Poleg srečanj, ki jih je organiziral inštitut, raziskovalci redno sodelujejo v različnih programskih odborih konferenc v Sloveniji in tujini:

- Lipovac, Dean: član strokovne komisije »Biološko psihološke študentske konference«, 18.–20. 9. 2025;
- Završnik, Aleš: vodja panela na konferenci »Pravo v informacijski družbi« z naslovom »Protislovja regulacije vsebin na družbenih omrežjih: med svobodo, cenzuro in kaznovanjem«, 21. 3. 2025;
- Salecl, Renata: sokustosinja razstave Shone Illingworth »Topologije zračnega prostora«, 29. 1. 2025–13. 4. 2025, Cukrarna, Ljubljana.

9 Sodelovanje delavcev inštituta s prispevki na kongresih, konferencah, posvetovanjih ter strokovnih in znanstvenih sestankih doma in v tujini

Vabljen predavanja na konferencah

- AMBROŽ, Matjaž, BRIŠKI, Lora. Cena nizkotnosti: kaznovanje storilčevih završnih nagibov: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.
- BALAŽIC, Marko. The challenges of prosecuting human trafficking in Slovenia: predavanje na srečanju »Network of Anti-Trafficking Coordinators of South-East Europe (NATC-SEE)«, org. Mednarodni center za razvoj migracijske politike (International Centre for Migration Policy Development – ICMPD), Sarajevo, 14. nov. 2025.
- BALAŽIC, Marko, ŠKETA, Živa. Trgovanje z ljudmi in izkoriščanje delavcev: aktualni izzivi in odzivi: vabljen predavanje na konferenci »Skupaj proti trgovini z ljudmi«, org. Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije, Ljubljana, 10. okt. 2025.
- BERTOK, Eva. Zalezovanje – kaj nam o pojavu povedo policijske statistike?: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.
- BEZLAJ, Alina, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Methodological challenges and benefits of using qualitative

ve methods in a prison setting: predavanje na konferenci »RC33 Eleventh International Conference on Social Science Methodology, Neapelj, 25. sept. 2025.

– BEZLAJ, Alina. Prostorski aspekti zaporov in njihov vpliv na počutje zaprtih oseb: primerjava ZPMZKZ Celje, ZPKZ Ljubljana, ZPKZ Dob in ZPKZ Ig: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.

– BRIŠKI, Lora. Cyberbullying: predavanje na konferenci »The notion of illegal content in the EU digital age – a symposium on the EU Digital Services Act and the challenges of defining illegal content«, org. Univerza v Bolzanu, Merano, 19. sept. 2025.

– HAFNER, Miha, BRIŠKI, Lora. Child friendly justice: vabljen predavanje na mednarodnem izobraževanju »Training of Trainers«, Ljubljana, 19. jun. 2025.

– JAGER, Matjaž. Manufacturing obedience in a repressive political regime from outside and inside: predavanje na mednarodni znanstveni konferenci »Human Rights in not only Democratic Societies« na Univerzi v Siedlcah, 9. okt. 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Družbeni trendi in nostalgija: razumevanje nasilja v družini: vabljen predavanje na Četrtni nacionalni konferenci ob mednarodnem dnevu boja proti nasilju nad ženskami (Kritične točke v sistemu ustavljanja nasilja nad ženskami), Brdo pri Kranju, 25. nov. 2025.

– JAGER, Matjaž. Oblast in različne rabe uma: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. (Re)claiming damage: Can fear and anxiety related to space technology be recovered under the 1972 Liability Convention?: vabljen predavanje na znanstveni konferenci »76th International Astronautical Congress (IAC 2025)«, Sydney, 30. sept. 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Examining the potential of domestic space legislations to mitigate harm caused by space technology: administrative vs. criminal legal approaches: vabljen predavanje na znanstveni konferenci »76th International Astronautical Congress (IAC 2025)«, Sydney, 29. sept. 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Kdo lahko govori o genocidu?: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Obveznosti držav po konvenciji o genocidu in odgovornost za njihovo nespoštovanje v

primeru Gaze: vabljen predavanje na Šoli državnega odvetništva 2025, Postojna, 13. nov. 2025.

– SALECL, Renata. How to turn apathy, envy and anger into resistance in the illiberal regimes: vabljen predavanje na »53rd annual conference European Group for the Study of Deviance and Social Control«, Malmö, 29. avg. 2025.

– SALECL, Renata. Human wisdom in the age of artificial intelligence: navigating the new leadership frontier: predavanje na »27th Global Conference, International Leadership Association«, Praga, 18. okt. 2025.

– SALECL, Renata. Zakaj na ljubosumje, zavist in jezo ne smemo gledati samo negativno: predavanje v organizaciji Lions kluba Slovenj Gradec, 16. sept. 2025.

– SKOČIR, Manja, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Jezik na zatožni klopi: natančnost, razumljivost in izzivi razumevanja pravega pomena v kazenskem pravu: predavanje na konferenci Razumeti pravo: jezikovna dostopnost kot temelj enakopravnosti, Ljubljana, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 12. sept. 2025.

– ŠKETA, Živa. Avtonomistični pristop k raziskovanju delovnih migracij: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Digital violence against women: legislative and discursive changes: prispevek na mednarodni znanstveni konferenci »80th Annual Meeting« z naslovom »Criminology, Law, and the Democratic Ideal«, org. American Society of Criminology, Hilton Palmer House, Chicago, Illinois, 14. nov. 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Pravno odločanje v praksi: od človeških k strojnemu predsodkom?: vabljen predavanje na konferenci »AI x Pravo«, organizatorji Law Brainer, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani in Fakulteta za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 21. feb. 2025.

– Malenšek, Miha, ZAVRŠNIK, Aleš, KRAJNC, Saša, Križnar, Primož, Bajec, Marko, Žitnik, Slavko. Zaznava protislovij v pravnih besedilih: priprava korpusa in ekstrakcija nasprotij: predavanje na konferenci Razumeti pravo: jezikovna dostopnost kot temelj enakopravnosti, Ljubljana, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 12. sept. 2025.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Neo-iliberalizem kot vladnost in dimenzije sodobne akademske avtonomije na primeru (ne) izrekovanja o genocidu nad Palestinci: predavanje na nacionalni kriminološki konferenci »Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne«, org. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.

Strokovna in znanstvena predavanja na konferencah

– AMBROŽ, Matjaž. »Izpostavi nevarnosti za življenje ali zdravje«: kvalificirana oblika kaznivega dejanja po 308/VI KZ-1: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.

– AMBROŽ, Matjaž. Prekleti tistega, ki je iznašel verige – Zločin in kazni pri Ivu Andriću: predavanje na literarnem festivalu Krimifest, Ljubljana, 6. november 2025.

– AMBROŽ, Matjaž. Med črko zakona in (sodno) prakso: ureditev posilstva in spolnega nasilja v KZ-1: okrogla miza v organizaciji Pravne mreže za varstvo demokracije, Pritličje, Ljubljana, 23. apr. 2025.

– ARNEŽ, Jasmina, HAWLINA, Hana. From peer to systemic school-based violence: deconstructing institutional narratives in Slovenian primary schools. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 335.

– BADALIČ, Vasja. The first AI-assisted genocide: human-machine teaming and the extermination of civilians in Gaza. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 196.

– BADALIČ, Vasja. Preventivno vojskovanje v 21. stoletju. V: Inštitut za delavske študije. Ljubljana: Inštitut za delavske študije – IDŠ. 2025, 1 spletni vir.

– BADALIČ, Vasja. Genocidal human-machine teams: artificial intelligence and the extermination of civilians in Gaza. V: Situated struggles: amplifying abolitionist practices: European Group Conference, Malmö, 27–29 August 2025: [abstracts]. Malmö: European Group for the Study of Deviance and Social Control, 2025, str. 21.

– BADALIČ, Vasja. Genocidal human – machine assemblage: artificial intelligence and the erasure of civilians in the Gaza genocide. V: Social sciences 4 democracy: Annual Conference #2: Law, politics and social movements in illiberal times: resistance, reaction and oppression; 18–20 June 2025, University of Sarajevo, Faculty of Law, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Ljubljana: Institute of Criminology at the Faculty of Law. 2025, 1 spletni vir.

– BALAŽIČ, Marko. Non-punishment provision: a legitimate method of protection of victims of human trafficking or a get-out-of-jail-free card?. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 281–282.

- BALAŽIC, Marko. A normative typology of European penal systems. V: Rethinking what and how we know sentencing: the Sentries Workshop at Bled, 12–14 November, Bled, Slovenia: [conference proceedings]. Bled: [Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani], 2025, str. [15–20], ilustr.
- BALAŽIC, Marko. (Ne) kliči 113!: vidiki pregona trgovine z ljudmi po 113. členu KZ-1: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.
- BALAŽIC, Marko, PRESTOR, Luka Gal. Med vrsticami odločb: analiza tožilske in sodne prakse: predavanje na posvetu »Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji«, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 30. sept. 2025.
- BALAŽIC, Marko. Od Palerma do Ljubljane: normativni vidiki: predavanje na posvetu »Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji«, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 30. sept. 2025.
- BALAŽIC, Marko. Peklenska pomaranča in metoda Ludovico: ultra nasilje in ultra rehabilitacija: predavanje na Nacionalni kriminološki konferenci, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 23. okt. 2025.
- Sedej Grčar, Andreja, BALAŽIC, Marko. Razpolaganje z obtožnico in pravice obrambe – v luči sodne prakse Sodišča EU: predavanje, Odvetniška šola 2025, Portorož, 4. apr. 2025.
- BALAŽIC, Marko. Kazensko pravo: predavanje v okviru predmeta Temelji prava na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, 28. maj 2025.
- BERTOK, Eva. Stalking as a form of domestic violence in Slovenia. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 390.
- BEZLAJ, Alina. Rehabilitation and security in the design of the new prison in Dobrunje. V: 2. doktorska konferenca Nove perspektive v humanistiki in družboslovju = 2nd doctoral conference New perspectives in humanities and social sciences: zbornik povzetkov = book of abstracts: Ljubljana, 30. & 31. 1. 2025. Ljubljana: [s. n.], 2025, str. [7].
- BEZLAJ, Alina. Comparative analysis of spatial characteristics of Slovene prisons. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 150.
- BRIŠKI, Lora. Protection of defendants who do not understand the language of criminal proceedings in Slovenia: predavanje na konferenci »The Vulnerable Accused in the Criminal Justice System«, Cardiff, Wales, 11. sept. 2025.
- BRIŠKI, Lora. Remote criminal proceedings in Slovenia: balancing efficiency with the right to presence and effective participation: predavanje na konferenci DigiRights Project Final Conference »The Digitalisation of Defence Rights: Time for New Perspectives... And Directives?«, Leuven, 30. jan. 2025.
- BRIŠKI, Lora. Videoconferencing in criminal proceedings: a neutral tool or a fundamentally different trial?: predavanje na konferenci SLSA Annual Conference 2025, University of Liverpool, 15. apr. 2025.
- BRIŠKI, Lora, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Zaradi dvojine dobil pogojno?: kaznovanje spolne kriminalitete v Sloveniji: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.
- ČUFAR, Kristina, LIPOVAC, Dean. Does perception alter upon contact?: the relationship between psychedelic experience and perceived risks and benefits and attitudes toward legal regulation. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 17.
- ČUFAR, Kristina. Another kind of trip: perspectives of facilitators and users of unofficial psychedelic-assisted therapy in Slovenia. V: European Society for Social Drug Research, 36th Annual Conference: 1st–3rd October 2025, Prague, Czech Republic: book of abstracts. Prague: European Society for Social Drug Research, 2025, str. 10.
- ČUFAR, Kristina, HAWLINA, Hana. A trip towards wellness?: perspectives of facilitators and users of unofficial psychedelic-assisted therapy in Slovenia. V: Knowing justice in the antropocene: book of abstracts: 5th ISA Forum of Sociology: July 6–11, 2025, Rabat, Morocco. [S. l.]: International Sociological Association, ISA, 2025, str. 239. Book of Abstracts (ISA Forum of Sociology). ISSN 2522-7300.
- ČUFAR, Kristina. A decade of unsuccessful efforts to transform cannabis regulation in Slovenia: a critical parliamentary discourse analysis. V: Politics of the body at the crossroads: Law and Society Association Annual Meeting: May 22–25, 2025, Hyatt Regency Chicago. [Amherst]: Law and Society Association. 2025, 1 spletni vir.
- ČUFAR, Kristina, HAWLINA, Hana. Weaponizing culture: The role of illiberal cultural policy in Slovenia's democratic backsliding. V: Social sciences 4 democracy: Annual Conference #2: Law, politics and social movements in illiberal times: resistance, reaction and oppression; 18–20 June 2025, University of Sarajevo, Faculty of Law, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Ljubljana: Institute of Criminology at the Faculty of Law. 2025, 1 spletni vir.

- ČUFAR, Kristina. Naslavljanje kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami v Franciji in na Portugalskem: predavanje, Seminar o obravnavi storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami, Ljubljana, 21. marec 2025.
- ČUFAR, Kristina. Prokrastinacija upora: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.
- FILIPČIČ, Katja. Predlog Zakona o obravnavanju mladoletnikov zaradi kaznivih dejanj: okrogla miza, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.
- FILIPČIČ, Katja. Prekrški v zvezi s prepovedanimi drogami in možnost alternativne obravnave: predavanje, Seminar o obravnavi storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami, Ljubljana, 21. marec 2025.
- HAFNER, Miha. Sentencing without a judge. V: Rethinking what and how we know sentencing: the Sentrix Workshop at Bled, 12–14 November, Bled, Slovenia: [conference proceedings]. Bled: [Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani], 2025, str. [38–39].
- HAFNER, Miha. Alternativna obravnava storilcev kaznivih dejanj: predavanje, Seminar o obravnavi storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami, Ljubljana, 21. marec 2025.
- HAWLINA, Hana, ČUFAR, Kristina. The battle for Slovenia's national imaginary: attacks on the arts and cultural sphere as tools of democratic backsliding. V: Knowing justice in the antropocene: book of abstracts: 5th ISA Forum of Sociology: July 6–11, 2025, Rabat, Morocco. [S. l.]: International Sociological Association, ISA, 2025, str. 429. Book of Abstracts (ISA Forum of Sociology). ISSN 2522-7300.
- HAWLINA, Hana. Kultura izključevanja in spektakel množičnega kaznovanja na družbenih omrežjih. V: Damjan, Matija (ur.). Konferenca Pravo v informacijski družbi: Ljubljana, 21. marec 2025: zbornik povzetkov. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, 2025, str. 9.
- JAGER, Matjaž. O lepoti in izzivih Kantove formule za izstop iz nadoletnosti. V: Novak, Aleš (ur.), Krajnc, Kristina (ur.). Simpozij za pravno in socialno filozofijo 2025: zbornik povzetkov: 2. in 3. oktober 2025, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani. Brezplačna e-izd. Ljubljana: Pravna fakulteta, 2025, str. 26. ISBN 978-961-7162-23-3.
- JAGER, Matjaž. Obedience to the repressive regime: is it due to external coercion, internal voluntary consent, or something else?. V: Social sciences 4 democracy: Annual Conference #2: Law, politics and social movements in illiberal times: resistance, reaction and oppression; 18–20 June 2025, University of Sarajevo, Faculty of Law, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Ljubljana: Institute of Criminology at the Faculty of Law. 2025, 1 spletni vir.
- JAGER, Matjaž. An overlooked (but perhaps most common) response to living in a repressive regime: predavanje, Libera, Rim, 28. 5. 2025.
- JEROMELJ, Lovrena. Emotional labour among legal professionals: insights from the Slovenian criminal justice system. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 104.
- JEROMELJ, Lovrena. The emotional demands of justice: investigating emotional labour in Slovenia's criminal justice system: predavanje, The European Group on Sentencing & Penal Decision-Making, European Seminar »The Role of Culture in Sentencing & Penal Decision-Making«, Copenhagen, 2. 6. 2025.
- LIPOVAC, Dean, ČUFAR, Kristina. Cannabis and drug-related crime in Slovenia: prevalence, trends, and risk factors. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 42.
- LIPOVAC, Dean. Validation of a screening tool in correctional facilities: predicting risk for recidivism. V: Abstract book of the 19th European Congress of Psychology: Transforming psychological science: the 2030 agenda: 1–4 July 2025, Paphos, Cyprus. Bern: Hogrefe AG, 2025, str. 13. European journal of psychology open, Vol. 84, suppl. 1. ISSN 2673-8627.
- LIPOVAC, Dean. Statistična analiza kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji: predavanje, Seminar o obravnavi storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami, Ljubljana, 21. marec 2025.
- MARČENKO, Miha, BALAZIČ, Marko, SKOČIR, Manja, LIPOVAC, Dean, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Mapping sentencing research: what we know, what we're missing, and where to go next. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 242–243.
- MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Arhitektura pravnega odločanja. V: 51. Dnevi slovenskih pravnikov, 16. in 17. oktober 2025, Portorož. Ljubljana: LEXPERA, 2025. 51, [št.] 6/7, str. 1141–1153. Podjetje in delo, [letn.] 51, [št.] 6/7. ISSN 0353-6521.
- MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, BALAZIČ, Marko, SKOČIR, Manja, MARČENKO, Miha, LIPOVAC, Dean. Mapping sentencing research: an AI-assisted journey to a comprehensive overview. V: 25th Annual Conference of

the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 242–243.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Sentencing architecture: exploring the decision-making landscape. V: Politics of the body at the crossroads: Law and Society Association Annual Meeting: May 22–25, 2025, Hyatt Regency Chicago. [Amherst]: Law and Society Association. 2025, 1 spletni vir.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Sentencing architecture. V: Rethinking what and how we know sentencing: the Sentrix Workshop at Bled, 12–14 November, Bled, Slovenia: [conference proceedings]. Bled: [Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani], 2025, str. [30–31].

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Alternativno kaznovanje: predavanje, Seminar o obravnavi storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami, Ljubljana, 21. marec 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, MARČENKO, Miha. Cultural clarity: mapping how sentencing research talks about 'culture': predavanje, The European Group on Sentencing & Penal Decision-Making, European Seminar »The Role of Culture in Sentencing & Penal Decision-Making«, Copenhagen, 2. junij 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, JEROMELJ, Lovrena. Kaj (še) zajema delo v kazenskem pravosodju?: emocionalno delo kot spregledana razsežnost: predavanje, Izobraževalni dnevi Vrhovnega državnega tožilstva Republike Slovenije in Društva državnih tožilcev Slovenije, Kongresni center Adria Ankaran, Ankaran, 12. junij 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, PRESTOR, Luka Gal. Prisilna namestitev kot norma?: čas za resen premislek: kritična analiza sistema, ki nima alternativ: predavanje, Posvet za načrtovanje razvoja varovanih oddelkov, Ljubljana, 28. marec 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, LIPOVAC, Dean. Rethinking sentencing research: scoping literature review: predavanje, Annual Conference of European Society for Empirical Legal Studies, Toulouse, 19. jun. 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. V senci 308. člena: preobremenjeno kazensko pravosodje in tisto, česar ne želimo (videti): predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, LIPOVAC, Dean. Onkraj fikcije: kaj nam podatki in analize povedo o umorih v Sloveniji: predavanje na literarnem festivalu Krimifest, Ljubljana, 6. november 2025.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (diskutant). Court innovations and court scholarship: rethinking sentencing, accessibility, and AI in judicial decision-making: okrogla

miza, Law and Society Association Annual Meeting, Chicago, 22. maj 2025.

– PRESTOR, Luka Gal. Challenges in prosecuting human trafficking in Slovenia: legal framework, judicial practices, and the path forward. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 141–142.

– Bohinec, Monika (diskutant), Škraban, Juš (diskutant), Ramon, Shula (diskutant), PRESTOR, Luka Gal (diskutant). How to stop coercion and restraint: okrogla miza na mednarodni konferenci »Franco Basaglia: onkraj meja: prakse svobode«, Nova Gorica, 13. november 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Criminalization of academic and legal discourse on Palestine: a barrier to upholding international law in prosecution of war crimes and prevention of genocide. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 282.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva, VOLINZ, Lior, et al. Genocide is a crime: on Israel's genocide in Gaza and the criminalization of those who oppose it. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 370–371.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva, et al. The persistent need to study war from a critical criminological perspective. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 142.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Med regulacijo in cenzuro: zatiranje spletnega udejstvovanja v zvezi z dogajanjem v Gazi kot študija primera. V: Damjan, Matija (ur.). Konferenca Pravo v informacijski družbi: Ljubljana, 21. marec 2025: zbornik povzetkov. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, 2025, str. 9.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. German repression of anti-genocide advocacy: framing legal debate as political extremism and hate speech. V: Social sciences 4 democracy: Annual Conference #2: Law, politics and social movements in illiberal times: resistance, reaction and oppression; 18–20 June 2025, University of Sarajevo, Faculty of Law, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Ljubljana: Institute of Criminology at the Faculty of Law. 2025, 1 spletni vir.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Med regulacijo in cenzuro: zatiranje spletnega udejstvovanja v zvezi z dogajanjem v

Gazi kot študija primera: predavanje, konferenca Pravo v informacijski družbi, 21. marca 2025, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Strokovni posvet »Slovenija in odgovornost kaznovanja izraelskih hudodelstev«: vodenje pogovora s Francesco Albanese, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 9. jul. 2025.

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Star Wars: Space, Harm and Conflicts: [panel]: vodenje panela na konferenci »Law and Challenges of Digital (R)evolution / »Pravo pred izzivi digitalne (r)evolucije«, org. Inštitut za kriminologijo, Ljubljana, 20. nov. 2025.

– SALECL, Renata. Jealousy and envy as motivators of individual and state aggressions. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 11.

– SALECL, Renata. Aggression, self-destruction and sublimation in times of catastrophes: predavanje na »American Society of Criminology, 2025 Annual Meeting: Criminology, law and, the democratic ideal«, Washington, 13. nov. 2025.

– SALECL, Renata. The demise of democracy – are we there yet or just well on our way?: discussion at the Bled Strategic Forum, Bled, 2. sept. 2025.

– SALECL, Renata. Details are hidden in emotions – anger, envy, and jealousy: predavanje na SEMPL konferenci, Portorož, 27. 11. 2025.

– SALECL, Renata. Jealousy, envy and anger: predavanje na »Festival Indigo«, Ljubljana, 10. okt. 2025.

– SALECL, Renata. Topologies of Air: predavanje na »80th Remembrance of the Atomic Bombing of Hiroshima 2025 Peace Project Event«, Hirošima, 31. okt. 2025.

– Simić, Olivera (diskutant), SALECL, Renata (diskutant), Zaviršek, Darja (diskutant), Dedić, Jasminka (diskutant). Madam vojna zločinka: 30 let Daytona in dediščina Biljane Plavšić: pogovor in predstavitev knjige Olivera Simić, Mestni muzej Ljubljana, Ljubljana, 2. december 2025.

– SKOČIR, Manja. Digitalni dregljaji in temni vzorci: kako tehnologija izrablja naše vedenjske šibkosti. V: 51. Dnevi slovenskih pravnikov, 16. in 17. oktober 2025, Portorož. Ljubljana: Lexpera, 2025. 51, [št.] 6/7, str. 1154–1166. Podjetje in delo, [letn.] 51, [št.] 6/7. ISSN 0353-6521.

– SKOČIR, Manja. Dark patterns, digital manipulation, and social harm: a criminological and ethical analysis. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 28.

– SKOČIR, Manja. Regulacija vsebin, ki jih ustvarjajo uporabniki na družbenih omrežjih: med varovanjem svobode izražanja in preprečevanjem škode. V: Damjan, Matija (ur.). Konferenca Pravo v informacijski družbi: Ljubljana, 21. marec 2025: zbornik povzetkov. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, 2025, str. 8.

– SKOČIR, Manja. Teorija dregljajev: legitimna regulacija ali nevarna manipulacija?. V: Novak, Aleš (ur.), Krajnc, Kristina (ur.). Simpozij za pravno in socialno filozofijo 2025: zbornik povzetkov: 2. in 3. oktober 2025, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani. Brezplačna e-izd. Ljubljana: Pravna fakulteta, 2025, str. 21. ISBN 978-961-7162-23-3.

– SKOČIR, Manja. Deviantni umetniki in deviantna umetnost: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.

– SKOČIR, Manja. Od temnih vzorcev do temne tehnologije: pravni in etični vidiki manipulativnih razsežnosti sodobnih tehnologij: predavanje, Izobraževalni dnevi Vrhovnega državnega tožilstva Republike Slovenije in Društva državnih tožilcev Slovenije, Kongresni center Adria Ankaran, Ankaran, 12. junij 2025.

– SKOČIR, Manja. Pravni in etični vidiki manipulativne zasnove sodobne tehnologije: predavanje, Dnevi slovenskega sodstva, Portorož, 4. junij 2025.

– SKOČIR, Manja. Regulacija vsebin, ki jih ustvarjajo uporabniki na družbenih omrežjih: med varovanjem svobode izražanja in preprečevanjem škode: predavanje, konferenca Pravo v informacijski družbi, 21. marca 2025, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

– SKOČIR, Manja. Temni vzorci, usmerjeni k pridobivanju osebnih podatkov: predavanje na 4. konferenci prava varstva osebnih podatkov, Portorož, 6. in 7. okt. 2025.

– SKOČIR, Manja. Kdo so morilci v literaturi: predavanje na literarnem festivalu Krimifest, Ljubljana, 6. 11. 2025.

– ŠKETA, Živa. Regimes of mobility control and intensification of labour: the case of migrant workers from South Asia in the Slovenian logistics sector. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 4.

– ŠKETA, Živa. Bottom-up approaches to researching labor law and its role in worker organizing. V: Politics of the body at the crossroads: Law and Society Association Annual Meeting: May 22–25, 2025, Hyatt Regency Chicago. [Amherst]: Law and Society Association. 2025, 1 spletni vir.

– ŠKETA, Živa. Politični pristop k raziskovanju prava: oblikovanje pravnega statusa migrantskih delavcev v praksi. V: Novak, Aleš (ur.), Krajnc, Kristina (ur.). Simpozij za prav-

no in socialno filozofijo 2025: zbornik povzetkov: 2. in 3. oktober 2025, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani. Brezplačna e-izd. Ljubljana: Pravna fakulteta, 2025, str. 31. ISBN 978-961-7162-23-3.

– ŠKETA, Živa. Problemi tujcev na trgu dela, povezani s kršitvami delovnopravne zakonodaje: prispevek na posvetu »Integracija migrantov na trg dela«, org. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Nova Gorica, 29. maj 2025.

– ŠKETA, Živa. Medkulturno zaposlovanje: kako gradimo vključujoče delovno okolje: sodelovanje na strokovnem panelu, Maribor, 4. jun. 2025.

– VOLINZ, Lior, RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Weaponizing anti-discrimination law: how a controversial definition of anti-semitism shields Israel from accountability: predavanje na konferenci »12th Annual Conference Berkeley Center On Comparative Equality & Anti-Discrimination Law«, Ljubljana, 3. jul. 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. The evolving data economy in judicial settings: access, privilege, and monetisation. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 231.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Artificial intelligence and dark patterns: harmful subliminal manipulation in the EU regulation. V: Politics of the body at the crossroads: Law and Society Association Annual Meeting: May 22–25, 2025, Hyatt Regency Chicago. [Amherst]: Law and Society Association. 2025, 1 spletni vir.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Digitalna dimenzija nasilja nad ženskami: priporočilo skupine GREVIO Sveta Evrope: predavanje, Kongres kazenskega prava in kriminologije, Ljubljana, Pravna fakulteta, 15. maj 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Listina Sveta Evrope o uporabi umetne inteligence v pravosodnih sistemih: predavanje na konferenci Digitalizacija in umetna inteligenca v pravosodju, Ljubljana, Pravna fakulteta, 11. 4. 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Presentation of the findings of the report »Digital dimension of violence against women and girls in Slovenia«: predavanje, Conference Tackling the Digital Dimension of Violence Against Women and Girls in Slovenia – a Look to International Approaches, Ljubljana, 20. marec 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Practices to counter digital forms of violence against women in Slovenia: moderiranje okroglice, Conference Tackling the Digital Dimension of Violence Against Women and Girls in Slovenia – a Look to International Approaches, Ljubljana, 20. marec 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Protislovja regulacije vsebin na družbenih omrežjih: med svobodo, cenzuro in kaznovanjem:

moderator sekcije, konferenca Pravo v informacijski družbi, 21. marec 2025, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Illiberality in the post-Yugoslav context: ideological transformations and the (non-) autonomy of social subsystems. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 178.

– Čemas, Nana, Kaluža, Jernej, ŽNIDARŠIČ, Nina. Measuring pluralism, managing dissent: European media policy and its national translations. V: Communication and capital(ism): book of abstracts: Mid-term Conference of the European Sociological Association, Research Network 18 – The Sociology of Communications and Media Research: Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana, Slovenia: 28th–30th August 2025. [S. l.: s. n., 2025], str. 26–27.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Social dimensions of illicit cannabis use among medical patients: exploring access, social control, and stigma in everyday life. V: European Society for Social Drug Research, 36th Annual Conference: 1st–3rd October 2025, Prague, Czech Republic: book of abstracts. Prague: European Society for Social Drug Research, 2025, str. 42.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Genealogy of journalism in socialist Yugoslavia: an oral-historical elaboration of journalists' professional identity and experience. V: Forgotten journalists: lived experiences and professional identities in the past: Kramersplein 23, 9000 Ghent (Belgium), (5–7 June 2025). [S. l.: s. n., 2025], str. 10–11.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. The reconceptualization of »academic freedom« and the neoliberalization of the academic sphere: the end of political thought and action as a form of silence. V: Institutions as Battlegrounds: State Capture, Resistance and Academic Freedom under Siege: 19th Annual International Conference of the Serbian Political Science Association, University of Belgrade – Faculty of Political Science, 25–26 October 2025: book of abstracts = Borba za institucije: zarobljena država, napad na akademsku slobodu i otpor: Sabor politikologa, 19. godišnja međunarodna konferencija Udruženja za političke nauke Srbije, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, 25–26. oktobar 2025: knjiga apstrakata. [Beograd: Serbian Political Science Association, 2025], str. 108–110. ISBN 978-86-6425-141-9.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Reconceptualizing direct democracy in the sphere of labour: the non-autonomy of the proletarian public sphere and its discontinuity in the hegemony of (il)liberal democracy. V: Social sciences 4 democracy: Annual Conference #2: Law, politics and social movements in illiberal times: resistance, reaction and oppression; 18–20

June 2025, University of Sarajevo, Faculty of Law, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Ljubljana: Institute of Criminology at the Faculty of Law. 2025, 1 spletni vir.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. (Ne)avtonomija in neoliberalizacija akademije: mlade raziskovalke na razpotju med kritiko akademskega sistema in njegovimi strukturnimi problemi. V: Zablode in stranpoti sodobne znanosti in visokega šolstva: posvet Oddelka za filozofijo: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za filozofijo, Amfiteater FF UM, Maribor, 21. 5. 2025. Maribor: UM, Filozofska fakulteta. 2025, str. [4].

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Socialist solidarity as political friendship: collective power as political, subversive and emancipatory power: predavanje, Conference Contested Solidarities: Contentious Politics Between Resistance, Backlash and Change, Dunaj, 16. junij 2025.

– ŽNIDARŠIČ, Nina. Yugoslav self-governing socialism, the autonomy of journalism and its material conditions: predavanje, Workshop Media and Communication Studies from the Periphery: Ways of Being and Doing, online, 15. marec 2025.

10 Pedagoško delo delavcev, ki so imeli na inštitutu v letu 2025 sklenjeno redno delovno razmerje s polnim ali krajšim delovnim časom

Marko Balažič:

– vabljeno predavanje z naslovom »Kazensko pravo« pri predmetu Temelji prava na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Kristina Čufar:

– izvajalka predmeta Temelji prava na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in Teoretična pojmovanja težav v socialni integraciji II na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Hana Hawlina:

– asistentka za socialno psihologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani; vodenje vaj pri predmetih Konstrukcija socialnega sveta in Psihologija socialne moči in socialnega vpliva.

Matjaž Jager:

– soizvajalec predmetov Kriminaliteta belega ovrtnika, Idejne predpostavke zločina in kazni in Metodologija raziskovanja v kriminologiji, vse na doktorskem študiju, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani; gostujoči zunanji član komisije za zagovor doktorskih disertacij na Faculty of Law, University of Malta.

Saša Krajnc:

– vabljeno predavanje pri predmetu Varstvo zasebnosti v kazenskih postopkih, dodiplomski študij, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

Dean Lipovac:

– izvajalec predmetov Napredne statistične metode v psihologiji in Načrtovanje raziskav in statistična analiza podatkov, podiplomski študij Psihologija na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem.

Mojca Mihelj Plesničar:

– soizvajalka predmeta Penologija, druga stopnja, Socialna pedagogika, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani; izvajalka predmeta Pravo in psihologija, druga stopnja, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani; sonosilka predmetov Kriminologija in kriminalitetna politika, Raziskovanje v kriminologiji, Teorija in praksa kaznovanja, doktorski študij, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, soizvajalka predmeta Kazensko materialno pravo na Kriminalističnem tečaju, Policijska uprava, Tacen, Ljubljana.

Nežka Sajinčič:

– izvajalka predmetov Osnove pedagoške psihologije in Evolucijska psihologija na dodiplomskem programu Biopsihologija ter predmeta Šolska psihologija na magistrskem programu Psihologija na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem.

Renata Salecl:

– gostujoča predavateljica School of Law, Birkbeck College, London.

Manja Skočir:

– vodenje vaj pri predmetu Kazensko pravo, enovit magistrski študij, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

Lior Volinz:

– vabljeno predavanje z naslovom »Urban Policing and Plural Security Governance« pri podiplomskem predmetu: »Kriminal in mesto II«, Oddelek za kriminologijo, Vrije Universiteit Brussel; vabljeno predavanje z naslovom »Materialities of (in)security: space, infrastructures technologies« na Oddelku za sociologijo, University College Dublin, Irska.

Aleš Završnik:

– nosilec predmetov Psihoanaliza in zločin ter Zločin in družbeni nadzor v informacijski družbi, doktorski študij, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani; sonosilec predmeta

Kriminologija in kriminalitetna politika, doktorski študij, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani; sonosilec predmeta Varstvo zasebnosti v kazenskih postopkih, dodiplomski študij Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani; predavanja pri predmetu Pravni vidiki informacijskih tehnologij, magistrski študij, Fakulteta za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani.

Predavanja na tujih univerzah

– BADALIČ, Vasja. Genocidal human-machine assemblage: artificial intelligence and the mass extermination of civilians in Gaza: predavanje, Boğaziçi University, Department of Political Science and International Relations, Istanbul, 9. maj 2025.

– BADALIČ, Vasja. Genocidal human-machine assemblage: artificial intelligence and the mass extermination of civilians in Gaza: predavanje, Özyeğin University, Department of International Relations Seminar Series, Istanbul, 28. april 2025.

– ČUFAR, Kristina. The role of illiberal cultural policy in Slovenia's democratic backsliding: predavanje, Özyeğin University, Department of International Relations Seminar Series, Istanbul, 28. april 2025.

– SALECL, Renata. Mirando hacia el futuro (segunda jornada): predavanje, Escuelas de temporada, Universidad de Chile, Santiago de Chile, 14. jan. 2025.

– ZAVRŠNIK, Aleš. AI and crime: lecture at module »Artificial Intelligence and Intellectual Property«, Strasbourg University, Center for International Intellectual Property Studies, 9. januar 2025, Zoom.

Mentorstva pri magistrskih delih (bolonjski študij)

– Jerlah, Eva. Dean LIPOVAC [mentor]. Meta Lavrič [somentor]. Doživljanje konflikta vlog zaposlenih znotraj oddelka za vzgojo v slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora: magistrsko delo = Experiencing role conflict within the department of education in Slovenian prisons. Koper: [E. Jerlah], 2025. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (IX, 90 str., [7] str. pril.)), ilustr.

– Stariha, Andraž. Aleš ZAVRŠNIK [mentor]. Prepovedani in tvegani sistemi umetne inteligence v pravnem redu EU: magistrsko diplomsko delo. Ljubljana: [A. Stariha], 2025. III, 48 f.

– Matović, Mario. Dean LIPOVAC [mentor]. Janja Usenik [somentor]. Psychological responses of football players to injury in a chosen professional Finnish football club: master's thesis = Psihološki odzivi nogometašev na poškodbo v izbranem profesionalnem finskem nogometnem klubu: magistrsko delo. Koper: [M. Matović], 2025. 1 spletni vir (1

datoteka PDF (IX, 53 str., [1] str. pril.)), ilustr.

– Lisjak, Nik. Dean LIPOVAC [mentor]. Vloga kognitivnih alternativ pri podnebni akciji: magistrsko delo = The role of cognitive alternatives in climate action. Koper: [N. Lisjak], 2025. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (VII, 33 str., [1] str. pril.)), ilustr.

Somentor pri magistrskih delih (bolonjski študij)

– Krajnc, Lea. Maja Smrdu [mentor]. Dean LIPOVAC [somentor]. Povezanost zaznane socialne opore s stresom, anksioznostjo in depresijo pri slovenskih rokometistkah: magistrsko delo = The relationship between perceived social support and stress, anxiety, and depression in Slovenian female handball players. Koper: [L. Krajnc], 2025. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (IX, 74 str., [3] str. pril.)), ilustr.

– Lapanja, Pia. Robert Masten [mentor]. Mojca MIHELJ PLESNIČAR [somentor]. Psihološke obremenitve sodnikov in sodnic ter odnos do psihološke podpore: magistrsko delo. Ljubljana: [P. Lapanja], 2025. 99 str., preglednice.

11 Delo knjižnice in založbe

Knjižnica inštituta deluje kot aktivna članica v sistemu vzajemne katalogizacije COBISS in v vzajemno zbirko podatkov COBIB redno vnaša podatke o novih knjigah, revijah ter bibliografskih enotah delavcev inštituta. S svojo zbirko pomembno podpira znanstveno, raziskovalno in pedagoško delo zaposlenih.

Bibliografska obdelava gradiva je v letu 2025 zajela 245 enot (tj. monografij, serijskih publikacij, sestavnih delov in izvedenih del). Ob koncu leta 2025 je knjižnični sklad inštituta obsegal 12.788 katalogiziranih enot gradiva v sistemu COBISS. Knjižnica inštituta hrani 28.013 enot gradiva, ki pa še ni v celoti katalogizirano v vzajemnem katalogu.

Iz knjižnice je bilo izposojenih 1299 monografskih publikacij in 10 serijskih publikacij. Dostop do vrhunskih tujih kriminoloških revij je vsem raziskovalcem inštituta, delavcem in študentom fakultet, visokih in višjih šol ter drugim uporabnikom s članstvom v knjižnici inštituta omogočen s konzorcijskim sodelovanjem za nabavo tujih periodičnih publikacij Sage Premier ter Oxford University press (konzorcij COSEC).

12 Bibliografija delavcev inštituta v letu 2025

Delavci inštituta so v letu 2025 samostojno ali v soavtorstvu objavili osem monografij in drugih zaključnih del ter 36

čankov v znanstvenih in strokovnih revijah ter dnevnem časopisu. V različnih medijih je bilo objavljenih deset intervjujev z delavci inštituta, ki so gostovali tudi v osmih radijskih in televizijskih oddajah. Bili so tudi člani v osemnajstih uredništvih ter recenzenti pri devetnajstih revijah in dveh monografskih publikacijah.

Znanstveni članki

- AMBROŽ, Matjaž. Prevoz prebežnikov v neprimernih razmerah: standard konkretnega ogrožanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Jan.–mar. 2025, letn. 76, št. 1, str. 31–40. ISSN 0034-690X.
- ARNEŽ, Jasmina, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Confronting normative frameworks with practical realities: redefining juvenile justice in Slovenia. *Prison service journal*. 2025, iss. 278, str. 16–25, ilustr. ISSN 0300-3558.
- BALAŽIC, Marko. Kazenskopравни in kriminološki vidiki pregona trgovanja z ljudmi v Sloveniji. *Pravna praksa*: PP. [Tiskana izd.]. 28. avg. 2025, leto 44, št. 31/32, pril. str. ii–viii, z avtorj. sl. ISSN 0352-0730.
- BEZLAJ, Alina. Affective dynamics of belonging in a regenerated Dublin suburb. *Emotion, space and society*. Feb. 2025, vol. 54, [article no.] 101056, str. 1–9. ISSN 1755-4586.
- BEZLAJ, Alina. Moralisation of space and the spatiality of morality = Moralizacije prostora in prostorskost morale: the case of the Dublin working class neighbourhood Ballymun = primer dublinske delavske soseske Ballymun. *Svetovi*. jul. 2025, letn. 3, št. 2, str. 69–85. ISSN 2820-6088.
- BRIŠKI, Lora. Modification of criminal charges: European line between a Kafkaesque process and a fair trial. *New journal of European criminal law*. 2025, vol. 16, iss. 2, str. 213–232. ISSN 2399-293X.
- BRIŠKI, Lora. Meje spreminjanja opisa kaznivega dejanja iz obtožnega akta v sodbi: napolnjevanje zahteve po objektivni identiteti med obtožbo in sodbo. *Pravnik: revija za pravno teorijo in prakso*. [Tiskana izd.]. 2025, letn. 80, št. 1/2, str. 79–101, 123–124. ISSN 0032-6976.
- BRIŠKI, Lora, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Medigra zakonodajalca in sodišč pri oblikovanju kaznivalne politike: analiza začetnih učinkov spremembe prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države v kazenski zakonodaji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Jan.–mar. 2025, letn. 76, št. 1, str. 5–18, preglednice. ISSN 0034-690X.
- BRIŠKI, Lora. Redistribution of responsibility in framing criminal charges?: an empirical study of the modifications of charges during criminal trial in Slovenia. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2025, vol. 34, no. 1, str. 11–27. ISSN 1731-6375.
- ČUFAR, Kristina, HAWLINA, Hana. Weaponizing culture: the role of illiberal cultural policy in Slovenia's democratic backsliding. *Politics and governance*. 2025, vol. 13, 27 str., ilustr. ISSN 2183-2463.
- ČUFAR, Kristina, LIPOVAC, Dean. Kriminaliteta v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji: statistični vpogled s poudarkom na konoplji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Jul.–sept. 2025, letn. 76, št. 3, str. 206–221, ilustr. ISSN 0034-690X.
- Perovnik, Matej, Kos, Hana, Vidmar, Gaj, Fabjan, Sara, HAWLINA, Hana, Tomat, Nastja, Trol, Dolores, Bresjanac, Mara. Public interest and engagement in care for brain health in Slovenia: the role of education. *Frontiers in public health*. 2025, vol. 13, [article no.] 1490846, 12 str., ilustr. ISSN 2296-2565.
- HAWLINA, Hana, Zittoun, Tania. Notes from self-isolation: imagination in times of ruptures. *Integrative psychological and behavioral science*. 2025, vol. 59, article no. 63, 1 datoteka PDF (33 str.), ilustr. ISSN 1936-3567.
- JEROMELJ, Lovrena, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Kaj (še) zajema delo v kazenskem pravosodju?: emocionalno delo kot spregledana razsežnost. *Pravosodni bilten*. 2025, letn. 46, št. 2, str. 49–70. ISSN 1318-1459.
- KANDUČ, Zoran. Kriminalna politika zahodnih imperialističnih držav. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Jul.–sept. 2025, letn. 76, št. 3, str. 159–189. ISSN 0034-690X.
- Johansen, Louise Victoria, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Roach Anleu, Sharyn L., Bergman Blix, Stina. Constructing objectivity: emotions in legal decision-making: editorial. *Frontiers in sociology*. 2025, vol. 10, 1 spletni vir (1 datoteka PDF (7 str.)). ISSN 2297-7775.
- Barkāne, Irēna, Fernández-Aller, Celia, Tauchnitz, Evelyne, RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva, SKOČIR, Manja, ZAVRŠNIK, Aleš. Integrating ethical principles and human rights based approach in the EU Artificial Intelligence Act and the Council of Europe Convention on Artificial Intelligence: interplay of ethics and law in the AI regulation debate. *Juridiskā zinātne: Latvijas Universitātes Žurnāls*. 2025, no. 19, str. 43–59. ISSN 2592-9364.
- RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. If machines could speak: What can the AI-powered technologies used in Gaza tell us about Israel's genocidal intent?. *Criminological encounters*. 2025, vol. 7, iss. 1, str. [1–8]. ISSN 2506-7583.
- SKOČIR, Manja. Temni vzorci kot pravni problem: kako učinkovita je evropska zakonodaja pri omejevanju digitalne manipulacije?. *Pravni letopis ...: zbornik Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani*, str. 285–306. ISSN 1855-5861.
- Malenšek, Miha, ZAVRŠNIK, Aleš, KRAJNC, Saša, Križnar, Primož, Bajec, Marko, Žitnik, Slavko. Towards contradiction detection in legal texts: corpus preparation and

contradiction extraction. Slovenščina 2.0: empirične, aplikativne in interdisciplinarne raziskave. 2025, letn. 13, št. 2, str. 179–209, ilustr. ISSN 2335-2736.

Strokovni članki

– AMBROŽ, Matjaž. Sodniške šole, resničnost in influencerji. Pravna praksa: PP. [Tiskana izd.]. 3. jul. 2025, leto 44, št. 26, str. 7–8, z avtorj. sl. ISSN 0352-0730.

– Sedej Grčar, Andreja, BALAŽIC, Marko. Razpolaganje z obtožnico in pravice obrambe – v luči sodne prakse Sodišča EU. Odvetnik: glasilo Odvetniške zbornice Slovenije. Pomlad 2025, leto 27, št. 1/2, str. 18–26, ilustr. ISSN 1408-9440.

– ČUFAR, Kristina, HAWLINA, Hana. Culture under siege: how illiberal politics rewrite the past and shape possible futures. V: The Illiberalism Studies Program. Washington: Institute for European, Russian, and Eurasian Studies. 13. okt. 2025, 1 spletni vir, ilustr.

– HAWLINA, Hana. Izgubljene in najdene prihodnosti: Hana Hawlina. Slovenska arhitektura in prostor ... 2025, str. 22–23, portret. ISSN 2232-4046.

– JEROMELJ, Lovrena. Kongres kazenskega prava in kriminologije: v dialogu med teorijo in prakso. Pravna praksa: PP. [Tiskana izd.]. 5. jun. 2025, leto 44, št. 22/23, str. 40–42. ISSN 0352-0730.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanec). Poleg zlorab še zasmehovanje: žrtve spolnih napadov v Sloveniji na sodiščih niso dovolj zaščitene. Regionalobala.si. 25. jul. 2025, 1 spletni vir.

– SALECL, Renata. Medicinska etika v času politične korektnosti in medijskega linča. Gledališki list SNG. Drama. 2024/2025, letn. 104, št. 8, str. 15–18. ISSN 2350-3769.

– Cvelfar, Ana, ŠKETA, Živa, Zakelšek, Marja. Feminist co-research: the case of retail workers in Slovenia. Notes from below. 14 Mar. 2025, iss. 23, 1 spletni vir. ISSN 2631-9284.

– Kogovšek Šalamon, Neža, ŠUGMAN STUBBS, Katja. Odklonilno ločeno mnenje sodnice dr. Neže Kogovšek Šalamon, ki se mu pridružuje sodnica dr. Katja Šugman Stubbs: inkriminacija ponareditve poslovne listine. Odločbe in sklepi Ustavnega sodišča Republike Slovenije. 2023, zv. 28, str. 793–795. ISSN 1318-0894.

Samostojni znanstveni sestavki ali poglavja v monografski publikaciji

– ARNEŽ, Jasmina, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Reconsidering parole: the interplay of purpose, expertise and institutional structure. V: Annison, Harry (ur.), Carr, Nicola (ur.), Guiney, Thomas (ur.). Parole futures: rationalities, institutions and practices. 1st ed. Oxford; New York; Dublin: Hart,

2025, str. 177–199. Oñati international series in law and society. ISBN 978-1-50998-217-2, ISBN 978-1-50998-226-4.

– Drápal, Jakub, Bolocan-Holban, Augustina, Ginter, Jaan, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Tomšů, Kristýna, Vidaicu, Mihaela. Sentence justification in first-level courts in post-communist Europe. V: Drápal, Jakub (ur.). Justifying punishment: perspectives from post-communist Europe. Abingdon; New York: Routledge, 2025, str. [39]–62, ilustr. Routledge contemporary issues in criminal justice and procedure, Routledge focus. ISBN 978-1-032-72264-1, ISBN 978-1-032-74744-6.

– Gruntar Jermol, Ada, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Odprti izobraževalni viri o prevajanju pravnih besedil. V: Markič, Jasmina (ur.), Maček, Amalija (ur.), Geršak, Urša (ur.). Pravica biti slišan: izzivi in projekti na področju sodnega in skupnostnega tolmačenja in prevajanja. 1. izd. Ljubljana: Založba Univerze, 2025, str. 291–299. ISBN 978-961-297-724-5.

– Poama, Andrei, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Epistemic injustice, state misconduct and sentence mitigation. V: Zaibert, Leo (ur.), Roberts, Julian V. (ur.), Ryberg, Jesper (ur.). Responding to the culpable state: is sentence mitigation appropriate?. 1st ed. Oxford [etc.]: Hart Publishing, cop. 2025, str. [193]–211. Studies in penal theory and ethics, vol. 10. ISBN 978-1-50997-565-5.

– SALECL, Renata. Oracles and sublimation: Fantasies of the end of the world. V: Martínez, Chus (ur.), Kocutar, Ajda Ana (ur.). The oracle: on fantasy and freedom. London: Sternberg Press; [Ljubljana]: International Centre for Graphic Arts, cop. 2025, str. 177–199. ISBN 978-1-915609-77-9.

– ZAVRŠNIK, Aleš. Big data. V: Kaufmann, Mareile (ur.), Lomell, Heidi Mork (ur.). De Gruyter handbook of digital criminology: edited by Mareile Kaufmann and Heidi Mork Lomell. Berlin; Boston: De Gruyter, cop. 2025, str. 107–114. De Gruyter contemporary social sciences handbooks (Print), vol. 6. ISBN 978-3-11-106193-1. ISSN 2747-9269.

Samostojni strokovni sestavki ali poglavja v monografski publikaciji

– SALECL, Renata. Bedrohung von oben: Ist es Zeit für ein neues Menschenrecht? = Threats from the air: Is there a time for a new human right?. V: Fiedler, Elisabeth (ur.), Haselsteiner-Scharner, Jasmin (ur.). Public art: Kunst im öffentlichen Raum Steiermark, 2022–2024. Wien; = Vienna: Verlag für Moderne Kunst, cop. 2025, str. 26–29. Kunst im öffentlichen Raum Steiermark, 6. ISBN 978-3-99153-118-0.

Recenzije, prikazi knjig, kritike

– ZAVRŠNIK, Aleš. Making surveillance public: why

you should be more woke about AI and algorithms by Marc Schuilenburg: book review. Punishment & society. Aug. 2025, vol. 29, iss. 3, str. 387–389. ISSN 1462-4745.

Polemike, diskusijski prispevki, komentarji

- AMBROŽ, Matjaž. Intenzivno in ekstenzivno kmetovanje. Pravna praksa: PP. [Tiskana izd.]. 20. mar. 2025, leto 44, št. 10/11, str. 19, ilustr. ISSN 0352-0730.
- AMBROŽ, Matjaž. Drvarska pota. Pravna praksa: PP. [Tiskana izd.]. 21. avg. 2025, leto 44, št. 29/30, str. 29, ilustr. ISSN 0352-0730.
- AMBROŽ, Matjaž. Prekvasiti mitologijo?. Pravna praksa: PP. [Tiskana izd.]. 17. okt. 2025, leto 44, št. 39, str. 23, ilustr. ISSN 0352-0730.
- SALECL, Renata. Čto delat?. Delo, Sobotna priloga. [Tiskana izd.]. 8. mar. 2025, let. 67, št. 55, ilustr. ISSN 0350-7521, ISSN 1580-3007.
- SALECL, Renata. Pogum. Delo, Sobotna priloga. [Tiskana izd.]. 10. maj 2025, let. 67, št. 106, ilustr. ISSN 0350-7521, ISSN 1580-3007.
- SALECL, Renata. Jedrska tesnoba. Delo, Sobotna priloga. [Tiskana izd.]. 15. nov. 2025, leto 67, št. 264, avtorj. sl. ISSN 0350-7521, ISSN 1580-3007.

Intervjuji

- SALECL, Renata (*intervjuvanec*), Hladnik-Milharčič, Ervin (oseba, ki intervjuva). Renata Salecl: intervju. Dnevnik, Dnevnikov objektiv. [Tiskana izd.]. 7. feb. 2025, leto 75, št. 31, ilustr. ISSN 1318-0320, ISSN 1854-6781.

Znanstvene monografije

- Gillett, Matthew, Grünfeld, Katja, RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Lex ad astra: non-state actor accountability for space pollution. Leiden; Boston: Brill Nijhoff, 2025. XIV, 473 str. Studies in space law, vol. 26. ISBN 978-90-04-72461-7. ISSN 1871-7659.

Strokovne monografije

- SALECL, Renata. Maleducados. 1a ed. Buenos Aires: Editorial Godot, 2025. 160 str. ISBN 978-631-6689-04-7.
- ZAVRŠNIK, Aleš, Hooper, Louise. The digital dimension of violence against women and girls in Slovenia. [Strasbourg]: Council of Europe, cop. 2025. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (37 str.)), ilustr.

Končna poročila o rezultatih raziskav

- ARNEŽ, Jasmina, BEZLAJ, Alina, Flaker, Vito, Fras, Sara, Grebenc, Vera (avtor, urednik), Jelenc, Lucija, Kapus, Andraž, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, PRESTOR, Luka Gal, Prevodnik, Katja, Rafaelič, Andreja, Škraban, Juš (avtor, urednik), TADIČ, Darja, Tomc Arko, Maruša, Bohinec, Monika (sodelavec pri raziskavi), Urek, Mojca (sodelavec pri raziskavi), Ficko, Katarina (sodelavec pri raziskavi). Preobrazba varovanih oddelkov v skupnostne oblike oskrbe odraslih in otrok z oviranostmi: poročilo o raziskavi. V Ljubljani: Založba Univerze, 2025. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (293 str.)), graf. prikazi. ISBN 978-961-297-573-9.
- Peña Acuña, Beatriz, Fernández-Aller, Celia, D'Antonio Maceiras, Sergio, Cabral Dos Santos Veiga, Paula Margarida, Schellekens, Jasper, ZAVRŠNIK, Aleš, Bonello Rutter Giappone, Krista, Šarf, Pika, RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva, et al. Artificial intelligence and digital rights, opportunities and challenges: qualitative report on the implementation, scope and regulation of artificial intelligence in various countries through focus group discussions. Primera ed. Madrid: Asociación cultural y científica iberoamericana, 2025. 37 str., ilustr. ISBN 978-84-10041-56-1.

Elaborati, predštudije, študije

- BALAŽIC, Marko, PRESTOR, Luka Gal, JEROMELJ, Lovrena, ŠKETA, Živa, LIPOVAC, Dean, Thaler, Iza, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji: elaborat: projekt V5-24001. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2025. 314 str., ilustr.
- ČUFAR, Kristina, FILIPČIČ, Katja, HAFNER, Miha, JANKOVIČ, Aleksej, LIPOVAC, Dean, Novak, Jurij, ŽNIDARŠIČ, Nina. Alternativni načini obravnave storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami: primer konoplje: elaborat: projekt V5-2324. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2025. 81 str., ilustr.
- MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, BERTOK, Eva, BEZLAJ, Alina, LIPOVAC, Dean, HAWLINA, Hana, TADIČ, Darja, JEROMELJ, Lovrena, Kapun, Andrej, SKOČIR, Manja, ŽNIDARŠIČ, Nina, MARČENKO, Miha. Preučevanje družbenega vzdušja v zavodih za prestajanje kazni zapora: metodologija, postopki in praksa: elaborat: projekt V5-2341. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2025. [16], 642, 23, 38 str., ilustr.

Radijske ali televizijske oddaje, podkasti, intervjuji, novinarske konference

- Čertanc, Petra (oseba, ki intervjuva), Rigler, Tristan (intervjuvanec), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanec)

ka), Podjed, Dan (intervjuvanec), Pavlič, Ana (intervjuvanka). Kultura incelov. Ljubljana: Pro Plus, 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (15 min 41 sek)). 24ur Fokus.

– Šabić, Ajla, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanka), BEZLAJ, Alina (intervjuvanka). Resocializirani možgani. Ljubljana: Radio Študent, 2025. 1 spletni vir (1 zvočna datoteka (15 min, 17 sek)). OFFsajd.

– Volčič, Sara (oseba, ki intervjuva), Hudoklin, Mateja (intervjuvanka), Kline, Mirjam (intervjuvanka), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanka). Tudi mladoletni na sodišče?: iz Sveta. Ljubljana: Pro Plus, 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (9 min 23 sek)). Svet na Kanalu A.

– Mrzlikar, Nina (oseba, ki intervjuva), Anutović, Vladimir (intervjuvanec), Kužnik, Andrej (intervjuvanec), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanka), Majcen, Bojan (intervjuvanec), Katič, Andreja (intervjuvanka), Verk, Frančišek (intervjuvanec), Narič, Goran (intervjuvanec). Za zidovi novega zapora. Ljubljana: Radiotelevizija Slovenija javni zavod, 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (14 min, 32 sek)), barve, zvok. Tednik.

– Čakarić, Maja (oseba, ki intervjuva), Škrinjar, Klara (oseba, ki intervjuva), SALECL, Renata (intervjuvanka). Območje lagodja z Renato Salecl. [Ljubljana]: Beletrina, 2025. 1 spletni vir (1 zvočna datoteka (27 min, 34 sek)). AirBeletrinin podcast.

– Illingworth, Shona (intervjuvanka), SALECL, Renata (oseba, ki intervjuva). Shona Illingworth, artist, in conversation with Renata Salecl, co-curator of »Topologies of Air«. [Ljubljana]: Cukrarna; [San Bruno]: Youtube [distributer], 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (24 min 58 sek)), barve, zvok.

– Čobec, Aleksander (oseba, ki intervjuva), SKOČIR, Manja (intervjuvanka), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (intervjuvanka). Jezikovna nejasnost na sodišču. Ljubljana: Radiotelevizija Slovenija, javni zavod, 2025. 1 spletni vir (1 zvočna datoteka (20 min, 28 sek)). Jezikovni pogovori.

– Štefančič, Marcel (oseba, ki intervjuva), Savič, Domen (intervjuvanec), ZAVRŠNIK, Aleš (intervjuvanec), Delakorda, Simon (intervjuvanec). Domen Savič, Aleš Završnik, Simon Delakorda o digitalnem nadzoru. Ljubljana: Radiotelevizija Slovenija, javni zavod, 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (12 min, 53 sek)), barve, zvok. Marcel.

Strokovni filmi, videoposnetki ali zvočni posnetki

– RAMUŠ CVETKOVIČ, Iva. Transformation of war, fragmentation of law and dominance of technology. [Ljubljana]: Aksioma; [San Bruno]: Youtube [distributer], 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (15 min 46 sek)), barve, zvok.

– SALECL, Renata. Valor de las emociones negativas.

[Santiago de Chile: Senado de Chile]; [San Bruno]: Youtube [distributer], 2025. 1 spletni vir (1 videodatoteka (17 min 23 sek)), barve, zvok.

Uredništva

– Cyberspace conference ... ZAVRŠNIK, Aleš (član uredniškega odbora 2010–). Brno: Ústav práva a technologií, [2003]–.

– Digital war. SALECL, Renata (gostujoči urednik 2023, članica uredniškega odbora 2020). [London?]: Palgrave Macmillan, 2020–. ISSN 2662-1983.

– Državno odvjetništvo otvara razgovor: časopis Državnoga odvjetništva Republike Hrvatske. ZAVRŠNIK, Aleš (član uredniškega odbora 2025–). Zagreb: Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, 2025–. ISSN 3102-3479.

– Ideo. JAGER, Matjaž (član uredniškega odbora 2016–). Iași: [s.n.], 2016–. ISSN 2537-124X.

– Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju. KANDUČ, Zoran (član uredniškega odbora 1995–). Zagreb: Fakultet za defektologiju, 1993–. ISSN 1330-2604.

– The Lacanian review. SALECL, Renata (članica uredniškega sveta 2018–). Paris: New Lacanian school, 2016–. ISSN 2494-825X.

– Law, culture and the humanities: a publication of the Association for the study of law, culture and humanities. SALECL, Renata (članica uredniškega odbora 2005–). London: Hodder, 2005–. ISSN 1743-8721.

– Manet. ŠUGMAN STUBBS, Katja (članica uredniškega odbora 2004–). Ljubljana: Ljubljana. Littera scripta manet. ISSN 1854-2301, ISSN 1854-228X.

– Masaryk University journal law and technology. ZAVRŠNIK, Aleš (član uredniškega odbora 2010–). [Online ed.]. Brno: Masaryk University, Faculty of Law. ISSN 1802-5951.

– New formations. SALECL, Renata (članica uredniškega sveta 2008–). London: Lawrence & Wishart, 1987–. ISSN 0950-2378.

– New Journal of European Criminal Law. ŠUGMAN STUBBS, Katja (članica uredniškega odbora 2009–). Mortsel: Intersentia, 2009–. ISSN 2032-2844.

– GORKIČ, Primož (zbiratelj, urednik), HAFNER, Miha (zbiratelj, urednik). Praktikum za kazensko procesno pravo. 5., spremenjena in dopolnjena izd. Ljubljana: Litteralis, 2025. 472 str. ISBN 978-961-96773-1-5.

– Problemy Prawa Karnego. AMBROŽ, Matjaž (član uredniškega odbora 2020–). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. ISSN 2353-9712.

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo. AMBROŽ, Matjaž (član uredniškega odbora 2024–2025), ARNEŽ, Jasmina (članica uredniškega odbora 2024–2025), FILIPČIČ, Katja (članica uredniškega odbora 2010–2025), JAGER, Matjaž (član uredniškega odbora 2015–2025), KANDUČ, Zoran (član uredniškega odbora 2010–2025), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (članica uredniškega odbora 2022–2025), ZAVRŠNIK, Aleš (član uredniškega odbora 2022–2025). Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Republike Slovenije, 1959–1992. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 1992–. ISSN 0034-690X.
- Savoirs et clinique: revue de psychanalyse. SALECL, Renata (članica uredniškega sveta 2015–). Ramonville-Saint-Agne: Ed. Eres. ISSN 1634-3298.
- Varstvoslovje. KANDUČ, Zoran (član uredniškega odbora 2021–2025). Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2010–. ISSN 2232-2981.
- Zagrebačka pravna revija: Elektronički časopis poslijediplomskih studija Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. ŠUGMAN STUBBS, Katja (članica uredniškega odbora 2012–). Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012–. ISSN 1848-6118.
- Zbornik znanstvenih razprav. MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (članica uredniškega odbora 2021–). [Tiskana izd.]. Ljubljana: Pravna fakulteta, 1991–. ISSN 1854-3839.

Recenzije monografij

- Meško, Gorazd (urednik), Hacin, Rok (urednik). KANDUČ, Zoran (recenzent), Peter Umek (recenzent). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025. III, 202 str., ilustr. ISBN 978-961-299-069-5.
- MARJANOVIĆ, Katarina (urednica). Vlasta Novak Zabukovec (recenzentka), Alenka Baruca Arbeiter (recenzentka), Elena Bužan (recenzentka), Urška Gerič (recenzentka), Vesna Posavčević (recenzentka), Katarina Kocbek (recenzentka), LIPOVAC, Dean (recenzent), Urša Mars Bitenc (recenzentka), Tina Tinkara Peternelj (recenzentka). 4. Biološko-psihološka študentska konferenca 2025: Koper, 18.–20. september 2025: zbornik povzetkov. Koper: Društvo študentov biopsihologije: = Associazione studenti di biopsicologia, 2025. 58 str., ilustr. ISBN 978-961-96371-4-2.

Recenzije člankov v znanstvenih revijah

- Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent

2025). [Tiskana izd.]. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko: = Società storica del Litorale: Istituto IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja: = Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente, 2018–. ISSN 1408-5348.

- Archiv für Kriminologie. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2022–). Lübeck: Schmidt-Römhild. ISSN 0003-9225.

- Cyberspace conference ... ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2010–). Brno: Ústav práva a technologií, [2003]–.

- European journal of criminology: journal of the European Society of Criminology. MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (recenzentka 2017–). London: Sage, 2004–. ISSN 1477-3708.

- European journal on criminal policy and research. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2022–). Amsterdam; New York: Kugler, 1993–. ISSN 0928-1371.

- Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu. JAGER, Matjaž (recenzent 2020–). Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu: = Croatian Association of Criminal Sciences and Practice, 2016–. ISSN 2459-6531.

- International criminology. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2025). Cham: Springer, 2021–. ISSN 2662-9968.

- International journal for court administration. MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (recenzentka 2022–). Louisville, Kentucky: International Association for Court Administration. ISSN 2156-7964.

- International journal of comparative and applied criminal justice. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2025). Wichita, Kan.: Dept. of Administration of Justice, Wichita State University. ISSN 0192-4036.

- International journal of performance arts and digital media. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2022–). Bristol [England]: Intellect, cop. 2005–. ISSN 1479-4713.

- Masaryk University journal law and technology. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2010–). [Online ed.]. Brno: Masaryk University, Faculty of Law. ISSN 1802-5951.

- Pravni letopis ...: zbornik Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. JAGER, Matjaž (recenzent 2021–). Ljubljana: Lexpera, 2018–. ISSN 1855-5861.

- Pravnik: revija za pravno teorijo in prakso. JAGER, Matjaž (recenzent 2014–). [Tiskana izd.]. Ljubljana: Zveza društev pravnikov Slovenije, 1953–. ISSN 0032-6976.

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo. BERTOK, Eva (recenzentka 2021–2022, 2024–2025), KANDUČ, Zoran (recenzent 2018–2025), MIHELJ PLESNIČAR, Mojca (recenzentka 2015–2025), ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2007–2021, 2025). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 1992–. ISSN 0034-690X.

- Security dialogue. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2022–).

London: Sage Publications, 1992–. ISSN 0967-0106.

– Slovenščina 2.0: empirične, aplikativne in interdisciplinarne raziskave. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2025). Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022–. ISSN 2335-2736.

– Surveillance & society. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2018–). Newcastle upon Tyne: Surveillance & Society; United Kingdom: Surveillance Studies Network. ISSN 1477-7487.

– Theoretical criminology: an international journal. ZAVRŠNIK, Aleš (recenzent 2018). London: Sage, 1997–. ISSN 1362-4806.

– Youth justice. ARNEŽ, Jasmina (recenzentka 2025). Lyme Regis: Russell House, 2001–. ISSN 1473-2254.

Zbrala in uredila Tina Anžič

Literatura

1. Uredba o standardni klasifikaciji dejavnosti. (2024). *Uradni list RS*, (27/24).
2. Zakon o zavodih (ZZ). (1991, 1996, 2000). *Uradni list RS*, (12/91, 8/96, 36/00).
3. Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). (2021, 2023, 2024, 2025). *Uradni list RS*, (186/21, 40/23, 102/24, 40/25).

Delo Katedre za kriminalistiko in Katedre za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2025

1 O Katedri za kriminalistiko in Katedri za kriminologijo

Obe katedri pokrivata področja, ki jih obravnava Revija za kriminalistiko in kriminologijo, in sta osrednji enoti v Sloveniji za preučevanje družbenega nadzorstva v sodobni družbi z aplikativnih in teoretskih vidikov. Člani in članice (v nadaljevanju se uporablja moška slovnična oblika kot nevtralna za oba spola) Katedre za kriminalistiko in Katedre kriminologijo se ukvarjajo s pedagoškim delom in raziskovanjem različnih tem s področja kriminalistike in kriminologije, od preiskovanja kriminalitete, policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja, kriminologije, viktimologije, kriminalitetne in kaznovalne politike, penologije, preprečevanja kriminalitete, kriminalistične taktike, kriminalistične tehnike, kriminalistične metodike, kriminalistične strategije do kriminalističnoobveščevalne dejavnosti in forenzičnih znanosti. Cilj raziskovalnih aktivnosti, ki jih izvajajo raziskovalci obeh kateder, je razvijati nove ter preverjati že uveljavljene teorije in spoznanja, prispevati k razvoju kriminologije in kriminalistike ter s svojo dejavnostjo in mednarodno vpetostjo raziskovalcev ohranjati visok ugled in prepoznavnost Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru (v nadaljnjem besedilu: UM FVV) v Sloveniji in mednarodnem prostoru.

2 Člani Katedre za kriminalistiko in Katedre za kriminologijo

V Katedri za kriminalistiko je v letu 2025 delovalo trinajst sodelavcev (trije člani, sedem zunanjih članov in trije strokovnjaki iz prakse – generalni direktor Policije, direktor Uprave kriminalistične policije in predsednik Društva kriminalistov Slovenije), v Katedri za kriminologijo pa trije sodelavci (trije člani). Iz pregleda raziskovalne dejavnosti je razvidna raziskovalna dejavnost članov obeh kateder. Hkrati vsi raziskovalci prevzemajo tudi druge vodstvene, predstavniške in članske funkcije na ravni fakultete ter širše v nacionalnem in mednarodnem prostoru, s čimer zagotavljajo svojo vpetost v akademsko in strokovno okolje.

Raziskovalci redno vključujejo študente v raziskovalne projekte. V letu 2025 je bilo v raziskovalne in druge projekte, ki so jih izvajali raziskovalci kateder za kriminalistiko in kriminologijo, vključenih dvanajst študentov.

Dosežki raziskovalcev se odražajo tudi v prejetih nagradah in priznanjih. Dr. Gorazd Meško je v letu 2025 prejel nagrado »Ralph Weisheit Ameriškega za življenjske dosežke za poučevanje in raziskovanje na področju ruralne kriminologije« (angl. *American Society of Criminology, Division of Rural Criminology Ralph Weisheit Lifetime Achievement Award*).

3 Raziskovalno delo članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo

Skupno so raziskovalci na UM FVV v okviru kateder za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2025 izvajali osem projektov.¹ V letu 2025 so sodelovali v eni programski skupini:

– Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij (projekt št. P5-0397; vodja programske skupine: Gorazd MEŠKO; raziskovalci: Igor BERNIK, Aleš BUČAR RUČMAN, Bojan DOBOVŠEK, Miha DVOJMOČ, Katja EMAN, Vanja Ida ERČULJ, Benjamin FLANDER, Rok HACIN, Branko LOBNIKAR, Maja MODIC, Kaja PRISLAN MIHELIČ, Andrej SOTLAR, Bojan TIČAR ter mladi raziskovalki Iza KOKORAVEC POVH in Natalija ŽARN; tehniki: Barbara Erjavec, Aleksander Podlogar in Bernarda TOMINC; financer: Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS); trajanje projekta: 1. 1. 2019–31. 12. 2027).

V letu 2025 so raziskovalci sodelovali v dveh ciljnih raziskovalnih projektih:

– Tveganja zaradi okoljskih in naravnih nesreč na območjih delovanja Slovenske vojske (projekt št. V1-2372; vodja: Boštjan Pokorny (Fakulteta za varstvo okolja Velenje); vodja na FVV: Katja EMAN; raziskovalci na UM FVV: Gorazd MEŠKO; financer: ARIS in Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije; trajanje projekta: 1. 10. 2023–30. 9. 2025);

– Krepitev strokovnega znanja in veščin policistov in policistk na področju izvajanja preventivnih aktivnosti v lokalnem in šolskem okolju s poudarkom na preventivi pred uporabo psihoaktivnih snovi ter vzpostavljanje in krepitev sodelovanja Policije s ključnimi deležniki v lokalni skupnosti (projekt št. V5-2316; vodja Maja MODIC; raziskovalci: Miha DVOJMOČ, Tinkara PAVŠIČ MREVLJE, Boštjan SLAK, Andrej SOTLAR, Bernarda TOMINC; financer: ARIS in Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije; trajanje projekta: 1. 10. 2023–31. 3. 2026).

Članica Katedre za kriminalistiko je v letu 2025 sodelovala v razvojnem projektu Zelen in odporen prehod za varno in uspešno družbo (trajanje projekta: 1. 10. 2022–30. 9. 2025; financerji: Evropska unija in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije iz sredstev mehanizma za okrevanje in odpornost; vodja: Maja MODIC; raziskovalci: Igor BERNIK, Miha DVOJMOČ, Danijela FRANGEŽ,

Blaž MARKELJ, Anže MIHELIČ, Kaja PRISLAN MIHELIČ, Andrej SOTLAR, Bernarda TOMINC, Simon VRHOVEC).

Na Katedri za kriminalistiko od leta 2017 pod okriljem Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU izdelujejo Kriminalistični terminološki slovar. V letu 2025 so bili člani delovne skupine: dr. Mojca ŽAGAR KARER, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, dr. Danijela FRANGEŽ, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, dr. Katja DROBNIČ, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, dr. Boštjan SLAK, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Neža MIKLIČ, Policijska akademija, Mirjam KLINE, Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije, in Špela OMAHEN REGOVC, Služba za prevajanje in lektoriranje ter informacijsko-knjižnično dejavnost Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije.

4 Mednarodno znanstveno sodelovanje članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2025

Raziskovalci na UM FVV v okviru kateder za kriminalistiko in kriminologijo so v letu 2025 sodelovali v dveh mednarodnih projektih:

– Joint eStories: Journeys from Fear to Fair (Erasmus+ KA2) (koordinatorski projekt: LAUREA University of Applied Sciences; vodja: Tiina Wikström; vodja projekta na UM FVV: Danijela FRANGEŽ; raziskovalka na UM FVV: Iza KOKORAVEC POVH; druge sodelujoče institucije: INCOMA, Španija; CESIE, Italija; UC Limburg, Belgija; European Migrant Platform, Belgija; financer: Evropska komisija; trajanje projekta: 31. 12. 2022–30. 12. 2025).

– With Knowledge against Bullying (Erasmus+ KA2) (vodja projekta na UM FVV: Aleš Bučar Ručman; raziskovalci: Vanja Ida ERČULJ, Danijela FRANGEŽ, Gorazd MEŠKO, Tinkara PAVŠIČ MREVLJE, Iza KOKORAVEC POVH; financer: Evropska komisija; trajanje projekta: 1. 19. 2024–31. 8. 2027).

Dr. Gorazd Meško je v letu 2025 opravljal funkcijo mednarodnega ambasadorja Britanskega kriminološkega združenja. Dr. Rok Hacin je opravljal funkcijo regionalnega koordinatorskega za jugovzhodno Evropo v okviru raziskovalne skupine, odgovorne za pripravo European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics. Dr. Danijela Frangež je bila vključena v Europolovo platformo strokovnjakov s področja spolnega izkoriščanja.

¹ Mednarodni projekti so navedeni v poglavju o mednarodnem znanstvenem sodelovanju članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2025.

5 Organiziranje znanstvenih sestankov, seminarjev in konferenc²

Katedra za kriminalistiko je 29. januarja 2025 izvedla 13. Kriminalistično sredo z naslovom Kriminalističnoobveščevalna dejavnost in obveščevalno vodena policijska dejavnost, na kateri so sodelovali strokovnjaki s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in Uprave kriminalistične policije.

UM FVV je 16. aprila 2025 v sodelovanju z Društvom kriminalistov Slovenije organizirala jubilejni, že dvajseti tradicionalni aprilski posvet s področja odkrivanja, preiskovanja in dokazovanja kaznivih dejanj z naslovom Goljufije: kriminalistični in kazenskopравни vidiki. Na srečanju so sodelovali strokovnjaki s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, Pravne fakultete Univerze v Mariboru, Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, Višjega sodišča v Ljubljani, Okrožnega državnega tožilstva v Celju, Uprave kriminalistične policije, iz Nacionalnega odzivnega centra za kibernetko varnost (SI-CERT), Združenja bank Slovenije, Odvetniške pisarne Stušek in podjetja GO-LIX, ki so razpravljali o teoretičnih izhodiščih in praktičnih izzivih, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Katedra za kriminalistiko je 18. junija 2025 izvedla 14. Kriminalistično sredo z naslovom Medijsko poročanje o medvrstniškem nasilju in vpliv na porast tovrstnih kaznivih dejanj, ki je bila izvedena v dveh delih. V prvem delu so bile predstavljene preliminarne ugotovitve raziskave o kriminalističnih vidikih medijskega poročanja v primeru medvrstniškega nasilja na Ptuj. V drugem delu pa je potekala okrogla miza, na kateri so sodelovali strokovnjaki z UM FVV, Vrhovnega državnega tožilstva Republike Slovenije, Generalne policijske uprave, Uprave kriminalistične policije, iz Društva novinarjev Slovenije in Zdravstvenega doma Nova Gorica. Razpravljavci so govorili o ustreznem in neustreznem medijskem poročanju, vplivu, ki ga ima medijsko poročanje na žrtve, storilce in njihove družine, ter o spletnih objavah in njihovem komentiranju, ki imajo za vpletene otroke in njihove svojce lahko dolgoročne posledice.

UM FVV je v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih: primerjava urbanih in ruralnih okolij od 8. do 10. septembra 2025 organizirala 15. bienalno mednarodno konferenco *Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe* z naslovom *New Risks, Crime, Policing, Courts, Prisons and Security in the Post-COVID-19 Times - Challenges and Opportunities* (<https://www.fvv.um.si/conf2025/>). Rezultat konference, katere glavni organizatorji so bili dr.

² Navedena so le srečanja, pri katerih so sodelovali člani Katedre za kriminalistiko in/ali Katedre za kriminologijo.

Gorazd Meško, dr. Katja Eman in dr. Rok Hacin, je bila tematska številka Revije za kriminalistiko in kriminologijo v angleškem jeziku (<https://www.policija.si/medijsko-sredisce/publikacije/revija-za-kriminalistiko/127187-rkk-2025-4>).

UM FVV je 25. novembra 2025 organizirala enajsto nacionalno konferenco o varnosti v lokalnih skupnostih z naslovom: Odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja, ki je potekala v prostorih Univerze v Mariboru. Konferenca je bila organizirana v sodelovanju z Univerzo v Mariboru in Mestno občino Maribor ob podpori Skupnosti občin Slovenije in ARIS. Srečanje je bilo namenjeno predstavitvi dobrih praks, aktualnih tem in raziskovalnih dejavnosti s poudarkom na inkluzivni družbi in varnosti v lokalnih skupnostih.

Katedra za kriminalistiko je 26. novembra 2025 v okviru mednarodnega projekta Erasmus+ Joint eStories: Journeys from Fear to Fair (JeS) izvedla 15. Kriminalistično sredo z naslovom Trgovina z ljudmi v Sloveniji. Na srečanju so sodelovali strokovnjaki s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, Specializiranega državnega tožilstva Republike Slovenije, iz Uprave kriminalistične policije, Društva Ključ in Društva kriminalistov Slovenije.

6 Udeležba članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo na znanstvenih in strokovnih srečanjih v letu 2025³

Sledi pregled sodelovanja članov Katedre za kriminalistiko in Katedre za kriminologijo na mednarodnih in nacionalnih znanstvenih in strokovnih srečanjih, upoštevajoč zapise v osebni bibliografiji raziskovalcev.⁴

Katja Eman

– EMAN, Katja. Podeželje in odpornost – ruralno kriminološki diskurz. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), HACIN, Rok (ur.). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1.

³ Pri delih v soavtorstvu med sodelavci UM FVV je delo navedeno samo pri prvem avtorju.

⁴ Glede na klasifikacijo SICRIS to vključuje: 1.08 – objavljeni znanstveni prispevek na konferenci; 1.09 – objavljeni strokovni prispevek na konferenci; 1.10 – objavljeni povzetek znanstvenega prispevka na konferenci (vabljeni predavanja); 1.12 – objavljeni povzetek znanstvenega prispevka na konferenci; 1.13 – objavljeni povzetek strokovnega prispevka na konferenci; 3.14 – predavanje na tuji univerzi; 3.15 – prispevek na konferenci brez natisa; 3.16 – vabljeni predavanja na konferenci brez natisa in 3.25 – druga izvedena dela.

izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 163–172.

– GRČAR, Silvo, SOTLAR, Andrej, EMAN, Katja. Stališča lokalnega prebivalstva in oboroženih sil v Republiki Sloveniji do okoljskih vplivov mirnodobnih vojaških dejavnosti: okoljska dimenzija kot del civilno-vojaških razmerij. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 30.

– EMAN, Katja, ŠARUGA, Saša. Medvrstniško nasilje na šolah v Pomurju. V: SLAVINEC, Mitja (ur.), CAJNKO, Petra (ur.). Tehnološki potencial Pomurja: Pomurska akademija Pomurju: 23. znanstvena konferenca: 28. in 29. november 2025, Univerza Alma Mater Europaea, Lendavska ulica 9, Murska Sobota. 1. izd., elektronska. Murska Sobota: Združenje Pomurska akademsko znanstvena unija, 2025, str. 18.

– EMAN, Katja. Odpadki in ekološka kriminaliteta (razhajanja med gospodarskim in nevladnim sektorjem pri skrbi za okolje): prispevek na REC 2025, konferenci reciklažne industrije Kam pluje naša okoljska barka?, 16. in 17. okt. 2025, Rimske terme.

– EMAN, Katja. Port of Koper – the case study: paper presented at the panel Reducing the vulnerability of ports to corruption and organized crime at the conference »Towards the EU: enhancing integrity and independence of criminal justice in the Western Balkans«, Ljubljana, 10 March 2025.

– EMAN, Katja. Podajanje učne snovi na študentom zabaven način – prenos dobrih praks iz Erasmus+ BIP izmenjave: delavnica, 23. sept. 2025, Univerza v Mariboru.

– EMAN, Katja. The role of civil society in anti-corruption prevention, education, and monitoring: roundtable at the conference »Towards the EU: enhancing integrity and independence of criminal justice in the Western Balkans«, Ljubljana, 10 March 2025.

– EMAN, Katja. Green criminology and environmental justice: 10 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, zimski semester.

– EMAN, Katja. White collar crime: 10 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, zimski semester.

Danijela Frangež

– FRANGEŽ, Danijela. Sodelovanje v Upravnem odboru Društva kriminalistov Slovenije v letu 2025.

– KLUN, Monika, FRANGEŽ, Danijela, BUČAR RUČMAN, Aleš. Features and frequency of violence again-

st parents by adult children in the Republic of Slovenia. V: SITER, Daniel (ur.), TOPLAK, Jurij (ur.), HELLMUTH KRAMBERGER, Anja (ur.). It's about people 2025: social and technological resilience for health and sustainable development: the 13th Annual Conference of Europe's Sciences and Arts Leaders and Scholars: book of abstracts: Maribor, 14-19 March 2025. 1st ed. Maribor: Alma Mater Europaea University, Alma Mater Press, 2025, str. 97.

– MODIC, Maja, BERNIK, Igor, DVOJMOČ, Miha, FRANGEŽ, Danijela, LOBNIKAR, Branko, MARKELJ, Blaž, MIHELČ, Anže, SOTLAR, Andrej, TOMINC, Bernarda, VRHOVEC, Simon. Pilotni projekt v okviru načrta za okrevalje in odpornost: Zelen in odporen prehod za varno in uspešno družbo: okrogla miza. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 9–10.

– FRANGEŽ, Danijela, DAVIDOVIČ, Andrea, HOSTNIK, Klara, GORENC, Barbara, KOTNIK, Nejc. Trgovina z ljudmi v Sloveniji. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 26.

– KLUN, Monika, BUČAR RUČMAN, Aleš, FRANGEŽ, Danijela. Raziskovanje nasilja odraslih otrok nad starši. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 36.

– FRANGEŽ, Danijela. Criminal investigation in Slovenia: challenges, best practices and emerging threats. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), EMAN, Katja (ur.), HACIN, Rok (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: new risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – challenges and opportunities: book of abstracts: [8–10 September 2025, Ljubljana, Slovenia]. 1st ed. Maribor: University of Maribor, University of Maribor Press, 2025, str. 31.

– KLUN, Monika, BUČAR RUČMAN, Aleš, FRANGEŽ, Danijela. Violence against parents by adult children. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), EMAN, Katja (ur.), HACIN, Rok (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: new risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – challenges and opportunities: book of abstracts: [8–10 September 2025, Ljubljana, Slovenia]. 1st ed. Maribor: University of Maribor, University of Maribor Press, 2025, str. 95.

– FRANGEŽ, Danijela. Criminal investigation: 15 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+.

– FRANGEŽ, Danijela. Criminal investigation methodology: 12 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+.

Rok Hacin

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Kriminaliteta v slovenskih občinah. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), HACIN, Rok (ur.). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 95–106.

– HACIN, Rok, AEBI, Marcelo F., FLANDER, Benjamin, MEŠKO, Gorazd. Evolution of penal policies in the former socialist countries in Europe. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 229.

– GLAD, Jan, HACIN, Rok. (Pre)obremenjenost pravosodnih policistov v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 29.

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Does gender matters?: an exploration of male and female prison workers' self-legitimacy in Slovenia: paper presented at the ACJS 62nd Annual Meeting, March 14, 2025, Denver.

– SAJE, Veronika, PAHOR, Tara, HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Does police legitimacy matters for residents support of community policing in urban and rural environments?: paper presented at the ACJS 62nd Annual Meeting, March 14, 2025, Denver.

– GOLOBIČ, Alen, MESARIČ, Tine, HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Feelings of safety and perception of police among Roma people and other local residents: paper presented at the ACJS 62nd Annual Meeting, March 13, 2025, Denver.

– SKOČIR, Kiti, ENCI, Matej, HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Perception of security problems in local communities: comparison of residents' and police officers' views: paper presented at the ACJS 62nd Annual Meeting, March 13, 2025, Denver.

– HACIN, Rok, PERŠE, Denis, REMIC, Zoran, MRHAR PRELIČ, Danijela, REBERŠEK, Marko. Zaponski sistem v Republiki Sloveniji: okrogla miza: 9. Dnevi nacionalne varnosti, 11. in 12. nov. 2025.

Iza Kokoravec Povh

– KOKORAVEC POVH, Iza. Praktični del kriminalističnega tečaja 2025. Od 26. maja do 6. junija 2025. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Generalna policijska uprava, Policijska akademija.

– PODANA, Zuzana, ARBACH, Karin, ENZMANN, Dirk, HAEN MARSHALL, Ineke, BUDIMLIĆ, Muhamed, GUZIK-MAKARUK, Ewa M., HAYMOZ, Sandrine, POCIENĖ, Aušra, KOKORAVEC POVH, Iza, VALDIMARSDÓTTIR, Margrét. Young people as victims, offenders, or victim-offenders. V: HAEN MARSHALL, Ineke (ur.), et al. Young people's experiences with online and offline crime: first findings from the ISRD4 study on victimization and offending across the World. Cham: Springer, cop. 2025, str. 17–56.

– KOKORAVEC POVH, Iza, HAEN MARSHALL, Ineke, MEŠKO, Gorazd. Patterns of victimization among rural and urban juveniles. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), EMAN, Katja (ur.), HACIN, Rok (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: new risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – challenges and opportunities: book of abstracts: [8–10 September 2025, Ljubljana, Slovenia]. 1st ed. Maribor: University of Maribor, University of Maribor Press, 2025, str. 99.

Gorazd Meško

– MEŠKO, Gorazd, TANCER VERBOTEN, Mojca, HACIN, Rok. Varnost študentov Univerze v Mariboru. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), HACIN, Rok (ur.). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 173–181.

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. Značilnosti kriminalitete v Mestni občini Maribor. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), HACIN, Rok (ur.). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 107–116.

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. History of the Slovenian penological research. V: 25th Annual Conference of the European Society of Criminology: 3–6 September 2025, Athens: Logos of crime & punishment: EUROCRIM2025: book of abstracts V1. Athens: European Society of Criminology, 2025, str. 111.

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. Raziskovanje in izzivi policijske dejavnosti v praksi. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna

založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 41.

– OSTERC, Zala, MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. Raziskovanje odnosov in legitimnosti v slovenskem zaporskem okolju. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 46.

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok, FLANDER, Benjamin. Podobni, a različni: evolucija kaznovalne politike v (bivših) jugoslovanskih republikah: prispevek na Nacionalni kriminološki konferenci: Različni načini obravnavanja zla v perspektivi normalizacije genocida in vojne, 23. okt. 2025.

– MEŠKO, Gorazd. Human-centred security and criminology futures: paper presented at International Conference on Mindfulness, Behavioural Science & Legal Innovations (BLAIM-2025), Hybrid Mode, 30th July – 1st August 2025, Vadodara, Gujarat.

– MEŠKO, Gorazd. Rural Criminology and Rural Policing: a brief overview of recent rural criminology research: paper presented at World Conference on Criminology 2025, O.P. Jindal Global University Sonipat, Delhi NCR, India, 19–22 June 2025.

– TAMARIT SUMALLA, Josep Maria (diskutant), MEŠKO, Gorazd (diskutant), et al. 25 Years of European Criminology and the ESC: Reflections from Past Presidents – Special Panel Celebrating 25 Years of ESC: roundtable at the 25th Annual Conference of the European Society of Criminology, 3–6 September 2025, Athens.

– PETERSON, Jessica Rene, MEŠKO, Gorazd, et al. Research methods for rural criminology: roundtable at ASC, American Society of Criminology 80th Annual Meeting Criminology, Law, and the Democratic Ideal, Nov. 12–14, 2025, Washington.

– CECCATO, Vania, MEŠKO, Gorazd, et al. What is RURAL?: understanding and incorporating non-urban perspectives in criminological theory and research: roundtable at ASC, American Society of Criminology 80th Annual Meeting Criminology, Law, and the Democratic Ideal, Nov. 12–14, 2025, Washington.

– MEŠKO, Gorazd. Criminology and crime policy: 12 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, letni semester.

– MEŠKO, Gorazd. Criminology and victimology: 10 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, zimski semester.

– MEŠKO, Gorazd. Penology: 10 ur predavanj za tuje

študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, zimski semester.

– MEŠKO, Gorazd. Safety and security in local communities: 12 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, študijsko leto 2024/2025, letni semester.

Boštjan Slak

– SLAK, Boštjan. Razvoj kriminalističnoobveščevalne dejavnosti v mednarodnem kontekstu: (pilotsko) etnografski vidik iz ZDA in prenos spoznanj v slovensko okolje. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 53.

– SLAK, Boštjan, LOKNAR, Maja, KOKORAVEC POVH, Iza, MARKELJ, Blaž. Alumni Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru – povezovanje, sodelovanje in razvoj stroke. V: SOTLAR, Andrej (ur.), et al. 26. dnevi varstvoslovja, Zreče, 4. in 5. junij 2025: zbornik povzetkov. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025, str. 52.

– SLAK, Boštjan. Criminal intelligence: insights from U.S. and implications for Slovenia. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), EMAN, Katja (ur.), HACIN, Rok (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: new risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – challenges and opportunities: book of abstracts: [8–10 September 2025, Ljubljana, Slovenia]. 1st ed. Maribor: University of Maribor, University of Maribor Press, 2025, str. 109.

– SLAK, Boštjan. Strokovno usposabljanje kriminalistov s področja krvnih in seksualnih deliktov. 18. in 19. december 2025. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Uprava kriminalistične policije.

7 Bibliografija članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2025⁵

Člani Katedre za kriminalistiko so v letu 2025 zbrali skupno 273,61 znanstvene in strokovne točke (področje družboslovje) s skupno A1 oceno 1,04. Objavili so sedem znanstvenih člankov, eno poglavje v znanstveni monografiji, en strokovni članek, pet končnih poročil o rezultatih raziskav in dve gradivi s spletnega učnega okolja Canvas. Obenem so bili mentorji in somentorji pri eni doktorski disertaciji, osmih

⁵ Pri delih v soavtorstvu med sodelavci UM FVV je delo navedeno samo pri prvem avtorju.

magistrskih delih in 23 diplomskih delih ter uredniki pri treh in recenzenti pri devetih revijah oziroma drugih publikacijah.

Člani Katedre za kriminologijo so v letu 2025 zbrali skupno 1433,29 znanstvene in strokovne točke (področje družboslovje) s skupno A1 oceno 5,20. Objavili so 14 znanstvenih in strokovnih člankov, devet poglavij v znanstvenih monografijah in eno znanstveno monografijo. Obenem so bili mentorji pri eni doktorski disertaciji, sedmih magistrskih delih in 56 diplomskih delih ter uredniki pri 23 in recenzenti pri 28 revijah oziroma drugih publikacijah.

V nadaljevanju so predstavljene osebne bibliografije posameznih raziskovalcev po kategorijah: članki in drugi sestavni deli,⁶ monografije in druga zaključena dela,⁷ intervju,⁸ mentorstvo pri doktorskih disertacijah, mentorstvo pri magistrskih delih, druga izvedena dela, uredništvo, recenzent.

Bojan Dobovšek

Članki in drugi sestavni deli:

- PREMRL, Peter, DOBOVŠEK, Bojan, SLAK, Boštjan. Complexities in defining and investigating financial crime. *Security journal*. 2025, vol. 38, article number 55.
- DOBOVŠEK, Bojan, PETROVIČ, Borislav, ULČNIK, Maj. Crimes of the powerful. *Science, art and religion*. 2025, 3, vol. 4, str. 92–102.

Mentorstvo pri doktorski disertaciji:

- Premrl, Peter. Preiskovanje finančne kriminalitete – študija primera Slovenije.

Mentorstvo pri magistrskih delih:

- Puhek, Eva. Financiranje nevladnih organizacij.
- Pesjak, Alja. Indeks organizirane kriminalitete.

⁶ Glede na klasifikacijo SICRIS to vključuje: 1.01 – izvorni znanstveni članek; 1.02 – pregledni znanstveni članek; 1.03 – drugi znanstveni članek; 1.04 – strokovni članek; 1.05 – poljudni članek; 1.16 – samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji in 1.26 – znanstveni sestavek v slovarju, enciklopediji, leksikonu.

⁷ Glede na klasifikacijo SICRIS to vključuje: 2.01 – znanstvena monografija; 2.03 – univerzitetni, visokošolski ali višješolski učbenik z recenzijo; 2.06 – slovar, enciklopedija, leksikon, priročnik, atlas, zemljevid; 2.08 – doktorska disertacija; 2.12 – končno poročilo o rezultatih raziskav; 2.20 – zaključena znanstvena zbirka raziskovalnih podatkov; ne pa tudi 2.05 – drugo učno gradivo; 2.13 – elaborat, predštudija, študija; 2.15 – izvedensko mnenje, arbitražna odločba in 2.16 – umetniško delo.

⁸ Glede na klasifikacijo SICRIS to vključuje: 1.22 – intervju; 2.19 – radijska ali televizijska oddaja, podcast, intervju, novinarska konferenca in 3.11 – radijski ali TV dogodek in kategoriji intervjuvanec.

- Kovačič, Jaka. Izzivi javnih naročil v Srbiji: študija primera iz zasebnega sektorja.

- Djaferoski, Mirela. Primerjalna analiza zavarovalnih produktov za uspešno poslovanje podružnice zavarovalnice.

Somentorstvo pri magistrskih delih:

- Čehič Limoni, Benjamin. Povezovanje civilnega in vojaškega sektorja z namenom zagotavljanja kibernetске varnosti na območju Republike Slovenije.

Druga izvedena dela:

- DOBOVŠEK, Bojan. Organised crime: 12 ur predavanj za tuje študente na mobilnosti Erasmus+.

Uredništvo:

- Revija za bezbednost: stručni časopis o korupciji i organizovanom kriminalu.
- Varstvoslovje.

Recenzent:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo ter Varstvoslovje.

Katja Eman

Članki in drugi sestavni deli:

- MARKELJ, Blaž, JELENC, Uroš, EMAN, Katja. E-waste: the invisible danger to information security and environment = E-otpad: nevidljiva opasnost za informacionu bezbjednost i okolinu. *Crnogorska revija za bezbjednost: naučno-stručni časopis za teoriju i praksu iz oblasti bezbjednosti*. 2025, god. 3, br. 3, str. 35–69.

- GRČAR, Silvo, SOTLAR, Andrej, EMAN, Katja. Attitudes of local population and armed forces in the Republic of Slovenia on the environmental impacts of peacetime military activities: unaddressed perspective in civil-military relations. *Discover sustainability*. 25 Mar. 2025, vol. 6, article no. 200, [22] str.

- GRČAR, Silvo, SOTLAR, Andrej, EMAN, Katja. Environmental crime of the armed forces in the Republic of Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Okt.–dec. 2025, letn. 76, št. 4, str. 368–387.

- BULOVEC, Tinkara, EMAN, Katja. Safer nights out: the role of mobile apps in preventing sexual violence. *Urban science*. 2025, vol. 9, iss. 7, [article no.] 160.

- ŽOHER, Daša, EMAN, Katja. Strah pred kriminaliteto skozi oči prebivalcev Mestne občine Krško. *Varstvoslovje*. 19. dec. 2025, letn. 27, str. 1–22.

- HARKNESS, Alistair, HUGHES, Nicola, BUNEL, Emmanuel, EMAN, Katja. Police and trust: the cases of Australia, Ireland, Kenya and Slovenia. V: CECCATO, Vania

(ur.), HARKNESS, Alistair (ur.). *Crime, peoples and places: perspectives on rural safety and justice*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2025, str. 259–274, ilustr. Routledge studies in rural criminology.

– JELENC, Uroš, EMAN, Katja, MARKELJ, Blaž. *E-odpadki in informacijska varnost*. V: KNEZ, Sandi (ur.). *Trajnostno mednarodno poslovanje v organizacijah*. 1. izd. Ljubljana: IBS Mednarodna poslovna šola, 2025, str. 85–102.

Mentorstvo pri magistrskih delih:

– Potočnik, Barbara. *Glasba, glasbenoizobraževalne institucije in (skrita) viktimizacija*.

– Svetec, Melani. *Prisotnost medvrstniškega nasilja v pomurskih osnovnih šolah*.

– Lamovšek, Aleš. *Stališča prebivalcev o kriminaliteti na območju Policijske uprave Celje*.

– Breznik, Vesna. *Zeleno zavajanje in kriminaliteta beglega ovratnika*.

Uredništvo:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo.
- Varstvoslovje.

Recenzent:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo.

Danijela Frangež

Članki in drugi sestavni deli:

– KLUN, Monika, BUČAR RUČMAN, Aleš, FRANGEŽ, Danijela. *Violence against parents by adult children: a systematic literature review of empirical studies*. *Trauma, violence & abuse*. July 2025, vol. 26, iss. 3, str. 451–467.

– KLUN, Monika, BUČAR RUČMAN, Aleš, FRANGEŽ, Danijela. *Preiskovanje in dokazovanje nasilje odraslih otrok nad starši*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Jul.–sep. 2025, letn. 76, št. 3, str. 190–205.

– KLUN, Monika, FRANGEŽ, Danijela, BUČAR RUČMAN, Aleš. *Addressing violence against parents and peers and violence in schools through the perspective of ecological theory = Obravnava nasilja nad starši in vrstniki ter nasilja v šolah z vidika ekološke teorije*. *CEPS journal: Center for Educational Policy Studies journal*. 2025, vol. 15, no. 2, str. 227–247.

Monografije in druga zaključena dela:

– FRANGEŽ, Danijela, KOKORAVEC POVH, Iza. *Kriminalistični vidiki in analiza primera trgovine z ljudmi v Sloveniji: gradivo s spletnega učnega okolja Canvas*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025. Projekt: Mednarodni projekt: Erasmus+ projekt: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela, KOKORAVEC POVH, Iza. *Trafficking in human beings in Slovenia: material from online learning platform Canvas*. Ljubljana: University of Maribor, Faculty of criminal justice and security, 2025. Mednarodni projekt: Erasmus+ projekt: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela (avtor, vodja projekta). *Creative methods supporting migrant integration*. Ljubljana, 2025. Projekt: Erasmus+ project: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela (avtor, vodja projekta). *Digital literacy and social inequality: victims of trafficking*. Ljubljana, 2025. Projekt: Erasmus+ project: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela (avtor, vodja projekta). *Migrant women and female victims of trafficking*. Ljubljana, 2025. Projekt: Erasmus+ project: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela (avtor, vodja projekta). *Successful integration process*. Ljubljana, 2025. Projekt: Erasmus+ project: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

– FRANGEŽ, Danijela (avtor, vodja projekta). *Undocumented migrants and fair-trade policies*. Ljubljana, 2025. Projekt: Erasmus+ project: Joint eStories: Journeys from Fear to Fair [JeS].

Mentorstvo pri magistrskih delih:

– Rojnik, Nina. *Nasilje mladostnikov nad zaposlenimi v strokovnem centru Veržej in strokovnem centru Smlednik*.

– Lampe, Teja. *Omejevanje nezakonitih posvojitvev kot oblike trgovine z otroki v Evropi*.

– Zagar, Cheyenne. *Transspolne osebe kot žrtve trgovine z ljudmi*.

Uredništvo:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo.

Recenzent:

– *Journal of Human Trafficking, Policing: An international journal of police strategies & management*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, *Trauma, violence & abuse in Varstvoslovje*.

Rok Hacin

Članki in drugi sestavni deli:

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. *Self-legitimacy of prison workers: a comparative study in Slovenian prisons*. *European journal of criminology*. Jan. 2025, vol. 22, iss. 1, str. 51–75.

– HACIN, Rok. *European penology or European peno-*

logies?. European journal of criminology. 2025, vol. 22, iss. 5, str. 715–722.

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Samozaznava legitimnosti pravosodnih policistov in strokovnih delavcev: primerjalna študija v slovenskih zaporih = Self-legitimacy of prison officers and treatment workers: a comparative study in Slovenian prisons. Psihološka obzorja: slovenska znanstveno-strokovna psihološka revija. 11. jul. 2025, letn. 34, str. 82–95.

– MILIČEVIČ, Milena, HACIN, Rok. Social climate in Serbian prisons. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Okt.–dec. 2025, letn. 76, št. 4, str. 298–315.

– OSTERC, Zala, MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij. Varstvoslovje. 7. 7. 2025, letn. 27, 28 str.

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Legitimacy and order in prisons: Slovenian experience. V: ILIJIĆ, Ljeposava (ur.). Prison life organization and security: criminological, penological, sociological, psychological, legal, and security aspects. Belgrade: Institute of Criminological and Sociological Research, 2025, str. 79–97.

Monografije in druga zaključena dela:

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd. Prison workers' perception of self-legitimacy, relations, and professional competencies: a comprehensive study in Slovenia. Cham: Springer, cop. 2025. XIX, 83 str.

– HACIN, Rok, MEŠKO, Gorazd, EMAN, Katja (sodelavec pri raziskavi). Samozaznava legitimnosti v zavodih za prestajanje kazni zapora v Sloveniji, 2022 = Self-legitimacy in Prisons in Slovenia, 2022. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov, 2025.

Mentorstvo pri magistrskih delih:

– Bojc, Mojca. Kaznovanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj v Evropi.

Uredništvo:

– GOLOBIČ, Alen, PAHOR, Tara, SAJE, Veronika, SKOČIR, Kiti, ENCI, Matej, MESARIČ, Tine, MEŠKO, Gorazd (urednik), HACIN, Rok (urednik). Denver, Kolorado: skozi oči varstvoslovcev = Denver, Colorado: through the eyes of criminal justice and security students. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2025. 31 str.

– European Journal of Criminology.

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo.

Recenzent:

– Criminal Justice and Behavior, Deviant Behavior, European Journal of Criminology, International Criminal Justice Review, Journal of Experimental Criminology, Policing: An International Journal of Police Strategies &

Management, Revija za kriminologijo i krivično pravo ter Varstvoslovje.

Iza Kokoravec Povh

Članki in drugi sestavni deli:

– VEPSÄLÄINEN, Janne, KOKORAVEC POVH, Iza, MEŠKO, Gorazd, et al. Cybercrime correlates among adolescents in Europe and South America: a cross-national analysis based on situational action theory. Journal of contemporary criminal justice. 17. nov. 2025, 18 str.

– BUIL-GIL, David, KOKORAVEC POVH, Iza, MEŠKO, Gorazd, et al. Unstructured spare time as an international predictor of adolescent crime. CrimRxiv. 14 Jul. 2025.

– KOKORAVEC POVH, Iza, FRANGEŽ, Danijela. Human trafficking in Slovenia: detection, investigation and victim protection. V: WIKSTRÖM, Tiina (ur.). Journeys from fear to fair: human rights in focus. [Helsinki]: Laurea University of Applied Sciences, 2025, str. 53–61.

Gorazd Meško

Članki in drugi sestavni deli:

– HIRTENLEHNER, Helmut, MEŠKO, Gorazd. Crime propensity and lifestyle risk: the interplay of personal morality and self-control ability in determining the significance of criminogenic exposure. European journal of criminology. Jul. 4, 2025, 21 str.

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok. Občutki varnosti pri prebivalcih in vloga policije: pilotska študija na Kočevskem in v Beli krajini. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Apr.–jun. 2025, letn. 76, št. 2, str. 89–100.

– MEŠKO, Gorazd. Univerza v Mariboru: pol stoletja in raziskovanja. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), ULČNIK, Natalija (ur.). 50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 7–29.

– VOVK, Ana, PRESKER, Robert, MEŠKO, Gorazd, MARHL, Marko. Trajnostna rast Univerze v Mariboru: s kakovostjo, inovativnostjo in konkurenčnostjo v varno prihodnost. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), ULČNIK, Natalija (ur.). 50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025, str. 305–339.

– MEŠKO, Gorazd, EMAN, Katja. Rural crime and safety in Slovenia. V: CECCATO, Vania (ur.), HARKNESS, Alistair (ur.). Crime, peoples and places: perspectives on rural safety and justice. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2025, str. 177–186, ilustr. Routledge studies in rural criminology.

– BOWDEN, Matt, MEŠKO, Gorazd. Rural criminolo-

gy: state of the art on the World's continents – introduction. V: BOWDEN, Matt (ur.), MEŠKO, Gorazd (ur.). Rural criminology in global perspective: state of the art on the World's continents. Bristol: Bristol University Press, cop. 2025, str. 1–12, ilustr. Research in rural crime series.

– MEŠKO, Gorazd, BOWDEN, Matt, EMAN, Katja. Rural criminology in Europe. V: BOWDEN, Matt (ur.), MEŠKO, Gorazd (ur.). Rural criminology in global perspective: state of the art on the World's continents. Bristol: Bristol University Press, cop. 2025, str. 84–107, ilustr. Research in rural crime series.

– BOWDEN, Matt, MEŠKO, Gorazd. Rural criminology in global perspective: emerging themes. V: BOWDEN, Matt (ur.), MEŠKO, Gorazd (ur.). Rural criminology in global perspective: state of the art on the World's continents. Bristol: Bristol University Press, cop. 2025, str. 174–190.

Monografije in druga zaključena dela:

– MEŠKO, Gorazd, HACIN, Rok, EMAN, Katja (sodelavec pri raziskavi), ERČULJ, Vanja (sodelavec pri raziskavi). Varnost v lokalnih skupnostih, 2022: primerjava ruralnih in urbanih okolij. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov, 2025.

Intervju:

– MOČNIK, Peter (oseba, ki intervjuja), ŠKOPORC, Špela (intervjuvanec), MEŠKO, Gorazd (intervjuvanec). Varnost in red v središču Ljubljane. Ljubljana: Radiotelevizija Slovenija, javni zavod, 2025. 1 spletni vir (1 zvočna datoteka (21 min)). Aktualna tema.

Mentorstvo pri magistrskih delih:

– Pregl, Aleš. Vpliv medijev na percepcijo kriminalitete.

Uredništvo:

– MEŠKO, Gorazd (urednik), HACIN, Rok (urednik). 11. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: odpornost lokalnih skupnosti na varnostna tveganja: [konferenčni zbornik: 25. november 2025, Maribor, Slovenija]. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025. III, 202 str.

– MEŠKO, Gorazd (urednik), ULČNIK, Natalija (urednik). 50 let Univerze v Mariboru: pol stoletja znanja in raziskovanja. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2025. II, 396 str.

– MEŠKO, Gorazd (urednik), EMAN, Katja (urednik), HACIN, Rok (urednik). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: new risks, crime, policing, courts, prisons and security in the post-COVID-19 times – challenges and opportunities: book of abstracts: [8–10 September 2025, Ljubljana, Slovenia]. 1st ed. Maribor: University of Maribor, University of Maribor Press, 2025.

– BOWDEN, Matt (urednik), MEŠKO, Gorazd (urednik). Rural criminology in global perspective: state of the art on the World's continents. Bristol: Bristol University Press, cop. 2025. XVI, 199 str.

- Archiwum Kryminologii.
- Criminal Justice and Behavior.
- European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice.
- European Journal of Probation.
- European Journal on Criminal Policy and Research.
- International Journal of Criminal Justice Sciences.
- International Journal of Social Inquiry.
- Policija i sigurnost.
- Policing: An International Journal.
- Revija za kriminalistiko in kriminologijo.
- Temida.

Recenzent:

– Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, Cogent Social Sciences, Crime and Delinquency, Criminal Justice and Behavior, Criminology & Criminal Justice, Deviant Behavior, Encyclopedia, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, European Journal of Criminology, European Journal of Policing Studies, Internal Security, International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, Internaitonal Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, International Journal of Police Science & Management, International Journal of Rural Criminology, Journal of Applied Security Research, Journal of Offender Rehabilitation, Kriminologija & Socijalna integracija, Legal and Criminological Psychology, Pravni zapisi, Pravnik: revija za pravno teorijo in prakso, Rural Sociology, Sustainability, Urban Science, Oxford Research Encyclopedias: Criminology and Criminal Justice.

Boštjan Slak

Članki in drugi sestavni deli:

– SLAK, Boštjan, REDNAK, Taja, DVOJMOČ, Miha, ERČULJ, Vanja. Stanje varnosti zaposlenih na upravnih enotah po Sloveniji. Varstvoslovje. 15. mar. 2025, letn. 27, str. 1–25.

Somentorstvo pri doktorski disertaciji:

– Premrl, Peter. Preiskovanje finančne kriminalitete – študija primera Slovenije.

Recenzent:

– Cadernos dereito actual in Varstvoslovje.

8 Pedagoško delo članov kateder za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2024

Bojan Dobovšek, redni profesor, je predaval pri predmetih Organizirana kriminaliteta, Gospodarska kriminaliteta, Transnacionalna kriminaliteta in Kriminaliteta belih ovrtnikov. V okviru programa Erasmus+ je predaval tujim študentom pri predmetu Organised Crime.

Katja Eman, izredna profesorica, je predavala pri predmetih Kriminologija in viktimologija ter Varnostni sistem in mednarodne varnostne integracije. Pri predmetih Ekološka kriminologija z elementi varstva okolja ter Kriminaliteta belih ovrtnikov je predavala in izvedla vaje. Pri predmetih Gospodarska kriminaliteta, Varnost v lokalnih skupnostih in Viktimologija je izvedla vaje. V okviru programa Erasmus+ je predavala tujim študentom pri predmetih White Collar Crime in Green Criminology and Environmental Justice.

Danijela Frangež, izredna profesorica, je predavala pri predmetih Kriminalistika, Kriminalistična metodika, Preiskovanje izbranih oblik kriminalitete in Oblikovanje strategije preiskovanja kriminalitete. V okviru programa Erasmus+ je predavala tujim študentom pri predmetih Criminal Investigation in Criminal Investigation Methodology.

Rok Hacin, izredni profesor, je predaval pri predmetih Penologija, Kriminologija in kriminalitetna politika, Kriminologija in viktimologija in Osnove kriminologije s penologijo izvedel predavanja in vaje.

Iza Kokoravec Povh, asistentka z doktoratom, je izvajala vaje pri predmetih Kriminalistika, Gospodarska kriminaliteta, Kriminalistična taktika in tehnika, Kriminalistična metodika, Preiskovanje izbranih oblik kriminalitete in Oblikovanje strategije preiskovanja kriminalitete.

Gorazd Meško, redni profesor, je predaval pri predmetih Osnove kriminologije s penologijo, Kriminologija in viktimologija, Kriminologija in kriminalitetna politika, Viktimologija in Varnost v lokalnih skupnostih. V okviru programa Erasmus+ je predaval tujim študentom pri predmetih Penology, Criminology and Victimology, Local Safety and Security in Criminology and Crime Control Policy.

Boštjan Slak, docent, je predaval pri predmetih Gospodarska kriminaliteta in Oblikovanje strategije preiskovanja kriminalitete, predaval in izvajal vaje pri predmetih Kriminalistična taktika in tehnika ter Kriminalističnoobveščevalna dejavnost in kriminalistična strategija ter izvajal vaje pri predmetih Organizirana kriminaliteta in Transnacionalna kriminaliteta.

Zbrala in uredila Rok Hacin in Danijela Frangež

Navodila za avtorje prispevkov v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo

Dolžina prispevkov:

1. **Izvirni članki** – izvirni in pregledni znanstveni članki naj obsegajo od 7.000 do 9.000 besed. Članki morajo imeti povzetka v slovenskem in angleškem jeziku, ki sta identična. Povzetki so praviloma dolgi 15 do 20 vrstic in so kratka obnova članka. Empirični članki morajo biti strukturirani v zaporedju: teoretična izhodišča, metoda, rezultati in razprava (IMRaD).
2. **Zapisi, Recenzije, Ocene in Prikazi** lahko obsegajo do 3.000 besed.
3. Za dolžino **drugih prispevkov** se je treba dogovoriti z glavnim urednikom.

Naslovi prispevkov in podatki o piscu

Naslovi člankov naj bodo kratki, jasni in sporočilni. Pod naslovom sta navedena ime in priimek pisca. Znanstveni naslov oz. stopnja izobrazbe, delovno mesto in ime ustanove, v kateri je avtor zaposlen in njen naslov so navedeni v opombi pod črto.

Prikazi, Ocene in Prikazi vsebujejo v naslovu podatke o avtorstvu, izvirni naslov dela, slovenski naslov dela v oklepaju (kadar gre za tuje knjige), kraj izida, ime založbe ter število strani. Pisec recenzije je naveden pod besedilom z imenom, priimkom in znanstvenim naslovom.

Pri **drugih besedilih** je pisec naveden na koncu besedila z imenom in priimkom.

Podnaslovi v prispevku

Daljši prispevki naj bodo zaradi preglednosti razdeljeni na manjše smiselne celote s svojimi naslovi. (Pod)naslovi naj bodo pisani z malimi črkami (razen začetnice in imen) in poudarjeno (krepko).

Tabele, grafi in slike

Tabele, grafi in slike naj bodo označeni kot priloga na koncu besedila ter ustrezno poimenovani. Njihov položaj v besedilu naj bo jasno označen.

Opombe pod črto in citiranje

Opombe so v besedilu označene z zaporednimi števkami, nadpisanimi na ustreznem mestu in so po enakem vrstnem redu razvrščene pod besedilom. Namenjene so le natančnejšemu pojasnjevanju vsebine dela besedila in ne navajanju vira (citiranju). V besedilu se navaja (citira) v skladu s 7. izdajo priročnika American Psychological Association (APA) za pisanje znanstvenih člankov. Primeri citiranja in slog seznama literature so dostopni na spletni strani revije.

Članke za objavo v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo uredništvo sprejema na elektronskem naslovu **rkk@policija.si**.